

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

“LOCAL AGENDA 21:

Η περίπτωση της Ηγουμενίτσας”

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΗΛ. ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ

ΕΚΠΟΝΗΣΗ: ΓΟΥΛΑ ΔΗΜΗΤΡΑ

ΒΟΛΟΣ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1998

*Ο κόσμος αυτός δεν ανήκει σε εμάς
αλλά τον έχουμε δανειστεί απ' τα
παιδιά μας*

Μαχάμα Γκάντι

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

SUMMARY IN ENGLISH	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
I. Αντικείμενο και στόχοι της παρούσας εργασίας.....	3
II. Κριτήρια επιλογής του θέματος.....	7
III. Δομή της εργασίας.....	10
IV. Μεθοδολογία.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ Η LOCAL AGENDA 21	15
1.1. Εισαγωγή.....	15
1.2. Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης.....	16
1.2.1. Από την θεωρία στην πράξη.....	18
1.2.2. Στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης.....	19
1.2.3. Αποκλίσεις από την αειφορία.....	21
1.2.4. Εναρμόνιση των στόχων.....	21
1.2.5. Η πρακτική όψη της αειφορίας.....	22
1.2.6. Συμμετοχικές διαδικασίες.....	23
1.3. Εξέλιξη της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης σε παγκόσμιο επίπεδο.....	24
1.4. Επίδραση της βιώσιμης ανάπτυξης στην πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	28
1.5. Το ιστορικό της Local Agenda 21.....	33
1.5.1. Περιεχόμενο και στόχοι της Local Agenda 21.....	34
1.5.2. Διαδικασίες για την υλοποίηση της Local Agenda 21.....	35
1.5.2.1. Επίπεδα παρέμβασης.....	35
1.5.2.2. Εργαλεία και μηχανισμοί.....	36
1.5.2.3. Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης.....	36
1.5.2.4. Καταγραφή της εμπειρίας.....	37
1.6. Συμπέρασμα.....	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΗΣ LOCAL AGENDA 21	39
2.1. Εισαγωγή.....	39
2.2. Οι Ευρωπαϊκές χώρες.....	40
2.2.1. Η Local Agenda 21 στην Μ. Βρετανία.....	42
2.2.1.1. Ο Δήμος του Leicester.....	49
2.2.2. Περιβαλλοντική πολιτική στην Ολλανδία.....	53
2.2.2.1. Η Local Agenda 21 στην Χάγη.....	53
2.2.3. Περιβαλλοντική πολιτική στην Δανία.....	61
2.2.3.1. Η περίπτωση του Rodovre.....	64
2.3. Η κατάσταση στην Ελλάδα.....	68
2.3.1. Η δράση των μη κυβερνητικών φορέων: η επίδραση του Ρίο στην ελληνική περιβαλλοντική πολιτική.....	68
2.3.2. Η δράση της αυτοδιοίκησης και ο ρόλος της ΚΕΔΚΕ στην εφαρμογή της Local Agenda 21.....	74
2.3.2.1. Οι πρώτες προσπάθειες για την εφαρμογή της Local Agenda 21.....	76
2.3.2.1.1. Η περίπτωση του Λαυρίου.....	76
2.3.2.1.2. Η περίπτωση του Δήμου Αμαρουσίου.....	81
2.3.2.1.3. Η περίπτωση του Δήμου Χαλανδρίου.....	86
2.4. Συμπέρασμα.....	90

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ ΩΣ ΧΩΡΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ LOCAL AGENDA 21: ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ 93

3.1. Εισαγωγή	93
3.2. Η χωροταξική διάρθρωση	94
3.2.1. Η θέση του νομού στην Δυτική Ελλάδα, στον εθνικό και περιφερειακό χώρο	94
3.2.2. Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον	95
3.2.2.1. Η κατάσταση σε επίπεδο νομού	95
3.2.2.2. Η κατάσταση στην πόλη της Ηγουμενίτσας	97
3.3. Η οικιστική δομή	99
3.3.1. Η οργάνωση των οικισμών στον Ν. Θεσπρωτίας	99
3.3.1.1. Η οργάνωση του Πολεοδομικού Συγκροτήματος της Ηγουμενίτσας	103
3.3.1.1.1. Ο Δήμος Ηγουμενίτσας	103
3.3.1.1.2. Η κοινότητα Γραικοχωρίου	106
3.3.1.1.3. Η κοινότητα Λαδοχωρίου	107
3.3.1.1.4. Η κοινότητα Νέας Σελεύκειας	107
3.4. Πληθυσμός και δημογραφικά χαρακτηριστικά	108
3.5. Οικονομικά χαρακτηριστικά	113
3.5.1. Απασχόληση, εργατικό δυναμικό, ανεργία	113
3.5.2. Παραγωγικοί τομείς	115
3.6. Η επίδραση των υπερτοπικών υποδομών	118
3.7. Ο ιστορικός χώρος της ευρύτερης περιοχής	120
3.8. Συμπέρασμα	121

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΟΙ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ: ΤΟΠΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΣΜΟΙ 120

4.1. Εισαγωγή	120
4.2. Θεσμοί άσκησης περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ελλάδα	121
4.2.1. Κεντρικό επίπεδο	121
4.2.2. Τοπική αυτοδιοίκηση	122
4.2.3. Μη κυβερνητικές περιβαλλοντικές οργανώσεις	124
4.3. Οι φορείς στην Ηγουμενίτσα	126
4.3.1. Επιλογή των τοπικών φορέων που χρησιμοποιούνται στην έρευνα για την πόλη της Ηγουμενίτσας	129
4.3.2. Ανάλυση των ερωτηματολογίων	131
4.3.2.1. Σχέση των φορέων με την περιοχή μελέτης	131
4.3.2.2. Αντικείμενο δράσης των τοπικών φορέων	137
4.3.2.3. Βασικά 'αιτήματα' της τοπικής κοινωνίας	137
4.3.2.4. Ανάπτυξη συνεργασιών σε τοπική κλίμακα	144
4.3.2.5. Ανάπτυξη εξωτερικών συνεργασιών	145
4.3.2.6. Προοπτικές μελλοντικών συνεργασιών	146
4.3.2.7. Ο ρόλος των φορέων στην προοπτική της αειφόρου ανάπτυξης	147
4.3.2.8. Εναλλακτικές οργανωτικές δομές με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη	150
4.4. Συμπέρασμα	152

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ 155

5.1. Συμπεράσματα	155
5.2. Προτάσεις	161

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 168

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 176

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ, ΕΙΚΟΝΩΝ, ΣΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Σχήμα 1: Αειφόρος Ανάπτυξη.....	31
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Εικόνα 1: Απεικόνιση της σημασίας της ευρύτερης συμμετοχής στην Local Agenda 21.....	43
Εικόνα 2: Ευρύτερη περιοχή του Leicester.....	50
Εικόνα 3: Χάρτης της Δανίας.....	61
Εικόνα 4: Φυλλάδιο που εκδίδεται από τους δήμους Αμαρουσίου και Χαλανδρίου στα πλαίσια της Local Agenda 21.....	90
Σχήμα 1: Περιοχές δράσης της local agenda 21 του Δήμου Leicester.....	51
Σχήμα 2: Περιοχές δράσης της Local Agenda 21 του Δήμου Χάγης.....	56
Σχήμα 3: Περιοχές δράσης της Local Agenda 21 του Δήμου Rodovre.....	66
Σχήμα 4: Δομή του εργαστηρίου για την διατύπωση της περιβαλλοντικής χάρτας του Λαυρίου.....	79
Σχήμα 5: Περιοχές δράσης της Local Agenda 21 του Δήμου Αμαρουσίου.....	83
Σχήμα 6: Περιοχές δράσης της Local Agenda 21 του Δήμου Χαλανδρίου.....	67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Πίνακας 1: Εξέλιξη του πληθυσμού στην περίοδο 1951-1991.....	109
Πίνακας 2: Πληθυσμός στον Ν. Θεσπρωτίας κατά επαρχία, 1951-1991.....	110
Πίνακας 3: Εργατικό δυναμικό, απασχολούμενοι και άνεργοι για τον Ν. Θεσπρωτίας και τον Δήμο Ηγουμενίτσας.....	114
Πίνακας 4: Σύνθεση του εργατικού δυναμικού κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας για τον Ν. Θεσπρωτίας 1971-1991.....	116
Εικόνα 1: Πηγές ποταμού Αχέροντα.....	95
Εικόνα 2: Άποψη ποταμού Αχέροντα.....	96
Εικόνα 3: Άποψη της πόλης της Ηγουμενίτσας.....	97
Διάγραμμα 1: Ποσοστιαία μεταβολή της εξέλιξης του πληθυσμού από το 1951 έως το 1991.....	109
Διάγραμμα 2: Εξέλιξη του πληθυσμού κατά επαρχίες.....	110
Διάγραμμα 3: Ηλικιακή πυραμίδα πληθυσμού Ν. Θεσπρωτίας το 1991, κατά πενταετείς ηλικιακές ομάδες.....	111

Διάγραμμα 4: Ηλικιακή πυραμίδα πληθυσμού του Δήμου Ηγουμενίτσας για το 1991, κατά πενταετείς ηλικιακές ομάδες.....	112
Διάγραμμα 5: Εργατικό δυναμικό, απασχολούμενοι, άνεργοι, στον Δήμο Ηγουμενίτσας.....	115
Διάγραμμα 6: Εργατικό δυναμικό Ν. Θεσπρωτίας κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας.....	116
Διάγραμμα 7: Οικονομικά ενεργός πληθυσμός κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στο Π.Σ. Ηγουμενίτσας (1991).....	118

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Πίνακας 1: Νομική φύση των φορέων.....	133
Πίνακας 2: Διοικητική εμβέλεια των φορέων.....	137
Πίνακας 3: Ταξινόμηση των προβλημάτων της πόλης σε κατηγορίες.....	142
Πίνακας 4: Συνεργασίες μεταξύ των φορέων της περιοχής.....	145
Σχήμα 1: Φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης.....	126
Σχήμα 2: Ο ρόλος των φορέων στην πορεία προς την βιώσιμη ανάπτυξη.....	149
Διάγραμμα 1: Κατανομή των επίσημα καταχωρημένων μη κυβερνητικών οργανώσεων στον Ν. Θεσπρωτίας.....	131
Διάγραμμα 2: κατανομή των επαγγελματικών σωματείων στον Ν. Θεσπρωτίας, μετά το 1984.....	132

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Σχήμα 1: Στάδια της διαδικασίας.....	164
---	-----

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την αποπεράτωση των διαφόρων τμημάτων αυτής της εργασίας θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στους υπαλλήλους της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Θεσπρωτίας και ιδιαίτερα στον προϊστάμενο του Τμήματος Πολεοδομικών Σχεδίων και Κανόνων της Διεύθυνσης Τεχνικών Υπηρεσιών κ. Γ. Σγουρίδη καθώς και στον αναπληρωτή Νομάρχη Θεσπρωτίας κ. Ηλ. Λιάκο. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω για την βοήθεια τους τον πρόεδρο του ΦΟΗ κ. Αθ. Μπούση και τον διευθυντή του Επιμελητηρίου Θεσπρωτίας κ. Χρ. Σπαή καθώς και όλους τους φορείς που συνεργάστηκαν για την ομαλή διεξαγωγή αυτής της έρευνας. Τις ευχαριστίες μου επίσης θα ήθελα να εκφράσω στους καθηγητές μου και ιδιαίτερα στον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Ηλ. Μπεριάτο. Ακόμη θεωρώ υποχρέωσή μου να ευχαριστήσω τον συμφοιτητή μου Ελ. Μπόζη για την συμβολή του στην δημιουργία του ψηφιακού υποβάθρου. Τέλος, δεν πρέπει να παραλείψω να ευχαριστήσω τους γονείς μου για την διαρκή συμπαράσταση και υποστήριξη που επέδειξαν καθ'όλη την διάρκεια αυτής της εργασίας.

Ιανουάριος 1998

Γούλα Δήμητρα

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

CCT	Compulsory Competitive Tendering
CEC	Commission European Committee
CEMR	Council of European Municipalities and Regions
CSD	Commission on Sustainable Development
ECP	Ecopiano
ICLEI	International Council for Local Environmental Initiatives
IUCN	International Union for the Conservation of Nature
LGMB	London Government Management Board.
MCP	Model Communities Programme
NEP	National Environmental Policy Plan
NEPP	National Environmental Policy Plan Plus
PME	Plans Municipaux d' Environnement
UNCED	United Nations Conference on Environment and Development
WCED	World Commission on Environment and Development
WWF	World Wide Fund
Γ.Υ.Σ	Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΓΣΕΕ	Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος
ΓΣΠ	Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών
ΔΕΗ	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
ΕΕΚ	Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕΛΜΕ	Ένωση Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΠΑ	Επιχείρηση Πολεοδομική Ανασυγκρότηση
ΕΣΥΕ	Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος
ΕΥΠ	Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Περιβάλλοντος
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
ΚΑΠΕ	Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας
ΚΕΔΚΕ	Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας
ΚΕΠΕ	Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών
Ν.Δ.	Νομοθετικό Διάταγμα
ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΝΠΔ	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου

ΟΕΚ	Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΕΠΑ	Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη
ΠΣ	Πολοδομικό Συγκρότημα
Τ.Ε.Δ.Κ	Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων
ΤΕΕ	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος
ΤΕΙ	Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
Υ.Α	Υπουργική Απόφαση
ΥΠΕΘΟ	Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
ΦΟΗ	Φιλοπρόοδος Όμιλος Ηγουμενίτσας

LOCAL AGENDA 21: THE CASE STUDY OF IGOUMENITSA

SUMMARY IN ENGLISH

This study is referred to the built environment of Igoumenitsa which we will try to approach through this group project of action for the sustainable development, Local Agenda 21. In particular, we will refer to the first level of local authority, the Igoumenitsa's municipality and its surrounding areas. This thesis is basically divided into two subject sections: The first one concludes the first two chapters and sets the ground for the thesis. The second one consists of the rest two chapters. In this section the existing situation is developed for the above municipality. The local actors and the final conclusion will finally guide to the generation of Local Agenda 21 and as a result of that to the sustainable development of course.

- In this project we initiate a theoretical introduction which refers to the basic two axes of this research, the sustainable development and Local Agenda 21, their historical and meaningful dimension and the relative currents of theoretical thought and politics. An intense effort of draining all the resources is made so that the final image integrates as much as possible.
- The second chapter begins with a brief report to the international and national experience around the sustainable development, the Local Agenda 21. In this part of the thesis some European cities' examples are presented where the Local Agenda 21 is implemented. Also small steps of approach of a long-term policy such as this of the sustainable development that is adapted by some Greek municipalities are mentioned. It is vital though that in order to achieve such a goal like this of the Local Agenda 21 it is essential to promote and manage the planning through the organization and the activation of the local actors and the maximum decentralization of urban authorities and resources.
- The third chapter seems to be critical for the explanation of many spatial and non-spatial phenomena. Especially in that part which refers to the urban progression of the town, answers are given for the existing structure and shape of the urban web. Next, we are trying to figure the town by mentioning the existing situation, the statistical information for the socioeconomical

magnitudes and the demographical indicators. This analysis contributes to the right diagnosis of the character and the dimensions of the big issues of the built environment by starting from the first chapter so that some particular figures are made for the criticism and the marking that is going to follow.

- In the fourth chapter which follows the previous one, the local actors are presented and how they interact between them for the achievement of short-term or long-term aims. This chapter is based upon the interrogation sheet which is released on the appendix of this study and concentrates the below issues: relations of the local actors in between, authorities, sort of authorities, grade of exercising the authorities, cooperation with co-authoritative factors, issues that are dealt by the certain area as well as the creation of a shape that is responsible for the way towards the sustainable development.
- The fifth chapter is a final sum of all the above chapters, which develops under the observation of some points of criticism but also, of perspective implementation of such a program in the urban area of Igoumenitsa. Proposals are also given for the steps in the process dealing with action made in the local authority as well as in the wider community.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

I. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στις τελευταίες δεκαετίες με την ραγδαία αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού, την ολοένα και μεγαλύτερη συγκέντρωσή του στα αστικά κέντρα, τη γρήγορη βιομηχανική ανάπτυξη και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου, οι ανθρώπινες ανάγκες για τις υπηρεσίες του φυσικού περιβάλλοντος αυξήθηκαν με τρομακτικό ρυθμό. Η εξόρυξη ορυκτών μεταλλευμάτων και καυσίμων υλών επιταχύνθηκε, η παραγωγή και η κατανάλωση ενέργειας και αγαθών πολλαπλασιάστηκαν, η δημιουργία ανεπιθύμητων καταλοίπων και η απόρριψη τους στο νερό, στην ατμόσφαιρα και στο έδαφος έφτασαν σε ύψη πρωτοφανή στην ιστορία. Το περιβαλλοντικό πρόβλημα έγινε πλέον όχι μόνο οξύ αλλά και παγκόσμιο, γιατί δεν υπάρχει περιοχή της γης που δεν υφίσταται περιβαλλοντικές καταστροφές. Οι διαπιστώσεις αυτές συνετέλεσαν στην βαθμιαία συνειδητοποίηση ότι η οικονομική ανάπτυξη έχει κάποια όρια που προσδιορίζονται από το πεπερασμένο περιβάλλον του πλανήτη. Μία σύγχρονη απάντηση στο πρόβλημα των υλικών ορίων της οικονομικής μεγέθυνσης αποτέλεσε η έννοια της αειφορίας. Στόχος της είναι η ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, με τρόπο ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες του παρόντος, ενώ ταυτόχρονα να μην υπονομεύεται η κάλυψη των αναγκών του μέλλοντος.

Στην Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον και την ανάπτυξη, που πραγματοποιήθηκε στο Rio de Janeiro το 1992, αποφασίστηκε μεταξύ άλλων η ανάπτυξη ενός προγράμματος δράσης για την αειφόρο ανάπτυξη στον 21ο αιώνα, η Agenda 21. Το περιβάλλον όπως διαπιστώθηκε στη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών, αποτελεί πρωτίστως τοπικό ζήτημα και πρόβλημα που πολλές φορές δεν είναι δυνατόν να συνειδητοποιηθεί και να κατανοηθεί σε τοπικό επίπεδο, μπορεί όμως συχνά να επιλυθεί και κυρίως να προληφθεί. Έτσι, η Agenda 21 όπως καταρτίστηκε στο Ρίο, κάνει έκκληση στις τοπικές αρχές να υιοθετήσουν μια Local Agenda 21 που θα δίνει έμφαση στις στρατηγικές αειφόρου ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο. Η Local Agenda 21 θα πρέπει να

περιλαμβάνει ισότιμες συνεργασίες με όλους τους τομείς της τοπικής κοινότητας και να προτείνει ποικιλία δραστηριοτήτων, εργαλεία και προσεγγίσεις από τις οποίες οι τοπικές αρχές μπορούν να διαλέξουν ότι κρίνουν κατάλληλο. Αυτό ταιριάζει απόλυτα με την προσέγγιση του Πέμπτου Προγράμματος Δράσης και οι πρωτοβουλίες της Local Agenda 21 υιοθετήθηκαν σε πολλά κράτη μέλη αντιμετωπίζοντας τις ακόλουθες αρχές: την ενσωμάτωση των στόχων της αειφόρου ανάπτυξης στην τοπική διοίκηση καθώς και στις πολιτικές και δραστηριότητες τους, αύξηση της συνειδητοποίησης και εκπαίδευση, πρόσβαση του κοινού στην ενημέρωση, δημόσια συμμετοχή στην ανταλλαγή απόψεων, ισότιμες συνεργασίες με επιχειρήσεις, μη κυβερνητικά όργανα, αδελφές πόλεις, μέτρηση, παρακολούθηση και αναφορά όσον αφορά την πρόοδο προς την αειφορία.

Η εφαρμογή του προγράμματος Local Agenda 21 δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια συντονισμένη προσπάθεια εφαρμογής των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο. Η απειλή υποβάθμισης του τοπικού περιβάλλοντος, που οδηγεί αναπόφευκτα στην υποβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων επιτάσσει μια συνολικά διαφορετική προσέγγιση στην ανάπτυξη και λειτουργία της πόλης. Η πόλη αποτελεί έναν ζωντανό οργανισμό που γεννιέται, ακμάζει ή φθίνει και κάποτε πεθαίνει. Όταν οι λόγοι του θανάτου της δεν είναι εξωτερικοί, αλλά είναι νοσογόνοι εσωτερικοί η παρακμή έρχεται αργά, ελάχιστα αντιληπτή στους πολλούς και ακόμη λιγότερο αντιληπτή από τους ίδιους τους κατοίκους της, γιατί αυτοί έχουν προσαρμοστεί στην φθίνουσα πορεία της. Κυριότερη αιτία παρακμής και εγκατάλειψης μιας πόλης είναι η αδυναμία υγιεινής διαβίωσης με ότι ψυχοσωματικό περιλαμβάνει η έννοια του όρου. Για τον λόγο αυτό, στόχο της τοπικής αυτοδιοίκησης πρέπει να αποτελέσει η κατεύθυνση προς νέες επιλογές, διαφορετικές ιεραρχήσεις και προτεραιότητες και ένα νέο συνολικά στρατηγικό σχεδιασμό για την προστασία του τοπικού περιβάλλοντος. Επιλογές προς την κατεύθυνση μιας βιώσιμης ανάπτυξης που στοχεύει στην διατήρηση των αστικών πόρων και την διασφάλιση της ποιότητας του περιβάλλοντος για το παρών και το μέλλον. Κυρίως όμως επιτάσσει την αναγωγή των αναγκών των κατοίκων σε

πρωταρχικό στόχο των τοπικών αρχών, έστω και αν αυτό επιβάλλει κάποιες αλλαγές ή περιορισμούς σε σχέση με το παρελθόν.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του προγράμματος Local Agenda 21 είναι:

- Η προσπάθεια επίτευξης βιώσιμης ανάπτυξης με βάση μακροχρόνιο σχεδιασμό αλλά και συνεχή δράση. Το πρόγραμμα της Local Agenda 21 επιδιώκει να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις στην τοπική κοινωνία για την αλλαγή προτεραιοτήτων και στόχων. Είναι μια διαδικασία σταδιακή που δεν επιτυγχάνεται μόνο μέσω μελετών και έργων. Απαιτεί την συναίνεση όλων για ένα καλύτερο περιβάλλον και την από κοινού προσπάθεια για βελτίωση της ποιότητας ζωής.
- Η επιδίωξη της τοπικής αρχής να ενεργοποιήσει τους φορείς και τα μέλη της τοπικής κοινωνίας, ώστε να συμμετάσχουν σε περιβαλλοντικά ζητήματα και να προτείνουν λύσεις για το περιβάλλον της πόλης τους.

Η τοπική αυτοδιοίκηση που αποτελεί το πρώτο διοικητικό επίπεδο, με τις θεσμικές αλλαγές που επήλθαν τα τελευταία χρόνια απέκτησε σημαίνοντα ρόλο στα δρώμενα της εδαφικής της επικράτειας με εκτελεστικές αρμοδιότητες που ενισχύθηκαν από αρμοδιότητες σχεδιασμού και προγραμματισμού που αφορούν βασικά προβλήματα του αστικού της χώρου. Η τοπική αυτοδιοίκηση καλείται σήμερα στην βάση μιας διαλεκτικής δυναμικής μέσω ενός μακροπρόθεσμου σχεδίου δράσης για την ανάπτυξη και το περιβάλλον, την Local Agenda 21, να παίξει σημαντικό διαμεσολαβητικό ρόλο στη διάδοση πληροφοριών και γνώσεων, άγοντας στην μετατροπή του πολίτη από αντικείμενο της πολιτικής σε υποκείμενο.

Οι επιθυμητές αλλαγές στις αντιλήψεις και στον τρόπο ζωής δεν επιβάλλονται εκ των άνω αλλά αποτελούν προϊόν διαλεκτικής, αντικατοπτρίζουν κατά το δυνατόν την υπάρχουσα κατάσταση, εκφράζουν αλλά και έρχονται αντιμέτωπες με προβλήματα και ανάγκες υπαρκτές και αμετάθετες καθώς ταυτόχρονα διασφαλίζουν τις προϋποθέσεις της ζητούμενης συνέργειας, προς μια κατεύθυνση ενίσχυσης της τοπικής δημοκρατίας, της εφαρμογής της αρχής της

επικουρικότητας, όπου ο πολίτης είναι σημείο αναφοράς και η κοινωνία για την οποία ζητούμε νέες λύσεις, νέες διεξόδους, νέες πρακτικές ανάπτυξης, όλα αυτά αποτελούν προϊόντα επιλογής συνειδητών πολιτών.

Προβάλλει λοιπόν περισσότερο από ποτέ πειστική η αναγκαιότητα συμμετοχής της τοπικής αυτοδιοίκησης στο τοπικό αυτό πρόγραμμα δράσης, που προωθεί την ανάπτυξη παραγωγικών συνεργασιών και τον εποικοδομητικό διάλογο μεταξύ τοπικών αρχών και πολιτών, εκσυγχρονίζει τον διοικητικό μηχανισμό της, βελτιώνει την εικόνα της προς τους πολίτες, συντελεί στην ποιότητα ζωής, προβλέπει το μέλλον, προστατεύει το περιβάλλον και κυρίως δίνει απάντηση στα προς λύση τιθέμενα προβλήματα μέσω της ίδιας της τοπικής κοινωνίας με την συναίνεση των κοινωνικών εταίρων.

Ο στόχος λοιπόν της παρούσας μελέτης είναι διττός: αφενός να υποδείξει και να υπογραμμίσει την σπουδαιότητα που έχει η ενσωμάτωση των στόχων του σχεδιασμού και προγραμματισμού σε όλα τα διοικητικά επίπεδα με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και αφετέρου να προτείνει ένα πλαίσιο διαδικασιών που θα στοχεύει στην συγκρότηση συγκεκριμένων προτάσεων και μέτρων ούτως ώστε να υλοποιηθούν οι παραπάνω αρχές. Βασικό αντικείμενο αυτής της διερεύνησης ήταν να προσδιορίσει τους τρόπους με τους οποίους προκύπτουν και συνειδητοποιούνται τα «τοπικά προβλήματα» ως απόρροια κοινωνικών σχέσεων και ρυθμίσεων που εκφράζουν τις σχέσεις αυτές.

Το αρχικό αντικείμενο αυτής της εργασίας ήταν η εφαρμογή της Local Agenda 21 στην μείζονα περιοχή της Ηγουμενίτσας. Στην πορεία όμως διαπιστώθηκε ότι μια τέτοια μελέτη ήταν αδύνατο να διεκπεραιωθεί στα στενά χρονικά πλαίσια μιας διπλωματικής εργασίας εφόσον θα απαιτούσε την συναίνεση και την συνεργασία όχι μόνο των τοπικών φορέων αλλά και ανώτερων κυβερνητικών κλιμακίων, την εκπαίδευση και ενημέρωση του τοπικού πληθυσμού έτσι ώστε να δύναται να συμμετέχει στην λήψη πρωτοβουλιών και τέλος την δημιουργία του κατάλληλου οργανωτικού σχήματος που θα επέτρεπε και θα συντόνιζε τις επιμέρους διαδικασίες.

Γι' αυτό και τελικά αυτή η εργασία προσεγγίζεται υπό το πρίσμα της απόδοσης μιας *προοπτικής* για την εφαρμογή της Local Agenda 21 στον Δήμο της Ηγουμενίτσας. Αναλυτικότερα, περιγράφεται η εννοιολογική και ιστορική διάσταση τόσο της βιώσιμης ανάπτυξης όσο και της Τοπικής Ατζέντας 21 που σε συνδυασμό με την απεικόνιση ευρωπαϊκών και ελληνικών παραδειγμάτων συγκεκριμενοποιούνται, εντάσσονται και ενσωματώνονται στην πρακτική του αστικού χώρου και δεν παραμένουν αόριστες και συγκεχυμένες έννοιες στην σφαίρα της θεωρίας και της ουτοπίας. Στην συνέχεια, το ενδιαφέρον μου επικεντρώθηκε στην απόδοση των ιδιομορφιών της εξεταζόμενης περιοχής, στα προβλήματα που αντιμετωπίζει, στους τοπικούς φορείς που οριοθετούν την αναπτυξιακή της πορεία και στην υπόδειξη εκείνης της οργανωτικής μορφής που θα συντελέσει στον προσανατολισμό για την βιώσιμη ανάπτυξη και την Local Agenda 21. Στο τελικό στάδιο, παρουσιάζονται κάποιες προτάσεις για τα στάδια της διαδικασίας που πρέπει να ακολουθηθούν έως την επίτευξη του στόχου. Βέβαια, αυτό δεν σημαίνει και δεν πρέπει να παρερμηνευτεί, ότι η τροχιά που θα υποδείξω καθίσταται μονόδρομος για το συγκεκριμένο πεδίο δράσης· πολλά εξαρτώνται από την προσπάθεια που θα αναληφθεί, τους πόρους που θα διατεθούν, την εκπαίδευση και ενημέρωση και τέλος την διάθεση για συνεργασία πέραν από πολιτικές ή προσωπικές σκοπιμότητες και φιλοδοξίες.

II. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

Τα κριτήρια επιλογής του συγκεκριμένου θέματος αναλύονται εκτενώς παρακάτω:

- *Η επικαιρότητα του εν λόγω θέματος.* Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, οι στόχοι που τέθηκαν από την Agenda 21 μεταξύ των άλλων και η προτροπή για την ανάληψη πρωτοβουλίας από τις τοπικές αυτοδιοικήσεις που θα στοχεύει στην δημιουργία Local Agenda 21, αποτελούν πλέον απαραίτητα συστατικά περιγραφής στόχων, υποδείξεων και διαμόρφωσης πολιτικής σε διεθνή και εθνικά επίπεδα λήψης αποφάσεων καθώς και επίδοξα κριτήρια αξιολόγησης της πορείας της ανάπτυξης μιας περιοχής.

- Το κριτήριο αυτό αποτέλεσε σημαντικό κίνητρο επιλογής του παρόντος θέματος, εφόσον η μελέτη αυτή αποτελεί ένα σύγχρονο έγγραφο, από τα ελάχιστα στην ελληνική γλώσσα πάνω στην βιώσιμη ανάπτυξη.
- *Η επιδεχόμενη κριτική της έννοιας της αειφόρου ανάπτυξης.* Η έννοια της αειφορίας ανήκει κατά πολλούς στην κατηγορία των περισσότερο χρησιμοποιούμενων και λιγότερο σαφώς προσδιοριζόμενων και κατανοούμενων εννοιών σε επιστημονικούς και μη κύκλους. Από την άλλη όμως πλευρά αναδεικνύονται και σημεία κριτικής που έχουν ως επίκεντρο: την συνεισφορά της έννοιας στην ανασυγκρότηση της παρεμβατικής λογικής, στην ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος γύρω από ένα ευρύ φάσμα σημαντικών ζητημάτων θεωρίας και πρακτικής του σχεδιασμού και την εν γένει έμφαση που αποδίδει στον αστικό χώρο.
- Στην παρούσα εργασία γίνεται μια σημαντική προσπάθεια να αποσαφηνιστεί η αειφόρος ανάπτυξη που αποτελεί γρίφο τόσο με την εννοιολογική της διάσταση όσο και με την πρακτική της απόδοση.
- *Η απουσία ανάλογων ερευνητικών προσπαθειών στην χώρα μας.* Σε γενικές γραμμές η Ελλάδα κατά τα τελευταία χρόνια φαίνεται να ζει στον απόηχο των εξελίξεων στον ευρωπαϊκό και το διεθνή χώρο. Έτσι η βιώσιμη ανάπτυξη στην Ελλάδα έχει εδραιωθεί ως «έννοια πολιτικής» που υιοθετείται όχι μόνο σε όλα τα επίπεδα σχεδιασμού του χώρου αλλά και σε θεσμικό επίπεδο. Εντούτοις η ελληνική σχετική βιβλιογραφία και αρθρογραφία είναι ελάχιστη ενώ γίνονται δειλά βήματα για την εφαρμογή της Local Agenda 21 σε δύο ελληνικούς δήμους που θα εξεταστούν αναλυτικά στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας, χωρίς όμως να έχει προηγηθεί κάποια σχετική μελέτη.
- *Ο νέος ρόλος που καλείται να παίξει η τοπική αυτοδιοίκηση μέσω της Local Agenda 21 αποτελεί άγνωστη διαδικασία για τα ελληνικά δρώμενα.* Τα τελευταία χρόνια ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης έχει διαφοροποιηθεί σημαντικά. Στην δεκαετία του '60 διατυπώνεται για πρώτη φορά στα ελληνικά χρονικά το αίτημα μείωσης του ελέγχου της κεντρικής διοίκησης και της ανάληψης αρμοδιοτήτων από τους αποκεντρωμένους θεσμούς (περιφερειακή και νομαρχιακή διοίκηση, τοπική αυτοδιοίκηση). Μεταρρυθμιστικές προτάσεις για την αναδιάρθρωση της διοίκησης και αυτοδιοίκησης αδυνατούν να

υλοποιηθούν ή προσαρμόζονται στις συνθήκες της κοινωνικής πραγματικότητας και στο βαθμό ανάπτυξης της ελληνικής κοινωνίας. Η αποκέντρωση κάποιων στοιχειωδών αρμοδιοτήτων από την κεντρική στην νομαρχιακή διοίκηση πραγματοποιείται κατά την μεταπολιτευτική περίοδο μετά το 1974. Στην δεκαετία του 1980, η πολιτική δραστηριότητα επικεντρώνεται προς την κατεύθυνση της χωρικής ανακατανομής της διοικητικής εξουσίας. Ο δημοκρατικός προγραμματισμός και η εκτεταμένη τοπική συναίνεση που προϋποθέτει η εντατικοποίηση της οικονομικής δραστηριότητας στην περιφέρεια, η επέκταση του «κοινωνικού κράτους» και οι διαδικασίες αναβάθμισης της τοπικής κοινωνίας, είναι οι κύριοι σκοποί μετάβασης από ένα σύστημα κεντρικών ρυθμίσεων σε μια αποκεντρωμένη και ευέλικτη διοικητική και πολιτική εξουσία. Η διοικητική μηχανή μεταβιβάζει αρμοδιότητες από τα κεντρικά στα περιφερειακά όργανα. Έτσι προσβλέπει σε μια ορθολογικότερη αντιμετώπιση της ρύθμισης «τοπικών προβλημάτων», καθώς και στη συντονισμένη δράση των επιμέρους διοικητικών μηχανισμών στο επίπεδο της Νομαρχίας (Ψυχοπαίδης και Γετίμης, 1989). Κατά την δεκαετία του '90 πραγματοποιήθηκε και η ίδρυση του δεύτερου βαθμού τοπικής αυτοδιοίκησης, της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης.

Η τοπική αυτοδιοίκηση καλείται τώρα μέσω της Local Agenda 21 να διαδραματίσει συμβουλευτικό και συντονιστικό ρόλο ανάμεσα στους πολίτες και την διοίκηση. Με την ανάπτυξη καινοτόμων εκπαιδευτικών μηχανισμών, στην υπηρεσία της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού και των υπηρεσιών των τοπικών και περιφερειακών αρχών σε θέματα αειφόρου προσέγγισης των σύγχρονων ζητημάτων, ενισχύεται ο συμβουλευτικός ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης για τους πολίτες αλλά και για εκείνα τα διοικητικά σχήματα τα οποία θα κληθούν να υλοποιήσουν τις στρατηγικές αειφόρου ανάπτυξης αλλά και που με την αποτελεσματικότητα, ευελιξία και ενημερότητά τους θα φέρουν το επιθυμητό αποτέλεσμα της αειφόρου βελτίωσης της ποιότητας ζωής του κοινωνικού συνόλου αναφοράς τους. Η συντονισμένη συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων είναι το ζητούμενο αναζήτησης και δοκιμαστικής

εφαρμογής πρακτικών που στο τέλος θα αξιολογηθούν για την επάρκεια, την αποτελεσματικότητα και το βαθμό αξιοπιστίας τους.

Η ερευνητική πρωτοτυπία του συγκεκριμένου θέματος έγκειται ακριβώς και στο γεγονός ότι μελέτη παρεμφερούς αντικειμένου δεν έχει πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα, οπότε και η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε προσδιορίστηκε στην πορεία της έρευνας μετά από ανάγνωση ξένης βιβλιογραφίας. Ήταν φυσικά αδύνατο τα ευρωπαϊκά πρότυπα να προσαρμοστούν ακριβώς στα ελληνικά δεδομένα γιατί υπήρχαν κάποια βασικά στοιχεία που διαφοροποιούνταν:

- οι ιδιομορφίες που παρουσιάζει η κάθε περιοχή,
- η λειτουργία της διοίκησης από κράτος σε κράτος,
- η πληροφόρηση και η ενημέρωση από την διοίκηση προς τον πολίτη λαμβάνει διαφορετική μορφή από χώρα σε χώρα,
- η ιστορία κρατών όπως της Μεγάλης Βρετανίας ή της Ολλανδίας είναι περισσότερο συνυφασμένη με το περιβάλλον οπότε τόσο οι διοικητικές υπηρεσίες όσο και ο πολίτης είναι εξοικειωμένοι με τέτοιου είδους δραστηριότητες.

III. ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η μελέτη αυτή αναφέρεται στην αστική περιοχή της Ηγουμενίτσας (Π.Σ. Ηγουμενίτσας) την οποία θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε μέσα απ' αυτό το συλλογικό πρόγραμμα δράσης για την βιώσιμη ανάπτυξη, την Local Agenda 21. Συγκεκριμένα θα αναφερθούμε στην μείζονα περιοχή της Ηγουμενίτσας, το Π.Σ. της Ηγουμενίτσας. Η διπλωματική αυτή εργασία χωρίζεται βασικά σε δύο θεματικές ενότητες στην πρώτη, που περιλαμβάνει τα δύο πρώτα κεφάλαια, και που θα αποτελέσει το θεωρητικό υποστύλωμα της μελέτης και την δεύτερη, που συνίσταται από τα υπόλοιπα κεφάλαια, στην οποία αναπτύσσεται η υπάρχουσα κατάσταση για τον προαναφερόμενο δήμο, οι φορείς διαχείρισης της τοπικής κοινωνίας και η τελική πρόταση που θα οδηγήσει στην δημιουργία της Local Agenda 21 και συνεπώς στην βιώσιμη ανάπτυξη.

κεφάλαιο. Το υλικό που χρησιμοποιείται στο δεύτερο κεφάλαιο για την ευρωπαϊκή εμπειρία αποτελεί επιλογή δική μου σε συνεργασία με τον υπεύθυνο καθηγητή από ένα σύνολο πηγών που παραμένουν αθέατες αλλά είναι εξίσου σημαντικές. Τα δημογραφικά και οικονομικά στοιχεία που χρησιμοποιούνται στο τρίτο κεφάλαιο της μελέτης λήφθηκαν από την ΕΣΥΕ. Το υλικό αυτό αναφέρεται στο Νομό Θεσπρωτίας και τις άτυπες διοικητικές υποδιαιρέσεις του τις επαρχίες: Θυάμιδος, Φιλιατών, Μαργαριτίου και Παραμυθίας καθώς και σε στοιχεία που αναφέρονται στην διοικητική αρμοδιότητα του Δήμου Ηγουμενίτσας και των κοινοτήτων Γραικοχωρίου, Λαδοχωρίου και Ν. Σελεύκειας. Τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν για την αποπεράτωση της παρούσας εργασίας αναφέρονται κυρίως στις απογραφές του 1981 και 1991 έτσι ώστε να καταστεί σαφής στον αναγνώστη η διαχρονική εξέλιξη των δημογραφικών και οικονομικών δεικτών. Στο τέταρτο κεφάλαιο για τον εντοπισμό των τοπικών θεσμών και την επιλογή εκείνων που κατά την γνώμη μας είναι καθοριστικοί στις ρυθμίσεις προβλημάτων της τοπικής κοινωνίας, χρειάστηκε να πραγματοποιηθεί έρευνα πεδίου καθώς και συλλογή στοιχείων από το Πρωτοδικείο και το Ειρηνοδικείο του Ν. Θεσπρωτίας που σχετίζονται με σύλλογους, σωματεία και συνεταιρισμούς. Από έναν αρκετά εκτεταμένο κατάλογο φορέων επιλέχθηκαν αρχικά εκείνοι που η έδρα τους είναι και η πρωτεύουσα του νομού, για να απομείνουν κάποιοι σχεδόν ασήμαντοι για να αναφερθούν στην διπλωματική αυτή εργασία. Επίσης κρίθηκε απαραίτητο να διανεμηθεί ένα ερωτηματολόγιο κοινό για όλους τους φορείς που παραπέμπει σε γενικά «προβλήματα» της τοπικής κοινωνικής πραγματικότητας όπως τυπική άσκηση αρμοδιοτήτων, έλλειψη συντονισμένων ενεργειών για να δοθούν λύσεις στα τοπικά προβλήματα, έλλειψη πρωτοβουλιών που άγουν σε αναπτυξιακές δραστηριότητες κ.α. και ειδικά προβλήματα που αναπτύσσονται στο συγκεκριμένο αυτής της μελέτης. Σημειώνεται εδώ ότι ο αριθμός των φορέων που συμπλήρωσε τελικά το ερωτηματολόγιο ήταν κατά πολύ μικρότερος από αυτόν που αναμενόταν αρχικά είτε γιατί κάποιοι σύλλογοι, σωματεία και δευτεροβάθμιες ενώσεις δεν ανταποκρίθηκαν, παρ' όλες τις συστηματικές πιέσεις από την πλευρά μου είτε γιατί κάποιοι από αυτούς έπαψαν να υφίστανται. Συμπληρωματικές ποιοτικές συζητήσεις και συνολικές ποιοτικές εκτιμήσεις δίνουν μια πρώτη εικόνα των προβλημάτων και του βαθμού προσέγγισής τους.

Τα ψηφιοποιημένα υπόβαθρα που χρησιμοποιούνται, στηρίχτηκαν σε χαρτογραφικά υπόβαθρα της Γ.Υ.Σ. σε κλίμακα 1:5000 και αποβλέπουν στην απόδοση μιας εποπτικής εικόνας του οικιστικού ιστού της πόλης. Το τελικό υπόβαθρο κατασκευάστηκε σε Η/Υ PC με το λογισμικό ΓΠΣ Arc/Info 3.5. Οι θεματικοί χάρτες παρήχθησαν με την βοήθεια του λογισμικού ΓΠΣ Arc View 3.0. Στην μελέτη επίσης χρησιμοποιούνται φωτογραφίες από την περιοχή μελέτης που μου παρασχέθηκαν από το Εμποροβιοτεχνικό Επιμελητήριο σε συνεργασία με την Νομαρχία Θεσπρωτίας, αεροφωτογραφίες που δανείστηκα από την Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών και συγκεκριμένα από το Τμήμα Πολεοδομικών Σχεδίων και Κανόνων καθώς και έντυπο υλικό από ελληνικούς και ευρωπαϊκούς δήμους με τους τομείς παρέμβασης που ασχολείται η εκάστοτε Local Agenda 21.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ Η LOCAL AGENDA 21**1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ**

Το ενδιαφέρον που παρουσιάζεται για μια νέα προσέγγιση στα ζητήματα της ανάπτυξης εκφράζεται συχνά με μια αδυναμία σαφούς εννοιολογικής οριοθέτησης αυτής της προσέγγισης και της ονομασίας της. Η περίπτωση της βιώσιμης ανάπτυξης είναι ακριβώς μία από αυτές της προσεγγίσεις που παρουσιάστηκαν τα τελευταία χρόνια στην ευρύτερη βιβλιογραφία των επιστημών που σχετίζονται με την ανάπτυξη. Οι προσπάθειες να εντοπιστεί σε θεωρητικό επίπεδο η έννοιά της, συμβάδισαν χρονικά με τις προσπάθειες να εφαρμοστούν σε τοπικό επίπεδο οι βασικές αρχές της. Αυτός ήταν και ένας βασικός λόγος για τις ποικίλες ονομασίες που υιοθετήθηκαν γι' αυτήν χωρίς να εκφράζουν ακριβώς το νόημά της αλλά και τις πολλές αλλαγές που υπήρξαν σ' αυτήν την ονοματολογία: αειφόρος ανάπτυξη, αυτοτροφοδοτούμενη ανάπτυξη, ενταγμένη ανάπτυξη, ήπια ανάπτυξη, εναλλακτική ανάπτυξη κ.λ.π.

Η βιώσιμη ανάπτυξη θεωρείται ότι εισάγει μια νέα φιλοσοφία επί θεμάτων προστασίας του περιβάλλοντος και διαχείρισεως των φυσικών πόρων, γεγονός που αποτελεί βασικό στοιχείο νομιμοποίησης της σε παγκόσμιο επίπεδο. Έτσι, σε διεθνή και εθνικά επίπεδα λήψης αποφάσεων, η έννοια αυτή αποτελεί πλέον απαραίτητο συστατικό περιγραφής στόχων, υποδείξεων και διαμόρφωσης πολιτικής καθώς και επίδοξο κριτήριο αξιολόγησης της πορείας μιας περιοχής.

Αντικείμενα διαπραγμάτευσης αυτού του κεφαλαίου αποτελούν: (α) Αρχικά η διερεύνηση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης, οι στόχοι της και η πρακτική της έκφανση. Λόγω της διεθνοποιημένης σημασίας της έννοιας, κρίνεται σκόπιμο να υιοθετηθεί μια εκτατική προσέγγιση της αειφορίας ως προς το θεωρητικό της υπόβαθρο και την εν γένει επιρροή που έχει ασκήσει στην πολιτική υπερεθνικών οργανισμών, όπως αυτής του ΟΗΕ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (β) Ακολουθεί μία προσπάθεια συσχέτισης της βιώσιμης ανάπτυξης με το μικρότερο σε κλίμακα επίπεδο σχεδιασμού, το τοπικό επίπεδο, και αναπτύσσεται εκτενώς το τοπικό πρόγραμμα δράσης για την ανάπτυξη και το περιβάλλον η Local Agenda 21, που επιστεγάστηκε από την Σύνοδο του Ρίο της Βραζιλίας το 1992. Με βάση όλα τα προαναφερθέντα ακολουθούν ορισμένα σημεία κριτικής.

1.2. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Ένας από τους πιο φωτισμένους εκπροσώπους του ιταλικού κινηματογράφου, ο Φεντερίκο Φελίνι, θέλοντας να τονίζει την έννοια της συνέχειας και του μη κατακερματισμού μιας προσπάθειας, είναι γνωστό πως ποτέ δεν έβαζε τη λέξη «τέλος» στις ταινίες του. Αρκετές φορές ανακαλείται στη μνήμη μου αυτή η θεώρηση, κατά την ενασχόλησή μου με την ανακάλυψη και τη διερεύνηση των αρχών και πρακτικών του αειφόρου μοντέλου ανάπτυξης.

Η έννοια της αειφορικότητας αποτελεί μια παλαιά έννοια, η οποία συγκροτήθηκε κατά το παρελθόν σε διάφορα οικονομικά πεδία στο πλαίσιο δράσης διεθνών οργανισμών, ανασύρθηκε από το παγκόσμιο απόθεμα δοκιμασμένων πολιτικών και εννοιών και διαχύθηκε ως καινοτόμος πρακτική παγκοσμίου ακτινοβολίας, όταν αφ' ενός μεν οι ανεπτυγμένες χώρες αποφάσισαν να ρυθμίσουν την δική τους χρόνια κοινωνικο-οικονομική κρίση και παράλληλα να ελέγξουν την

αντίστοιχη κρίση των αναπτυσσόμενων χωρών στο πεδίο γένεσής της, περιορίζοντας στο ελάχιστο δυνατό τις αρνητικές κοινωνικο-περιβαλλοντικές εκροές των χωρών αυτών, αφ' ετέρου δε όταν ο υπό ολοκλήρωση νέος συνδυασμός οικονομικών, επιστημονικών και τεχνολογικών δυνάμεων, διαμορφώνοντας τους νέους όρους συσσώρευσης και επέκτασής του, έθεσε θέμα κατανομής, κατοχής και χρήσεως τους συνόλου της Φύσεως, αλλά και θέμα κοινωνικής αποδεκτικότητας και καταμερισμού των δαπανών της νέας αυτής επεκτάσεως (Λάσκαρις, 1996).

Ταυτόχρονα όμως, η έννοια της αειφορικότητας, λόγω της αποδεκτικότητας η οποία της επιφυλάχτηκε σε παγκόσμια κλίμακα, φαίνεται να αποτελεί, ενδεχομένως, το πρώτο παγκόσμιο σύστημα αρχών και σχέσεων ανθρώπου και φύσεως, υπό την έννοια ότι κατά το παρελθόν υπήρχαν επιμέρους φιλοσοφικές θεωρήσεις της φύσεως και επιμέρους πολιτικές προστασίας του περιβάλλοντος, η είσοδος της φύσεως σε μεγάλη στενότητα και σημαντική κάμψη αναιρεί την νομιμότητα των πρώτων και εισάγει ένα νέο σύστημα αρχών, αυτό της αειφόρου αναπτύξεως, από το οποίο φαίνεται να πηγάζουν ομοιογενείς πολιτικές και φιλοσοφίες.

Η αειφόρος (ή βιώσιμη) ανάπτυξη είναι μια έννοια σχετικά ασαφής, η οποία όμως αποτελεί ένα δυναμικό σύνθημα και ένα κρίσιμο εργαλείο για την κριτική των διαφόρων αναπτυξιακών επιλογών. Αυτός ο παγκόσμια επικαλούμενος ορισμός παράχθηκε το 1987 από την Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (WCED), διαφορετικά γνωστή σαν Επιτροπή Brundtland (από την πρόεδρο της Gro Harlem Brundtland, πρωθυπουργό της Νορβηγίας). Στόχος της είναι η ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, με τρόπο ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες του παρόντος, ιδιαίτερα αυτές των φτωχότερων στρωμάτων και του Τρίτου Κόσμου, ενώ ταυτόχρονα να μην υπονομεύεται η κάλυψη των αναγκών του μέλλοντος.

Η αειφόρος ανάπτυξη δεν μπορεί παρά να βασιστεί σε μια πολιτική μακροπρόθεσμου σχεδιασμού. Θεμελιώνεται σε αναμφισβήτητες θέσεις (Αραβαντινός, 1997), όπως:

- Οι περιβαλλοντικές πιέσεις αλληλεξαρτώνται. Το περιβάλλον είναι ένα πολύπλοκο δυναμικό σύστημα.
- Τα οικολογικά και τα οικονομικά προβλήματα αλληλοεπηρεάζονται, συνδέονται με πολλούς κοινωνικούς και πολιτικούς παράγοντες, όπως π.χ. η ανεργία, η φτώχεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η μειονεκτική θέση των γυναικών σε πολλές κοινωνίες κ.α
- Οι περιβαλλοντικές βλάβες δεν σταματούν στα εθνικά σύνορα.

1.2.1. Από την θεωρία στην πράξη

Οι πολιτικές και νομικές δεσμεύσεις που πραγματοποιήθηκαν στον βωμό της αιωφόρου ανάπτυξης, εστιάζουν την προσοχή τους στο εννοιολογικό της περιεχόμενο και πως είναι δυνατόν να καταστεί υλοποιήσιμη. Ο ορισμός της Επιτροπής Brundtland, παρά την συχνή χρήση του, παρέχει ελάχιστη καθοδήγηση για την εφαρμογή της αιωφόρου ανάπτυξης. Η ασάφεια του περιεχομένου της επέτρεψε σε κάποιους να ισχυριστούν ότι εξασκούν την αιωφόρο ανάπτυξη, ενώ ουσιαστικά δεν ξέφευγαν από τις προηγούμενες προσεγγίσεις τους.

Μέρος του προβληματισμού έγκειται στο γεγονός που προκαλεί η σύγχυση του τι είναι πραγματικά βιώσιμο. Η βιώσιμη ανάπτυξη όμως πέραν της περιβαλλοντικής της διάστασης εμπεριέχει στον πυρήνα της άλλες τέσσερις διαστάσεις: την οικονομική έτσι ώστε να δημιουργούνται πλεονάσματα και τεχνική γνώση σε μία αυτοδύναμη και διαρκή βάση, την πολιτική που θα εξασφαλίζει την αποτελεσματική συμμετοχή των πολιτών στην διαδικασία λήψης αποφάσεων, την κοινωνική που θα προνοεί για την αντιμετώπιση των εντάσεων που προκύπτουν από μη αρμονική ανάπτυξη και την πολιτιστική που θα ευαισθητοποιεί τους πολίτες έτσι ώστε να διαφυλαχθεί η ιστορική κληρονομιά. Αυτή η ευρεία εφαρμογή της «αιωφορίας» πιθανώς να μην ξαφνιάζει, επειδή η αιωφόρος ανάπτυξη είναι από την φύση της έννοια μη πειθαρχημένη, προσεγγίζοντας τις κοινωνικές και φυσικές επιστήμες παράλληλα με την νομική, την διαχείριση και την πολιτική.

Θεωρημένη ως διάσταση λοιπόν της οικονομικής ανάπτυξης, προστασία του περιβάλλοντος συνιστά μια ριζικά διαφορετική οπτική του προβλήματος της σύγκρουσης, σύμφωνα με την οποία η προστασία του περιβάλλοντος και η οικονομική ανάπτυξη, όχι μόνο δεν βρίσκονται σε σχέση ανταγωνιστική, αλλά αποτελούν η μία προϋπόθεση της άλλης. Η ανάπτυξη ουσιαστικά είναι απολύτως συμβατή με την προστασία του περιβάλλοντος, εάν η προσπάθεια συγκεντρωθεί σε μια ανάπτυξη, η οποία προσαρμόζεται προς τις αναλλοίωτες όψεις ανθρώπου και φύσης. Απαραίτητα εργαλεία είναι η εισαγωγή ποσοτικών κριτηρίων στην αξιολόγηση της προόδου και η αμφισβήτηση της αδιαλλαξίας του δόγματος, σύμφωνα με το οποίο κάθε ικανοποίηση αναγκών προέρχεται από την ικανότητα μεγαλύτερης κατανάλωσης και αυξημένης παραγωγικότητας, χωρίς την λήψη μέτρων για την ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων (Σιούτη, 1995).

Αποτελεί επίσης δυναμική προσέγγιση που, σύμφωνα με την Επιτροπή Brundtland, «είναι μια διαδικασία ανανέωσης στην οποία η αξιοποίηση των φυσικών πόρων, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης, και η βιομηχανική μεταβολή είναι όλα σε αρμονία και αυξάνουν τις τρέχουσες και τις μελλοντικές λανθάνουσες ικανότητες να συναντήσουν τις ανθρώπινες ανάγκες και προσδοκίες». Αυτό που τόνισε η Σύνοδος Κορυφής είναι ότι στο σημείο που συναντώνται οι ανθρώπινες ανάγκες / σχηματίζεται το θεμέλιο για την αειφόρο ανάπτυξη (Dalal-Clayton, 1997).

1.2.2. Στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης

Η προσπάθεια συμβιβασμού των αντιθέσεων μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβάλλοντος εμπνέεται από την ιδέα της αειφορίας, η οποία έχει την πηγή της στην ορθολογική εκμετάλλευση του δάσους. Η υλοτομία μπορεί να προσφέρει μία συνεχή παραγωγή ξύλου, η οποία αντιστοιχεί στον "τόκο", ενώ το "κεφάλαιο" παραμένει σε καλή κατάσταση, ώστε να διαιωνίζεται η παραγωγική του ικανότητα. Κατ' αντιστοιχία, η ορθή πολιτική για την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών απαιτεί ταυτόχρονα αύξηση της παραγωγικής ικανότητας, σεβασμό των οικολογικών περιορισμών, διεύρυνση των προοπτικών ισοκατανομής των αγαθών, εναρμόνιση της δημογραφικής αύξησης με τις

δυνατότητες των φυσικών συστημάτων. Πιο συγκεκριμένα οι στόχοι της αειφόρου ανάπτυξης είναι (Αραβαντινός, 1997):

- Η αναζωογόνηση της οικονομικής ανάπτυξης, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπου η φτώχεια μειώνει τις δυνατότητες των ανθρώπων, να χρησιμοποιούν συνετά τους φυσικούς πόρους και εντείνει τις πιέσεις στο περιβάλλον.
- Η προώθηση μιας ανάπτυξης λιγότερο ενεργειοβόρου και πιο δίκαιης κοινωνικά.
- Η ικανοποίηση των βασικών αναγκών ενός αυξανόμενου πληθυσμού στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπως η σωστή διατροφή, η απαραίτητη ενέργεια, η στέγαση, το καθαρό νερό, οι υγιεινές συνθήκες διαβίωσης και η ιατρική περίθαλψη. Η δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης που θα εξασφαλίζουν τα ελάχιστα αναγκαία καταναλωτικά αγαθά.
- Η δημογραφική σταθεροποίηση. Αυτή είναι απαραίτητη παντού, αλλά προπάντων στις μεγάλες πόλεις του Τρίτου Κόσμου, όπου οι ελλείψεις κατοικίας, νερού, υγιεινής και μαζικών μεταφορών είναι ιδιαίτερα οξείες. Το σπουδαιότερο αποτέλεσμα μιας επιβράδυνσης της αύξησης του πληθυσμού θα είναι περισσότερο βιώσιμες πόλεις.
- Η διατήρηση και αναβάθμιση των φυσικών πόρων οι οποίοι πιέζονται από το υψηλό επίπεδο κατανάλωσης των βιομηχανικών χωρών σε συνδυασμό με τον αυξανόμενο πληθυσμό και την κατανάλωση των αναπτυσσόμενων χωρών. Οι προοπτικές εναλλακτικών λύσεων στην αγροτική παραγωγή, στις χρησιμοποιούμενες τεχνολογίες και στην ενέργεια είναι σημαντικές για την μείωση της ατμοσφαιρικής και υδατικής ρύπανσης.
- Ο επαναπροσανατολισμός των τεχνολογιών μέσω στροφής της αγοράς προς την κατεύθυνση προϊόντων φιλικότερων προς το περιβάλλον, με μεγαλύτερη διάρκεια ζωής, με δυνατότητα ανακύκλωσης ή εξοικονόμησης ενέργειας κλπ.
- ι. ▪ Η σύγκλιση οικονομικών και περιβαλλοντικών στόχων στην διαδικασία λήψης αποφάσεων μέσω αποδοχής της κοινωνικής ευθύνης, αναγνώρισης των ορίων της επιστήμης και της τεχνολογίας στην επίλυση των προβλημάτων, αναγνώρισης των μακροπρόθεσμων συνεπειών των σημερινών αποφάσεων. Η αειφορία απαιτεί ευρύτερη συμμετοχή στις ευθύνες και τις αποφάσεις και ευρύτερη πρόσβαση των πολιτών στις πηγές πληροφοριών.

1.2.3. Αποκλίσεις από την αειφορία

Οι προϋποθέσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω σπάνια συγκλίνουν με αποτέλεσμα, η κοινωνία των πολιτών να έχει εμπλακεί σε ένα φαύλο κύκλο που περισσότερο απομακρύνεται παρά τείνει προς την αειφορία. Οι ρίζες αυτής της παρακμής είναι βασικά δύο (*Dalal-Clayton, 1997*):

- Η αποτυχία της αγοράς όπου οι οικονομικές συναλλαγές αποτυγχάνουν να ερμηνεύσουν τα κοινωνικά ή τα περιβαλλοντικά κόστη και
- οι πολιτικές αποτυχίες όπου οι κυβερνήσεις ακούσια ενθαρρύνουν την περιβαλλοντική υποβάθμιση επιδοτώντας τομείς όπως η ενέργεια ή η χρήση νερού. Το ζήτημα, λοιπόν, δεν είναι εάν οι κυβερνήσεις μεσολαβούν για να κατευθύνουν την αναπτυξιακή πορεία προς την αειφορία, αλλά το πως.

1.2.4. Εναρμόνιση των στόχων

Η αειφόρος ανάπτυξη αποσκοπεί στην ανατροπή αυτών των ανασταλτικών ροών. Κατά κοινή ομολογία η αειφόρος ανάπτυξη ερμηνεύεται από την επίτευξη μιας ικανοποιητικής διαβίωσης που διαφυλάσσεται για τις μελλοντικές γενιές ώστε να είναι (*Dalal-Clayton, 1997*):

- Κοινωνικά επιθυμητή, με στόχο την ικανοποίηση των πολιτισμικών, υλικών και πνευματικών αναγκών των ατόμων με θεμιτά μέσα καθώς και την μεγέθυνση της συμμετοχής των τοπικών κοινωνιών στην διαδικασία λήψης αποφάσεων,
- Οικονομικά βιώσιμη, με αντικείμενο την αύξηση των ωφελειών που θα αντληθούν από τα αποθέματα των πόρων και μέσα από την προώθηση νέων τεχνολογιών που θα χρησιμοποιούν τους πόρους πιο αποτελεσματικά,
- Οικολογικά αειφόρος, με σκοπό την διατήρηση της ζωτικότητας και της ποικιλομορφίας του φυσικού περιβάλλοντος, την ελαχιστοποίηση της εξάντλησης των μη ανανεώσιμων πόρων και την διαβίωση εντός των πλαισίων της φέρουσας ικανότητας της γης.

Η αειφόρος ανάπτυξη συνεπάγεται την συνύπαρξη και εναρμόνιση των τριών αυτών παραμέτρων και να παραμείνει ανεξάρτητη από εξωτερικούς προς αυτήν παράγοντες όπως είναι τα πολιτικά συστήματα, τα θεσμικά όργανα και η

διαμόρφωση των οικονομικών επιτοκίων. Δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη πορεία προς την αειφόρο ανάπτυξη αλλά πρέπει να προσαρμόζεται στις ιδιαίτερες ανάγκες και συνθήκες των κρατών, των κοινωνιών και των πολιτισμών.

Στο παρελθόν οι κοινωνίες έθεσαν κοινωνικούς, οικονομικούς και περιβαλλοντικούς στόχους κυρίως ανεξάρτητους μεταξύ τους με αποτέλεσμα την δημιουργία εφήμερων «πράσινων νησίδων» στον ωκεανό της μη αειφόρου ανάπτυξης. Σήμερα οι πολιτικές εξουσίες αντιλαμβάνονται περισσότερο από ποτέ ότι οι περιβαλλοντικοί στόχοι μπορούν να επιτευχθούν μόνο εφόσον ενταχθούν στην γενική κοινωνική και οικονομική πορεία λήψης αποφάσεων.

1.2.5. Η πρακτική όψη της αειφορίας

Για να επιτευχθεί η αειφορία είναι σημαντικό να γίνει η παραδοχή ότι η ανάπτυξη ενδογενώς εμπεριέχει διαπραγματεύσεις ανάμεσα σε αντικρουόμενους στόχους, όπως μεταξύ της οικονομικής ανάπτυξης και της διατήρησης των φυσικών πόρων, ή μεταξύ της σύγχρονης τεχνολογίας και γηγενών πρακτικών (*Dalal-Clayton, 1997*). Ο λόγος είναι ότι ο στόχος της προστασίας του περιβάλλοντος δεν είναι τις περισσότερες φορές άμεσος και απαιτεί χρόνο για την επίλυσή του, σε αντιδιαστολή με άλλους στόχους με αποτέλεσμα οι τελευταίοι να εμφανίζουν προτεραιότητα. Κάτω από μια μακροπρόθεσμη όμως οπτική, κάθε υπαρκτή ή και δυνατή σύγκρουση εξαφανίζεται και κάθε ενέργεια για την προστασία του περιβάλλοντος συνυπολογίζεται στην διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης.

Αντικειμενικός στόχος, λοιπόν, πρέπει να είναι η προστασία του περιβάλλοντος, ως ένας από τους μείζονες στόχους του σχεδιασμού, οπότε ο βαθμός προτεραιότητας του στόχου πρέπει να προσδιορίζεται από κάθε κοινωνία υπό την οπτική των δικών της επειγόντων οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων και του δικού της σταδίου ανάπτυξης.

Το ζήτημα της ταξινόμησης των στόχων στις πολιτικές των κρατών πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα της διάκρισης κάθε ενέργειας σε ανθρώπινο και φυσικό αποθεματικό κεφάλαιο που αποτελούν βασικά συστατικά της αναπτυξιακής

διαδικασίας. Από το φυσικό κεφάλαιο πρέπει να διατηρηθεί το κρίσιμο απόθεμα των μη ανανεώσιμων πόρων που δεν πρέπει να είναι διαπραγματεύσιμο με οποιαδήποτε άλλη μορφή κεφαλαίου, διατηρώντας με αυτό τον τρόπο σε σταθερό επίπεδο το σύνολο του αποθεματικού κεφαλαίου. Οι σπόροι λοιπόν για κάποια «εναλλακτικά μέλλοντα» βρίσκονται σ' αυτούς τους εμφανείς ή αφανείς πόρους με τους οποίους είναι προικισμένος ένας χώρος, άφθονος σε δυνατότητες και ποικιλότητα χαρακτηριστικών (Βασενχόβεν, 1996).

1.2.6. Συμμετοχικές διαδικασίες

Στα πλαίσια της Agenda 21 γίνεται έκκληση για την ευρύτερη δυνατή συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο. Η κεντρική εξουσία φέρει την ευθύνη για την δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών που θα επιτρέψουν και θα διευκολύνουν τον απαιτούμενο διάλογο ανάμεσα σ' όλους τους τομείς και τις ενδιαφερόμενες κοινωνικές ομάδες. Η ανάπτυξη εθνικών στρατηγικών για αειφόρο ανάπτυξη που απαιτείται από την Agenda 21, οδηγεί σε περισσότερο δημοκρατικές διαδικασίες, ενθαρρύνει την επεξεργασία των διοικητικών διαδικασιών και του θεσμικού πλαισίου καλλιεργώντας συναινετικές διαδικασίες ανάμεσα στο κατεστημένο και τις διαφορετικές κοινωνικές ομάδες.

Η συμμετοχή αυτή καθίσταται απαραίτητη όχι μόνο για την αποδοτικότητα και την ορθότητα των δράσεων, αλλά επίσης λόγω της σχετικής έλλειψης «επιστημονικών» εργαλείων που θα προδιαγράψουν συγκεκριμένη αναπτυξιακή πορεία που θα οδηγήσει στην περιβαλλοντική, κοινωνική και οικονομική αειφορία και θα εκτιμήσουν τις επιπτώσεις των προτεινόμενων επεμβάσεων σε μια περιοχή.

Το γεγονός ότι η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης δεν είναι άμεσα μετρήσιμη και η πραγματικότητα στην οποία αναφέρεται (η ανάπτυξη μιας περιοχής) δεν είναι άμεσα παρατηρήσιμη, δυσκολεύει την ανάπτυξη των κατάλληλων εργαλείων. Τελευταία χρησιμοποιούνται γι' αυτό τον λόγο οι ολοκληρωμένοι δείκτες αειφορίας, που αποτελούν σύνθεση των ήδη γνωστών όπως ο «ρυθμός μεταβολής» των περιβαλλοντικών δεικτών ή οι «βαρομετρικοί» δείκτες προόδου

που αντανakλούν μία προσπάθεια να αποδοθεί με μεγαλύτερη πιστότητα η κατεύθυνση προς την βιώσιμη ανάπτυξη (*Dalal-Clayton, 1997*).

1.3. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Τα στοιχεία που συνθέτουν το θεωρητικό υπόβαθρο της αειφορικότητας θα πρέπει κατ' αρχήν να αναζητηθούν στο πεδίο της διεθνούς περιβαλλοντικής προβληματικής που έχει αναπτυχθεί τόσο σε επίπεδο θεωρίας όσο και πολιτικής πρακτικής. Η αειφόρος ανάπτυξη ουσιαστικά απορρέει από την εν λόγω προβληματική, και για αυτό το λόγο θα προηγηθεί μία εκτενής αναδρομή στην όλη εξέλιξη, έχοντας ως αντικείμενο έρευνας τον προσδιορισμό των πρωταρχικών συνθετικών στοιχείων της έννοιας.

Η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης φαίνεται ότι για πρώτη φορά εμφανίζεται στα τέλη του 18^{ου} αιώνα υπό την μορφή της αειφόρου παραγωγής στην διαχείριση των δασών της Γερμανίας, δηλαδή της παραγωγής ξυλείας κατά τρόπο που να μην υποσκάπτεται η μακροπρόθεσμη βιολογική συνέχεια των δασών (*Λάσκαρις, 1996*), για να μεταφερθεί έναν αιώνα αργότερα στις ΗΠΑ επί παρεμφερών θεμάτων. Στο κεφάλαιο όμως αυτό θα περιοριστούμε στην νεώτερη συγκρότηση της έννοιας, την περίοδο που έπεται του 1970.

Από τα μέσα του 1970, η αειφόρος ανάπτυξη ανέκυψε σαν ο προτεινόμενος τρόπος αντιμετώπισης της αυξανόμενης υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος. Το πρώτο συνέδριο για αυτό το ζήτημα, η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών «Για το Ανθρώπινο Περιβάλλον» στην Στοκχόλμη το 1972, εστιάστηκε σε μια σειρά δραστηριοτήτων με στόχο την προστασία του παγκόσμιου περιβάλλοντος, όπως η ρύπανση του περιβάλλοντος και τα απόβλητα, που ήταν περισσότερο εμφανή στα ανεπτυγμένα κράτη, και σχετιζόνταν με την βιομηχανική ανάπτυξη και την ταχεία αύξηση της κατανάλωσης. Λιγότερη προσοχή δόθηκε στις ανάγκες χαμηλού εισοδήματος του αναπτυσσόμενου κόσμου για περισσότερο δυνατές και σταθερές οικονομίες. Αν και η ανάγκη να συνδυαστούν η αναπτυξιακοί με τους περιβαλλοντικούς στόχους

ήταν προφανής, περισσότερη έμφαση δόθηκε στα «όρια της ανάπτυξης» που προέρχονται από έλλειψη βασικών πλουτοπαραγωγικών πόρων.

Η Συνδιάσκεψη κατέληξε στην Διακήρυξη του Cocoyoc, το 1974 (*Dalal-Clayton, 1997*), που αναφέρεται στο ζήτημα του σεβασμού των «εσωτερικών ορίων» ικανοποίησης των βασικών ανθρώπινων αναγκών μέσα από τα «εξωτερικά όρια» της γήινης φέρουσας ικανότητας. Στις αρχές της επόμενης δεκαετίας, η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης συσχετίζεται άμεσα με την έννοια της ανάπτυξης σε μία σειρά έργων συλλογικής και διεθνούς φύσεως, τα οποία στοχεύουν είτε στην κινητοποίηση της παγκόσμιας κοινωνίας είτε στην διαμόρφωση διαλόγου μεταξύ Βορρά Νότου. Έτσι η έννοια της αειφορίας θα παρουσιαστεί στο World Conservation Strategy της IUCN (*Λάσκαρις, 1996*). Ακολουθεί χρονικά το Παγκόσμιο Συνέδριο για το Περιβάλλον το 1982 που προώθησε την αειφόρο ανάπτυξη στην διεθνή πολιτική αρένα, τονίζοντας την σημασία της ενσωμάτωσης των αρχών της περιβαλλοντικής προστασίας στην αναπτυξιακή πορεία (*Δελλαδετσίμας, 1997*). Το συνέδριο αυτό διαμόρφωσε τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την λήψη απόφασης από την Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ όσον αφορά την σύσταση Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (Commission on Environment and Development). Η Επιτροπή Brundtland, όπως διαφορετικά ονομάστηκε από την πρόεδρο της Gro Harlem Brundtland, πρωθυπουργό της Νορβηγίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της το 1987, οπότε και κατατέθηκε η έκθεση «Το κοινό μας Μέλλον».

Κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα, οικονομική, κοινωνική ή πολιτιστική εξαρτάται από την ποιότητα των σχέσεων ανάμεσα στην κοινωνία και τον φυσικό κόσμο. Η ανάπτυξη είναι πραγματική μόνο εάν βελτιώνει την ποιότητα της ζωής. Το 1987, η έκθεση της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (WCED) που συγκροτήθηκε από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, με πρόεδρο τον πρώην πρωθυπουργό της Νορβηγίας Gro Harlem Brundtland με τίτλο «Our Common Future» - γνωστή περισσότερο ως έκθεση Brundtland ή έκθεση ΠΕΠΑ - υποστηρίζει ότι οι ανθρώπινες δραστηριότητες πρέπει να εξελίσσονται κατά τρόπο ο οποίος να διασφαλίζει την διατήρηση ως το απώτατο μέλλον, της προόδου των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στο σύνολο του πλανήτη (*ΕΕΚ, 1993*). Στο πλαίσιο αυτό, η αειφόρος ανάπτυξη ορίστηκε ως «ανάπτυξη η οποία

ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες». Η ανάπτυξη αυτή συνεπάγεται την διατήρηση της γενικής ισορροπίας και αξίας του αποθέματος φυσικού κεφαλαίου, τον επαναπροσδιορισμό των βραχυπρόθεσμων, μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων κριτηρίων αξιολόγησης κόστους/οφέλους, και των μέσων που θα ανταποκρίνονται σε πραγματικά κοινωνικοοικονομικά δεδομένα και αξίες της κατανάλωσης και συντήρησης, και την δίκαιη κατανομή και χρήση των πόρων μεταξύ εθνών και περιοχών σε όλον τον κόσμο. Η έκθεση αυτή μεταξύ άλλων, υπογραμμίζει ορισμένα σημαντικά στοιχεία που σχετίζονται με την ανάπτυξη και τον σχεδιασμό του χώρου. Κατά πρώτο λόγο, επικεντρώνεται στις συνθήκες οικιστικής κρίσης που χαρακτηρίζουν τόσο τις υποανάπτυκτες όσο και τις ανεπτυγμένες βιομηχανικές χώρες. Κατά δεύτερο δε λόγο, παρατίθενται ορισμένες προτάσεις που κινούνται σε δύο θεμελιώδη πεδία: στην προώθηση θεσμικών μεταβολών και στην αναδιοργάνωση χωρικών δομών. Από την ίδια πάλι έκθεση, προβάλλεται ως γενικότερη αναπτυξιακή πρόταση ένα ιδανικό μοντέλο χωρικής οργάνωσης: η συγκεντρωμένη-αποκέντρωση (*Δελλαδεσίμας, 1997*). Η συγκεντρωμένη-αποκέντρωση αφορά την δημιουργία μεσαίου μεγέθους πόλεων που δεν θα τροφοδοτούν απλά την παραγωγική διαδικασία αλλά θα αποτελούν πόλους δραστηριοτήτων, αφενός μεν συμπληρωματικούς, αφετέρου δε με δυνατότητα αυτοτελούς ανάπτυξης και ικανούς να ενσωματώσουν αποτελεσματικά την αγροτική ενδοχώρα. Η αειφόρος ανάπτυξη, συνεχίζει η έκθεση, χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι: εξασφαλίζει την διατήρηση της συνολικής ποιότητας της ζωής και την διαρκή αξιοποίηση των φυσικών πόρων ενώ ταυτόχρονα αποφεύγει την πρόκληση μόνιμων περιβαλλοντικών ζημιών.

Με άλλα λόγια ο ορισμός της περικλείεται στην παραίνεση: «Μη τρως τον σπόρο που θα σου χρειαστεί για να σπείρεις την σοδιά της επόμενης χρονιάς». Ο ορισμός αυτός έχει το καλό ότι εισάγει ένα στοιχείο ρεαλισμού στην προβληματική γύρω από την αειφόρο ανάπτυξη. Στην πράξη, συνεπώς, η έννοια της αειφορίας συνδέεται στενά με την προοπτική μιας κοινωνίας ή μιας περιφέρειας να εξασφαλίσει διαρκή ανάπτυξη και πρόοδο (*ΕΕΚ, 1993*).

Η συνέχιση της προσπάθειας αυτής, στο ίδιο επίπεδο έλαβε χώρα στο Ρίο της Βραζιλίας με την γνωστή διάσκεψη κορυφής των κρατών-μελών του ΟΗΕ, το 1992. Η διάσκεψη αυτή, ανεξάρτητα από την αρνητική κριτική που δέχτηκε από πολλούς αποτέλεσε ένα σημαντικό γεγονός, τουλάχιστον σε ότι αφορά την ευαισθητοποίηση και ενεργοποίηση μεγάλου μέρους του πληθυσμού λόγω της δημοσιότητας που έλαβε σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτή η διάσκεψη επιδοκίμασε ένα σετ από πέντε συμφωνίες (*Dalal-Clayton 1997, UNCED 1992*):

- Την Agenda 21, ένα σφαιρικό πρόγραμμα παγκόσμιας δράσης για την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης, που περιλαμβάνει πάνω από εκατό προγραμματικές περιοχές, που κλιμακώνονται από το εμπόριο και το περιβάλλον, την γεωργία και την απερήμωση για να καταλήξουν στην ικανότητα δόμησης και την μεταφορά τεχνολογίας ενώ ταυτόχρονα συντέλεσε στην δημιουργία δύο χιλιάδων πεντακοσίων προτάσεων για την αντιμετώπιση των πλέον πιεστικών περιβαλλοντικών προβλημάτων.
- Την Διακήρυξη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (The Rio Declaration on Environment and Development), ένα πλαίσιο είκοσι επτά αρχών που θα οδηγήσουν στην ενοποίηση του περιβάλλοντος με τις αναπτυξιακές πολιτικές και που καθορίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κρατών έναντι των θεμάτων που αφορούν το περιβάλλον. Τα κράτη έχουν «κυρίαρχο δικαίωμα στην εκμετάλλευση των ιδίων πόρων» αλλά δεν θα πρέπει να προκαλεί ζημιά στο περιβάλλον άλλων κρατών.
- Τις αρχές για την βιώσιμη διαχείριση των Δασών (The Statement of Principles on Forests), την πρώτη παγκόσμια συμφωνία για την διαχείριση, συντήρηση, και αειφόρο ανάπτυξη των δασών σε παγκόσμιο επίπεδο.
- Τις δύο διεθνείς συμβάσεις για τις κλιματικές αλλαγές (The Framework Convention on Climate Change), τις οποίες επικύρωσαν εκατόν πενήντα εννέα χώρες και τέθηκαν σε ισχύ στις 21 Μαρτίου 1994. Σήμερα γίνονται διαπραγματεύσεις για την ενίσχυση του χάρτη με ένα πρωτόκολλο που θα δεσμεύει νομικά σε ότι αφορά την εκπομπή αερίων, που συντελούν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου. Το πρωτόκολλο αναμένεται να υιοθετηθεί το Δεκέμβριο στο Κιότο.
- Την σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα (The Convention on Biological Diversity), που επικυρώθηκε στο τέλος της περσινής χρονιάς από εκατόν εξήντα πέντε χώρες. Η σύμβαση αφορά την προστασία των ειδών της

χλωρίδας και της πανίδας, που απειλούνται από την επιδείνωση των συνθηκών στο περιβάλλον. Επίσης στο Ρίο άνοιξαν οι διαπραγματεύσεις για την σύμβαση που αφορά την μάχη κατά της αποψίλωσης.

Στην διάσκεψη αυτή τέθηκαν συνολικά είκοσι εννέα γενικές αρχές για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης ενώ συστάθηκε ένας νέος φορέας η Επιτροπή για την Βιώσιμη Ανάπτυξη (CSD) , στην οποία τα κράτη μέλη αναφέρονται ετήσια ως προς την πρόοδο που σημειώνουν σε σχέση με την επίτευξη στόχων βιωσιμότητας. Η συσχέτιση όμως της αειφορίας με την οικιστική ανάπτυξη, εντείνεται με την Σύνοδο «Για τους Ανθρώπινους Οικισμούς» (UN Habitat II) στην Κωνσταντινούπολη το 1996. Στην επόμενη παράγραφο θα αναλυθούν εκτενώς ποιες δράσεις πραγματοποιήθηκαν στο πεδίο της βιώσιμης ανάπτυξης από έναν δεύτερο σε σημασία υπερεθνικό οργανισμό την Ευρωπαϊκή Ένωση.

1.4. ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Η έννοια της αειφορίας έχει παίξει καθοριστικό ρόλο σε πολλές πτυχές της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα δε η πολιτική για τις πόλεις, διαμορφώνεται πλέον ως εν δυνάμει συνθήκη στη βάση κριτηρίων και στόχων αειφορικότητας.

Από της πλευρά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μετά την ενιαία πράξη το 1985 που θεσπίζει την περιβαλλοντική προστασία ως αναγκαία συνιστώσα των άλλων πολιτικών της κοινότητας, ακολουθούν μια σειρά δράσεων, που αναπτύσσονται εκτενώς παρακάτω, που υπογραμμίζουν το γεγονός ότι η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί μια κυρίαρχη συνθήκη πολιτικής για τις Ευρωπαϊκές πόλεις.

Το 1990 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε το Πράσινο Βιβλίο για το Αστικό Περιβάλλον, που αγκαλιάστηκε από τις πόλεις σαν πρώτη ένδειξη ευρωπαϊκής μέριμνας (EEK, 1990). Η Ευρωπαϊκή πόλη μοιάζει να έχει ξαναανακαλυφτεί την δεκαετία του 1990 και αποδίδεται ειδική έμφαση στο ευρωπαϊκό αστικό σύστημα, που σαν το κυκλοφοριακό σύστημα χαρίζει ζωή και ζωτικότητα στην Ευρώπη. Σύμφωνα με το Πράσινο Βιβλίο για το Αστικό Περιβάλλον, καθώς

προχωράμε προς τον 21ο αιώνα. οι πόλεις θα συνεχίσουν να είναι οι κύριοι πόλοι έλξης και ανάπτυξης οικονομικής δραστηριότητας, καινοτομίας και πολιτισμού. Από το βιβλίο αυτό διαγράφεται μια νέα φιλοσοφία και στρατηγική για τις πόλεις και την αντιμετώπιση των σημερινών προβλημάτων τους. Ειδικότερα τίθεται ως βασική ανάγκη και επιδίωξη η ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών στόχων και στρατηγικών σχεδιασμού των χρήσεων γης και γενικά στις πολιτικές αστικής ανάπτυξης. Προωθείται δηλαδή ένας ολοκληρωμένος σχεδιασμός του αστικού χώρου της Κοινότητας που λαμβάνει υπ' όψιν όχι μόνο τις κλασσικές πολεοδομικές παραμέτρους αλλά και τις θεωρούμενες ως καθαρά περιβαλλοντικές διαστάσεις των προβλημάτων των αστικών περιοχών. Με την Πράσινη Βίβλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Αστικό Περιβάλλον κατατίθεται για πρώτη φορά μια συνολική άποψη σχεδιασμού για τις Ευρωπαϊκές πόλεις και με την οποία μάλιστα υιοθετείται μια πρόταση «βιώσιμης ανάπτυξης»: η συμπαγής πόλη. Έτσι «για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που αφορούν το αστικό περιβάλλον, απαιτείται μια σφαιρική και όχι κατά τομείς προσέγγιση». Έκτοτε η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο στον οποίο στηρίζεται η προσπάθεια εμπέδωσης κάποιας συνοχής στην πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις πόλεις. Ακολουθεί το 1991 η σύσταση «Ομάδας Εμπειρογνομόνων για το Αστικό Περιβάλλον» από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η οποία δύο χρόνια αργότερα εκπονεί το «Πρόγραμμα για τις Βιώσιμες Πόλεις» (Δελλαδετσίμας, 1997).

Παράλληλα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα εκδώσει το Πέμπτο Πρόγραμμα Δράσης για το περιβάλλον με τίτλο «Towards Sustainability» το οποίο αποτελεί κείμενο που εξειδικεύει την χωρική διάσταση της βιωσιμότητας στον Ευρωπαϊκό χώρο και περιγράφει την στρατηγική που θα ακολουθήσει για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης.

Απώτερος στόχος της στρατηγικής που περιγράφεται στο πρόγραμμα είναι η αλλαγή των αναπτυξιακών σχημάτων στην Κοινότητα ώστε τελικά να ακολουθηθεί ο δρόμος που οδηγεί στην αειφόρο ανάπτυξη (EEK, 1993). Αυτό συνεπάγεται μεταξύ άλλων ότι:

- πρέπει να αναγνωριστεί η συνέχιση των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων και η περαιτέρω οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη που εξαρτώνται από την

- ποιότητα του περιβάλλοντος και των φυσικών του πόρων καθώς και από την ικανοποιητική τους προστασία,
- επειδή το απόθεμα των πρώτων υλών είναι πεπερασμένο. η διαχείριση της ροής των υλικών στα διάφορα στάδια κατεργασίας, καταναλώσεως και χρήσεως πρέπει να διευκολύνει ή να ενθαρρύνει την βέλτιστη επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση ώστε να αποφεύγεται η παραγωγή αποβλήτων και η εξάντληση των αποθεμάτων των φυσικών πόρων,
 - τα πρότυπα συμπεριφοράς των πολιτών της Κοινότητας πρέπει να ανταποκρίνονται στην διαπίστωση ότι οι φυσικοί πόροι είναι πεπερασμένοι και ότι η κατανάλωση και η χρήση των πόρων αυτών από ένα άτομο δεν πρέπει να γίνεται εις βάρος ενός άλλου, όπως και η κατανάλωση των πόρων από μια γενιά δεν πρέπει να γίνεται εις βάρος των επόμενων.

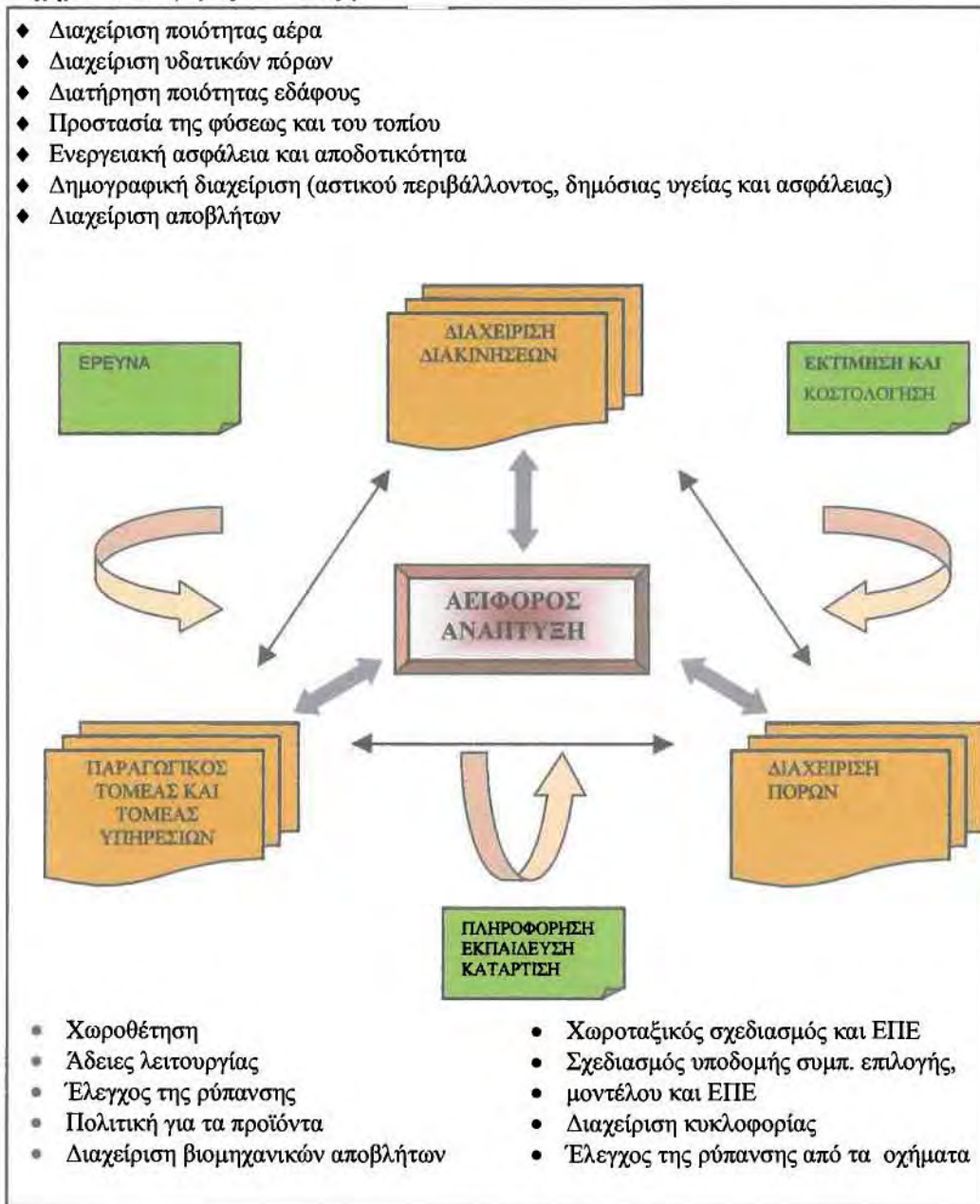
Η εφαρμογή της στρατηγικής που αποβλέπει στην αειφόρο ανάπτυξη θα απαιτήσει πολλές αλλαγές σε πολιτικό επίπεδο σε σχεδόν όλους τους κύριους τομείς δράσεως της Κοινότητας. Θα απαιτήσει την ενσωμάτωση των απαιτήσεων περιβαλλοντικής προστασίας στον καθορισμό και την εφαρμογή των άλλων πολιτικών της Κοινότητας, όχι μόνο για λόγους περιβαλλοντικούς αλλά και για την διατήρηση της αποδοτικότητας στους τομείς αυτούς. Η αλληλεξάρτηση των διαφορετικών πολιτικών, των πόρων και των τομέων παρουσιάζεται στο σχήμα 1.

Σύμφωνα με την δήλωση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου «Η περιβαλλοντική επιταγή», οι κατευθυντήριες αρχές για την λήψη πολιτικών αποφάσεων στα πλαίσια του πέμπτου προγράμματος απορρέουν από την προληπτική προσέγγιση και την έννοια της κοινής ευθύνης, καθώς και από την εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει».

Το πρόγραμμα αυτό εξακολουθεί να αντιμετωπίζει τα μείζονα περιβαλλοντικά προβλήματα, όπως η αλλαγή του κλίματος, η ρύπανση των υδάτων, η υποβάθμιση και η διάβρωση των εδαφών, η διαχείριση των αποβλήτων κ.λ.π. Ωστόσο αντί να στρέφεται αποκλειστικά προς αυτά τα προβλήματα, η στρατηγική του προγράμματος φιλοδοξεί να δημιουργήσει νέες σχέσεις μεταξύ των κυριότερων κατηγοριών φορέων (κυβερνήσεων, επιχειρήσεων, κοινού) και των κυριότερων οικονομικών τομέων (βιομηχανία, ενέργεια, μεταφορές, γεωργία

και τουρισμός) με την χρησιμοποίηση ενός εκτεταμένου και ολοκληρωμένου φάσματος μέσων. Αυτό είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί καλύτερα στο κοινοτικό πλαίσιο. Χωρίς ένα γενικό κοινοτικό πλαίσιο στο οποίο θα εντάσσονται και θα συντονίζονται οι δραστηριότητες αυτές, υπάρχει κίνδυνος οι ενέργειες που διεξάγονται από τα επιμέρους κράτη-μέλη ή τις περιοχές ή από άλλους φορείς να μην επιτυγχάνουν πλήρως τους στόχους τους ή να διακυβευτούν τα επιτεύγματα και οι ενέργειες της Κοινότητας σε άλλους τομείς όπως η εσωτερική αγορά.

Σχήμα 1: Αειφόρος Ανάπτυξη

Πηγή: ΕΕΚ, 1993

Για καθένα από τα επιτεύγματα προσδιορίζονται οι μακροπρόθεσμοι στόχοι που δείχνουν την κατεύθυνση προς την οποία πρέπει να καταβληθούν οι προσπάθειες για να επιτευχθεί η αειφόρος ανάπτυξη, και προσδιορίζονται ορισμένοι ενδιάμεσοι στόχοι για την περίοδο έως το έτος 2000 καθώς και μία αντιπροσωπευτική επιλογή ενεργειών για την επίτευξη αυτών των ενδιάμεσων στόχων. Οι μακροπρόθεσμοι και οι ενδιάμεσοι στόχοι δεν αποτελούν νομικές δεσμεύσεις αλλά επιδόσεις ή αποτελέσματα προς τα οποία πρέπει να στραφούν οι προσπάθειες σήμερα, ώστε η αναπτυξιακή πορεία που θα ακολουθηθεί να είναι σύμφωνη με την αρχή της αειφορίας. Επίσης δεν απαιτούνται για όλες τις ενέργειες που αναφέρονται νομοθετικά μέσα σε κοινοτικό ή εθνικό επίπεδο. Η αειφόρος ανάπτυξη είναι ένας στόχος ο οποίος δεν θα επιτευχθεί με την βοήθεια μόνο αυτού του προγράμματος. Ωστόσο, η αποτελεσματική εφαρμογή του προγράμματος θα αποτελέσει σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή.

Η αρχή της κοινής ευθύνης και της επικουρικότητας αποτελεί το επίκεντρο της νέας προσέγγισης που εισήχθη από το Πέμπτο Πρόγραμμα έχοντας ως στόχο την βελτίωση του διαλόγου μεταξύ των διαφόρων επιπέδων της κοινωνίας καθώς και την αναγνώριση ότι κάθε ένα από αυτά πρέπει να παίζει ενεργό ρόλο στην πραγματοποίηση των απαιτούμενων αποτελεσμάτων. Η αντίληψη της κοινής ευθύνης απαιτεί μια κατά πολύ ευρύτερη και ενεργητικότερη συμμετοχή όλων των οικονομικών παραγόντων καθώς και των δημοσίων αρχών, των δημοσίων και ιδιωτικών επιχειρήσεων κάθε είδους και κυρίως την συμμετοχή του κοινού τόσο ως συνόλου πολιτών όσο και ως συνόλου καταναλωτών (EEK, 1993). Η επικουρικότητα συμβάλλει στο συντονισμό των αρμοδιοτήτων με την έννοια ότι κατανέμει αρμοδιότητες στο κατά περίπτωση κατάλληλο επίπεδο διακυβέρνησης. Επιπλέον, η επικουρικότητα με την ουσιαστική της έννοια, ως ανάγκη δηλαδή για λήψη αποφάσεων όσο το δυνατόν πλησιέστερα στον πολίτη, συνιστά κρίσιμο παράγοντα για την βελτίωση του επιπέδου δημοκρατικής ευθύνης και διαφάνειας στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού συστήματος (Παρασκευόπουλος 1997).

Παράλληλα, πέρα από τα κείμενα πολιτικής γενικού περιεχομένου αναπτύσσονται και εκθέσεις που επικεντρώνονται σε αμιγώς αστικά ζητήματα όπως «η Βιωσιμότητα των Πόλεων», η « Βιώσιμη Πόλη» και η πρόσφατη έκδοση της έκθεσης «Αειφόρα Πόλη» εμπεριέχει οράματα και δράσεις για την

αιεφόρα ανάπτυξη των ευρωπαϊκών πόλεων. Η αιεφορία που ξεκίνησε σαν μια καθαρά περιβαλλοντική έννοια, για να καταλήξει να εκφράζει μία πρόκληση για κοινωνική αλλαγή, δεν θα μπορούσε να αφήσει αδιάφορες τις ευρωπαϊκές πόλεις. Κάθε διάγνωση των αστικών προβλημάτων στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια προσδιορίζει σαν κύρια συμπτώματα την περιβαλλοντική υποβάθμιση και τον κοινωνικό αποκλεισμό και η «Αιεφόρα Πόλη», ενσαρκώνει οράματα περιβαλλοντικής ανάτασης, κοινωνικής ευημερίας και οικονομικής ευρωστίας (Μέγα, 1995).

Εκτός βέβαια από την κυρίως πολιτική της Ε.Ε. αναπτύσσονται και πρωτοβουλίες σε πιο ανεξάρτητη βάση, οι οποίες ενισχύουν το όλο κλίμα και την δυναμική που έχει αναπτυχθεί γύρω από την βιωσιμότητα και τις Ευρωπαϊκές πόλεις. Ενδεικτικά αναφέρουμε την «Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία για Βιώσιμες πόλεις και Οικισμούς» που προωθήθηκε με την Σύνοδο του Aalborg το 1994. Στην Σύνοδο αυτή, συμμετείχαν πάνω από διακόσιες τοπικές διοικήσεις από είκοσι επτά χώρες που δεσμεύτηκαν για την πραγματοποίηση ενός προγράμματος Agenda 21. Αξιολόγηση της όλης πορείας και χάραξη νέων κατευθύνσεων έγινε με την Σύνοδο της Λισσαβώνας το 1996.

1.5. ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ LOCAL AGENDA 21

Η Agenda 21 είναι πιθανόν το πιο σημαντικό αποτέλεσμα της Συνόδου Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (the 'Earth Summit') που πραγματοποιήθηκε στο Ρίο τον Ιούνιο του 1992. Αποτελεί την πιο φιλόδοξη προσπάθεια που έγινε με στόχο να προσδιοριστούν ποιες δράσεις χρειάζονται να πραγματοποιηθούν σε παγκόσμιο επίπεδο για να συμφιλιωθεί η ανάπτυξη με την περιβαλλοντική διάσταση. Έτσι, εκατόν ογδόντα ένα κράτη-μέλη δεσμεύτηκαν να οδηγήσουν την δράση προς μια αιεφόρο ανάπτυξη για τα επόμενα χρόνια, και η τελευταία να αποτελεί την λέξη - κλειδί για οτιδήποτε αφορά την αιεφόρο πολιτική και πρακτική. Το κεφάλαιο 28 (Παράρτημα) της Agenda 21, στο οποίο γίνεται για πρώτη φορά αναφορά στην Local Agenda 21, απευθύνεται ειδικά στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και εκφράζει ότι:

«By 1996, most local authorities in each country should have undertaken a consultative process with their populations and achieved a consensus on a 'local Agenda 21' for the community...»

«Local authority programmes, policies, laws and regulations to achieve Agenda 21 objectives should be assessed and modified based on local programmes adopted»

Ο ρόλος όμως των τοπικών αυτοδιοικήσεων δεν περιορίζεται μόνο στο κεφάλαιο 28: στην πραγματικότητα, οι προτεινόμενες δράσεις από την Agenda 21 προϋποθέτουν την ενεργό συμμετοχή όλων των τοπικών φορέων. Είναι προφανές ότι η τοπική αυτοδιοίκηση δεν μπορεί να είναι ο μόνος αποφασιστικός παράγοντας στην επιτυχία της διεργασίας, αλλά τόσο οι κοινωνικοί φορείς (εργατικά σωματεία, τεχνικά και επιστημονικά επιμελητήρια) όσο και οι πολίτες μεμονωμένα θα πρέπει να αναλάβουν το μέρος των ευθυνών που τους αναλογεί.

1.5.1. Περιεχόμενο και στόχοι της Local Agenda 21

Η Agenda 21 αποτελείται από σαράντα κεφάλαια στα οποία αναπτύσσονται τέσσερις βασικοί τομείς (LGMB, 1994a):

1. *Κοινωνικές και οικονομικές διαστάσεις*, όπου αναλύονται ο τρόπος που τα περιβαλλοντικά προβλήματα και οι λύσεις τους αλληλεξαρτώνται με ζητήματα όπως η φτώχεια, η υγεία, το εμπόριο, η φορολογία, η κατανάλωση και ο πληθυσμός.
2. *Διατήρηση και διαχείριση των αναπτυξιακών πόρων*, όπου περιγράφεται ο τρόπος με τον οποίο οι φυσικοί πόροι όπως η ξηρά, η θάλασσα, η ενέργεια και τα απόβλητα χρειάζονται διαχείριση για να ενδυναμωθεί η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης.
3. *Ενδυνάμωση του ρόλου των βασικότερων κοινωνικών ομάδων*, όπως η νεολαία, οι γυναίκες και οι μετανάστες, συμπεριλαμβανομένων και των περισσότερο αδύναμων, για να εργαστούμε προς την αειφόρο ανάπτυξη.
4. *Μέσα εφαρμογής*, συμπεριλαμβανομένων των χρηματοδοτικών μέσων, της εκπαίδευσης, της μεταφοράς τεχνολογίας και επιστημονικών δεδομένων για να διευκολυνθεί η πραγμάτωση των στόχων.

Η Local Agenda 21 είναι η διαδικασία της δόμησης συνεργασίας μεταξύ των τοπικών φορέων και άλλων τομέων για να αναπτυχθούν και να εμπλακούν οι τοπικές πολιτικές στην αειφόρο ανάπτυξη. Είναι αυτό το πρόγραμμα δράσης που οι κάτοικοι μιας περιοχής πρέπει να σκέφτονται συνολικά και να δρουν τοπικά (thinking globally acting locally). Είναι φανερό, ότι η τοπική αυτοδιοίκηση, εξαιτίας των αρμοδιοτήτων της, της δημοκρατικής εντολής που έλαβε για την διοίκηση του τόπου, και πιθανόν εξαιτίας των οικονομικών της πόρων, θα παίζει καθοριστικό ρόλο σ' αυτή την διαδικασία. Αλλά εάν πρόκειται η τοπική αυτοδιοίκηση να οριοθετήσει την έναρξη μιας τέτοιας διαδικασίας δεν μπορεί, ούτε πρέπει, να είναι μόνη.

1.5.2. Διαδικασίες για την υλοποίηση της Local Agenda 21

1.5.2.1. Επίπεδα παρέμβασης

Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης στην Local Agenda 21 μπορεί να εστιαστεί σε δύο κυρίως περιοχές δράσης (LGMB, 1994a):

1. *Επίπεδο νοικοκυριού.* Σ' αυτό το επίπεδο η τοπική αυτοδιοίκηση είναι δυνατό να συμβάλλει στην διευθέτηση και βελτίωση του περιβαλλοντικού του έργου (π.χ. οικολογική διαχείριση και μοντέλο λογιστικού ελέγχου) και στην ενσωμάτωση των στόχων της αειφόρου ανάπτυξης στις πολιτικές και τις δραστηριότητές του (π.χ. οικονομική αξιοποίηση, τουρισμός, μέσα μεταφοράς).
2. *Επίπεδο ευρύτερης κοινότητας.* Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης σ' αυτό το δεύτερο επίπεδο είναι εξίσου καθοριστικός με το προηγούμενο:
 - Ενθάρρυνση της πληροφόρησης και της παιδείας σχετικά με την αειφορία, που εντάσσεται στην ευρύτερη ιδέα της «εκπαιδευόμενης κοινωνίας», μιας κοινωνίας δηλαδή που μέσα από τις διαδικασίες στις οποίες ενεργά συμμετέχει, μαθαίνει σιγά-σιγά να βελτιώνει τις αποφάσεις της και να εκφράζει καλύτερα αυτό που θέλει.
 - Συμμετοχή του ενδιαφερόμενου πληθυσμού στον προσδιορισμό των αειφόρων θεμάτων και στην αναγνώριση εκείνων των δράσεων που απευθύνονται σ' αυτά. Η ανάγκη αυτή υπαγορεύεται από πρακτικούς,

θεωρητικούς και πολιτικούς λόγους και είναι από κάθε άποψη φανερό, ότι η γνώμη και η υποστήριξη αυτών που υποτίθεται πως θα ωφεληθούν από το μακροπρόθεσμο αυτό σχέδιο δράσης, έχει σημασία για την επιτυχία του.

- Διεύρυνση της συνεργασίας με άλλους τομείς δραστηριοτήτων για την δημιουργία κοινών λύσεων.

Ένα στοιχείο εξίσου σημαντικό, είναι ότι η ευδοκίμηση της αειφορίας πρέπει να εκτιμάται και να καταγράφεται σε τοπικό επίπεδο, και αυτή η πληροφορία να ανατροφοδοτεί την διαδικασία για να βελτιώνονται οι μελλοντικές δράσεις.

1.5.2.2. Εργαλεία και μηχανισμοί

Ένας αριθμός εργαλείων μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να τροφοδοτήσουν την διαδικασία της Local Agenda 21: οικολογική διαχείριση και έλεγχος βιομηχανικών επιχειρήσεων, δείκτες αειφορίας, εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και αξιολόγηση της αειφορίας (LGMB, 1994a).

Όταν εξασφαλιστεί στην τοπική κοινωνία η συμμετοχή των φορέων και των κατοίκων που εμπλέκονται διεξοδικά στην διαδικασία της Local Agenda 21, ένα ευρύ φάσμα τεχνικών διεργασιών μπορεί να χρησιμοποιηθεί από το πεδίο της κοινωνικής ανάπτυξης, της μελλοντικής έρευνας, της διορατικότητας, κλπ. για να επιτευχθούν οι στόχοι του σχεδίου δράσης που μόλις ξεκίνησε.

1.5.2.3. Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης

Η Local Agenda 21 αποτελεί ουσιαστική δέσμευση που κάθε τοπική αυτοδιοίκηση πρέπει να αναλάβει και που έχει την υποχρέωση να ενεργοποιηθεί όχι μόνο εκ μέρους των τωρινών αλλά και των επόμενων γενεών. Η επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης δεν θα είναι εύκολη, και δεν πρόκειται να πραγματοποιηθεί από την μια στιγμή στην άλλη. Πρέπει να προγραμματιστεί εκ των προτέρων, και να καταγράφονται οι επιδόσεις της. Δύσκολες επιλογές πρέπει να πραγματοποιηθούν. Αλλά εάν οι τοπικές αυτοδιοικήσεις πρέπει να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους σαν διαχειριστές του τοπικού περιβάλλοντος και της ποιότητας της ζωής σ' αυτό, τότε πρέπει να

προετοιμαστούν να δεχτούν αυτή την πρόκληση. Είναι σ' αυτό το σημείο που ο ρόλος των εκλεγμένων μελών, που έχουν λάβει την δημοκρατική εντολή για την διοίκηση του τόπου, καθίσταται καταλυτικός (LGMB, 1994a).

1.5.2.4. Καταγραφή της εμπειρίας

Κάθε κοινωνία θα επιληφθεί της Local Agenda 21 με τρόπο που θα είναι ο καταλληλότερος για τις τοπικές συνθήκες, αν και υπάρχουν ορισμένα ενδογενή στοιχεία της διαδικασίας όπως η κοινωνική συμμετοχή, η δικαιοσύνη, η εναρμόνιση του περιβάλλοντος με τα κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα που πρέπει να μείνουν αναλλοίωτα. Τα τοπικά χαρακτηριστικά της Local Agenda 21 είναι εκείνα που εξασφαλίζουν την ζωτικότητα και την καινοτομία της. Ωστόσο υπάρχουν πολλές πηγές έμπνευσης που μπορούν να αποβούν πολύ χρήσιμες για τις τοπικές αυτοδιοικήσεις και τον πληθυσμό τους. Συνεπώς η έκθεση της εμπειρίας σε περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο είναι κρίσιμης σημασίας.

Σε παγκόσμιο επίπεδο υπάρχουν πολλοί οργανισμοί που ασχολούνται με την έκθεση της εμπειρίας πάνω στο πρόγραμμα της Local Agenda 21, ορισμένοι από τους οποίους είναι: το ICLEI, που εδρεύει στο Τορόντο και συντονίζει ένα «μοντέλο προγράμματος της Τοπικής Agenda 21» (MCP) που συμπεριλαμβάνει 21 δήμους από το βόρειο και νότιο ημισφαίριο και συγκεντρώνει υλικό από μελέτες των μελών του, στην Ευρώπη το Lancashire County Council και το LGMB στην Μεγάλη Βρετανία (LGMB, 1994a).

1.6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η βιώσιμη ανάπτυξη όπως γίνεται σαφές σ' αυτό το κεφάλαιο αποτελεί μια έννοια που ενσωματώνει ένα πλέγμα στοιχείων από διάφορες θεωρίες ανάπτυξης και πρότυπα πολιτικής ανεξάρτητων από την περιβαλλοντική παράμετρο. Έτσι επαναφέρει την λογική της συνολικής πολιτικής, στοιχεία από διάφορες συμμετοχικές προσεγγίσεις, θεωρίες «τοπικής ανάπτυξης» και «καινοτομικών τεχνολογιών» που έχουν ως αφετηρία τους προηγούμενες δεκαετίες. Υπό αυτή την έννοια η εισαγωγή της αειφορίας δεν αποτελεί νεωτεριστική μορφή πολιτικής αλλά μια διευρυμένη σύνθεση πολλών αντιλήψεων και πολιτικών που κάτω από

τις παρούσες συνθήκες βρίσκει πρόσφορο έδαφος ανάπτυξης και εφαρμογής. Φυσικά στηρίζεται στην θετική πλευρά των στοιχείων που την συγκροτούν, ενώ αγνοεί την περίπτωση αποτυχίας τους.

Σημαντικότερα σημεία κριτικής που δέχεται συνεχώς η έννοια αυτή είναι η ασάφεια και η γενικότητα που εμπεριέχει, η συνολικότητά της που οδηγεί προς μια γενικότερη μεταβολή της πολιτικής στο σύνολό της, η επιδίωξη αρμονίας μεταξύ των υφιστάμενων συμφερόντων και η ετερογένεια του υποβάθρου της. Πλην όμως των αρνητικών στοιχείων που εντοπίστηκαν εδώ πρέπει να τονιστεί ότι στο βαθμό που η έννοια αυτή θα αποτελέσει πολιτική κατεύθυνση και θα ενσωματωθεί από όλα τα επίπεδα σχεδιασμού θα δώσει άμεσες λύσεις σε πολλά από τα οξυμένα προβλήματα των σύγχρονων πόλεων.

Εφαρμογή της έννοιας της αειφορίας στο τοπικό επίπεδο αποτελεί το *νεωτεριστικό* πρόγραμμα της Local Agenda 21 με βασικό άξονα επιτυχίας την ενεργοποίηση της κοινωνίας των πολιτών και τη συμμετοχή τους σε ζητήματα σχεδιασμού και προγραμματισμού που την αφορούν άμεσα. Απαραίτητη προϋπόθεση, βέβαια, συνιστά η μεταβίβαση εξουσιών στην τοπική αυτοδιοίκηση έτσι ώστε να παίζει τον ρόλο του συντονιστή, να κατευθύνει τις διεργασίες προκειμένου να αποφευχθούν οι παρεκκλίσεις και να οδηγήσει την τοπική κοινωνία στην αειφόρο ανάπτυξη. Η διαδικασία της Local Agenda 21 εμπεριέχει σαφώς ένα ευρύ πλέγμα θεμάτων και δραστηριοτήτων που συσχετίζουν την περιβαλλοντική διάσταση με κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές παραμέτρους και αφορά τις υποδειγματικές τοπικές αυτοδιοικήσεις, την κοινωνία που εμπλέκεται σε διαφανείς διαδικασίες για να εγκρίνει όραμα για το μέλλον και ενέργειες που πραγματώνουν το όραμα, σεβόμενη τους περιβαλλοντικούς περιορισμούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΗΣ LOCAL AGENDA 21

2.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το εντεινόμενο και πολυδιάστατο ενδιαφέρον που αναπτύσσεται διεθνώς σε συνάρτηση με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης δεν έχει αφήσει ανεπηρέαστο και τον σχεδιασμό του χώρου. Καταγράφεται πλέον, ένας μεγάλος αριθμός προσεγγίσεων που συνδέουν τον σχεδιασμό με την βιώσιμη ανάπτυξη και μάλιστα καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων όπως: θεσμικά ζητήματα, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη (*Nijkamp & Perrels, 1994*), το σχεδιασμό των μεταφορών, τον σχεδιασμό έργων υποδομής κ.ο.κ.

Αντικείμενο του συγκεκριμένου κεφαλαίου αποτελεί η επιρροή της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης στην πολιτική διαφόρων μεμονωμένων κρατών όπως η Μ. Βρετανία, η Ολλανδία, η Δανία και η Ελλάδα. Από την προσέγγιση αυτή θα αντληθούν και τα στοιχεία εκείνα που θα οδηγήσουν και σε μία κατά το δυνατόν πληρέστερη κατανόηση του τι ακριβώς σηματοδοτεί η «εισαγωγή» της αειφορίας στην θεωρία και πρακτική των χωρών αυτών. Πλην όμως της συγκεκριμένης

διερεύνησης στην συγκεκριμένη ενότητα παρατίθενται παραδείγματα εφαρμογής του προγράμματος της Local Agenda 21 σε κάθε μια από τις επιμέρους χώρες. Έτσι παρουσιάζονται τα προγράμματα δράσης του Leicester (Μ. Βρετανία), της Χάγης (Ολλανδία) και του Rodovre (Δανία), ενώ από τα ελληνικά δεδομένα αναπτύσσονται η περιπτώσεις των Δήμων Αμαρουσίου και Χαλανδρίου καθώς και οι διαδικασίες σύνταξης της περιβαλλοντικής χάρτας του Λαυρίου που αποτελεί μία καινοτόμα και πολύ ενδιαφέρουσα προσπάθεια.

Κριτήριο επιλογής των συγκεκριμένων ευρωπαϊκών υποδειγμάτων αποτέλεσαν: η πρωτοτυπία των προγραμμάτων και η εφαρμογή μακροχρόνιας περιβαλλοντικής πολιτικής των ευρωπαϊκών χωρών που παρουσιάζονται με αποτέλεσμα την ένταξη του αναγνώστη σε περισσότερο συναινετικές μορφές σχεδιασμού. Όσον αφορά την ελληνική πραγματικότητα παρουσιάζονται οι μοναδικές περιπτώσεις με αντικείμενο την υλοποίηση μιας τέτοιας διαδικασίας και εξετάζεται παράλληλα κατά πόσον η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί δυναμική συνθήκη για την διαμόρφωση μιας εναλλακτικής πρότασης σχεδιασμού.

2.2. ΟΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Στην ενότητα αυτή περιγράφονται παραδείγματα βορείων κυρίως ευρωπαϊκών χωρών για τον λόγο ότι στα κράτη της μεσογείου όπως είναι η Γαλλία, η Ισπανία και Ιταλία απουσιάζει η ύπαρξη εμπειρίας σε ανάπτυξη προγραμμάτων Local Agenda 21 ενώ αντιθέτως εμφανίζουν άφθονα περιβαλλοντικά προγράμματα άλλων κυρίως μορφών.

Έτσι στην Γαλλία, προγράμματα παρεμφερή με την Local Agenda 21 αποτελούν τα Δημοτικά Σχέδια Περιβάλλοντος (PME) που εντάχθηκαν στο Εθνικό Πρόγραμμα Περιβάλλοντος το 1990 από το αντίστοιχο υπουργείο. Το πρόγραμμα των PME χαρακτηρίζεται από μια ελευθερία στην ανάπτυξη τοπικών πρωτοβουλιών, μια συνεπή και σταθερή στήριξη του υπουργείου Περιβάλλοντος, ένα πνεύμα πειραματισμού και τέλος από μια θέληση επικοινωνίας, διαφάνειας και επιλογής απόψεων (Μπεριάτος, 1992). Το βασικό μειονέκτημα που εμφανίζει αυτό το πρόγραμμα σε σχέση με την Local Agenda 21 είναι ότι ο βαθμός επιτυχίας του εξαρτάται αποκλειστικά και μόνο από την στάση και την πολιτική

βούληση της οικείας δημοτικής αρχής σε θέματα περιβάλλοντος και από την ικανότητα των υπηρεσιών και των γραφείων μελετών που εργάζονται στη συγκεκριμένη περίπτωση ενώ πουθενά δεν γίνεται λόγος για ευρύτερη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών.

Η Ιταλία, που για μεγάλο χρονικό διάστημα διατηρούσε ακέφαλο το αρμόδιο υπουργείο για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής πολιτικής, από το 1992 έχει αναπτύξει σε κεντρικό επίπεδο τις παρακάτω πρωτοβουλίες εναρμόνισης της στρατηγικής της με την Agenda 21 και το Πέμπτο Πρόγραμμα Δράσης (*Braga, Πρακτικά συνεδρίου, 1996*): (α) Εκστρατεία με τίτλο 'Οι τοπικές αυτοδιοικήσεις ενάντια στο φαινόμενο του θερμοκηπίου' που προωθείται από το 1992 από μεγάλες περιβαλλοντικές οργανώσεις στην Ιταλία (LEGAMBIENTE, ANCI και CISPEL), (β) 'Εθνικό Σχέδιο για την Βιώσιμη Ανάπτυξη στα πλαίσια της Agenda 21' που περιλαμβάνει τομείς όπως η ενέργεια (εκπομπές αερίων, σταθεροποίηση των εκπομπών του CO₂), η βιομηχανία (μείωση των βιομηχανικών ρύπων, μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων), η γεωργία (εντομοκτόνα, λιπάσματα), οι μεταφορές (δημιουργία πεζοδρόμων, αποδοτικότητα των μεταφορικών συστημάτων), ο τουρισμός (προστασία 'εύθραυστων' περιβαλλοντικά περιοχών, προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού) και η διαχείριση απορριμμάτων (χωριστή συλλογή απορριμμάτων κ.α.), (γ) Η 'Τριγωνική Χάρτα για την περιβαλλοντική ποιότητα' που προετοιμάστηκε το 1993 από την ANCI σε συνεργασία με την CISPEL και την LEGAMBIENTE (δ) Το 'Εθνικό Πρόγραμμα για την μείωση των εκπομπών του CO₂ μέχρι το έτος 2000 στα επίπεδα του έτους 1990', (ε) Η Χάρτα των Ιταλικών πόλεων (ζ) Οργάνωση του Μεσογειακού συνεδρίου για την Agenda 21 τον Νοέμβριο του 1995.

Επίσης σε τοπικό επίπεδο έχει αναπτύξει πιλοτικά προγράμματα (Ecoriano) μικρής εμβέλειας, με έμφαση στην οικολογική διάσταση, που δημιουργήθηκαν από την διαπίστωση ότι τα προβλήματα και οι παράγοντες της περιβαλλοντικής υποβάθμισης των αστικών περιοχών απαιτούν μια νέα, σφαιρικότερη προσέγγιση μέσα από έναν ολοκληρωμένο σχεδιασμό που να βασίζεται σε συνδυασμένες παρεμβάσεις (*Μπεριάτος, 1992*). Βασικό μειονέκτημα του ECP είναι ότι δεν στηρίζεται σε νομοθετική βάση και ο προσδιορισμός των στόχων του είναι ασαφής.

Παρακάτω αναπτύσσεται αναλυτικά η εφαρμογή προγραμμάτων Local Agenda 21 και το πλαίσιο πάνω στο οποίο εδραιώθηκαν οι τοπικές πρωτοβουλίες του Leicester, της Hague και του Rodovre.

2.2.1. Η Local Agenda 21 στην Μ. Βρετανία

Η επιρροή της βιώσιμης ανάπτυξης σ' αυτή την χώρα δεν έχει αποκτήσει ακόμη τυπικό χαρακτήρα πολιτικής, αλλά είναι αναμφίβολα εξαιρετικά σημαντική. Στην Μεγάλη Βρετανία η Local Agenda 21 αποτελεί σημείο αναφοράς για την τοπική αυτοδιοίκηση που πλαισιώνει την ανάπτυξη συνεργασιών με την κεντρική κυβέρνηση, δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, οργανωμένες κοινωνικές ομάδες και τους εκάστοτε πολίτες και που βασικά στηρίζεται σε δημοκρατικές συμμετοχικές διαδικασίες σ' όλες τις μορφές σχεδιασμού.

Η Ένωση των Τοπικών Αρχών της Μεγάλης Βρετανίας ανέλαβε τον συντονισμό των διαδικασιών της Local Agenda 21 με: την έκδοση κατάλληλων οδηγών, την διοργάνωση συνεδρίων και συζητήσεων στρογγυλής τραπέζης για τους προσανατολισμούς της βιώσιμης ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο, την εκπροσώπηση των τοπικών συμφερόντων σε εθνικό και σε διεθνές επίπεδο όπως για παράδειγμα στον Οργανισμό για την Διεθνή Στρατηγική για την βιώσιμη ανάπτυξη, στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ή απευθείας στο CSD, τον καθορισμό ειδικού υπαλλήλου για την Local Agenda 21 με αντικείμενο την συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Το πρόγραμμα της Local Agenda 21 στην Μεγάλη Βρετανία αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο ως: μια σημαντική αναγνώριση του ρόλου των τοπικών αρχών στην διαδικασία της βιώσιμης ανάπτυξης, μια ηθική ευθύνη παρά επιβαλλόμενο καθήκον, το λογικά επόμενο στάδιο πολλών τοπικών πολιτικών και προγραμμάτων, ένας τρόπος να ενωθούν οι ηγεσίες και να ενδυναμωθούν οι δεσμεύσεις της κάθε μίας από αυτές απέναντι στο περιβάλλον, στην τοπική οικονομία, στην κοινωνική εξέλιξη και στην τοπική δημοκρατία.

Τα θέματα που καλύπτει η Local Agenda 21 στην Μ. Βρετανία, σύμφωνα με τα ενημερωτικά φυλλάδια που εκδίδονται από το London Government Management

Board, φορέας υπεύθυνος για την εφαρμογή αυτής της πρωτοβουλίας, αφορούν τους παρακάτω τομείς:

Εικόνα 1: Απεικόνιση της σημασίας της ευρύτερης συμμετοχής στην Local Agenda 21

1. *Συμμετοχή της κοινωνίας (Community participation).* Για να επιτευχθεί η συμμετοχή της κοινωνίας, δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη μέθοδος που να ενδείκνυται για κάποια ορισμένη περιοχή. Η προσέγγιση που ακολουθείται θα πρέπει ν' αρμόζει στα ήθη και τα έθιμα της κοινωνίας, στην δημιουργικότητα και το προφίλ των κατοίκων της. Προγράμματα που συντίθενται από πολλές προσεγγίσεις

δίνουν καλύτερα αποτελέσματα. Ακολουθώς αναφέρονται κάποιες μέθοδοι προσέγγισης της κοινωνίας: λαϊκές συσκέψεις (forum), θεματικές ομάδες (focus groups), ερωτηματολόγια, αξιολόγηση και έλεγχος, κουίζ, δημιουργία εικονικών συνθηκών σχεδιασμού (Planning for real), εκθέσεις τεχνών, βραβεία, γραφεία πληροφοριών, επιστημονικές μελέτες καθώς και δημιουργία parish maps (LGMB, «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 1», 1993).

2. *Σύνδεση Βορρά/Νότου για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης (North/South Linking for Sustainable Development).* Στα αναπτυγμένα κράτη του «Βορρά» η περιβαλλοντική πολιτική εμφανίζει υψηλό βαθμό αυτοτέλειας με αποτέλεσμα η οποιαδήποτε οικονομική ενίσχυση από πλευράς διεθνών οργανισμών να λειτουργούν ως ένα ελάχιστο όριο προς τα κάτω. Αντίθετα στα κράτη του «Νότου» δεν υπήρξε ποτέ παράδοση περιβαλλοντικής πολιτικής και συνεπώς τα παγκόσμια επίπεδα προστασίας αποτελούν γι' αυτά μια καινοτομία σε σύγκριση με τις ελλείψεις που παρουσιάζουν. Αξιόλογος αριθμός τοπικών αυτοδιοικήσεων τόσο στην Μ. Βρετανία όσο και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες αναπτύσσουν δίκτυα συνεργασίας που λειτουργούν σαν βάση στην προαγωγή των στρατηγικών προσέγγισης της βιώσιμης ανάπτυξης και στην διατήρηση του τοπικού φυσικού περιβάλλοντος. Θέματα που κατά το πλείστον συναντώνται στα δίκτυα συνεργασίας είναι τα εξής: η καθαρότητα του πόσιμου νερού, η δημόσια υγεία, η συλλογή και διάθεση των

απορριμμάτων, η περιθάλψη, η βασική εκπαίδευση, η δομή της τοπικής αυτοδιοίκησης, η έλλειψη πρώτων υλών και τεχνογνωσίας, η συσσώρευση οικονομικών πόρων, η περιστολή της γραφειοκρατίας και η αύξηση της αποδοτικότητας κλπ (LGMB, «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 2», 1993)

3. «Πρασινίζοντας» την τοπική οικονομία (*Greening the Local Economy*). Η νέα διεπιστημονικότητα, σε αντίθεση με την παλιά, προωθεί την επικοινωνία των επιστημονικών περιοχών της ανάπτυξης και του περιβάλλοντος, χωρίς αναγωγή της μιας στην άλλη και προϋποθέτει την σύζευξη εννοιών που είναι κατά πολλούς αντιμαχόμενες μεταξύ τους. Αυτό συμβαίνει για τον λόγο ότι η οικονομική ευημερία εξαρτάται από την κατανάλωση που με την σειρά της προϋποθέτει χρήση νέων πόρων που συνεπάγονται περιβαλλοντική φθορά. Εάν αυτό ήταν πραγματικότητα τότε η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης δεν θα ευσταθούσε. Όμως υψηλό βιοτικό επίπεδο δεν μεταφράζεται απαραίτητα σε περισσότερη κατανάλωση αλλά σύμφωνα με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης σε *επιλεκτική κατανάλωση*. Αυτά μπορούν να επιτευχθούν με την αύξηση της αποδοτικότητας των χρησιμοποιούμενων μορφών ενέργειας και των πρώτων υλών, με την μείωση, επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση των αποβλήτων καθώς επίσης και με την ελάττωση του κόστους παραγωγής και μεταφοράς σε ορισμένες περιπτώσεις. Σ' όλη αυτή την διαδικασία πρέπει να εμπλακούν και οι τοπικές επιχειρήσεις έτσι ώστε να γίνουν περισσότερο «πράσινες» αυξάνοντας την περιβαλλοντική τους αποτελεσματικότητα κατά τέτοιο τρόπο ώστε να ελαττωθούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις ανά μονάδα παραγωγής (LGMB, «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 3», 1993).
4. Η εκπαίδευση σε μια αειφόρο τοπική αυτοδιοίκηση (*Educating for a Sustainable Local Authority*). Για την επίτευξη της πορείας προς μια βιώσιμη τοπική αυτοδιοίκηση πρέπει να επιτευχθούν μεταβολές στην κοινωνία που θα άγουν σε αλλαγές στον τρόπο ζωής και εργασίας, θα στηρίζονται στις υφιστάμενες γνώσεις των ατόμων, την κατανόηση και το ενδιαφέρον, θα ενθαρρύνουν τους πολίτες σε εναλλακτικές λύσεις που θα οδηγήσουν στις κατάλληλες επιλογές, θα παρέχουν κίνητρα στους πολίτες να συμμετέχουν στην διαδικασία λήψης αποφάσεων, θα δίνουν δυνατότητες για συμμετοχή στον σχεδιασμό με αποτέλεσμα οι κάτοικοι να αναλαμβάνουν τις ευθύνες τους

και να αποκτούν την αίσθηση της ιδιοκτησίας του φυσικού περιβάλλοντος, θα ενθαρρύνουν το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο για περισσότερο δίκαιη κοινωνία και καλύτερη κατανομή των εισοδημάτων, θα δίνουν την δυνατότητα στους κατοίκους να αναγνωρίζουν δράσεις σχετικές με την αειφόρο ανάπτυξη και να ελέγχουν συγκριτικά τις δικές τους ενέργειες (LGMB, «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 4», 1994).

5. Σχεδιασμός, μεταφορές και αειφορία (*Planning, Transport and Sustainability*).

Ο σχεδιασμός χρήσεων γης πρέπει να είναι μορφοποιημένος κατά τέτοιο τρόπο ώστε να ελαχιστοποιηθεί η ανάγκη για μετακινήσεις και να μεγιστοποιηθεί η πρόσβαση στην εξέλιξη με τελικό στόχο την περιβαλλοντική αειφορία. Αρμοδιότητες λοιπόν της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι: η καθιέρωση στόχων που θα μειώνουν την ανάγκη για μετακινήσεις και παράλληλα θα προωθούν εκείνες τις μετακινήσεις που δεν βασίζονται σε ΙΧ, η ανάπτυξη εκείνων των περιοχών κατά το πλείστον όπου επιτρέπεται η πρόσβαση με μεταφορικά μέσα πέραν του ΙΧ, η ανάπτυξη εκείνη που θα δίνει προτεραιότητα σε πεζούς και ποδηλάτες, η υιοθέτηση τέτοιων στρατηγικών που θα προβλέπουν μέτρα αποθάρρυνσης των ανεπιθύμητων μεταφορικών μέσων και ταυτόχρονη πρόβλεψη εναλλακτικών τρόπων μεταφοράς για την συγκεκριμένη διαδρομή, η διαφύλαξη των στρατηγικών σημείων που χρειάζονται για δημόσιες μεταφορές και των διαμετακομιστικών κέντρων, η προστασία του σιδηρόδρομου των καναλιών των ποδηλατοδρόμων και τέλος των πεζοδρόμων και αναγνώριση εκείνων των σημείων που χρειάζονται βελτίωση, η δημιουργία μιας ιεραρχίας δρόμων που αρμόζει στον διαθέσιμο χώρο και στους χρήστες με στόχο την μείωση των βαρέων οχημάτων, η ελαχιστοποίηση των άμεσων περιβαλλοντικών φθορών από την κατασκευή ενός νέου δρόμου με παράλληλη συντήρηση κτιρίων και προστασία της ταυτότητας και των ιδιοτεροτήτων του χώρου, με εμφυτεύσεις δέντρων κλπ. Όσον αφορά τον σχεδιασμό οι τοπικές αυτοδιοικήσεις πρέπει να προσανατολιστούν σε: αναπτυγμένες αστικές περιοχές, αδόμητους χώρους που θα αποτελέσουν πόλους έλξης για άλλες δραστηριότητες, στην διατήρηση και βελτίωση των κέντρων των πόλεων και των περιαστικών δρόμων, στην τοποθέτηση των εμπορικών δραστηριοτήτων κοντά σε κόμβους δημόσιων μεταφορών και τέλος στην καλύτερη χρήση της υφιστάμενης υποδομής (LGMB, «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 5», 1994).

6. *Οικολογικές αγορές και ανταγωνισμός (Green Purchasing and CCT)*. Η συμβολή των τοπικών κοινωνικών ομάδων και αρχών στην λύση συναφών προβλημάτων είναι ουσιαστική. Ως κύρια αγοραστική δύναμη οι τοπικές αρχές μπορούν να επιδράσουν στο περιβάλλον, μέσω των προϊόντων και των υπηρεσιών που διαχειρίζονται και αγοράζουν. Κάθε αγαθό ή υπηρεσία που προμηθεύονται οι τοπικές αρχές έχει κάποιες επιπτώσεις στο περιβάλλον. Οι επιπτώσεις αυτές μπορούν να ελαχιστοποιηθούν αν οι τοπικές αρχές θέσουν και περιβαλλοντικά κριτήρια για τις προμήθειές τους. Οι τοπικές αρχές μπορούν να ευαισθητοποιήσουν τους πολίτες σε προβλήματα που πιθανόν αγνοούν, να επηρεάσουν την νοοτροπία και τις συνήθειες των πολιτών βοηθώντας τους να συνειδητοποιήσουν ότι η προστασία του περιβάλλοντος είναι υπόθεση όλων μας και ότι ο υπέρμετρος καταναλωτισμός δεν ταυτίζεται με την βελτίωση της ποιότητας ζωής (LGMB, «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 6», 1994).
7. *Αειφόρος ανάπτυξη σε αγροτικές περιοχές (Sustainable Development In Rural Areas)*. Η αειφόρος ανάπτυξη στις αγροτικές περιοχές δεν πρέπει να λαμβάνεται μόνο σαν περιβαλλοντική αειφορία αλλά ταυτόχρονα και σαν οικονομική και κοινωνική αειφορία και ν' αναφέρεται στο κοινωνικό σύνολο και όχι μόνο στον χώρο της υπαίθρου. Στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης για τις αγροτικές περιοχές στην Μεγάλη Βρετανία είναι οι εξής παρακάτω: η διατήρηση των φυσικών και πολιτισμικών στοιχείων, ο περιορισμός των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από οικονομικές δραστηριότητες, η υποστήριξη της αγροτικής οικονομίας και της κοινωνίας κυρίως με την δημιουργία θέσεων εργασίας και των κατάλληλων υπηρεσιών, η ισότητα προς τα λιγότερο ευνοημένα μέλη της αγροτικής κοινωνίας, συμμετοχή και ενεργοποίηση της αγροτικής κοινότητας στον σχεδιασμό έτσι ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι (LGMB, «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 7», 1994).
8. *Διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος (Nature Conservation)*. Ο στόχος του προγράμματος διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος που διαχειρίζεται η τοπική αυτοδιοίκηση είναι η προστασία των υφιστάμενων φυσικών πόρων και η πρόσβαση σ' αυτούς τους πόρους από κάθε μέλος της κοινωνίας. Για να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί αναπτύσσονται ένα ευρύ φάσμα πολιτικών και προγραμμάτων που αφορούν: τον σχεδιασμό και τον έλεγχο των αναπτυξιακών διαδικασιών, διαχείριση της υπαίθρου καθώς και των δημόσιων

και κοινωφελών χώρων στην διοικητική εμβέλεια του δήμου, δημιουργία βάσης δεδομένων και χαρτογράφηση, συνεργασία με όλους τους φορείς και ενεργοποίηση του καθενός από αυτούς, πληροφόρηση και ενημέρωση, εκτίμηση των περιοχών άμεσης προστασίας (LGMB, «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 8», 1994).

9. *Η αειφόρος διαχείριση των στερεών αποβλήτων (The sustainable management of solid waste)*. Η περιβαλλοντικά ορθή διαχείριση των απορριμμάτων δεν πρέπει να περιορίζεται απλά στην ασφαλή διάθεση ή την επανάκτηση των παραγόμενων απορριμμάτων, αλλά πρέπει να αντιμετωπίσει την δημιουργό αιτία του προβλήματος, τις σύγχρονες, μη βιώσιμες μεθόδους παραγωγής και τα πρότυπα κατανάλωσης. Οι στόχοι ενός βιώσιμου μοντέλου διαχείρισης απορριμμάτων μπορούν γενικά να ιεραρχηθούν ως εξής: μείωση της κατανάλωσης (αποφυγή άσκοπης κατανάλωσης προϊόντων, ενέργειας και υπηρεσιών) επιλεκτική κατανάλωση προϊόντων φιλικότερων προς το περιβάλλον μείωση των απορριμμάτων στην πηγή (δηλ. αποφυγή δημιουργίας τους) επαναχρησιμοποίηση υλικών ανακύκλωση (ανάκτηση υλικών) ανάκτηση ενέργειας ασφαλής τελική διάθεση. Η βιώσιμη διαχείριση των απορριμμάτων και η αειφόρος κατανάλωση (αγορές με οικολογικά κριτήρια) είναι προβλήματα που συνδέονται άμεσα το ένα με το άλλο, αφού η υπέρμετρη αύξηση της κατανάλωσης, μαζί με την εξάπλωση προϊόντων μιας χρήσης και των υλικών συσκευασίας, που οδηγούν στην δραματική αύξηση των ποσοτήτων των απορριμμάτων στις βιομηχανικές χώρες (LGMB, «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 9», 1994).
10. *Γυναίκες και αειφόρος ανάπτυξη (Women and Sustainable Development)*. Η Agenda 21 αναγνωρίζει τον ουσιαστικό ρόλο της γυναίκας στην επίτευξη θεμελιωδών μεταβολών που θα πραγματοποιηθούν στα πλαίσια της αειφόρου ανάπτυξης. Συγκεκριμένα στο κεφάλαιο 28 που αναφέρεται στις πρωτοβουλίες της τοπικής αυτοδιοίκησης (Local Agenda 21), μεταξύ άλλων αναφέρει: «*all local authorities in each country should be encouraged to implement and monitor programmes which aim at ensuring that women and youth are represented in decision-making, planning and implementation processes*». Επίσης ο Τομέας III της Agenda 21 που αναφέρεται στην ενδυνάμωση του ρόλου των βασικών ομάδων και συγκεκριμένα το κεφάλαιο 24 που τονίζει την συμμετοχή των γυναικών στην αειφόρο και ισόρροπη

ανάπτυξη αποτελούν βάση για την συμμετοχή των γυναικών στις διατομεακές πολιτικές της Agenda 21. Οι τοπικές αυτοδιοικήσεις οφείλουν να: ερμηνεύσουν τον ρόλο της Local Agenda 21 και της επιδράσεις της αειφόρου ανάπτυξης στην καθημερινή ζωή, να ενθαρρύνουν τις γυναίκες να έχουν πιο ενεργή συμμετοχή στις υπάρχουσες δημοκρατικές δομές, να εκπαιδεύσουν το προσωπικό του δήμου έτσι ώστε να πληροφορεί τις γυναίκες σε θέματα που τις αφορούν, να εκδίδουν ενημερωτικά έντυπα με θέματα που φορούν το περιβάλλον και την υγεία, παρέχουν πληροφορίες σχετικά με εναλλακτικά αγαθά και καταναλωτικά πρότυπα και τέλος να δημιουργούν δημόσιες συζητήσεις σχετικά με θέματα που αφορούν την ποιότητα ζωής με προσκεκλημένες γυναικείες οργανώσεις (LGMB, «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 10», 1995).

11. *Παράλια Δράση (Action on the Coast)*. Το κεφάλαιο 17 της Agenda 21 αναφέρεται στην ευημερία και την ισορροπία του οικοσυστήματος των θαλασσών και τονίζει μεταξύ άλλων τον ρόλο που πρέπει να διαδραματίσει η τοπική αυτοδιοίκηση με την συναίνεση και την συνεργεία των κατοίκων έτσι ώστε να διατηρηθεί η βιοποικιλότητα και η καθαριότητα των ακτών και των θαλάσσιων υδάτων. Οι στόχοι που πρέπει να αναληφθούν είναι οι ακόλουθοι τρεις: (α) η αειφόρος χρήση των θαλάσσιων πόρων, (β) η διατήρηση της ποικιλότητας τόσο της βιολογικής όσο και της πολιτιστικής με την έννοια των ιδιομορφίας που προσδίδει σε κάποιο τόπο το θαλάσσιο περιβάλλον και τέλος (γ) η ολιστική προσέγγιση στην διαχείριση θαλασσίων υδάτων και παραλιών (LGMB, «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 11», 1995).

12. *Η Local Agenda 21 και οι νέοι (Local Agenda 21 and Young People)*. Η Agenda 21, υπογραμμίζει την σημασία ανάμιξης όλων των κοινωνικών ομάδων για την επιτυχή εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι νέοι αποτελούν μία από τις βασικές κοινωνικές ομάδες κίνησης αυτής της διαδικασίας. Η τοπική αυτοδιοίκηση πρέπει να: προσεγγίσει τους νέους από την αρχή της διαδικασίας, να ενθαρρύνει τους νέους να συμμετέχουν σε συζητήσεις του δημοτικού συμβουλίου, να τους ενημερώνει, να αναπτύξει συνεργασίες με πανεπιστήμια σχολεία και συλλόγους νέων, να παρέχει υποστήριξη για πρακτικά ζητήματα όπως η ανακύκλωση και η υγεία, να φέρνει τους νέους μέσω σχολικών περιπάτων πλησιέστερα στο φυσικό

περιβάλλον (LGMB, «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 12», 1996).

2.2.1.1. Ο Δήμος του Leicester

«On the community level, sustainability must be related to the context in which people live and work... Sustainable communities will be characterised by high levels of participation, involvement and individual responsibility for the environment»

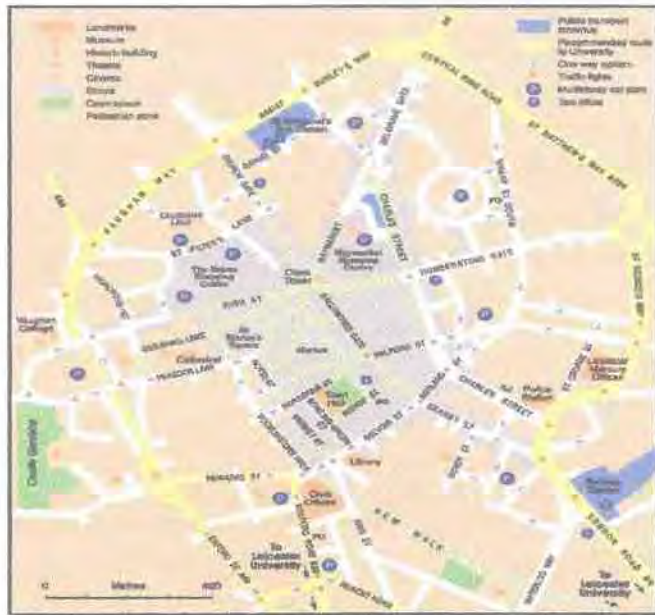
Leicester City Council

Ο Δήμος του Leicester στην Μεγάλη Βρετανία διαθέτει πλούσια εμπειρία και τεχνογνωσία όσον αφορά περιβαλλοντικά ζητήματα. Ανακηρύχθηκε το 1990 ως η πιο περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένη πόλη της Βρετανίας εξαιτίας των επιτευγμάτων και της αφοσίωσης που παρουσίασε στην εφαρμογή των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης. Το περιβαλλοντικό πρόγραμμα

του Leicester αναγνωρίστηκε διεθνώς και τιμήθηκε στην διάσκεψη του Rio de Janeiro ως μία από τις δώδεκα καλύτερες τοπικές πρωτοβουλίες για την προστασία του περιβάλλοντος στον κόσμο.

Το Leicester City Council, που παρουσιάζεται στον χάρτη της επόμενης σελίδας, έχει αναπτύξει πολλά δίκτυα συνεργασίας (Νικαράγουα, Ινδία κ.α.) στα πλαίσια της Local Agenda 21, προκειμένου να συμβάλει στην προαγωγή των στρατηγικών προσέγγισης της βιώσιμης ανάπτυξης και στην διατήρηση του τοπικού φυσικού περιβάλλοντος των υποανάπτυκτων περιοχών. Το 1992, αδελφοποιήθηκε μεταξύ άλλων με τον δήμο του Vrindavan στην Ινδία το και δημιούργησε ένα πρόγραμμα που ονομάστηκε «Friends of Vrindavan». Το Vrindavan αποτελεί πόλη εξαιρετικού φυσικού κάλλους όμως τα τελευταία χρόνια έχει υποστεί οικολογική καταστροφή με μείωση της βλάστησης και των δασικών εκτάσεων και πτώση της στάθμης του ποταμού Yamuna. Έτσι δημιουργήθηκε ένα πρόγραμμα αναδάσωσης του Vrindavan σε συνεργασία με το Friends of Vrindavan του Leicester και το WWF που δημιούργησε θέσεις εργασίας στο Leicester για κατοίκους του Vrindavan. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την εμφύτευση 22.000 δέντρων στο Leicester και αντίτιμου εννέα χιλιάδων λιρών για περιβαλλοντική συντήρηση στο Vrindavan (LGMB, «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 2, 1993).

Η τοπική αυτοδιοίκηση, ο ιδιωτικός, ο εθελοντικός τομέας και οι πολίτες ένωσαν τις δυνάμεις τους για να εφαρμόσουν μια φιλόδοξη περιβαλλοντική πολιτική βασισμένη στη δημόσια συμμετοχή. Στα πλαίσια αυτής της προσπάθειας δημιουργήθηκε ο οργανισμός Envision, που αποτελεί μη κερδοσκοπική εταιρεία, που σε συνεργασία

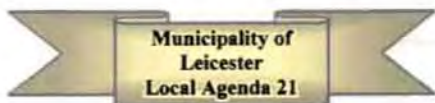

Εικόνα 2: Ευρύτερη περιοχή του Leicester

με την τοπική αυτοδιοίκηση και την κοινωνία διεξάγει πρακτικά περιβαλλοντικά προγράμματα και εξασφαλίζει την πρόσβαση όλων των ενδιαφερομένων στην υγιή περιβαλλοντική πληροφόρηση. Η Local Agenda στο Leicester εστιάζεται στους παρακάτω τομείς (Σχήμα 1):

- I. *Αστικός σχεδιασμός*: Στη κατηγορία του αστικού σχεδιασμού εντάσσονται οι δράσεις του προγράμματος “green works” που αφορά τις αισθητικές παρεμβάσεις στις όψεις εμπορικών καταστημάτων και κέντρων αναψυχής.
- II. *Κυκλοφορία-στάθμευση-συγκοινωνία-μεταφορές*: Όσον αφορά την κυκλοφορία εφαρμόζεται το πρόγραμμα “Leicester Share” που αποβλέπει στην από κοινού χρήση ενός αυτοκινήτου από τους εργαζόμενους (car pooling).
- III. *Διαχείριση απορριμμάτων*. Στα πλαίσια της διαχείρισης των απορριμμάτων εφαρμόστηκε μία νέα δράση (Green Account Scheme) με σκοπό την ανακύκλωση όπου οι πολίτες παραδίδοντας απορρίμματα (χαρτί, γυαλί, κονσέρβες κλπ) στα συνεργεία του Δήμου και της Envision λαμβάνουν κάποιο χρηματικό αντίτιμο.
- IV. *Ενεργειακός προγραμματισμός*. Στην κατηγορία αυτή τοποθετούνται το πρόγραμμα Leicestershare Renewable Energy, δράση που αφορά την παραγωγή ανανεώσιμων μορφών ενέργειας και συγκεκριμένα την παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος με ανεμογεννήτριες.
- V. *Οικολογικές αγορές*. Στα πλαίσια αυτής της κατηγορίας υλοποιούνται τα παρακάτω προγράμματα: (α) το Waste Exchange Network, όπου υπηρεσία της

Σχήμα 1: Περιοχές δράσης της Local Agenda 21 του Δήμου του Leicester

I. ΑΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
 1. Πρόγραμμα ('Green Works') που αποσκοπεί στην βελτιστοποίηση της αισθητικής της πόλης

➤ Αισθητικές παρεμβάσεις στις όψεις εμπορικών καταστημάτων και κέντρων αναψυχής

II. ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ-ΣΤΑΘΜΕΥΣΗ-ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ-ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ
 1. Εφαρμογή του προγράμματος "Leicester Share" με στόχο την προώθηση αποτελεσματικών συστημάτων μεταφοράς

➤ Κοινή χρήση ενός αυτοκινήτου από του εργαζομένους (car pooling)

III. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ
 1. Υλοποίηση του προγράμματος "Green Account Scheme" με αντικείμενο την ανακύκλωση των απορριμμάτων
 2. Το πρόγραμμα "Waste Exchange Network" έχει σαν αντικείμενο την επαναχρησιμοποίηση πρώτων υλών και την δημιουργία αγοράς δευτερογενών προϊόντων

➤ Σκοπός της δράσης αυτής είναι η ανακύκλωση όπου οι πολίτες παραδίδοντας απορρίμματα στα συνεργεία του δήμου και της Ενρίγον λαμβάνουν κάποιο χρηματικό αντίτιμο
 ➤ Τροφοδότηση ορισμένων επιχειρήσεων με ύλες που επαναχρησιμοποιούνται, ενώ αποτελούν απορρίμματα από την προηγούμενη χρήση τους

IV. ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ
 1. Πρόγραμμα "Leicestershare Renewable Energy" με σκοπό την ελαχιστοποίηση της κατανάλωσης ενέργειας και ειδικότερα την χρήση μορφών ενέργειας περισσότερο φιλικών προς το περιβάλλον

➤ Η δράση αυτή αφορά την παραγωγή ανανεώσιμων μορφών ενέργειας και συγκεκριμένα την παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος με ανεμογεννήτριες

V. ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ
 1. Υλοποίηση του προγράμματος 'Local Purchasing' με στόχο την θέσπιση κινήτρων για την ελαχιστοποίηση της κατανάλωσης και την προώθηση της επιλεκτικής κατανάλωσης
 2. Εφαρμογή του προγράμματος 'Green Checks' με στόχο την ελαχιστοποίηση των αποβλήτων κατά την παραγωγή

➤ Μείωση των υπερτοπικών εμπορικών μετακινήσεων με παράλληλη προώθηση των τοπικών προϊόντων έτσι ώστε να ενδυναμωθεί η τοπική οικονομία
 ➤ Επιστημονική υποστήριξη στις επιχειρήσεις που επιθυμούν να προσδιορίσουν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των δραστηριοτήτων τους και να προσδιορίσουν μεθόδους και διαδικασίες εξίσου αποδοτικές αλλά λιγότερο επιβλαβείς για το περιβάλλον

VII. ΑΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΟ ΠΡΑΣΙΝΟ
 1. Εφαρμογή σχεδίου διαχείρισης του αστικού και περιαστικού πρασίνου στο Leicester ('Wildlife Gardens')

➤ Λειτουργία και συντήρηση δεκατριών πάρκων σε τοποθεσίες της πόλης που φημίζονται για την οικολογική τους αξία με εθελοντική συμμετοχή των πολιτών

IV. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ
 1. Πιλοτική δράση με στόχο να συνδέσουν οι μαθητές τις περιβαλλοντικές έννοιες και την πρακτική τους με το χώρο του σχολείου ('School Ground Nature Areas')
 2. Παρουσίαση κάθε δράσης στην σχολική κοινότητα μέσα από το πρόγραμμα Greenlife Page
 3. Το πρόγραμμα Leicester City Focus Groups σχετίζεται με την μύηση των κατοίκων στην έννοια της αειφορίας και στην αναζήτηση των τοπικών προβλημάτων

➤ Δημιουργία χώρων πρασίνου σε κάθε σχολείο με την παρουσία στοιχείων χλωρίδας και πανίδας που θα κινηθούν το ενδιαφέρον των μαθητών για το φυσικό περιβάλλον και την φροντίδα του
 ➤ Έκδοση εβδομαδιαίου τεύχους με περιβαλλοντικά θέματα
 ➤ Παροχή και διάθεση όλου του ερευνητικού και μελετητικού υλικού πάνω σε θέματα περιβάλλοντος στο δήμο στα πλαίσια της προσπάθειάς του να καταρτίσει τοπικά στρατηγικά σχέδια αειφόρου ανάπτυξης
 ➤ Δημιουργία τομεακών ομάδων που θα συγκεντρώσουν τις ανάγκες της πόλης και θα αναπτύξουν προγράμματα που θα συνεισφέρουν στην δημιουργία ενός 30χρονου στρατηγικού σχεδιασμού

Επνίγον αναλαμβάνει την τροφοδότηση ορισμένων επιχειρήσεων με ύλες που επαναχρησιμοποιούνται, ενώ αποτελούν απορρίμματα από την προηγούμενη χρήση τους, (β) το Local Purchasing: με στόχο τη μείωση των υπερτοπικών εμπορικών μετακινήσεων με παράλληλη προώθηση των τοπικών προϊόντων έτσι ώστε να ενδυναμωθεί η τοπική οικονομία, ν' αποσυμφορηθούν οι οδικοί άξονες, να μειωθεί η ατμοσφαιρική ρύπανση και ηχορύπανση και τέλος να εξοικονομηθεί ενέργεια και (γ) το Green Checks που συνιστά επιστημονική υποστήριξη στις επιχειρήσεις που επιθυμούν να προσδιορίσουν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των δραστηριοτήτων τους και να προσδιορίσουν μεθόδους και διαδικασίες εξίσου αποδοτικές αλλά λιγότερο επιβλαβείς για το περιβάλλον.

VI. *Αστικό και περιαστικό πράσινο.* Το πρόγραμμα Wildlife Gardens συντελεί στην λειτουργία και συντήρηση δεκατριών πάρκων σε τοποθεσίες της πόλης που φημίζονται για την οικολογική αξία τους με εθελοντική συμμετοχή των πολιτών.

VII. *Περιβαλλοντική εκπαίδευση, ενημέρωση και παρακολούθηση.* Στα πλαίσια της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης εντάσσεται η δράση «School Ground Nature Areas» που συντελεί στην δημιουργία χώρων πρασίνου σε κάθε σχολείο με την παρουσία στοιχείων χλωρίδας και πανίδας που θα κινήσουν το ενδιαφέρον των μαθητών για το φυσικό περιβάλλον και τη φροντίδα του. Όσον αφορά τώρα τον τομέα της ενημέρωσης και παρακολούθησης εκδίδεται το εβδομαδιαίο τεύχος με περιβαλλοντικά θέματα «Greenlife Page» (LGMB, «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 1, 1993»). Παράλληλες δράσεις αποτελούν η παροχή και διάθεση όλου του ερευνητικού και μελετητικού υλικού πάνω σε θέματα περιβάλλοντος στο Δήμο στα πλαίσια της προσπάθειάς του να καταρτίσει τοπικά στρατηγικά σχέδια αειφόρου ανάπτυξης καθώς και η συνεργασία με ιδιωτικούς, εθελοντικούς φορείς στην κατεύθυνση της αειφόρου ανάπτυξης και κατά τις επιταγές της Local Agenda 21, ο οργανισμός Επνίγον στηρίζει την Τοπική Αυτοδιοίκηση παρέχοντας την συνεργασία του, την εμπειρία του και ασκώντας συμβουλευτικό ρόλο. Το Leicester City Focus Groups αποτελεί τη δημιουργία τομεακών ομάδων που θα συγκεντρώσουν τις ανάγκες της πόλης και θα αναπτύξουν προγράμματα που θα συνεισφέρουν στην δημιουργία ενός 30χρονου στρατηγικού σχεδιασμού ώστε να γίνει το Leicester βιώσιμη πόλη. Τα θέματα

περιλαμβάνουν μεταφορές, απόβλητα και ρύπανση, οικονομία και έργα (LGMB, «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 1, 1993).

2.2.2. Περιβαλλοντική πολιτική στην Ολλανδία

Στην περίπτωση της Ολλανδίας για την οποία η «φυσική προστασία» και η «διατήρηση του εγγείου αποθέματος» αποτελούν πρωταρχικά στοιχεία δόμησης μιας μεγάλης παράδοσης σχεδιασμού, η βιώσιμη ανάπτυξη έχει αποκτήσει τυπικό πλέον χαρακτήρα πολιτικής. Η κεντρική κυβέρνηση παίζει βαρύνοντα ρόλο όσον αφορά την περιβαλλοντική πολιτική. Αρχικά η πολιτική αυτή εφαρμοζόταν κατά τομείς με ξεχωριστές ευθύνες και αρμοδιότητες για κάθε κυβερνητικό φορέα. Τα κυριότερα προβλήματα ήταν αφ' ενός ο ρόλος των τομεακών υπουργείων στον καθορισμό της πολιτικής και αφετέρου το ζήτημα των εργαλείων και μέσων που έπρεπε να χρησιμοποιηθούν. Την δεκαετία του '80 αρχίζει μια προσπάθεια για μια πιο συνεκτική και ολοκληρωμένη πολιτική για το περιβάλλον που εκφράζεται τελικά με επίσημο τρόπο το 1989 στο Σχέδιο Εθνικής Περιβαλλοντικής Πολιτικής (National Environmental Policy Plan). Το NEP θέτει τους εθνικούς στόχους και δίνει τις κατευθυντήριες γραμμές περιβαλλοντικής στρατηγικής. Η κεντρική κυβέρνηση δημιουργεί το αρχικό σχέδιο εφαρμόζοντας το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο και στην συνέχεια αυτό συμπληρώνεται από τις κατά τόπους περιφερειακές και τοπικές αυτοδιοικήσεις.

2.2.2.1. Η Local Agenda 21 στην Χάγη.

Η Χάγη που συχνά αναφέρεται σαν «Green city by the sea» είναι μία από τις μεγαλύτερες πόλεις της με ατέλειωτους πράσινους πυρήνες. Η περιβαλλοντική πολιτική της τοπικής αυτοδιοίκησης σε ετήσια βάση δημοσιεύεται υπό την έκδοση ενημερωτικών φυλλαδίων, όπου προβάλλονται τα προγραμματιζόμενα έργα για τον επόμενο χρόνο, που περιλαμβάνουν: την ποιότητα των αερίων της ατμόσφαιρας, τον προγραμματισμό των χρήσεων γης και την δόμηση. Τα έγγραφα αυτά υποδεικνύουν τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν έτσι ώστε η τοπική αυτοδιοίκηση να έρθει σε επαφή με όλους τους τοπικούς θεσμούς. Μια εξίσου σημαντική δραστηριότητα της τοπικής αυτοδιοίκησης, με στόχο την διατήρηση της επαφής με τον πληθυσμό, είναι το περιβαλλοντικό θερμόμετρο που αποτελεί

ετήσιο φαινόμενο. Το περιβαλλοντικό θερμόμετρο επιτρέπει στην τοπική αυτοδιοίκηση να παρακολουθήσει και να αξιολογήσει την δράση που σημειώθηκε όσον αφορά την πορεία σαράντα μετρήσιμων δεικτών όπως: η κινητικότητα και η ποιότητα διαβίωσης, το νερό, η ενέργεια, ο αέρας, το φυσικό περιβάλλον κλπ (*Van Driel, Πρακτικά συνεδρίου, 1996*).

Το 1994 η Χάγη υπέγραψε την χάρτα του Aalborg και όπως προβλεπόταν συνέταξε την Local Agenda 21 που παρουσιάστηκε στις 10 Δεκεμβρίου του 1996. Στα πλαίσια της εφαρμογής αυτού του προγράμματος οι πολίτες συμμετέχουν σε θεματικές ομάδες εκ μέρους κάποιας οργάνωσης ή εταιρείας. Οι υποδείξεις, οι ιδέες και οι προτάσεις συγκεντρώνονται και γίνεται διάλογος ανά ομάδες, λαμβάνοντας την αειφορία σαν το σημείο αναφοράς. Το 1996 όλες αυτές οι ιδέες και εισηγήσεις συλλέχθηκαν και παρουσιάστηκαν στο «Hague Manifesto», ημέρα αφιερωμένη στο κοινό. Το σύνολο της διαδικασίας καθοδηγείται και ελέγχεται από μια οργανωτική επιτροπή και τον επιβλέποντα του προγράμματος. Η οργανωτική επιτροπή αποτελεί το ζωτικό τμήμα γύρω από την οποία περιστρέφονται όλες οι δραστηριότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης και της κοινωνίας. Ο επιβλέπων του προγράμματος ελέγχει την πρόοδο των θεματικών ομάδων και ενημερώνει τακτικά τον δήμο. Υπάρχουν συγκεκριμένα προγράμματα που προτάθηκαν και κάποια από αυτά που έχουν εφαρμοστεί από θεματικές ομάδες όπως: η στάθμευση των ποδηλάτων, οι ηλιακοί θερμοσίφωνες, μαγαζιά με ανακυκλώσιμα υλικά και άλλα παρεμφερή θέματα (*Van Driel, Πρακτικά συνεδρίου, 1996*).

Η διαδικασία της Local Agenda 21 στην Χάγη διαπραγματεύεται τρία κυρίως αντικείμενα:

- Την έκθεση και ανάλυση της έννοιας της αειφόρου ανάπτυξης, την διάχυση ενός οράματος, την διαμόρφωση αειφορικών κριτηρίων που θα αποτελέσουν θεμέλιο για οποιαδήποτε ενασχόληση καθώς επίσης και την παρουσίαση των αποτελεσμάτων που έχουν ήδη επιτευχθεί με τρόπο ώστε να είναι σαφή και ξεκάθαρα για κάθε πολίτη.
- Το δημόσιο διάλογο έτσι ώστε να ευρεθούν οι συνεργάτες, να εντοπιστούν τα προβλήματα και να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά οι λύσεις.

- Την αειφορία στην πράξη, την εφαρμογή απτών προγραμμάτων και τέλος την παρακολούθηση και αξιολόγηση της προόδου.

Η τοπική αυτοδιοίκηση της Χάγης είναι η κινητήρια δύναμη, ο υποκινητής των διαδικασιών και των παραγόμενων προϊόντων. Η κοινωνία είναι εκείνη που ενεργοποιεί τις διαδικασίες και τις φέρνει εις πέρας.

Οι δράσεις στις οποίες η Χάγη στηρίζεται για την ανάπτυξη της Local Agenda 21 (Σχήμα 2) ταξινομούνται σε έξι πεδία δράσης και παρουσιάζονται παρακάτω (*The Hague Municipality, 1995*):

I. Αστικός σχεδιασμός.

- Το 1992, δημοσιεύτηκε ένας περιβαλλοντικός οδηγός σχετικά με την κατασκευή αειφορικών κτιρίων όπου περιγράφονται περίπου 40 οικολογικά δομικά υλικά και οι επιπτώσεις που έχει το καθένα από αυτά στο περιβάλλον. Στόχος είναι η ενθάρρυνση της τοπικής κατασκευαστικής βιομηχανίας να κάνει χρήση εναλλακτικών οικολογικών υλικών. Από το 1993, με απόφαση του δήμου της Χάγης κάποιο ποσοστό του κόστους της κατασκευής επιδοτούνταν ανάλογα με το σύνολο των αειφορικών μέτρων που είχαν ληφθεί.
- Το αποχετευτικό αποτελούσε έντονο πρόβλημα για την πόλη της Χάγης καθώς οι υφιστάμενες δεξαμενές αποχέτευσης υπερχείλιζαν με αποτέλεσμα την μόλυνση των επιφανειακών υδάτων. Από το 1992, κατασκευάστηκε εγκατάσταση διαχωρισμού της λάσπης όπου το 85% των ακαθαρσιών ύστερα από την κατάλληλη επεξεργασία ανακτάται υπό την μορφή άμμου κατάλληλης για χρήση.
- Οι τοπικές αυτοδιοικήσεις πρόσφατα έλαβαν μέτρα περιβαλλοντικής προστασίας σε ότι αφορά την συντήρηση, κατασκευή και κατεδάφιση δημοτικών κτιρίων. Περιβαλλοντικά μέτρα λαμβάνονται κατά την κατεδάφιση των κτιρίων, κατά την κατασκευή νέων, κατά την ανακαίνιση και ανάπλαση και κατά την συντήρηση του ήδη υπάρχοντος κτιριακού αποθέματος. Η πειραματική φάση προηγείται όλων των παραπάνω, στην διάρκεια της οποίας τόσο τα προβλήματα όσο και οι λύσεις τους ελέγχονται λεπτομερώς.
- Από το 1989, ο δήμος υιοθέτησε μια πολιτική μείωσης της κατανάλωσης τροπικού ξύλου, χωρίς όμως να καταφέρει την απαγόρευσή του λόγω των

Σχήμα 2: Περιοχές δράσης της Local Agenda 21 του Δήμου της Χάγης

I.ΑΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
 1. Ενθάρρυνση της τοπικής κατασκευαστικής βιομηχανίας με χρήση αναλλακτικών οικολογικών υλικών
 2. Κατασκευή δεξαμενών αποχέτευσης ώστε να προλαμβάνεται η μόλυνση των επιφανειακών υδάτων
 3. Λήψη μέτρων περιβαλλοντικής προστασίας για όλα τα κτίρια
 4. Μείωση της κατανάλωσης του τροπικού ξύλου
 5. Διαχείριση των υδάτινων πόσων

- Έκδοση περιβαλλοντικού οδηγού με 40 οικολογικά δομικά υλικά και επιπτώσεις που παράγουν στο περιβάλλον
- Κατασκευή εγκατάστασης διαχωρισμού της λάσπης όπου με κατάλληλη επεξεργασία ανακτάται άμμος κατάλληλη για χρήση
- Λήψη περιβαλλοντικών μέτρων κατά την κατασκευή κτιρίων, την κατασκευή νέων, την ανακαίνιση και ανάπλαση και την συντήρηση του ήδη υπάρχοντος κτιριακού αποθέματος
- Απαγόρευση δια νόμου της μη ορθολογικής χρήσης του τροπικού ξύλου
- Βαφή των κατοικιών με φιλικές προς το περιβάλλον χρωστικές ουσίες
- Συγκέντρωση του πλεονάζοντος βρόχινου νερού με χρησιμοποίησή του μέσα στην πόλη

II.ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ-ΣΤΑΘΜΕΥΣΗ-ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ-ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ
 1. Εκπόνηση μελέτης διαχείρισης κυκλοφορίας
 2. Παρεμβάσεις σε κατηγορίες μεγάλων οδικών έργων
 3. Προώθηση των φυσικών τρόπων μετακίνησης
 4. Προώθηση της δημόσιας συγκοινωνίας με παράλληλη αποθάρρυνση της ιδιωτικής μεταφοράς

- Κατασκευή εξωτερικού οδικού δακτυλίου που διοχετεύει την κυκλοφορία στα προάστια, εσωτερικού δακτυλίου για την αποσυμφόρωση της κυκλοφορίας του κέντρου και μικρότερου δακτυλίου με ενοποίηση όλων των χώρων στάθμευσης
- Κατασκευή μονοπατιών, παραθαλάσσιων δρόμων και δικτύου ποδηλατοδρόμων που συνδέει όλα τα πάρκα της Χάγης
- Λειτουργία επιφανειακών γραμμών τραμ, αστικών λεωφορείων και τούνελ
- Περιορισμός των χώρων στάθμευσης μέσα στην πόλη
- Προσφορά από πλευράς τοπικής αυτοδιοίκησης εισιτηρίων διαρκείας και ποδηλάτων

III. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ
 1. Εφαρμογή χωριστής συλλογής απορριμμάτων
 2. Χρήση επικοινωνιακών εργαλείων για προβολή διαφόρων δράσεων
 3. Διαχείριση απορριμμάτων από κατεδάφιση κτιρίων

- Μείωση των εκπομπών CO₂ κατά το ήμισυ έως το 2010
- Αύξηση της πυκνότητας και έκτασης του υπάρχοντος συστήματος θέρμανσης
- Χρήση της παραγόμενης από την καύση απορριμμάτων θερμότητας για παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος
- Εκπόνηση μελετών εξοικονόμησης ενέργειας και χρήσης ανανεώσιμων μορφών ενέργειας

IV. ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ
 1. Εφαρμογή πλάνου για την ενεργειακή πολιτική του δήμου
 2. Ενημέρωση των καταναλωτών σε θέματα εξοικονόμησης ενέργειας

- Σύστημα χωριστής συλλογής απορριμμάτων ανά κατηγορίες
- Προβολή των δράσεων μέσω δημοσίων συζητήσεων, διανομής ενημερωτικών φυλλαδίων, δημοσιεύσεων στον τύπο
- Τοποθέτηση δοχείων απόρριψης μολυσμένου εδάφους
- Επαναχρησιμοποίηση υλικών από την κατεδάφιση κτιρίων

V.ΑΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΟ ΠΡΑΣΙΝΟ
 1. Διαχείριση όλων των πράσινων χώρων μέσω στρατηγικών σχεδίων
 2. Συλλογή στοιχείων για τον πληθυσμό της χλωρίδας και πανίδας
 3. Κατασκευή ειδικών σχεδίων για την εξασφάλιση της βιοποικιλότητας
 4. Σύνταξη ολοκληρωμένων και συντονισμένων προγραμμάτων σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο για περιβαλλοντικά ζητήματα

- Σχέδιο διαχείρισης των παραθαλάσσιων, αγροτικών περιοχών και δασικών εκτάσεων καθώς και για την εξασφάλιση της ποικιλότητας των ζώων και φυτών στο αστικό και περιαστικό πράσινο της Χάγης
- Σωστή εκμετάλλευση των υδάτινων πόρων του Haagse Beek, σημαντικού υδροβιότοπου

VI. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ
 1. Ενίσχυση της δημόσιας συμμετοχής και προώθηση του κοινωνικού διαλόγου
 2. Εφαρμογή προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα σχολεία

- Υλοποίηση πιλοτικών προγραμμάτων στα σχολεία του δήμου για προστασία, βελτίωση και αύξηση των χώρων πρασίνου
- Υπαρξη σημαντικού αριθμού οικολογικών-φυσιολατρικών οργανώσεων και εθελοντικών ομάδων που μεριμνούν για την αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος

αλυσιδωτών αντιδράσεων που εκδηλώθηκαν από τους κατοίκους. Ως απόρροια των παραπάνω ήταν η εφαρμογή μιας πιο ήπιας πολιτικής από την πλευρά του δήμου επιτρέποντας δια νόμου την ορθολογική χρήση του μόνο στις περιπτώσεις εκείνες που δεν υπάρχει προτεινόμενη εναλλακτική λύση φιλική προς το περιβάλλον προσδιοριζόμενη από την τοπική αυτοδιοίκηση.

- Για την βαφή των κατοικιών χρησιμοποιούνται φιλικές προς το περιβάλλον χρωστικές ουσίες.
- Έχουν ευρεθεί επίσης τρόποι συγκέντρωσης του πλεονάζοντος βρόχινου νερού χρησιμοποιώντας το μέσα στην πόλη αντί να διοχετεύεται προς την θάλασσα.

II. Κυκλοφορία-στάθμευση-συγκοινωνία-μεταφορές

- Το 1990 η Χάγη εκπόνησε μελέτη διαχείρισης της κυκλοφορίας. Οι δύο βασικοί στόχοι που υιοθετήθηκαν από την μελέτη αυτή ήταν: η σταθεροποίηση της κυκλοφορίας των ΙΧ στο διάστημα της πενταετίας 1990-1995 και ο διπλασιασμός της χρήσης των συλλογικών μέσων μεταφοράς. Δευτερεύοντες στόχους αποτελούν η ενίσχυση της ανθρώπινης παρουσίας στο δρόμο, η αυστηρή πολιτική στάθμευσης, η ενθάρρυνση της χρήσης των ποδηλάτων και η οδική ασφάλεια.
- Οι βασικές παρεμβάσεις στην κυκλοφορία αποτελούν τρεις κατηγορίες μεγάλων οδικών έργων που προωθούνται παράλληλα: (α) η κατασκευή ενός εξωτερικού οδικού δακτυλίου γύρω από την πόλη της Χάγης, του «Outer Diamond», που θα διοχετεύει την κυκλοφορία στα προάστια δηλ. την ανάπτυξη τάσεων εκτόνωσης προς την περιφέρεια, (β) η δημιουργία ενός εσωτερικού δακτυλίου, του «Inner Diamond», που κρίνεται απαραίτητος για την αποσυμφόρηση της κυκλοφορίας του κέντρου και (γ) η τελευταία παρέμβαση αφορά ένα μικρότερο στην ιεραρχική κλίμακα δακτύλιο που προσδιορίζεται από την ενοποίηση όλων των χώρων στάθμευσης.
- Στην Χάγη εφαρμόζονται σε μεγάλο βαθμό οι φυσικοί τρόποι μετακίνησης. Έτσι έχουν εξασφαλιστεί οι δυνατότητες πεζοπορίας και κίνησης του ποδηλάτου με την κατασκευή της κατάλληλης υποδομής: τούνελ, μονοπατιών και παραθαλάσσιων δρόμων για τους ποδηλάτες καθώς και ένα δίκτυο ποδηλατοδρόμων που συνδέει όλα τα πάρκα της Χάγης (Parks Trail). Λειτουργούν επίσης επιφανειακές γραμμές τραμ και αστικών λεωφορείων,

ενώ κατασκευάζονται τούνελ (Rinjstraat/Koningskade) που δίνουν σημαντικό χώρο στις δύο παραπάνω κατηγορίες δημόσιων μέσων μεταφοράς.

- Για να καταστεί η δημόσια συγκοινωνία ελκυστικότερη από την ιδιωτική μεταφορά η τοπική αυτοδιοίκηση πέραν των άλλων περιόρισε τους χώρους στάθμευσης στην πόλη και έτσι οι εργαζόμενοι προκειμένου να μεταβούν στις εργασίες τους χρησιμοποιούν μέσα μαζικής μεταφοράς ή ποδήλατα.
- Η τοπική αυτοδιοίκηση αποτελεί από μόνη της ζωντανό παράδειγμα προς μίμηση: προσφέρει στο προσωπικό εισιτήρια διαρκείας στις συλλογικές μορφές μετακίνησης και έχει στην ιδιοκτησία της 2000 ποδήλατα για την εξασφάλιση της αυτόνομης κινητικότητας των εργαζομένων.

III. Διαχείριση απορριμμάτων

- Από το 1991 ο Δήμος της Χάγης εισήγαγε το σύστημα της χωριστής συλλογής των απορριμμάτων για να βελτιωθεί η διαδικασία επεξεργασίας τους και η αποδοτικότητά της. Έτσι τα απορρίμματα ταξινομήθηκαν σε κατηγορίες με βάση τις οποίες υφίστανται διαφορετική επεξεργασία μετά την συλλογή: τα οργανικά απόβλητα (κηπευτικά, φρούτα) κομποστοποιούνται με αποτέλεσμα την παρασκευή ενός εδαφοβελτιωτικού για τον κήπο, το γυαλί το χαρτί και τα υπόλοιπα υφασμάτων αποτίθενται σε ειδικούς κάδους συλλογής και στην συνέχεια ανακυκλώνονται, αντικείμενα όπως τα παλιά έπιπλα οι ηλεκτρικές και οι ηλεκτρονικές συσκευές επαναχρησιμοποιούνται και τα εναπομείναντα απόβλητα όπως οι πλαστικές συσκευασίες και τα είδη μιας χρήσεως αποτεφρώνονται. Για την χωριστή συλλογή των απορριμμάτων αναπτύσσονται πέραν των δημοτικών πρωτοβουλιών και ιδιωτικές συμπληρωματικές πρωτοβουλίες. Το σύστημα χωριστής συλλογής στοχεύει στην επίτευξη της μέγιστης δυνατής επαναχρησιμοποίησης των πρωτογενών υλών και την λιγότερο δυνατή επιβάρυνση του περιβάλλοντος.
- Ο Δήμος της Χάγης έκανε χρήση διαφόρων επικοινωνιακών εργαλείων για την προβολή της αποδοτικότητας του παραπάνω έργου μέσα από δημόσιες συζητήσεις, διανομή ενημερωτικών φυλλαδίων σε συνεργασία με εθελοντικές ομάδες, δημοσιεύσεις στον τύπο κλπ.
- Σε κάθε συνοικία τοποθέτησε επίσης αποθηκευτικά δοχεία απόρριψης μολυσμένου εδάφους από φυτοφάρμακα.
- Η κατεδάφιση κτιρίων στην Χάγη είναι επιλεκτική και αφήνεται στην κρίση ειδικών που συνεργάζονται με τον δήμο. Στην περίπτωση που αυτή επιτραπεί

αποσύρονται όλα τα χρήσιμα υλικά πριν το κτίριο κατεδαφιστεί. Μετά την κατεδάφιση οι εργολάβοι είναι υποχρεωμένοι να συγκεντρώσουν τις πέτρες, τα χαλίκια και τα παλιοσίδερα και άλλα υλικά που είναι ακατάλληλα για επαναχρησιμοποίηση.

IV. *Ενεργειακός προγραμματισμός.*

- Energy Policy Plan: Το 1993, ο Δήμος της Χάγης σε συνεργασία με το NEPP2 υιοθέτησε ένα σχέδιο ενεργειακής πολιτικής αποσκοπώντας στην μείωση των εκπομπών CO₂. Μέχρι το έτος 2000 εξετάζεται ποιος συνδυασμός μηχανισμών είναι περισσότερο αποδοτικός για την υλοποίηση του στόχου. Απώτερο πλάνο αποτελεί η μείωση του CO₂ κατά το ήμισυ έως το έτος 2010.
- Αύξηση της πυκνότητας και της έκτασης του υφιστάμενου συστήματος θέρμανσης θα αποφέρει σημαντική εξοικονόμηση ενέργειας.
- Energy Saving Living. Ενημέρωση από υπηρεσίες του δήμου που συνεργάζονται με εθελοντικές σχετικά με ενεργειακά θέματα προς τους καταναλωτές καθώς και προτάσεις σχετικά με την ορθολογική χρήση της ενέργειας.
- Η λήψη των κατάλληλων μέτρων από πλευράς του δήμου έτσι ώστε να επιτευχθεί μείωση της κατανάλωσης ενέργειας με εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων κλιματισμού, αερισμού, θέρμανσης και ύδρευσης.
- Η θερμότητα που παράγεται από την καύση των απορριμμάτων στο εργοστάσιο, χρησιμοποιείται για την παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος.
- Εκπόνηση μελετών εξοικονόμησης ενέργειας και προοπτική χρήσης ανανεώσιμων μορφών ενέργειας όπως είναι η ηλιακή και η αιολική (περίπτωση Wateringen).

V. *Αστικό και περιαστικό πράσινο*

- Τόσο σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο διαπιστώνεται ότι υπάρχουν ολοκληρωμένα και συντονισμένα προγράμματα σε περιβαλλοντικά θέματα. Το 1992, καταρτίστηκε ένα στρατηγικό σχέδιο για την Χάγη για την διαχείριση όλων των πράσινων χώρων (Green Spaces Master Plan). Οι μεγάλες πράσινες ζώνες που καλύπτουν παραθαλάσσιες και αγροτικές περιοχές, οι δασικές εκτάσεις και οι διάδρομοι επικοινωνίας που αρθρώνονται μεταξύ τους αποτελούν στοιχεία που χρήζουν μείζονος σημασίας τόσο για την τοπική αυτοδιοίκηση όσο και για τους ευαισθητοποιημένους σε παρεμφερή ζητήματα πολίτες της Χάγης. Οι περισσότερες παραθαλάσσιες περιοχές όπως

το Westduin Park και το Solleveld ετοίμασαν σχέδια διαχείρισης για την προστασία της φύσης και του τοπίου.

- Επί χρόνια η τοπική αυτοδιοίκηση συλλέγει στοιχεία για τον πληθυσμό της χλωρίδας και πανίδας της περιοχής, για την ποιότητα των βιοτόπων που βρίσκονται στα διοικητικά όρια του δήμου έτσι ώστε να προσδιοριστούν οι προβληματικές περιοχές και να προταθούν τρόποι επέμβασης για την βελτίωσή τους. Παράλληλα οργανώνεται ένα πρόγραμμα διαχείρισης για την προστασία και σωστή εκμετάλλευση των υδάτινων πόρων του Haagse Beek που αποτελεί έναν σημαντικό υδροβιότοπο.
- Τέλος, ειδικά σχέδια έχουν κατασκευαστεί για την εξασφάλιση της επιβίωσης των ποικιλότητας των ζώων και φυτών που συναντώνται στο αστικό πράσινο της Χάγης εδώ και 20 χρόνια.

VI. Περιβαλλοντική εκπαίδευση, ενημέρωση και παρακολούθηση

- Η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση των πολιτών σε περιβαλλοντικά ζητήματα είναι ίσως το βασικότερο τμήμα της εφαρμογής των αρχών της αειφόρου ανάπτυξης. Στόχος της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι η ενίσχυση της δημόσιας συμμετοχής και η προώθηση του κοινωνικού διαλόγου.
- Η περιβαλλοντική εκπαίδευση που εφαρμόζεται στις σχολικές κοινότητες σε συνεργασία με τους δασκάλους και την υποστήριξη της τοπικής αυτοδιοίκησης με το κατάλληλο υλικό αποτελεί προϋπόθεση για την επίλυση σοβαρών περιβαλλοντικών προβλημάτων. Στο πλαίσιο αυτό υλοποιούνται πιλοτικά προγράμματα στα σχολεία του δήμου με στόχο την προστασία, βελτίωση και αύξηση των χώρων πρασίνου (Conservation Plan for Schools).
- Στην Χάγη υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός οικολογικών και φυσιολατρικών οργανώσεων και εθελοντικών ομάδων που μεριμνούν για την αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και κατ' επέκταση του επίπεδου ζωής των κατοίκων και τυγχάνουν υποστήριξης της τοπικής αυτοδιοίκησης τόσο υλικά όσο και ηθικά.

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την Local Agenda 21 στην Χάγη είναι ότι χρειάζεται υποστήριξη και συμμετοχή για να δημιουργηθεί, το κατάλληλο έδαφος έτσι ώστε να αναπτυχθεί, κριτική, ιδέες και αειφορικό όραμα για να πραγματοποιηθεί. Η αειφόρος ανάπτυξη δεν έχει συγκεκριμένη πορεία και

κατεύθυνση, ούτε ξεκάθαρο τέρμα αλλά υπάρχουν τα μέσα που κάνουν την διαδρομή ξεκάθαρη για την επίτευξη των στόχων.

2.2.3. Περιβαλλοντική πολιτική στην Δανία

Εικόνα 3: Χάρτης της Δανίας

Στην Δανία, το Υπουργείο Ενέργειας και Περιβάλλοντος, η Κεντρική Ένωση Τοπικών Αυτοδιοικήσεων και η Ένωση Περιφερειακών Συμβουλίων ανέλαβαν την πρωτοβουλία οργάνωσης της Agenda 21 αναφορικά με την ευθύνη των τοπικών αυτοδιοικήσεων να προάγουν την αειφόρο ανάπτυξη, εγκαινιάζοντας μια κινητοποίηση

με στόχο τις τοπικές αυτοδιοικήσεις στην Δανία (Moller, Frank and Anderson, 1996).

Η Δανία έχει να επιδείξει άριστη εμπειρία όσον αφορά την συνεργασία κεντρικής διοίκησης, της Κεντρικής Ένωσης Τοπικών Αυτοδιοικήσεων και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ο συντονισμός των τριών παραπάνω επιπέδων θεωρείται επιβεβλημένος για την επίτευξη γόνιμου διαλόγου στα πλαίσια της Local Agenda 21.

Το Νοέμβριο του 1995, η Κεντρική Ένωση Τοπικών Αυτοδιοικήσεων συνεπικουρούμενη από το Υπουργείο Ενέργειας και Περιβάλλοντος σήμαναν την έναρξη των διαδικασιών του προγράμματος της Local Agenda 21 με εφαρμογή σε δέκα τοπικές αυτοδιοικήσεις ανά την χώρα: Horsens, Koge, Lyngby-Taarbaek, Morso, Ringsted, Skjern, Slagelse, Struer, Tinglev και Trundholm. Οι παραπάνω αυτοδιοικήσεις αντιπροσωπεύουν δήμους ή κοινότητες, αστικές ή αγροτικές περιοχές, μεγάλες ή μικρές σε τάξη μεγέθους από ολόκληρη την Δανία. Η συνεργασία αυτή απέβλεπε στην υποστήριξη των δήμων σχετικά με την μύηση, οργάνωση, ανάπτυξη και διατήρηση του έργου της Local Agenda 21 ενώ δόθηκε

ιδιαίτερη έμφαση στην κατανόηση της ουσίας του προγράμματος και στην ανταλλαγή ιδεών και εμπειριών με άλλους δήμους με την δημιουργία δικτύων συνεργασίας. Για την εξασφάλιση μιας σαφούς και εμπειριστατωμένης άποψης όσον αφορά το πρόγραμμα πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις σε διαλεκτική βάση που ενισχύθηκαν από παρουσιάσεις εμπειρογνομόνων που είχαν εργαστεί στην εκπόνηση της Local Agenda 21 σε κάποιον άλλο δήμο. Οι συναντήσεις έγιναν τρεις φορές στην διάρκεια τεσσάρων μηνών, και στα μεταξύ τους χρονικά διαστήματα οι δήμοι προετοιμάζαν πιλοτικά προγράμματα για την οργάνωση του έργου. Την επιμέλεια των πιλοτικών προγραμμάτων και την οργάνωσή τους ανέλαβαν σε πρώτη φάση ανώτερα διοικητικά στελέχη και αναπτυξιακοί σύμβουλοι με στόχο την συμμετοχή των κατοίκων στην ενεργοποίηση της διαδικασίας.

Παρόλο που η Δανία έχει μακροχρόνια παράδοση σε συμμετοχικές μορφές σχεδιασμού, για να επιτευχθεί η ενεργητική συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στον σχεδιασμό και προγραμματισμό καταβλήθηκε επίπονη προσπάθεια. Η δημόσια συμμετοχή περιοριζόταν στην οργάνωση διαλέξεων από την πλευρά της τοπικής αυτοδιοίκησης ενώ πρέπει να εστιαστεί στην βαθμιαία μύηση στις διαδικασίες σχεδιασμού και μεταβίβασης εξουσιών. Στόχος λοιπόν είναι, η ενίσχυση του πρωτογενούς ρόλου των τοπικών αυτοδιοικήσεων ως «σύμβουλου» και «συνεργάτη» στις διαδικασίες σχεδιασμού (*Nissen, Πρακτικά συνεδρίου, 1996*).

Στην περίπτωση της Δανίας κατά την εφαρμογή του προγράμματος παρατηρήθηκε το σπάνιο σε ορισμένες περιοχές φαινόμενο, μη κυβερνητικές οργανώσεις να κινούν τα νήματα έναρξης των διαδικασιών. Οι περισσότεροι δήμοι και περιφέρειες αποφάσισαν να ενσωματώσουν την Local Agenda 21 στα πλαίσια του ευρύτερου περιφερειακού ή τοπικού σχεδιασμού. Η χωροταξική πολιτική αναθεώρησης των τοπικών και περιφερειακών σχεδίων ανά τέσσερα χρόνια, εξασφαλίζει την επιτυχία Local Agenda 21 και την συνεχή αποτίμηση του έργου της. Το αποκεντρωμένο διοικητικό σύστημα στη Δανία συντίθεται από τα κατάλληλα στοιχεία για την προετοιμασία σε τοπικό επίπεδο του προγράμματος αυτού. Το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τα θέματα χωροταξικού

σχεδιασμού προβλέπει την προστασία του περιβάλλοντος καθώς και την ενεργοποίηση των πολιτών (*Moller, Frank and Anderson, 1996*).

Σκοπός του σχεδιασμού είναι η διεκπεραίωση των επιμέρους κοινωνικών στόχων με σεβασμό στις χρήσεις γης και στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η αιφόρος πορεία της κοινωνίας λαμβάνοντας υπόψιν τις συνθήκες διαβίωσης. Οι διοικητικές αρμοδιότητες που αφορούν τον χωρικό σχεδιασμό κατανέμονται μεταξύ του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, τις περιφέρειες και τις τοπικές αυτοδιοικήσεις. Οι δήμοι είναι υπόλογοι για την εφαρμογή του σχεδιασμού στην διοικητική τους εμβέλεια. Ο Υπουργός Ενέργειας και Περιβάλλοντος είναι δυνατόν να επιδράσει πάνω στον σχεδιασμό μέσω θέσπισης νόμων και υιοθέτησης εθνικών στρατηγικών.

Η υλοποίηση του σχεδιασμού είναι μία πολιτικά προσδιοριζόμενη διαδικασία. Τα προτεινόμενα τοπικά προγράμματα και σχέδια εκδίδονται από το δημοτικό συμβούλιο. Μετά την δημοσίευσή τους και με την λήξη της προθεσμίας υποβολής ενστάσεων και σχολίων, το δημοτικό συμβούλιο υιοθετεί το τελικά διαμορφωμένο σχέδιο με όποιες αλλαγές υποδείχθηκαν από τους πολίτες και έγιναν αποδεκτές κατά την περίοδο της κοινοποίησης. Παρόμοιοι κανόνες διέπουν και την διαδικασία του περιφερειακού σχεδιασμού. Μέσα σε περίοδο τεσσάρων ετών από την εκλογή τους, τα δημοτικά και περιφερειακά συμβούλια οφείλουν να επανεξετάσουν το εφαρμοζόμενο σχέδιο. Αυτή η διαδικασία διασφαλίζει την διαρκή ενημέρωση των δημοτικών ή περιφερειακών σχεδίων και προγραμμάτων.

Η συμμετοχή των πολιτών αποτελεί ένα σημαντικό τμήμα της σχεδιαστικής διαδικασίας. Πριν η δημοτική ή η περιφερειακή αρχή κατασκευάσει κάποιο σχέδιο ή πραγματοποιηθούν αλλαγές πάνω σ' αυτό, το κοινό πρέπει να έχει την δυνατότητα υποβολής εισηγήσεων ή υποδείξεων για την επόμενη φάση του σχεδίου. Όταν το προτεινόμενο σχέδιο δημοσιευτεί συνοδευόμενο από την τεχνική έκθεση, στην συνέχεια πρέπει να δοθούν τουλάχιστον οκτώ εβδομάδες στο κοινό για να υποβάλλει τυχόν ενστάσεις ή προτεινόμενες αλλαγές. Ο κανονισμός που αφορά την διέλευση μιας περιόδου οκτώ εβδομάδων εφαρμόζεται επίσης και στα τοπικά σχέδια (*Moller, Frank and Anderson, 1996*).

2.2.3.1. Η περίπτωση του Rodovre

Η ευρεία συμμετοχή των τοπικών αυτοδιοικήσεων στην Δανία στο πρόγραμμα δράσης που καλείται «Local Agenda 21» (ποσοστό που ξεπερνά το 25%) ερμηνεύεται από δύο βασικά παραμέτρους: η πρώτη παράμετρος αφορά την παραδοσιακή περιβαλλοντική πολιτική και η δεύτερη την ύπαρξη πολλών μη κυβερνητικών οικολογικών οργανώσεων που δραστηριοποιούνται ενεργά στον προγραμματισμό και σχεδιασμό.

Από ερωτηματολόγια που διένειμαν τα αρμόδια υπουργεία σε συνεργασία με τις τοπικές αυτοδιοικήσεις εξήχθη το συμπέρασμα ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα βρίσκονται στην κορυφή της πυραμίδας των ζητημάτων που απασχολούν την κοινωνία των πολιτών και που απαιτούν άμεση επίλυση. Συνεπώς, το έδαφος για την καρποφορία της Local Agenda 21 είναι γόνιμο και οι τοπικές αυτοδιοικήσεις στην Δανία δεν ξεκινούν την διαδικασία από την βάση προς την κορυφή, εφόσον οι αποδέκτες έχουν λάβει τα σωστά μηνύματα.

Το Rodovre απέχει 10 χιλιόμετρα περίπου από την Κοπεγχάγη και αναπτύχθηκε κυρίως στην δεκαετία του '50. Στην Δανία οι τοπικές αυτοδιοικήσεις είναι υποχρεωμένες να δημιουργήσουν σχέδιο πόλης και το πλαίσιο διοικητικής οργάνωσης. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω όταν νέες μελέτες είναι υπό εκπόνηση συνοδεύονται από δημόσιες παρουσιάσεις όπου οι πολίτες έχουν δικαίωμα υποβολής ενστάσεων και προτάσεων για προσθήκη. Έτσι, το 1993 σε κάποια από τις δημόσιες αυτές συναντήσεις, η προσοχή του κοινού εστιάστηκε στα περιβαλλοντικά προβλήματα και μεταξύ άλλων αποφασίστηκε ότι το Rodovre θα εκπονούσε περιβαλλοντική μελέτη. Αυτή η μελέτη αποτέλεσε το Περιβαλλοντικό Σχέδιο του Rodovre και όλα αυτά συνέβησαν πριν καν δοθεί το τυπικό σύνθημα έναρξης των διαδικασιών για την Agenda 21 στην Δανία. Αποφασίστηκε λοιπόν, ότι οι πολίτες θα εκτελούσαν σημαντικούς ρόλους στην προετοιμασία του νέου περιβαλλοντικού σχεδίου σε αντίθεση με τον ρόλο των τοπικών αρχών που θα παρέμεινε συμβουλευτικός.

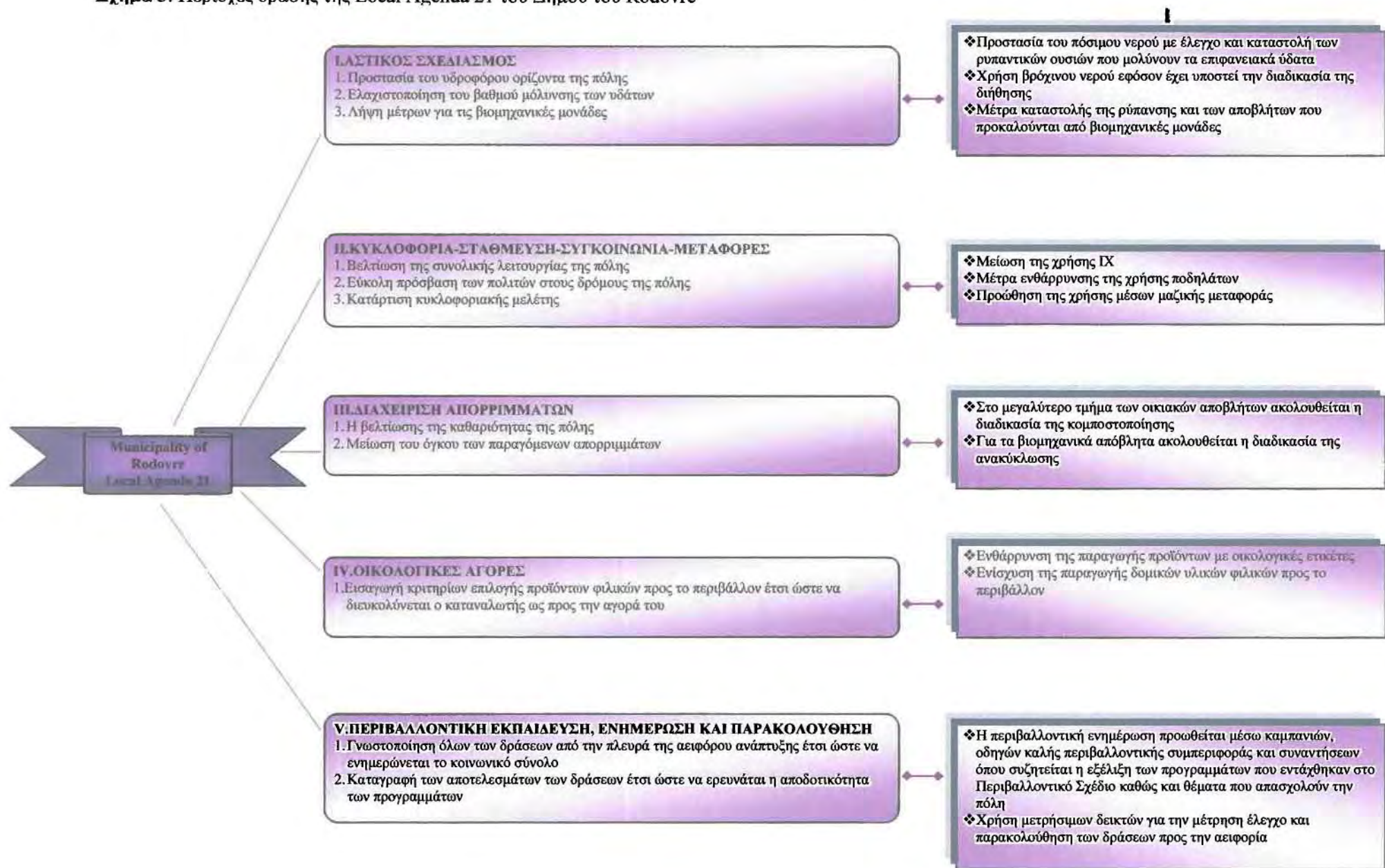
Η πρώτη δημόσια συγκέντρωση έλαβε χώρα τον Απρίλιο του 1994, όπου έλαβαν μέρος περίπου σαράντα κοινωνικές ομάδες και μη κυβερνητικοί φορείς καθώς

επίσης και εβδομήντα πολίτες-εθελοντές. Το σύνολο των συμμετεχόντων στην διαδικασία χωρίστηκε σε πέντε θεματικές ομάδες με αντικείμενα: την ύδρευση, την κυκλοφορία, τα απόβλητα, την βιομηχανία καθώς και διάφορες περιβαλλοντικές δράσεις σε επίπεδο γειτονιάς. Για την εξασφάλιση μιας επιτυχούς διαδικασίας και της δέουσας σημασίας σε τέτοιου είδους πρωτοβουλίες, οι συγκεντρώσεις πραγματοποιήθηκαν υπό την αιγίδα των τοπικών πολιτικών και ανώτερων διοικητικών στελεχών. Σε όλες τις ομάδες εργασίας δόθηκαν κάποιες κατευθύνσεις και τους ζητήθηκε η αναφορά των προβλημάτων και η επικείμενη λύση τους. Ένας επικεφαλής εκλέχθηκε σε κάθε θεματική ομάδα, ενώ οι ομάδες εργάζονταν έως το φθινόπωρο του 1994 υπό την αρωγή της γραμματείας του δήμου, όπου μεταξύ άλλων προμήθευσε τις ομάδες με το απαραίτητο ενημερωτικό υλικό. Απόρροια όλης αυτής της παρατεταμένης εργασίας ήταν η δημιουργία ενός καταλόγου σχεδίων και προγραμμάτων που είτε ενίσχυσαν τα ήδη εκπονούμενα, όπως για παράδειγμα συνέβη με την κυκλοφοριακή μελέτη, είτε αποτέλεσαν τον σκελετό του Περιβαλλοντικού Σχεδίου (*Nissen, Πρακτικά συνεδρίου, 1996*).

Παρακάτω θα παρουσιαστούν ορισμένα από τα προγράμματα και τις δράσεις που λήφθηκαν στα πλαίσια αυτών των προγραμμάτων (Σχήμα 3):

- I. *Αστικός σχεδιασμός*. Οι δράσεις που λήφθηκαν στα πλαίσια αυτής της κατηγορίας αφορούν τον τομέα της ύδρευσης και συγκεκριμένα: Το πόσιμο νερό προστατεύεται με έλεγχο και καταστολή των ρυπαντικών ουσιών που μολύνουν τα επιφανειακά ύδατα ενώ παράλληλα γίνεται χρήση του βρόχινου νερού αφού υποστεί την διαδικασία της διήθησης. Πέραν όμως της παραπάνω δράσης ελήφθησαν μέτρα καταστολή της ρύπανσης και των αποβλήτων που προκαλούνται από βιομηχανικές μονάδες.
- II. *Κυκλοφορία-στάθμευση-συγκοινωνία-μεταφορές*: Για την διευθέτηση του κυκλοφοριακού προβλήματος στο Rodonre, εκπονήθηκε μελέτη τα βασικά σημεία της οποίας ήταν η μείωση της χρήσης του ΙΧ και η παράλληλη ενθάρρυνση της χρήσης ποδηλάτων και μέσων μαζικής μεταφοράς.
- III. *Διαχείριση απορριμμάτων*: Όσον αφορά τα απορρίμματα στο Rodonre ακολουθούνται δύο συνήθεις διαδικασίες όπως αυτή της κομποστοποίησης για

Σχήμα 3: Περιοχές δράσης της Local Agenda 21 του Δήμου του Rodovre

το μεγαλύτερο τμήμα των οικιακών αποβλήτων και εκείνη της ανακύκλωσης για τα βιομηχανικά απόβλητα.

IV. *Οικολογικές αγορές*: Σχετικά με τον τομέα των οικολογικών αγορών οι ενέργειες που πραγματοποιούνται είναι οι ακόλουθες: ενθάρρυνση της παραγωγής προϊόντων με οικολογικές ετικέτες καθώς και ενίσχυση της παραγωγής δομικών υλικών φιλικών προς το περιβάλλον.

V. *Περιβαλλοντική εκπαίδευση, ενημέρωση και παρακολούθηση*: Η περιβαλλοντική ενημέρωση στο Rodonτε, γίνεται μέσω καμπανιών, οδηγών καλής περιβαλλοντικής συμπεριφοράς μέσα στην πόλη και συγκεντρώσεων όπου συζητείται η εξέλιξη των προγραμμάτων που εντάχθηκαν στο Περιβαλλοντικό Σχέδιο και άλλα ζητήματα που απασχολούν την πόλη. Πέραν όμως των παραπάνω έγινε πρόταση εκ μέρους της τοπικής αυτοδιοίκησης που έγινε αποδεκτή από το σύνολο των πολιτών που συμμετείχαν στις διαδικασίες σύνθεσης του προγράμματος της Local Agenda 21 σχετικά με την μέτρηση, τον έλεγχο και την παρακολούθηση των δράσεων προς την αειφορία με χρήση μετρήσιμων δεικτών.

2.3. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης έχει πλέον εδραιωθεί και στη Ελλάδα ως έννοια πολιτικής που υιοθετείται όχι μόνο σε όλα τα επίπεδα σχεδιασμού αλλά και σε θεσμικό επίπεδο. Σε πολλές όμως περιπτώσεις αποτελεί πεποίθηση ότι η παρουσία της έννοιας ενισχύεται από μία γενικότερη ρητορεία χωρίς να βρίσκει διέξοδο σε εφαρμοσμένη πολιτική. Στο βαθμό δηλαδή που η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης δεν αποσαφηνίζεται και δεν εξειδικεύεται στην κατεύθυνση κάποιων συγκεκριμένων επιλογών ενέχει τον κίνδυνο να παρασύρει τον σχεδιασμό στις επιλογές μιας τρέχουσας πολιτικής συγκυρίας (*Δελλαδετσίμας, 1997*). Φυσικά τα υποδείγματα που παρατίθενται αποτελούν ευοίωνες προσπάθειες προς αυτήν την κατεύθυνση και η εφαρμογή τους κρίνεται ότι θα αποτελέσει ουσιαστικό βήμα επίτευξης του στόχου.

2.3.1. Η δράση των μη κυβερνητικών φορέων: η επίδραση του Ρίο στην ελληνική περιβαλλοντική πολιτική

Το ΥΠΕΧΩΔΕ, που αποτελεί τον αρμόδιο φορέα σε κεντρικό επίπεδο άσκησης περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ελλάδα, προκειμένου να εφαρμόσει την Διακήρυξη του Ρίο συνέταξε σε συνεργασία με τα συναρμόδια υπουργεία και άλλους φορείς, εθνικές εκθέσεις σχετικά με την εφαρμογή της Agenda 21 κατά τα έτη 1994, 1995, 1996 και 1997 οι οποίες υποβλήθηκαν στην Επιτροπή Βιώσιμης Ανάπτυξης (CSD) του Ο.Η.Ε. και αναφέρονται σε τομείς όπως είναι η βιώσιμη ανάπτυξη των οικισμών, η διαχείριση των υδάτινων πόρων, η διαχείριση των αποβλήτων, η καταπολέμηση της φτώχειας, η απερήμωση, τα δάση, η γεωργία και η αγροτική ανάπτυξη, οι ωκεανοί και οι ακτές, η ατμόσφαιρα και άλλα συναφή θέματα (*Ministry for the Environment, Physical Planning and Public Works, 1995 & 1996*).

Ταυτόχρονα προωθεί την απόφαση σύστασης εθνικής επιτροπής για τη βιώσιμη ανάπτυξη με στόχο τον συντονισμό της συγκέντρωσης της πληροφόρησης καθώς και των πολιτικών αποφάσεων σε κρίσιμους τομείς με παράλληλη επίβλεψη της εθνικής πολιτικής για την εφαρμογή της Agenda 21.

Παρακάτω δίνεται μια εικόνα της πορείας της χώρας μας σε συγκεκριμένους τομείς της Agenda 21 όπως προκύπτει από τις εθνικές εκθέσεις (*Κρητικού, Πρακτικά συνεδρίου, 1996*):

- I. *Αλλαγή στα πρότυπα κατανάλωσης και συμπεριφοράς.* Προκειμένου να επιτευχθούν αλλαγές στα σύγχρονα μοντέλα κατανάλωσης αλλά και την νοοτροπία των πολιτών το ΥΠΕΧΩΔΕ συντονίζει τις παρακάτω δράσεις: (α) Το πρόγραμμα «Ενέργεια 2001» που εκπονείται σε συνεργασία με όλους τους αρμόδιους φορείς αποβλέπει στην *προώθηση προδιαγραφών κατασκευής με στόχο την εξοικονόμηση ενέργειας, την ενσωμάτωση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας καθώς και την χρησιμοποίηση παραδοσιακών τεχνικών και υλικών.* Παράλληλες ενέργειες γίνονται για την θέσπιση νομοθεσίας για τον *περιβαλλοντικό/ενεργειακό σχεδιασμό κτιρίων και οικισμών.* (β) Καθιέρωση του *οικολογικού σήματος* (κανονισμός ΕΚ 880/92) για κατηγορίες βιομηχανικών προϊόντων φιλικών προς το περιβάλλον. Στο πλαίσιο αυτό συστήθηκε στο ΥΠΕΧΩΔΕ ένα Ανώτατο Συμβούλιο Απονομής Οικολογικού Σήματος όπου μετέχουν άλλα υπουργεία, η Συνομοσπονδία Ελλήνων Βιομηχάνων, η Οικολογική Οργάνωση της ΓΣΕΕ και ο Σύνδεσμος Ελλήνων Καταναλωτών. (γ) Προώθηση το θεσμού του *οικολογικού ελέγχου και της οικολογικής διαχείρισης* σε βιομηχανίες και επιχειρήσεις (κανονισμός ΕΚ Eco-Audit 1836/92). Μέσω των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης προωθείται η χρηματοδότηση προγραμμάτων για την εφαρμογή του οικολογικού ελέγχου και διαχείρισης σε κρατικές βιομηχανίες. (δ) Λήψη μέτρων για ορθολογική χρήση της ενέργειας από πλευράς των καταναλωτών σε συνεργασία με την ΔΕΗ μέσω ενημερωτικών φυλλαδίων για την χρήση οικιακών συσκευών, διαφημιστικής καμπάνιας για την ευαισθητοποίηση του κοινού καθώς και αλλαγής λαμπτήρων φωτισμού στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης.
- II. *Προστασία Δασών.* Στα πλαίσια της Διάσκεψης στο Ρίο η χώρα μας υιοθέτησε την εφαρμογή των αρχών για τα δάση με παράλληλα ενεργή συμμετοχή στις Υπουργικές Διασκέψεις του Στρασβούργου και του Ελσίνκι το 1990 και 1993 αντίστοιχα με αντικείμενο την προστασία και βιώσιμη ανάπτυξη των Δασών στην Ευρώπη. Κάτω από αυτό το πρίσμα όλα τα αξιόλογα δάση της χώρας διαχειρίζονται μέσω εγκεκριμένων στρατηγικών σχεδίων, οι άξονες δράσης των οποίων περιλαμβάνουν: καταπολέμηση εντόμων και μυκήτων, αντιτυρική προστασία, δασική οδοποιία, αναδάσωση, διευθέτηση ορεινών υδάτων

καθώς επίσης και μέτρα διαχείρισης βοσκοτόπων. Επίσης επιτελούνται δραστηριότητες που αποσκοπούν στην αποτελεσματική προστασία, οργάνωση και λειτουργία των προστατευόμενων περιοχών της χώρας: δέκα εθνικών δρυμών, δέκα εννέα αισθητικών δασών και πενήντα ένα διατηρητέων μνημείων.

III. *Ωκεανοί, θάλασσες, ακτές.* Στον τομέα παρακολούθησης της ποιότητας του θαλάσσιου περιβάλλοντος πραγματοποιούνται δύο βασικά προγράμματα που συντονίζονται και χρηματοδοτούνται από το ΥΠΕΧΩΔΕ: Το πρόγραμμα ελέγχου ποιότητας θαλάσσιου περιβάλλοντος κλειστών κόλπων της Ελλάδας (Med. Pol) και ανοικτής θάλασσας (Αιγαίο, Ιόνιο) και το πρόγραμμα παρακολούθησης ποιότητας νερών κολύμβησης. Ιδιαίτερη έμφαση έμφαση δίνεται στον τομέα της προστασίας των παράκτιων ζωνών. Το υπουργείο προώθησε στην Ελληνική Προεδρία ολοκληρωμένη στρατηγική προστασίας, διαχείρισης και οργάνωσης των παράκτιων ζωνών στα πλαίσια της Κοινότητας ενώ το 1995 οργάνωσε διεθνή συνάντηση, που πραγματοποιήθηκε στην Σαντορίνη, με θέμα τις παράκτιες ζώνες στη Μεσόγειο. Στον τομέα της αλιείας η χώρα έπαιξε σημαντικό ρόλο στην προστασία του Κανονισμού (ΕΚ) 1626/94 «Κοινή αλιευτική πολιτική για τη Μεσόγειο» που ενισχύθηκε παράλληλα από την πολιτική του Υπουργείου Γεωργίας η οποία προβλέπει μέτρα για την καταπολέμηση της υπεραλίευσης, την προστασία των υδρόβιων οργανισμών, την παρακολούθηση της ποιότητας των υδάτων και την προώθηση διαδικασιών ορθολογικής διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών και ειδών υδρόβιας χλωρίδας και πανίδας.

IV. *Τοξικές χημικές ουσίες.* Η χώρα μας προωθεί την εφαρμογή της σχετικής κοινοτικής νομοθεσίας με ενέργειες που αφορούν την εναρμόνιση του εθνικού προς το αντίστοιχο κοινοτικό δίκαιο, την οργάνωση της διοικητικής υποδομής για την εφαρμογή των απαιτούμενων ελέγχων, την ίδρυση εθνικού μητρώου επικίνδυνων ουσιών και παρασκευασμάτων καθώς και μετεκπαιδεύσεις στελεχών της διοίκησης.

V. *Βιώσιμη ανάπτυξη οικισμών.* Στον τομέα του σχεδιασμού των οικισμών και της διαχείρισης των χρήσεων γης οι στόχοι του προγράμματος «Πολεοδομική οργάνωση και αναβάθμιση των πόλεων και οικισμών (1994-1997)» του ΥΠΕΧΩΔΕ περιλαμβάνουν: ολοκληρωμένη εφαρμογή του πολεοδομικού σχεδιασμού, οργάνωση περιαστικών περιοχών, ανάδειξη των κέντρων των

πόλεων, την πολεοδομία και οργάνωση «παραγωγικών πάρκων», αναβάθμιση προβληματικών περιοχών και εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής στα αστικά κέντρα. Προβλέπονται επίσης η δημιουργία δικτύων πόλεων μέσω ένταξης και συσχέτισης μεγάλων, μεσαίων και ιστορικών ελληνικών πόλεων με ευρωπαϊκά, μεσογειακά και βαλκανικά δίκτυα πόλεων. Άλλοι τομείς παρέμβασης αποτελούν η αναζωογόνηση του αγροτικού χώρου με την ανάπτυξη «ανοικτών πόλεων», η αποκέντρωση πολεοδομικών αρμοδιοτήτων και οικονομικών πόρων, η θέσπιση και εφαρμογή των ζωνών οικιστικού ελέγχου, η προσπάθεια εξυγίανσης ή προληπτικής ρύθμισης παράκτιων περιοχών και νησιών στα πλαίσια του προγράμματος ENVIREG και τέλος η αναμόρφωση του βασικού πολεοδομικού νόμου 1337/83.

VI. Προστασία του ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος. Η χώρα μας έχει υπογράψει και επικυρώσει το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ με τις τροποποιήσεις του καθώς και τη σύμβαση - πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για τις κλιματικές αλλαγές. Το 1994 υπέβαλε το εθνικό πρόγραμμα για τον περιορισμό των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και άλλων αερίων του θερμοκηπίου του οποίου η αναθεώρηση θα υποβληθεί το 1997. Στο ΥΠΕΧΩΔΕ λειτουργεί μηχανισμός ελέγχου στη βιομηχανία, ενώ ταυτόχρονα έχουν ληφθεί μέτρα εσωτερικής επιθεώρησης για την κεντρική θέρμανση και τη βελτίωση της ποιότητας καυσίμων.

VII. Τεχνολογία φιλική προς το περιβάλλον. Για να επαναπροσανατολιστούν οι τεχνολογίες μέσω στροφής της αγοράς προς την κατεύθυνση προϊόντων φιλικών προς το περιβάλλον, γίνονται από το ΥΠΕΧΩΔΕ οι ακόλουθες ενέργειες: (α) Προώθηση των εναλλακτικών μορφών ενέργειας μέσω του ενεργειακού προγράμματος, ενώ παράλληλα ο νόμος που ρυθμίζει θέματα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας (Ν. 2244/94) δίνει κίνητρα για την παραγωγή της από ανανεώσιμες πηγές. (β) Εγκατάσταση αιολικών πάρκων από την ΔΕΗ που θα έχει σαν συνέπεια την αύξηση του ενεργειακού δυναμικού που παράγεται υπ' αυτή την μορφή. Προοπτικές ανάπτυξης προβλέπονται επίσης για την υδροηλεκτρική ενέργεια, την ηλιακή και τη βιομάζα ενώ για τη γεωθερμική η ΔΕΗ προγραμματίζει την εκμετάλλευση του κυριότερου εγχώριου δυναμικού. (γ) Το ΚΑΠΕ που εποπτεύεται από το Υπουργείο Ανάπτυξης έχει σαν αντικείμενο την προώθηση των εφαρμογών των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

VIII. *Μόρφωση και εκπαίδευση.* Προκειμένου να εξασφαλιστεί η δημόσια παιδεία και εκπαίδευση ώστε να διευκολύνεται η δημόσια συμμετοχή στην προστασία του περιβάλλοντος και να βελτιώνεται η δημόσια εμπιστοσύνη, πραγματοποιούνται από πλευράς υπουργείου οι παρακάτω δράσεις: (α) Η περιβαλλοντική εκπαίδευση προωθείται από το Υπουργείο Παιδείας σε συνεργασία με φορείς, την τοπική αυτοδιοίκηση και περιβαλλοντικές οργανώσεις. (β) Στα πλαίσια του παγκόσμιου δικτύου GLOBE έχει υπογραφεί διακρατική συνεργασία μεταξύ ΥΠΕΧΩΔΕ, ΥΠΕΘΟ και ΗΠΑ για τη δημιουργία περιβαλλοντικών σταθμών σε σχολικές μονάδες. Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής το Πανεπιστήμιο Αθηνών με την αρωγή των δύο υπουργείων, σύνθεσε το πρόγραμμα «Αλέξανδρος» που αποβλέπει στην συγκρότηση περιβαλλοντικών σταθμών στις σχολικές κοινότητες ώστε οι μαθητές να καταγράφουν στοιχεία από το φυσικό περιβάλλον στη γειτονιά του σχολείου τους και να ανταλλάσσουν στοιχεία με μαθητές χωρών που συμμετέχουν στο GLOBE χρησιμοποιώντας το δίκτυο Internet. Ήδη 24 ελληνικά σχολεία συμμετέχουν στο πρόγραμμα «Αλέξανδρος» και αποτελούν τα κομβικά του σημεία. (γ) Το ΥΠΕΧΩΔΕ, το ΥΠΕΘΟ και το Κέντρο Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών εκπονούν ένα πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με τίτλο «Ιστορία του τοπίου και τοπικές ιστορίες από το φυσικό περιβάλλον στο ιστορικό τοπίο» Το πρόγραμμα εφαρμόζεται πιλοτικά για το διάστημα 1995-1997 στα γυμνάσια του Νομού Κυκλάδων. Αρκετά σημαντική είναι η παρουσία του Υπουργείου σε ανάλογα προγράμματα ανακύκλωσης απορριμμάτων.

IX. *Πληροφόρηση για την βιώσιμη ανάπτυξη.* Όσον αφορά την δημόσια ενημέρωση του κοινού για θέματα που σχετίζονται με την αειφορία υλοποιούνται οι ακόλουθες δράσεις: (α) Το 1993 εγκαταστάθηκε στην χώρα μας το Εθνικό Δίκτυο Περιβάλλοντος με στόχο την αναβάθμιση της λειτουργίας των υπηρεσιών περιβάλλοντος και την ανάπτυξη εθνικής και Κοινοτικής πολιτικής στον τομέα του περιβάλλοντος. (β) Η χώρα μας συμμετέχει από τα τέλη του 1993 στην Ε.Υ.Π. με εκπροσώπους στο Διοικητικό Συμβούλιο και στην Επιστημονική Επιτροπή. Συμμετέχει επίσης στα πέντε ευρωπαϊκά θεματικά κέντρα.

X. *Πρόγραμμα Δράσης για την προστασία του περιβάλλοντος (1996-2000)-Βιώσιμη Ανάπτυξη.* Το ΥΠΕΧΩΔΕ προωθεί τις αρχές της Agenda 21 μέσω του

παραπάνω προγράμματος χρηματοδοτώντας δραστηριότητες που στοχεύουν στην διατήρηση της ισορροπίας στην φύση και την προστασία του περιβάλλοντος χώρου, με παράλληλο αναπτυξιακό χαρακτήρα, μερικές από τις οποίες είναι: (α) Το Πρόγραμμα «Αττική SOS» που στοχεύει στην βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών στην Αττική και περιλαμβάνει επεμβάσεις σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο στην ατμόσφαιρα, τα νερά, τα απόβλητα, την κυκλοφορία, τον θόρυβο, την διαχείριση γης, την αστική ανάπτυξη, περιβαλλοντική συνειδητοποίηση - ευαισθητοποίηση και τη νομοθεσία. Αποτέλεσμα τέτοιας επέμβασης αποτελεί η πλήρης απαγόρευση της κυκλοφορίας στο εμπορικό τρίγωνο Αθηνών και οι δράσεις ανανέωσης στα μέσα μαζικών μεταφορών. Παρόμοιο είναι και το πρόγραμμα «Θεσσαλονίκη SOS», με ορισμένα από τα αντικείμενα παρέμβασης την κατασκευή εγκαταστάσεων βιολογικού καθαρισμού και μετρό. (β) Το Εθνικό Πρόγραμμα Διαχείρισης αποβλήτων περιλαμβάνει τοπικά και περιφερειακά προγράμματα διαχείρισης αποβλήτων, κατασκευή νέων, ανάπλαση παλιών χώρων υγειονομικής ταφής απορριμμάτων, μονάδες κομποστοποίησης, σταθμούς μεταφοράς αποβλήτων, προγράμματα ανακύκλωσης, εξοπλισμό, καθαρισμό παράκτιων περιοχών, εγκαταστάσεις διάθεσης/καθαρισμού γεωργικών προϊόντων τοξικών και νοσοκομειακών αποβλήτων. (γ) Το πρόγραμμα αντιμετώπισης θορύβου σε μεγάλες πόλεις της Ελλάδας, περιλαμβάνει δράσεις όπως είναι οι περιοδικοί έλεγχοι αυτοκινήτων/μοτοσικλετών και μεγάλων βιομηχανικών εγκαταστάσεων όσον αφορά τα επίπεδα θορύβου, κατασκευή φραγμάτων αντιμετώπισης θορύβου σε μεγάλους αυτοκινητόδρομους, προώθηση υλικών ηχομόνωσης στα κτίρια κ.λ.π. (δ) Το πρόγραμμα αστικής ανάπτυξης που εφαρμόζεται σε επιλεγμένες ελληνικές πόλεις, παραδοσιακούς οικισμούς και τουριστικές περιοχές στοχεύει στην βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης. Το πρόγραμμα διαχείρισης (Master Plan) των εγχώριων υδάτων αποσκοπεί στη διαχείριση της ποιότητας των υδάτινων πόρων. Στα πλαίσια αυτού του προγράμματος δημιουργήθηκε το Hydroscope, ένα σημαντικό περιβαλλοντικό δίκτυο που θα παρέχει πληροφορίες για την ανάπτυξη του Master Plan. (ε) Πρόσθετες ειδικές δράσεις αποτελούν τα προγράμματα προστασίας ειδών πανίδας και χλωρίδας που απειλούνται υπό εξαφάνιση, τα προγράμματα διαχείρισης αποθεμάτων αλιείας και η προστασία και διαχείριση των πιο σημαντικών ελληνικών βιοτόπων.

XI. *Local Agenda 21*. Το ΥΠΕΧΩΔΕ αναγνωρίζοντας τον σημαντικό ρόλο που κατέχουν οι τοπικές αυτοδιοικήσεις στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και ειδικότερα της *Local Agenda 21* στο τοπικό επίπεδο ενίσχυσε οικονομικά πρωτοβουλίες προώθησης εφαρμογής της σε τομείς όπως η ενέργεια, οι μεταφορές, η διαχείριση φυσικών πόρων, η διαχείριση αποβλήτων, η ατμοσφαιρική ρύπανση και ο αστικός σχεδιασμός. Ήδη επιχορήγησε τους Δήμους Αμαρουσίου και Χαλανδρίου για την υλοποίηση ενός πιλοτικού προγράμματος με θέμα «συνεργασία τοπικών αρχών για την Αειφόρο Ανάπτυξη και τη *Local Agenda 21*» που εγκρίθηκε από την Επιτροπή LIFE της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης προωθεί την *Habitat Agenda* που εγκρίθηκε στην Κωνσταντινούπολη τον Ιούνιο του 1996 για την δημιουργία αειφόρων και βιώσιμων πόλεων και οικισμών που θα διασφαλίζουν στους πολίτες ισόνομη υγιεινή ασφαλή διαβίωση και επαρκή στέγαση.

2.3.2. Η δράση της αυτοδιοίκησης και ο ρόλος της ΚΕΔΚΕ στην εφαρμογή της *Local Agenda 21*

Η ενίσχυση του θεσμού της τοπικής αυτοδιοίκησης που έχει επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια καθώς και οι συνενώσεις των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης στην συγκρότηση μεγαλύτερων διοικητικών ενοτήτων διευκολύνει σημαντικά την πορεία και το έργο της *Local Agenda 21* που προϋποθέτει υψηλό βαθμό αποκέντρωσης αρμοδιοτήτων και εδαφικές περιφέρειες με οντότητα και την απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή. Παρά τον κατακερματισμό που μέχρι πρόσφατα εμφάνιζε ο διοικητικός χάρτης της Ελλάδος, υπήρξαν κάποιες μεμονωμένες αλλά εντούτοις αξιόλογες προσπάθειες από κάποιους δήμους προς αυτή την κατεύθυνση σε συνεργασία με διεθνείς μη κυβερνητικούς οργανισμούς και συμμετοχή σε διεθνή προγράμματα συνεργασίας.

Η ΚΕΔΚΕ λοιπόν ανέλαβε τον συντονισμό αυτών των προσπαθειών και σήμανε την έναρξη ενός μεγάλου προγράμματος πάνω στην εφαρμογή της *Local Agenda 21*. Επόμενο στάδιο αποτελεί η αξιοποίηση της εμπειρίας με απώτερο σκοπό την ενημέρωση άλλων δήμων και την υποστήριξη ανάλογων πρωτοβουλιών. Σε αυτό το πλαίσιο κινούμενη ανταποκρίθηκε στην πρόκληση να στηρίξει τους δήμους

Αμαρουσίου και Χαλανδρίου στην εφαρμογή ενός προγράμματος που θέσει τα θεμέλια για την Local Agenda 21 με την αρωγή της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΥΠΕΧΩΔΕ. Ο ρόλος λοιπόν της ΚΕΔΚΕ αναφορικά με το παραπάνω πρόγραμμα δεν περιορίζεται μόνο στην στήριξη των μελών της αλλά και στο συντονισμό των δράσεών τους όπου αυτό είναι εφικτό. Οι αρμοδιότητές της λοιπόν συνοψίζονται ως ακολούθως (*Μπούρκας, Πρακτικά συνεδρίου, 1996*):

- Ενημέρωση των μελών της για την Local Agenda 21 μέσω σεμιναρίων και διανομής ενημερωτικών φυλλαδίων,
- Επικοινωνία με ανάλογες ενώσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο καθώς και διεθνείς οργανισμούς προκειμένου να ανταλλάσσονται πληροφορίες και εμπειρίες σε ανάλογα θέματα,
- Συμμετοχή στη μεταφορά τεχνογνωσίας, στην ανταλλαγή εμπειριών και ευρύτερα στη διάδοση των αποτελεσμάτων μεταξύ των μετόχων στο πρόγραμμα κοινωνιών,
- Συντονισμός και επίβλεψη των διεργασιών εφαρμογής της Local Agenda 21,
- Παροχή τεχνικής βοήθειας σε εξειδικευμένα ζητήματα που προκύπτουν κατά την εφαρμογή της Local Agenda 21, ιδιαίτερα στα μικρότερου μεγέθους μέλη που συνήθως δεν διαθέτουν ούτε την οικονομική ευρωστία αλλά ούτε και το επιστημονικό προσωπικό που συνθέτουν την επιτυχία της διεργασίας,
- Παροχή δημόσιας πληροφόρησης στον ενδιαφερόμενο πληθυσμό μέσω δικτύων και επαφών που διατηρούν οι Ενώσεις ώστε να διευκολύνεται η συμμετοχή και να εδραιώνεται η εμπιστοσύνη,
- Συμμετοχή στην αναγνώριση των κύριων περιβαλλοντικών θεμάτων, με αναπτυξιακές διαστάσεις, που στηρίζονται τόσο σε εθνικές όσο και σε διεθνείς προτεραιότητες.

Στα πλαίσια αυτών των αρμοδιοτήτων η ΚΕΔΚΕ συμμετέχει με εκπροσώπους της στην Επιτροπή Περιβάλλοντος του Συμβουλίου Δήμων και Περιφερειών της Ευρώπης (C.E.M.R.), έχοντας έτσι την δυνατότητα να ενημερώνεται για τις τελευταίες εξελίξεις πάνω στο πρόγραμμα. Η δράση της όμως επεκτείνεται και στην οργάνωση σημαντικών εκδηλώσεων κατά το παρελθόν με θέμα το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη ενώ παράλληλα έχει δυναμική παρουσία σε διεθνείς εκδηλώσεις, όπως στο 2ο Συνέδριο των Αειφόρων Πόλεων για τη Local Agenda 21 που πραγματοποιήθηκε στη Λισσαβόνα.

2.3.2.1. Οι πρώτες προσπάθειες για την εφαρμογή της Local Agenda 21

2.3.2.1.1. Η περίπτωση του Λαυρίου

Μια από τις πιο σημαντικές νέες πόλεις του περασμένου αιώνα στην Ελλάδα, με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το διεθνή χώρο, είναι χωρίς αμφιβολία το Λαύριο, ο πρώτος αμιγής εργατικός οικισμός που οικοδομείται απ' αρχής στο νεοσύστατο μικρό ελληνικό κράτος. Η ίδρυση του Λαυρίου συνδέεται άμεσα με τη προσπάθεια της Ελλάδος του 19ου αιώνα να αναπτύξει τις πλουτοπαραγωγικές της πηγές και την βιομηχανία της, μια προσπάθεια που γρήγορα θα ανασχεθεί κάτω από την πίεση των γενικότερων ιστορικών συνθηκών που θα ακολουθήσουν στην χώρα μας. Η μεταλλευτική και βιομηχανική δραστηριότητα του Λαυρίου, κατέστησαν το Λαύριο σαν ένα από τα πιο αξιόλογα μεταλλευτικά και μεταλλουργικά κέντρα όχι μόνο της νεώτερης Ελλάδας και των Βαλκανίων αλλά ολόκληρου του κόσμου. Με την έναρξη των εργασιών το 1864 δημιουργήθηκε μια νέα πόλη γύρω από τις μεταλλευτικές εταιρείες. Το νέο Λαύριο δέθηκε με τη διπλωματική, οικονομική και κοινωνική ιστορία της χώρας μας και είδε μέρες ακμής τον περασμένο αιώνα, παρουσίασε όμως και ορισμένα από τα χαρακτηριστικά τρωτά της βιομηχανιούπολης του καιρού του. Η αποβιομηχάνιση που ακολούθησε και το τέλος της μεταλλευτικής δραστηριότητας βύθισε την πόλη του Λαυρίου σε βαθιά οικονομική κρίση με το κλείσιμο πολλών από τα εναπομείναντα εργοστάσια και σήμανε για τους κατοίκους του Λαυρίου την αρχή του οικονομικού μααρασμού με δείκτες ανεργίας που είναι τριπλάσιοι του ελληνικού μέσου όρου.

Το Λαύριο χτίστηκε σύμφωνα με τις θεωρίες περί οργανωμένης βιομηχανικής πόλης που αναπτύχθηκαν εκείνη την εποχή, με σημαντικότερο εμπνευστή της τον Titus Salt (δημιουργός της Saltaire το 1851), αφού προηγήθηκαν ρυμοτομικά σχέδια για τα διάφορα τμήματά του. Έτσι δημιουργήθηκε μια νεοκλασική πόλη, της οποίας η πολεοδομική διάρθρωση και η αρχιτεκτονική έχουν αποτελέσει πολλές φορές αντικείμενο μελέτης.

Κατά τις τελευταίες όμως δεκαετίες στην περιαστική περιοχή του Λαυρίου σημειώθηκαν σημαντικές αλλαγές με περιπτώσεις άναρχης δόμησης και

αυθαίρετα κτίρια παραθεριστικής κατοικίας (*Δήμος Λαυρίου, Πρακτικά συνεδρίου 1996*). Η κατάσταση επιδεινώνεται λόγω του μέτριου ή του κακού αισθητικού περιβάλλοντος, με κύρια χαρακτηριστικά την μονοτονία, την επανάληψη όμοιων στοιχείων και γενικότερα την έλλειψη μορφολογικής προσωπικότητας και συγκεκριμένης φυσιογνωμίας του δομημένου χώρου. Επιπρόσθετα το μεγαλύτερο τμήμα της πόλης είναι δομημένο πάνω σε χιλιάδες τόνους σκουριάς ενσωματώνοντας όλες τις συνέπειες που φέρει για τους κατοίκους ένα μολυσμένο υπέδαφος (ρύπανση της ατμόσφαιρας, υπόγειων και επιφανειακών νερών, μόλυνση του εδάφους).

Οι αστικές μεταβολές που συνόδευσαν το Λαύριο και η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, το κατηύθυναν στην αναζήτηση νέων αναπτυξιακών στόχων με αλλαγές χρήσεων, που προήλθαν από την αλλοίωση κυρίαρχων για την πόλη λειτουργιών. Η πόλη έπρεπε να κατευθυνθεί πλέον προς διαφορετική αναπτυξιακή πορεία και να συντονίσει σ' αυτή τις δραστηριότητές της. Η ευαίσθητη αυτή περιβαλλοντικά περιοχή θεωρήθηκε κατάλληλη να συμμετέχει στο πρόγραμμα της Τοπικής Περιβαλλοντικής Χάρτας, προκειμένου να ξεπεραστούν οι πιθανότητες περιβαλλοντικών κινδύνων, από μία εσπευσμένη και απερίσκεπτη ανάπτυξή της. Το πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Χάρτας συνιστά πρόγραμμα της 11^{ης} Γενικής Διεύθυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης του 1994, που διευθύνεται από το «Διεθνές Ινστιτούτο για το Αστικό Περιβάλλον» στο Delft της Ολλανδίας και μέσω του οποίου επιδιώκεται η διατύπωση Τοπικής Περιβαλλοντικής Χάρτας, για κάθε μια από τις μετέχουσες πόλεις, σύμφωνα με τις αρχές της Local Agenda 21.

Για την διαμόρφωση της Χάρτας χρησιμοποιήθηκε μια πρόσφατα ανεπτυγμένη μέθοδος, που προτάθηκε από τους εισηγητές του προγράμματος της 13^{ης} Γενικής Διεύθυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Τοπικά Εργαστήρια Αειφόρου Ανάπτυξης» του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου της Δανίας, που αποβλέπει στην ευρεία και αντιπροσωπευτική συμμετοχή φορέων και πολιτών στην διαδικασία λήψης αποφάσεων. Το Λαύριο αναγνωρίζοντας την απουσία εμπειρίας σε θέματα συναινετικών διαδικασιών στην ελληνική πρακτική δέχτηκε την πρόκληση. Στην προτεινόμενη μέθοδο χρειάστηκε να συντελεστούν αρκετές τροποποιήσεις τόσο

ως προς την διάρκεια όσο και ως προς την ακολουθούμενη διαδικασία του εργαστηρίου, έτσι ώστε να προσαρμοστεί στις τοπικές συνθήκες.

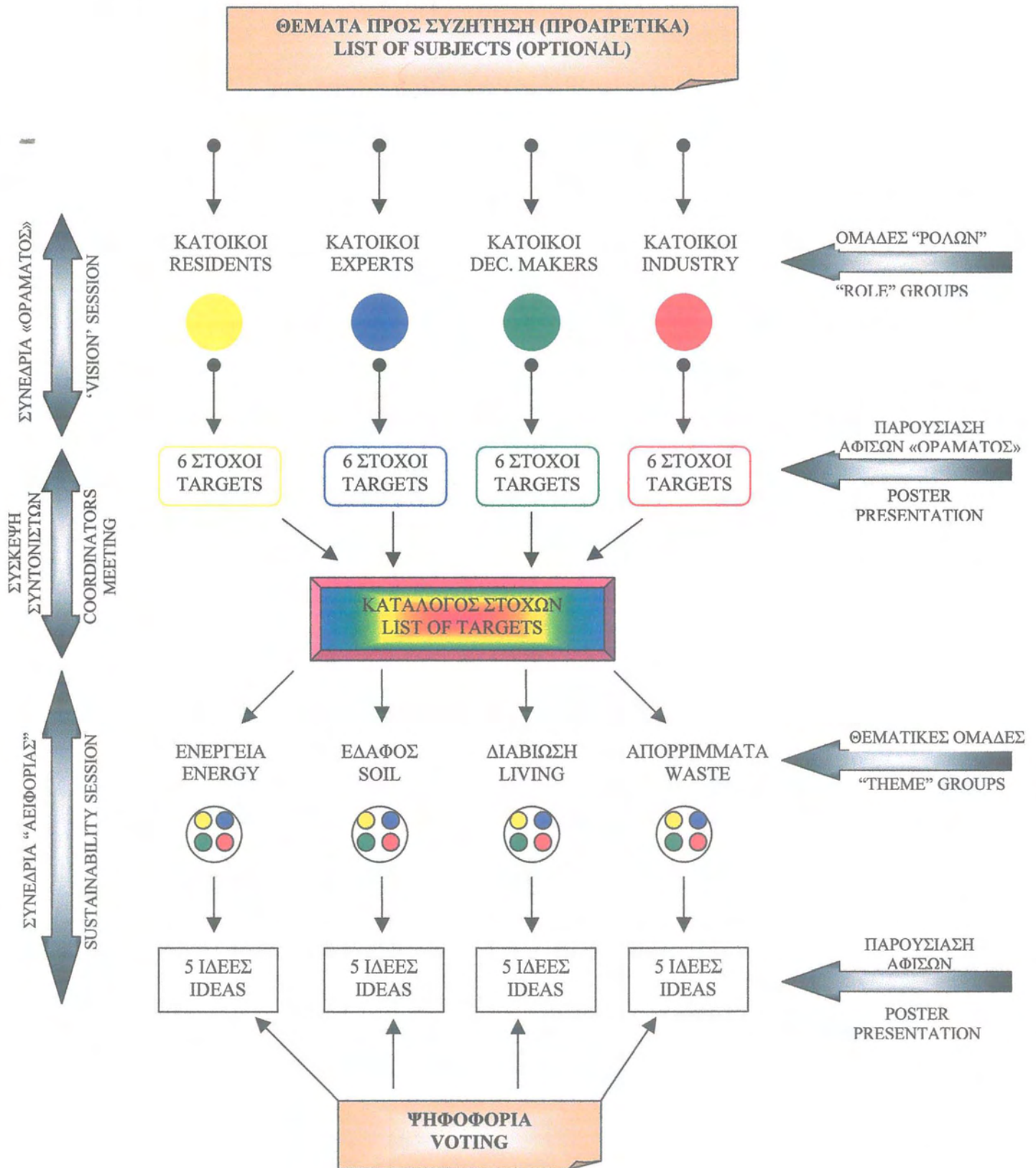
Για την συγκρότηση του εργαστηρίου συγκεντρώθηκε το απαραίτητο ενημερωτικό υλικό ενώ παράλληλα πραγματοποιήθηκαν οι παρακάτω ενέργειες: α) προκαταρκτικές δημόσιες συναντήσεις υπογράμμισαν την βαρύτητα του εργαστηρίου και εξασφάλισαν την θεμελίωση αμοιβαίας εμπιστοσύνης και κατανόησης μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών, β) οργάνωση έκθεσης κατά την διάρκεια του εργαστηρίου με όλα τα προγράμματα και τα μελλοντικά σχέδια για το Λαύριο και την ευρύτερη περιοχή, γ) δημόσια ενημέρωση σχετικά με την διαδικασία και το πρόγραμμα του εργαστηρίου και δ) εξασφάλιση της συμμετοχής των αρμόδιων φορέων από το κεντρικό και τοπικό επίπεδο, των περιβαλλοντικών οργανώσεων, των κοινωνικών ομάδων, των πολιτών και των μέσων μαζικής ενημέρωσης μέσω συναντήσεων, ερωτηματολογίων και ανακοινώσεων που προηγήθηκαν.

Το εργαστήριο διεξήχθη σε δύο κυρίως στάδια κατά την διάρκεια μιας ημέρας σε εθελοντική βάση (Σχήμα 4). Στο πρώτο στάδιο οι συμμετέχοντες ανάλογα με την ιδιότητα τους διακρίθηκαν σε τέσσερις χρωματικές ομάδες: κάτοικοι (κίτρινο), ειδικοί/τεχνικοί (μπλε), διοικητικοί/πολιτικοί (πράσινο) και επαγγελματίες (κόκκινο). Οι παραπάνω ομάδες κλήθηκαν να καθορίσουν η καθεμιά το όραμα της για το Λαύριο του 2010 και έξι βασικούς θεματικούς στόχους για την υλοποίησή του. Στην συνέχεια η επιτροπή των συντονιστών συνάθροισε τις προτάσεις και ετοίμασε ένα συγκεντρωτικό κατάλογο στόχων.

Στο δεύτερο στάδιο της διαδικασίας οι παραπάνω συμμετέχοντες χωρίστηκαν αυτή την φορά τυχαία σε τέσσερις «θεματικές» ομάδες για να εξετάσουν τους στόχους που διαμορφώθηκαν μέσα από το πρίσμα της αειφορίας. Ως θέματα για την συγκρότηση των ομάδων επιλέγηκαν η ενέργεια, τα λύματα/απορρίμματα, η κοινωνία/διαβίωση και το έδαφος. Οι νέες τώρα ομάδες «διήθησαν» τον κατάλογο των στόχων μέσα από την νέα οπτική και κατέληξαν σε πέντε δράσεις.

Στην συνέχεια ακολούθησε η διαδικασία της ψηφοφορίας όπου ο κάθε εκλογέας είχε δικαίωμα πέντε επιλογών από τις τελικές προτάσεις των λοιπών θεματικών

Σχήμα 4: Δομή του εργαστηρίου, για την διατύπωση της περιβαλλοντικής χάρτας του Λαυρίου

ομάδων. Οι ψήφοι είχαν τέτοια απόχρωση ανάλογα με τον ρόλο του κάθε ατόμου. Τα αποτελέσματα που συνάχθηκαν από την καταμέτρηση των ψήφων οδήγησαν στην διατύπωση της περιβαλλοντικής χάρτας.

Η πλειονότητα των κατοίκων επιδοκίμασε την αποκατάσταση του εδάφους και του δικτύου αποχέτευσης. Οι επαγγελματίες πλην των παραπάνω επέλεξαν και την ανοικοδόμηση του μουσείου και του αρχαίου θεάτρου που θα λειτουργήσει ως πιθανός πόλος έλξης τουριστών και δημιουργίας νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Οι διοικητικοί έδειξαν προτίμηση σε ζητήματα ενέργειας ενώ οι τεχνολόγοι ψήφισαν την αποκατάσταση του εδάφους και τις προτάσεις που αφορούσαν τα λύματα και τα απορρίμματα.

Οι προτεινόμενες από την χάρτα δράσεις που συνιστούν υποχρέωση της τοπικής αυτοδιοίκησης αποτελούν επιλογές της κοινωνίας του Λαυρίου και παρουσιάζονται κατά σειρά προτεραιότητας:

- Εξυγίανση εδαφών με προτεραιότητα στην αδρανοποίηση των πηγών ρύπανσης με κατάλληλες επιστημονικές μεθόδους και παράλληλη ενημέρωση των κατοίκων.
- Οργάνωση προγραμμάτων και παρακολούθησης ποιότητας περιβάλλοντος (ακτές, επιφανειακά και υπόγεια νερά).
- Αποκατάσταση και λειτουργία του Αρχαίου Θεάτρου και μουσείου ως κέντρου κοινωνικών - πολιτιστικών εκδηλώσεων.
- Συνεργασία της Κεντρικής Διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης με στόχους: α) τη δημιουργία ενεργειακού γραφείου του δήμου, με συνεργασία του δήμου της ΔΕΗ και του ΚΑΠΕ, β) την ενεργειακή απογραφή του Λαυρίου, γ) τον ενεργειακό έλεγχο-σχεδιασμό, δ) το αιολικό πάρκο στην Βόρεια Μακρόνησο.
- Διαχείριση τοξικών και επικίνδυνων αποβλήτων, ένταξη στο γενικότερο σχεδιασμό του ελλαδικού χώρου.
- Βελτίωση και εμπλουτισμός αστικού και περιαστικού πρασίνου. Επεμβάσεις σε κρίσιμες περιοχές. Προγράμματα αποκατάστασης κατοίκων, προβληματικών περιοχών, θέσπιση κινήτρων.
- Διαχείριση αστικών λυμάτων. Δίκτυο συλλογής, σύστημα επεξεργασίας, επαναχρησιμοποίησης νερού σε βιομηχανία και άρδευση.

- Τεχνικά έργα. Πολεοδομικός σχεδιασμός και ενεργειακός σχεδιασμός κτιρίων. Βελτίωση διαβίωσης κατοίκων.
- Τεχνολογικό πάρκο: προώθηση έρευνας ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και εξοικονόμηση ενέργειας.

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν για την περίπτωση του Λαυρίου είναι τα εξής:

- Το τμήμα της διαδικασίας «η δημιουργία του οράματος» αποδείχτηκε σε μεγάλο βαθμό ενθαρρυντικό και ζωτικό για τον ορισμό και προσδιορισμό της «περιβαλλοντικής δράσης».
- Οι πολίτες που ήταν γνώστες της τοπικής πραγματικότητας και των προβλημάτων της πόλης έδωσαν τολμηρότερες λύσεις από τους ειδικούς.
- Στην συνάντηση παρευρέθηκαν κάποιοι αντιπρόσωποι από ειδικές ομάδες ενδιαφερόντων διεκδικώντας πολλές φορές έντονα τα αιτήματά τους. Στην πορεία όμως, τα αιτήματά τους ενσωματώθηκαν μέσα στο πλαίσιο των γενικότερων στόχων και έχασαν την ατομική τους οξύτητα. Οι μακροπρόθεσμοι στόχοι που αναπτύχθηκαν μέσα από την διαδικασία εξομάλυναν τις διάφορες αντιπαραθέσεις μεταξύ των ομάδων πολιτών.
- Οι κάτοικοι του Λαυρίου επέλεξαν ένα πολυσχιδή τύπο ανάπτυξης για την πόλη τους βασισμένο σε πρωτοβουλίες μικρής κλίμακας.
- Η βαρύτητα που δόθηκε από τους πολίτες σε κάθε ζήτημα που αφορούσε την αειφόρο ανάπτυξη φάνηκε κατά την διάρκεια των συζητήσεων και επιβεβαιώθηκε από τα αποτελέσματα της ψηφοφορίας.

Το Λαύριο έκανε μια δήλωση περισσότερο σημαντική από την περιβαλλοντική χάρτα: *Απέδειξε ότι μέσα από δυσμενείς συνθήκες και δυσχερείς οικονομικές καταστάσεις η κατάλληλη πληροφόρηση μπορεί να εξασφαλίσει την κατανόηση των πιο κρίσιμων θεμάτων, να διεγείρει την λαϊκή συνείδηση στα θέματα περιβάλλοντος και να επιτύχει ομοφωνία για την αειφόρο ανάπτυξη.*

2.3.2.1.2. Η περίπτωση του Δήμου Αμαρουσίου

Το Μαρούσι που μέχρι πριν από κάποιες δεκαετίες αποτελούσε ένα από τα πιο ήσυχα προάστια της Αθήνας με νεοκλασικά αρχοντικά, μικρά βυζαντινά

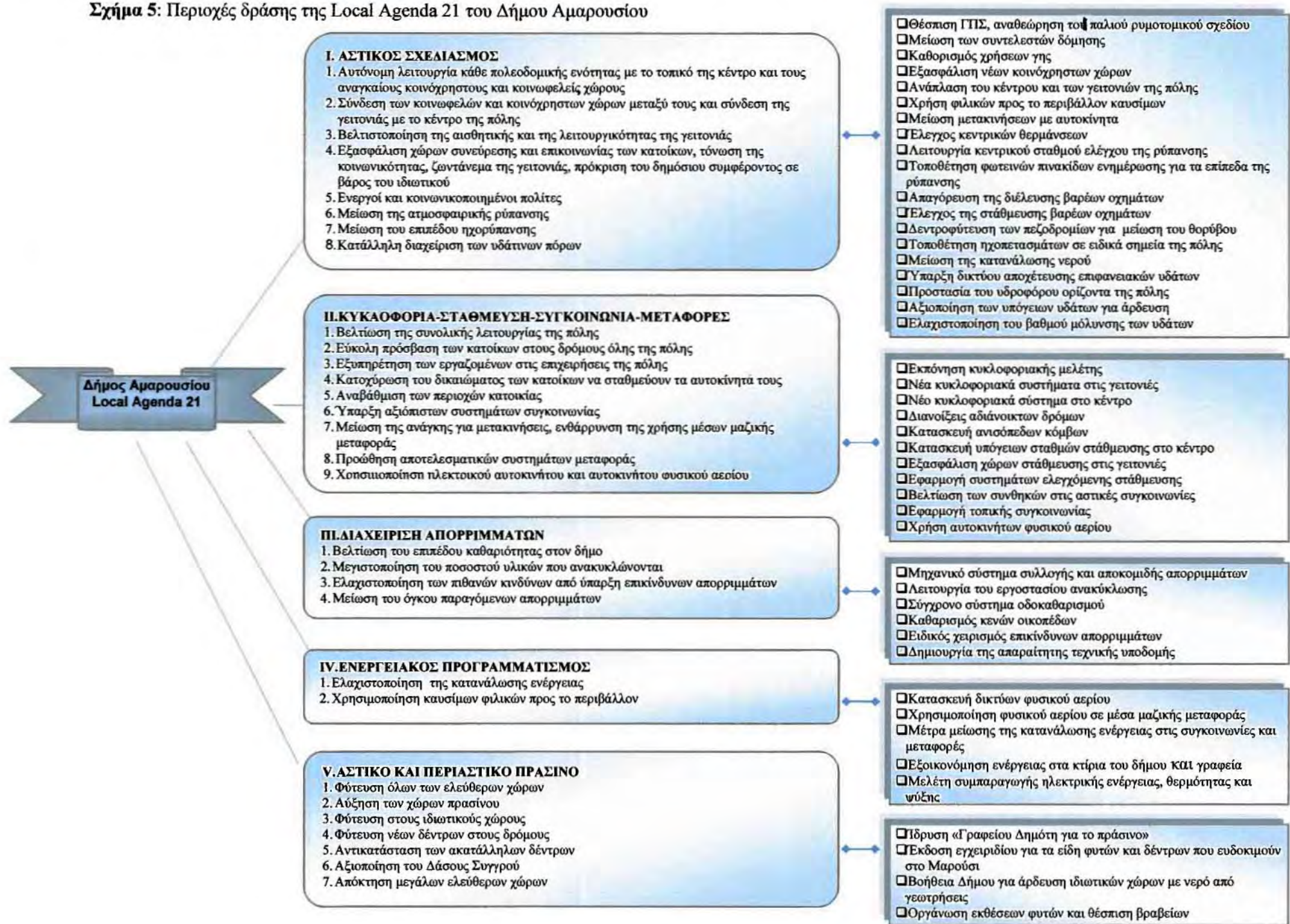
εκκλησιάκια και πολλές εστίες πρασίνου σήμερα εμφανίζει έντονα κυκλοφοριακά προβλήματα, ένα αισθητικά και λειτουργικά υποβαθμισμένο περιβάλλον και άλλα συμπτώματα των σύγχρονων πόλεων. Ο δήμος σήμερα έχει έκταση 16.000 τ.μ. και πληθυσμό που ανέρχεται στους 95.000 κατοίκους ενώ αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους, σε οικονομικούς όρους, δήμους της Ελλάδας και μία από τις πιο δραστήριες ελληνικές πόλεις στην Ευρώπη.

Ο Δήμος Αμαρουσίου συνιστά ενεργό μέλος της ευρωπαϊκής οικογένειας μετέχοντας σε πολλά προγράμματα με απώτερο στόχο την βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης των πολιτών. Έτσι από το 1994 είναι μέλος του Telecities Network, συμμετέχει παράλληλα στο Car Free Cities ένα πρόγραμμα για την προστασία του αστικού και φυσικού περιβάλλοντος στις πόλεις, στο Card Link, στο πρόγραμμα Ithaka (τηλεματική-υγεία) και στο Infosond. Παράλληλα έχει αξιοποιήσει στο έπακρο τις κοινοτικές πρωτοβουλίες όπως το Euroform, Medurbs, Now και Horizon. Επίσης είναι αδελφοποιημένο με την ιταλική πόλη Faenza με κοινό χαρακτηριστικό την μακρόχρονη παράδοση στην τέχνη της κεραμικής.

Στο πλαίσιο αναβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος ο δήμος κατευθύνθηκε προς την κατάρτιση ενός ολοκληρωμένου τοπικού προγράμματος δράσης στα πλαίσια της Local Agenda 21, με χρηματοδότηση από το ΥΠΕΧΩΔΕ και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το πρόγραμμα της Local Agenda 21 για την πόλη του Αμαρουσίου καλύπτει τους παρακάτω οκτώ τομείς: αστικός σχεδιασμός, κυκλοφορία-στάθμευση-συγκοινωνία-μεταφορές, διαχείριση απορριμμάτων, αστικό και περιαστικό πράσινο, διαχείριση υδάτινων πόρων, ενέργεια, ατμοσφαιρική ρύπανση, ηχορύπανση (*Δήμος Αμαρουσίου, Πρακτικά συνεδρίου, 1996*). Στις επόμενες παραγράφους αναλύονται ο καθένας από τους παραπάνω τομείς που συγκροτούν την Local Agenda 21 για τον Δήμο Αμαρουσίου (Σχήμα 5).

I. *Αστικός σχεδιασμός*. Το πρόγραμμα δράσης για τον αστικό σχεδιασμό της πόλης περιλαμβάνει: θέσπιση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου, μείωση συντελεστών δόμησης, καθορισμό χρήσεων γης, αναθεώρηση του παλαιού ρυμοτομικού σχεδίου, εξασφάλιση νέων κοινόχρηστων χώρων, ανάπλαση του

Σχήμα 5: Περιοχές δράσης της Local Agenda 21 του Δήμου Αμαρουσίου

κέντρου της πόλης καθώς επίσης και ανάπλαση των γειτονιών της πόλης. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται επίσης τα προγράμματα σχετικά με την ατμοσφαιρική ρύπανση και ηχορύπανση καθώς και το πρόγραμμα διαχείρισης υδάτινων πόρων. Το πρόγραμμα για την παρέμβαση στην μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης περιλαμβάνει: χρήση φιλικών προς το περιβάλλον καυσίμων (φυσικό αέριο), μείωση των μετακινήσεων με αυτοκίνητα, έλεγχο των κεντρικών θερμάνσεων, λειτουργία κεντρικού σταθμού ελέγχου ρύπανσης, τοποθέτηση φωτεινών πινακίδων ενημέρωσης για τα επίπεδα ρύπανσης. Η μείωση του επιπέδου ηχορύπανσης επιτυγχάνεται με τα ακόλουθα μέτρα: απαγόρευση της διέλευσης των βαρέων οχημάτων, έλεγχο της στάθμευσης των βαρέων οχημάτων, δεντροφύτευση των πεζοδρομίων για την μείωση του θορύβου, τοποθέτηση ηχοπετασμάτων σε ειδικά σημεία της πόλης. Το πρόγραμμα διαχείρισης υδάτινων πόρων περιλαμβάνει: εξασφάλιση παροχής υγιεινού και ασφαλούς πόσιμου νερού σε όλους, ύπαρξη δικτύου αποχέτευσης σε όλο το Μαρούσι, μείωση της κατανάλωσης νερού, ύπαρξη δικτύου αποχέτευσης επιφανειακών υδάτων, προστασία του υδροφόρου ορίζοντα της πόλης, αξιοποίηση και σωστή διαχείριση των υπόγειων υδάτων για άρδευση, ελαχιστοποίηση του βαθμού μόλυνσης των υδάτων.

- II. *Κυκλοφορία-στάθμευση-συγκοινωνία-μεταφορές.* Οι στόχοι του προγράμματος «κυκλοφορία - μεταφορές - συγκοινωνία - στάθμευση» είναι οι εξής παρακάτω: βελτίωση της συνολικής λειτουργίας της πόλης, η εύκολη πρόσβαση των κατοίκων στους δρόμους όλης της πόλης, η εξυπηρέτηση των εργαζομένων στις επιχειρήσεις της πόλης, η αναβάθμιση των περιοχών κατοικίας, η κατοχύρωση του δικαιώματος των κατοίκων να σταθμεύουν τα αυτοκίνητά τους, η ύπαρξη αξιόπιστων συστημάτων συγκοινωνίας, η μείωση της ανάγκης για μετακινήσεις, η ενθάρρυνση της χρήσης μέσων μαζικής μεταφοράς, η προώθηση αποτελεσματικών συστημάτων μεταφοράς (π.χ. car sharing), η χρησιμοποίηση ηλεκτρικών αυτοκινήτων και αυτοκινήτου φυσικού αερίου. Το πρόγραμμα δράσης έτσι ώστε να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι περιλαμβάνει: εκπόνηση κυκλοφοριακής μελέτης, νέα κυκλοφοριακά συστήματα στις γειτονιές, νέο κυκλοφοριακό σύστημα στο κέντρο, διανοίξεις αδιάνοικτων δρόμων, κατασκευή ανισόπεδων κόμβων, κατασκευή υπόγειων σταθμών στάθμευσης στο κέντρο, εξασφάλιση χώρων στάθμευσης στις γειτονιές, εφαρμογή συστημάτων ελεγχόμενης στάθμευσης, βελτίωση των

συνθηκών στις αστικές συγκοινωνίες, εφαρμογή τοπικής συγκοινωνίας, η χρήση αυτοκινήτων φυσικού αερίου.

III. *Διαχείριση απορριμμάτων.* Στόχοι του προγράμματος της διαχείρισης των απορριμμάτων είναι οι ακόλουθοι: η βελτίωση του επιπέδου καθαριότητας στον δήμο, η μεγιστοποίηση του ποσοστού των υλικών που ανακυκλώνονται, η ελαχιστοποίηση των πιθανών κινδύνων από την ύπαρξη ειδικών επικίνδυνων απορριμμάτων, η μείωση του όγκου των παραγόμενων απορριμμάτων. Το πρόγραμμα δράσης με αντικείμενο την καθαριότητα και διαχείριση των απορριμμάτων περιλαμβάνει: μηχανικό σύστημα συλλογής και αποκομιδής απορριμμάτων, λειτουργία του εργοστασίου ανακύκλωσης, σύγχρονο σύστημα οδοκαθαρισμού, καθαρισμός κενών οικοπέδων, ειδικός χειρισμός των επικίνδυνων απορριμμάτων, δημιουργία της απαραίτητης τεχνικής υποδομής. Ο Δήμος Αμαρουσίου σε συνεργασία με τον Δήμο Βριλησίων εφαρμόζει από το 1994 το πρώτο πολυσυλλεκτικό πρόγραμμα ανακύκλωσης στην Ελλάδα όπου η συλλογή σαράντα επτά τόνων απορριμμάτων ανά εβδομάδα συντελεί ουσιαστικά στην εξοικονόμηση φυσικών πόρων. Στόχος του Δήμου Αμαρουσίου είναι έως το έτος 2000 να ανακυκλώνεται το 45% της ποσότητας των παραγόμενων απορριμμάτων.

IV. *Ενεργειακός προγραμματισμός.* Στόχοι του προγράμματος είναι: η ελαχιστοποίηση της κατανάλωσης ενέργειας, η χρησιμοποίηση καυσίμων φιλικών προς το περιβάλλον. Το πρόγραμμα δράσης για την ενέργεια αναλυτικά περιλαμβάνει τις ακόλουθες δράσεις: κατασκευή δικτύων φυσικού αερίου, χρησιμοποίηση φυσικού αερίου σε μέσα μαζικής μεταφοράς, χρησιμοποίηση ηλεκτρικών αυτοκινήτων, μέτρα μείωσης κατανάλωσης ενέργειας στις συγκοινωνίες και μεταφορές, εξοικονόμηση ενέργειας στα κτίρια του Δήμου, εξοικονόμηση ενέργειας στα κτίρια γραφείων της πόλης, μελέτη συμπαραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, θερμότητας και ψύξης.

V. *Αστικό και περιαστικό πράσινο.* Το πρόγραμμα αύξησης του πρασίνου στον δήμο Αμαρουσίου στοχεύει στον διπλασιασμό των χώρων πρασίνου στα επόμενα δέκα χρόνια, και περιλαμβάνει: φύτευση όλων των ελεύθερων χώρων, αύξηση των χώρων πρασίνου, φύτευση στους ιδιωτικούς χώρους, φύτευση νέων δέντρων στους δρόμους, αντικατάσταση των ακατάλληλων δέντρων, αξιοποίηση του δάσους Συγγρού, απόκτηση μεγάλων ελεύθερων χώρων. Στον Δήμο Αμαρουσίου υπάρχει ένα μεγάλο ποσοστό δημοτών που

ευαισθητοποιείται σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και αύξησης του πρασίνου: οργανωμένες ομάδες ευαισθητοποιημένων πολιτών, πρόσκοποι αλλά και σύσσωμη η μαθητική κοινότητα, μαθητές και καθηγητές, μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που εφαρμόζεται τα τελευταία δύο χρόνια στα σχολεία του δήμου. Η Δημοτική αρχή ενισχύει τα παραπάνω με τις εξής πρωτοβουλίες: την ίδρυση «Γραφείου δημότη για το πράσινο» όπου ο δημότης θα έχει προσωπική επαφή για πληροφορίες με εξειδικευμένο προσωπικό, την έκδοση ενός εγχειριδίου για τα είδη των φυτών που ευδοκούν στο Μαρούσι, τα είδη των δέντρων που ενδείκνυνται για τους ακάλυπτους χώρους και τις φροντίδες που απαιτούν, την βοήθεια του δήμου για την άρδευση των ιδιωτικών χώρων με νερό από τις γεωτρήσεις, την οργάνωση εκθέσεων λουλουδιών και φυτών όπου θα συμμετέχουν δημότες και όχι φυτωριούχοι, την θέσπιση βραβείων ανά διετία για τα καλύτερα μπαλκόνια, αυλές και ακάλυπτους χώρους.

2.3.2.1.3. Η περίπτωση του Δήμου Χαλανδρίου

Το πρόγραμμα της Local Agenda 21 στο Δήμο Χαλανδρίου εστιάζεται ουσιαστικά στους παρακάτω επτά τομείς (*Δήμος Χαλανδρίου, Πρακτικά συνεδρίου, 1996*): αστικό περιβάλλον, μεταφορές, εξοικονόμηση ενέργειας, διαχείριση απορριμμάτων, αγορές με οικολογικά κριτήρια, περιβαλλοντική εκπαίδευση και πράσινο (Σχήμα 6).

- I. *Αστικός σχεδιασμός*. Κεντρικό σκοπό και στόχο του τομέα αστικό περιβάλλον αποτελεί η αναβάθμιση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος στην λογική της αειφόρου ανάπτυξης ώστε να επιτευχθεί η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων του δήμου. Ο βασικός αυτός σκοπός προσεγγίζεται με παρεμβάσεις αναβάθμισης στους τομείς των χρήσεων γης (κυρίως στις χρήσεις κατοικίας, κεντρικών λειτουργιών, ελεύθερων χώρων, χώρων αναψυχής και πολιτισμού) και της κυκλοφορίας, οι οποίοι αποτελούν τους δύο βασικούς παράγοντες της αστικής ανάπτυξης.
- II. *Κυκλοφορία, μεταφορές*. Οι παρεμβάσεις προς την βιωσιμότητα του δήμου όσον αφορά το ζήτημα των μεταφορών διακρίνονται ως εξής: (α) παρεμβάσεις στο εσωτερικό του, (β) παρεμβάσεις διαδημοτικές με τους γειτονικούς δήμους (γ) παρεμβάσεις που αναφέρονται σε έργα κλίμακας Λεκανοπεδίου. Στην

Σχήμα 6: Περιοχές δράσης της Local Agenda 21 του Δήμου Χαλανδρίου

πρώτη κατηγορία ανήκει η τοπική ή διαδημοτική συγκοινωνία. Στην ίδια κατηγορία ανήκει ο προσδιορισμός κυκλοφοριακής προστασίας, η ιεράρχηση του οδικού δικτύου και η θέσπιση ορίων ταχύτητας στους δρόμους τοπικής κυκλοφορίας. Οι διαμορφώσεις που θα εξασφαλίσουν την τήρηση αυτών των ορίων θα ακολουθήσουν. Η αναγνώριση της ταυτότητας του φυσικού αναγλύφου και η προστασία των χαρακτηριστικότερων στοιχείων του, η χάραξη δικτύου αποκλειστικών λωρίδων για το ποδήλατο, ο εντοπισμός της θέσης και ο σχεδιασμός της μορφής των διαμορφώσεων που θα θωρακίσουν τον πεζό από τις αυθαιρεσίες του αυτοκινήτου και του μηχανοκίνητου δικύκλου αποτελούν επίσης έργα μεγάλης σημασίας. Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται τα έργα σύνδεσης με τους πόλους που ανήκουν στους γειτονικούς δήμους. Στην Τρίτη κατηγορία τοποθετούνται όλες εκείνες οι παρεμβάσεις προς τους αρμόδιους φορείς που θα επηρεάσουν το σχεδιασμό των υπερτοπικών έργων και θα συμβάλλουν στην απόφαση για υλοποίηση άλλων που ακόμη δεν ανήκουν στους κεντρικούς προγραμματισμούς για το Λεκανοπέδιο.

III. *Διαχείριση απορριμμάτων.* Ο Δήμος στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του, υιοθέτησε μια στρατηγική που ενθαρρύνει μια αειφόρο και περιβαλλοντικά ορθή διαχείριση των απορριμμάτων, η οποία δεν δημιουργεί κινδύνους για τη δημόσια υγεία και το περιβάλλον. Η ιεράρχηση των προτεραιοτήτων έχει ως εξής: (α) ελαχιστοποίηση της παραγωγής απορριμμάτων με στόχο την μείωση των απορριμμάτων που προορίζονται για τελική απόθεση, (β) επαναχρησιμοποίηση υλικών, όπου αυτό είναι εφικτό, (γ) ανακύκλωση (παραγωγή δευτερογενών υλικών, κομποστοποίηση), (δ) ασφαλής τελική διάθεση σε οργανωμένους χώρους υγειονομικής ταφής.

IV. *Ενεργειακός προγραμματισμός.* Οι κύριες δράσεις που θα ληφθούν προκειμένου να εξοικονομηθεί η ενέργεια στο Δήμο Χαλανδρίου είναι οι εξής παρακάτω: (α) ανάπτυξη περιοδικής παρακολούθησης, συντήρησης και ελέγχου της κατανάλωσης ενέργειας των εγκαταστάσεων θέρμανσης και φωτισμού των δημοτικών κτιρίων, σχολείων και δημοτικού φωτισμού μέσα στα επόμενα δύο χρόνια, (β) εφαρμογή συγκεκριμένων μέτρων εξοικονόμησης ενέργειας στα δημοτικά κτίρια μέσα στα επόμενα πέντε χρόνια, (γ) εφαρμογή προγράμματος προώθησης της εξοικονόμησης ενέργειας στα δημόσια σχολεία του δήμου στα επόμενα πέντε χρόνια, (δ) εφαρμογή συγκεκριμένων μέτρων

εξοικονόμησης ενέργειας και εκσυγχρονισμού των εγκαταστάσεων φωτισμού στην επόμενη δεκαετία (ε) ανάπτυξη μηχανισμού ενημέρωσης και παροχής συμβουλών και υπηρεσιών στον καταναλωτή σχετικά με ενεργειακά θέματα (ζ) εφαρμογή προγράμματος προώθησης της εξοικονόμησης ενέργειας σε ηλεκτροφωτισμό υφιστάμενων κτιρίων του οικιακού και εμπορικού τομέα στα επόμενα πέντε χρόνια και τέλος (η) εφαρμογή προγράμματος προώθησης του ενεργειακού σχεδιασμού νέων κτιρίων μέσα στην επόμενη πενταετία.

V. Οικολογικές αγορές. Παράλληλα με τον μακροχρόνιο σχεδιασμό της στρατηγικής του δήμου, σχεδιάζονται και πραγματοποιούνται και κάποια συγκεκριμένα προγράμματα δράσης με στόχο: (α) τη μείωση της σπατάλης και της κατανάλωσης υλικών ευρείας χρήσης στις υπηρεσίες του δήμου, ο οποίος οφείλει να λειτουργεί ως παράδειγμα και διαφημιστής της πολιτικής του και (β) θέσπιση οικολογικών κριτηρίων για τη χρήση φιλικών προς το περιβάλλον συσκευασιών και προϊόντων. Τέτοια κριτήρια είναι η κατασκευή των προϊόντων από δευτερογενή υλικά, προτίμηση σε υλικά φιλικά προς το περιβάλλον και προτίμηση σε υλικά που αντέχουν στο χρόνο. Για να διευκολυνθούν αυτά τα βήματα προτείνεται να ορίσει ο δήμος κάποιον υπεύθυνο αγορών που θα κωδικοποιήσει τα περιβαλλοντικά κριτήρια και θα τα εφαρμόσει στις μελλοντικές αγορές του δήμου. Θα προηγηθεί βέβαια μια εκστρατεία ενημέρωσης των πολιτών, με σεμινάρια και άλλες παρεμφερείς ενέργειες για τις αρνητικές επιπτώσεις της υπέρμετρης κατανάλωσης καθώς και των τοπικών προμηθευτών του δήμου για τα νέα κριτήρια έτσι ώστε να μπορέσουν να προσαρμοστούν στις νέες απαιτήσεις. Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για την οικολογική ετικέτα (eco-label) είναι πολύ σημαντικό σ' αυτήν την προσπάθεια, καθώς θα είναι πολύ εύκολο για τον καταναλωτή να αναγνωρίσει ποια προϊόντα είναι φιλικότερα προς το περιβάλλον σε σχέση με άλλα ομοειδή προϊόντα.

VI. Αστικό και περιαστικό πράσινο. Οι βασικές δράσεις που γίνονται στα πλαίσια του προγράμματος της Local Agenda 21 για το πράσινο στο Δήμο Χαλανδρίου συνοψίζονται στις ακόλουθες: σχεδιασμός χώρων πρασίνου, καταγραφή παρακολούθηση και ενημέρωση με χρήση περιβαλλοντικών δεικτών, διανομή ενημερωτικών φυλλαδίων με είδη φυτών για καλλιέργεια σε κήπους, περιβαλλοντική μελέτη που θα λαμβάνει υπ' όψιν τις τοπικές συνθήκες.

VII. Περιβαλλοντική εκπαίδευση, ενημέρωση και παρακολούθηση. Στόχοι του προγράμματος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης αποτελούν: η μείωση της κατανάλωσης ενέργειας στο σχολείο, η μείωση των απορριμμάτων στο σχολείο, η προστασία, βελτίωση και αύξηση των χώρων πρασίνου, η αναβάθμιση του σχολικού χώρου, η μείωση των μετακινήσεων με αυτοκίνητο και η ενθάρρυνση της χρήσης μέσων μαζικής μεταφοράς, γνωστοποίηση κάθε δράσης στη σχολική κοινότητα.

Εικόνα 4: Φυλλάδιο που εκδίδεται από τους Δήμους Αμαρουσίου και Χαλανδρίου στα πλαίσια της Local Agenda 21

2.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Από την όλη εμπειρία που πλέον καταγράφεται σε υπερεθνικό και εθνικό επίπεδο αναδεικνύονται κάποια στοιχεία που στοιχειοθετούν τις δυνατότητες που απορρέουν από την συσχέτιση της βιωσιμότητας με τον σχεδιασμό του χώρου. Οι πρακτικές που αναπτύχθηκαν σ' αυτή την ενότητα με άξονα την έννοια της αειφόρου ανάπτυξης, εν πολλοίς μοιράζονται μια κοινή βάση που προσδιορίζεται από την προώθηση μιας περισσότερο ουσιαστικής κρατικής παρέμβασης, την κοινωνική συμμετοχή την τοπική ανάπτυξη και τον κοινωνικό έλεγχο στις διαδικασίες σχεδιασμού. Ως προέκταση του προηγούμενου, οι βασικοί στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης για τους αστικούς χώρους (περιορισμός των μετακινήσεων, μείωση της κατανάλωσης ενέργειας, αναβάθμιση των αστικών περιοχών) εκφράζουν κατά πρώτο λόγο την πρόθεση επανεπένδυσης στις κεντρικές περιοχές της πόλης και κατά δεύτερο λόγο την ανάγκη ενδυνάμωσης της τοπικής οικονομίας με στροφή σε περισσότερο φιλικά προς το περιβάλλον πρότυπα και αλλαγή καταναλωτικής συμπεριφοράς (Δελλαδετσίμας, 1997). Ειδικότερα, σε σχέση με την ευρωπαϊκή εμπειρία και πολιτική το στοιχείο εκείνο που

παρατηρείται είναι ότι η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης έπαιξε διαφορετικό ρόλο σε κάθε χώρα.

Συγκεκριμένα η αειφορικότητα στην Μ. Βρετανία συνιστά μια εν δυνάμει συνθήκη ανασυγκρότησης κάποιας παρεμβατικής λογικής χωρίς όμως να έχει αποκτήσει τυπικό χαρακτήρα πολιτικής. Οι νέο-συντηρητικές κυβερνήσεις της δεκαετίας του '80 αποδυνάμωσαν την περιβαλλοντική βάση του συστήματος σχεδιασμού, με πολιτικές για την άρση του ελέγχου των δημόσιων μεταφορών, την οδοποιία, την αφαίρεση εξουσιών από τις τοπικές, και ιδίως τις περιφερειακές διοικήσεις, τις εταιρικές συμφωνίες δημόσιου και ιδιωτικού τομέα στις ζώνες επιχειρήσεων και στις εταιρείες αστικής ανάπτυξης, όλα σημάδια της κυβερνητικής εχθρότητας προς τον σχεδιασμό (Βασενχόβεν, 1996). Η δεκαετία του '80 αποτελεί μια περίοδο στην οποία οι δείκτες της αστικής αειφορικότητας φθίνουν. Έτσι η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί για την χώρα αυτή έκφανση μιας εναλλακτικής πολιτικής που διαφοροποιείται φανερά από αυτήν που εφαρμοζόταν μέχρι τώρα.

Στην Ολλανδία η βιώσιμη ανάπτυξη έχει αποκτήσει τυπικό πλέον χαρακτήρα πολιτικής και συνέπεσε με την αντίληψη που άρχισε να διαμορφώνεται στο ολλανδικό κράτος το 1985 για να δοθεί έμφαση σε μια πιο ολοκληρωμένη περιβαλλοντική προσέγγιση όχι μόνο θεωρητικά ορθότερη αλλά και πρακτικά πιο εύχρηστη. Μέχρι την δεκαετία του '80 η περιβαλλοντική πολιτική στην χώρα αυτή εφαρμοζόταν κατά τομείς με συνέπεια την ύπαρξη διαφορετικών ευθυνών και αρμοδιοτήτων για κάθε φορέα γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την ασάφεια στην οριοθέτηση κάποιας συγκεκριμένης πολιτικής κατεύθυνσης και στην χρήση οικονομικών εργαλείων και μέσων.

Στην Δανία που αποτελεί μια χώρα με μακρόχρονη παράδοση σε συναινετικές διαδικασίες σχεδιασμού η βιώσιμη ανάπτυξη παρουσιάστηκε ως λογικό επακόλουθο και συνέχεια της υφιστάμενης αναπτυξιακής πολιτικής και ενσωματώθηκε στον σχεδιασμό του χώρου τόσο από την κεντρική κυβέρνηση όσο και από τις τοπικές αυτοδιοικήσεις με μεγάλη ευχέρεια..

Στην Ελλάδα φαίνεται ότι η βιωσιμότητα αφομοιώθηκε από τις κυρίαρχες συνθήκες που επικρατούν στο σχεδιασμό του χώρου και δεν διαφαίνεται κάποια μεταβολή ως προς το σύστημα σχεδιασμού τουλάχιστον από πλευράς κεντρικής κυβέρνησης. Όσον αφορά τώρα την τοπική αυτοδιοίκηση εκείνη σε ορισμένες από τις περιπτώσεις εμφανίζει μεγαλύτερη απορροφητικότητα ως προς την ενσωμάτωση της έννοιας στην πολιτική του δήμου για τον σχεδιασμό του χώρου. Συγκεκριμένα ο Δήμος Χαλανδρίου κάνει χρήση περισσότερο συναινετικών διαδικασιών σε σύγκριση με τον Δήμο Αμαρουσίου, παρόλο που συμμετέχουν στο ίδιο πρόγραμμα, κάνοντας χρήση ερωτηματολογίων, σεμιναρίων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, συγκεντρώσεων όλων των φορέων, των επιχειρήσεων και των κατοίκων προς ενημέρωση και υποβολής εναλλακτικών προτάσεων, πρακτικών ασκήσεων σχεδιασμού στις περιοχές εφαρμογής του πιλοτικού προγράμματος καθώς και δημοσίευσης των δράσεων. Παράλληλα, η περιβαλλοντική χάρτα του Λαυρίου που διατυπώθηκε στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί μία εξαιρετική πρωτοβουλία του δήμου σε συνεργασία με την τοπική κοινωνία.

Έτσι στο πλαίσιο αυτό υλοποιούνται προγράμματα και διαδικασίες που αποδεικνύουν ότι η ελληνική κοινωνία είναι έτοιμη να δεχτεί την νέα πρόκληση του 21^{ου} αιώνα και ακόμη ενστερνίζεται μεταβολές στην αλλαγή του συστήματος σχεδιασμού με μεγαλύτερη κοινωνική συμμετοχή σε όλα τα ζητήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ ΩΣ ΧΩΡΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ LOCAL AGENDA 21: ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

3.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Local Agenda 21 αποτελεί μια μορφή καθολικού σχεδιασμού. Η καθολικότητα στην οποία αναφέρεται η μορφή αυτή του σχεδιασμού, έγκειται όχι μόνο στην συνδυασμένη θεώρηση της χωρικής οργάνωσης των διαφόρων πολεοδομικών λειτουργιών αλλά ταυτόχρονα και στο γεγονός ότι επεκτείνεται σε κοινωνικούς, οικονομικούς και θεσμικούς παράγοντες που ενδεχόμενα έχουν αντίκτυπο στην πολεοδομική οργάνωση.

Από τους ισχυρότερους όμως προσδιοριστικούς παράγοντες του πλαισίου δράσης είναι οπωσδήποτε η υπάρχουσα κατάσταση σε έναν χώρο: τα φυσικά του χαρακτηριστικά, οι υφιστάμενες δομές, οι επικρατέστερες χρήσεις γης, αλλά και τα κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα αποτελούν στοιχεία καθόλου ευμετάβλητα. Στα πλαίσια λοιπόν αυτού του κεφαλαίου θα πραγματοποιηθεί μία γεωγραφική οριοθέτηση και θα εξεταστούν διάφορα μεγέθη όπως ο πληθυσμός, η απασχόληση καθώς και στοιχεία όπως η πολεοδομική οργάνωση

και οι αρχαιολογικοί χώροι που δίνουν μια σαφή εικόνα της περιοχής και προσδιορίζουν τον χώρο παρέμβασης.

3.2. Η ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

3.2.1. Η θέση του νομού στην Δυτική Ελλάδα, στον εθνικό και περιφερειακό χώρο

Ο Νομός Θεσπρωτίας βρίσκεται στο βορειοδυτικό άκρο της χώρας και καταλαμβάνει λιγότερο από το 1,5 % της έκτασής της. Συνορεύει στα βόρεια με την Αλβανία και τον νομό Ιωαννίνων, στα ανατολικά με τον νομό Ιωαννίνων, στα νότια με τον νομό Πρεβέζης ενώ στα δυτικά βρέχεται από το Ιόνιο πέλαγος.

Ο νομός υπάγεται διοικητικά στην Περιφέρεια Ηπείρου με εξαρτήσεις από μεγάλα αστικά κέντρα όπως τα Ιωάννινα, η Κέρκυρα και η Αθήνα ενώ αποτελείται από εκατόν εβδομήντα δύο οικισμούς και τέσσερις επαρχίες οι οποίες κατά σειρά έκτασης είναι: των Φιλιατών, του Σουλίου, της Θυάμιδος και του Μαργαριτίου (Παράρτημα, πίνακας 1, 2).

Η έκταση του νομού ανέρχεται σε 1514,7 τετρ. χιλιόμετρα και η πληθυσμιακή του πυκνότητα είναι πολύ χαμηλή (μόλις 29 κάτοικοι/τετρ. χιλιόμετρο). Η περιοχή χαρακτηρίζεται ως ορεινή, αφού το 94,8% της έκτασής της αποτελείται από ορεινές και ημιορεινές εκτάσεις. Κύριο χαρακτηριστικό του αποτελεί η συγκριτικά μεγάλη έκταση των ορεινών εδαφών 66,5% έναντι του μέσου όρου της χώρας 42,6%. Αντίθετα τα πεδινά εδάφη καταλαμβάνουν μόλις το 5,2% του συνόλου έναντι 30,3% στη χώρα ως σύνολο. Σε αντιδιαστολή με την Ήπειρο ως σύνολο, η οποία όντας ορεινή όπως και η Θεσπρωτία, υπερέρχει του μέσου όρου της χώρας από άποψη δασοκάλυψης 26,2% έναντι 22,4%, η Θεσπρωτία υστερεί κατά πολύ με τα δάση να καλύπτουν μόνο το 8,3% της έκτασής της (Παράρτημα, πίνακας 3).

Ο υψηλός βαθμός ορεινότητας μαζί με την χαμηλή δασοκάλυψη συνδυάζονται με ένα συγκριτικά πολύ υψηλό ποσοστό βοσκοτόπων (72,6% της συνολικής έκτασης της Θεσπρωτίας σε σύγκριση με 39,8% για το σύνολο της χώρας) και πολύ μικρό

ποσοστό καλλιεργούμενων εκτάσεων (14% για τη Θεσπρωτία σε σύγκριση με 29,9% για το σύνολο της χώρας).

Στην παραγωγική δομή του νομού, κυριαρχούν η γεωργία και η κτηνοτροφία, ενώ η μεταποίηση βρίσκεται σε υποτυπώδη κατάσταση και ο τουρισμός, παρά τις δυνατότητες ανάπτυξής του, βρίσκεται σε χαμηλά σχετικά επίπεδα περιορισμένος στην πόλη της Ηγουμενίτσας, την περιοχή των Συβότων και της Πέρδικας. Επίσης σε χαμηλά επίπεδα κυμαίνεται και ο βαθμός αξιοποίησης των σημαντικών δυνατοτήτων ανάπτυξης της αλιείας και της ιχθυοκαλλιέργειας, τόσο στα θαλάσσια όσο και στα εσωτερικά ύδατα. Ο νομός εμφανίζει σημαντικούς και αξιόλογους φυσικούς και παραγωγικούς πόρους, οι οποίοι με την υιοθέτηση κατάλληλης αναπτυξιακής στρατηγικής μπορούν να αξιοποιηθούν και να συμβάλλουν στην ανάπτυξή του (ΚΕΠΕ, 1995).

3.2.2. Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον

3.2.2.1. Η κατάσταση σε επίπεδο νομού

Εικόνα 1: Πηγές ποταμού Αχέροντα

Το χερσαίο οικοσύστημα της ευρύτερης περιοχής μελέτης παρουσιάζει είδη που θεωρούνται συνήθη για τον ελληνικό χώρο. Εξαίρεση αποτελούν μεταξύ άλλων οι υγρότοποι: δέλτα και στενά Καλαμά (ποτάμιο οικοσύστημα), στενά Αχέροντα (ποτάμιο οικοσύστημα) και έλος Καλοδικίου (λιμναίο οικοσύστημα). Ο ποταμός

Καλαμάς πηγάζει από το όρος Δρούσκο κοντά στα σύνορα της Ελλάδας με την Αλβανία, και εκβάλλει στην περιοχή βορειοδυτικά του όρμου της Ηγουμενίτσας (παλιά εκβολή), όρμος του Βάλτου, και βορειότερα στην περιοχή της Σαγιάδας

Εικόνα 2: Άποψη ποταμού Αχέροντα

(νέα εκβολή με μεγαλύτερη παροχή). Στην περιοχή του δέλτα και των στενών του ποταμού Καλαμά και στην περιοχή του έλους Καλοδικίου, που βρίσκεται στην νότια Πίνδο, απαντάται ένας μεγάλος αριθμός οικοτόπων που σχηματίζουν ένα σύνθετο μωσαϊκό βλάστησης και συνιστούν οικοσυστήματα ιδιαίτερης σημασίας. Σημαντικό υγρότοπο με πλήθος φυσικών οικοτόπων στην

περιοχή αποτελούν και τα στενά του ποταμού Αχέροντα που βρίσκονται στο νότιο τμήμα του Σουλίου και της Παραμυθιάς. Ο υγρότοπος αυτός μαζί με τον ποταμό Καλαμά και το έλος Καλοδικίου περιλαμβάνεται στην αλυσίδα των υγροτόπων της Δυτικής Ελλάδας μαζί με άλλους σημαντικούς υγρότοπους (Λούρος, Άραχθος, Αχελώος, Λιμνοθάλασσες Μεσολογγίου - Αιτωλικού κλπ). Οι περιοχές αυτές προστατεύονται από ευρωπαϊκές και διεθνείς συμβάσεις (Βέρνης, 79/409/ΕΟΚ), συμπεριλαμβάνονται στις 'Important Bird Areas' και στον κατάλογο των σημαντικών βιοτόπων του Corine.

Για την ποιοτική και ποσοτική σύνθεση της θαλάσσιας χλωρίδας της περιοχής του όρμου της Ηγουμενίτσας δεν υπάρχουν πρόσφατες μελέτες. Από παλιότερα στοιχεία φαίνεται ότι δεν υπάρχει κάποιο σπάνιο είδος, ενώ τα υφιστάμενα είδη είναι αυτά που συναντώνται στο Ιόνιο Πέλαγος. Η ανάπτυξη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων τα τελευταία χρόνια, πιθανόν να έχει διαφοροποιήσει τα παραπάνω στοιχεία. Η εξακρίβωση όμως αυτής της πιθανότητας αποτελεί αντικείμενο μακροχρόνιας και δαπανηρής έρευνας που ξεφεύγει από τα δεδομένα της παρούσας μελέτης.

Χαρακτηριστικό της περιοχής είναι ο μεγάλος αριθμός λιμνοθαλασσών που βρίσκονται νοτιοδυτικά της Ηγουμενίτσας κοντά στην παλιά κοίτη του Καλαμά.

Λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούν σ' αυτές πολλά είδη ψαριών τις χρησιμοποιούν σαν φυσικά καταφύγια για την αναπαραγωγή τους και την ανεύρεση της τροφής τους. Όσον αφορά την ιχθυοπανίδα της περιοχής μελέτης αποτελείται όπως ήδη αναφέρθηκε από είδη με ευρύτερη κατανομή στον Ελλαδικό χώρο και κυρίως στο Ιόνιο πέλαγος.

3.2.2.2. Η κατάσταση στην πόλη της Ηγουμενίτσας

Η πόλη της Ηγουμενίτσας βρίσκεται στην ανατολική ακτή του ομώνυμου όρμου. Ο όρμος αυτός έχει σχήμα ελλειπτικό με μεγάλο άξονα μήκους 2.50 ναυτικών μιλίων στην κατεύθυνση από βορειοδυτικά προς νοτιοανατολικά και μικρότερο με μήκος 1.25 ναυτικά μίλια στην κατεύθυνση από βορειοανατολικά προς νοτιοδυτικά.

Εικόνα 3: Άποψη της πόλης της Ηγουμενίτσας

Τα κύρια συστατικά του φυσικού περιβάλλοντος της εξεταζόμενης περιοχής μελέτης είναι η παράκτια ζώνη της πόλης, δύο χείμαρροι στα νότια της πόλης (ο Ξηροπόταμος και το ρέμα Γραιοχωρίου), μία δασική έκταση στα βορειοανατολικά της

πόλης, η ημιαστική περιοχή στα νότια της πόλης και η αστική περιοχή της Ηγουμενίτσας. Άλλα στοιχεία που χαρακτηρίζουν το τοπίο της περιοχής της πόλης είναι τα φυσιογραφικά, με κυρίαρχη την παρουσία του λόφου του Ασπροβουνίου και της βλάστησης του βουνού. Η παρουσία της πεύκης είναι έντονη με ταυτόχρονη ύπαρξη άλλων αειθαλών και φυλλοβόλων δέντρων καθώς και θάμνων μικρής κλίμακας. Η πανίδα στην ευρύτερη περιοχή της Ηγουμενίτσας μπορεί να χαρακτηριστεί συνηθισμένη.

Στην βόρεια και βορειοδυτική πλευρά του όρμου εκτείνεται μια πεδινή έκταση που έχει σχηματιστεί από τις αποθέσεις της παλιάς εκβολής του ποταμού Καλαμά και παρουσιάζεται αναπτυγμένη υγρόβια και παρόχθια βλάστηση. Αξίζει να σημειωθεί ότι ένα μεγάλο μέρος της περιοχής χρησιμοποιείται για καλλιέργειες, οι οποίες εναλλάσσονται με βάλτους. Επίσης στις όχθες των λιμνοθαλασσών Βατάτσα, Καλάγκα, Λούτσα-Παπαδιά, Ρηχό υπάρχει ποώδης, λίγη θαμνώδης και υδρόβια βλάστηση. Στην ίδια περιοχή βρίσκεται ο πύργος της Λυγιάς που έχει χαρακτηριστεί σαν αρχαιολογικός χώρος. Στην δυτική πλευρά του όρμου βρίσκεται το ακρωτήριο Δρέπανο. Στην πλευρά του ακρωτηρίου έξω από τον όρμο εκτείνεται μεγάλη αμμώδης παραλία που χρησιμοποιείται για κολύμβηση και αναψυχή. Αντίθετα στην εσωτερική πλευρά η παραλία είναι αναξιοποίητη. Στα ανατολικά του όρμου και ακριβώς πίσω από την πόλη υψώνονται ασβεστολιθικοί ορεινοί όγκοι ύψους 500-600 μέτρων. Στον λόφο Γράβα στο ανατολικό μέρος της Ηγουμενίτσας, είναι έντονη η παρουσία της πεύκης και άλλων αειθαλών και φυλλοβόλων δέντρων. Στα νότια του όρμου αναπτύσσονται χαμηλοί ορεινοί όγκοι που φτάνουν μέχρι την ακτή.

Η παράκτια ζώνη της πόλης εκτείνεται από την περιοχή Λαδοχωρίου (Βουλίτσα) μέχρι το βόρειο άκρο της πόλης (εγκαταστάσεις ΤΕΙ). Φυσικό όριο της ακτής είναι ο παραλιακός ασφαλτοστρωμένος δρόμος. Η θαλάσσια περιοχή της ακτής χρησιμοποιείται κυρίως για ναυσιπλοΐα αλλά και για αναψυχή. Ως ακτές κολύμβησης χρησιμοποιούνται οι ακτές βόρεια από την πόλη, στην περιοχή Δρεπάνου.

Το εσωτερικό της παράκτιας ζώνης αποτελείται από το δομημένο αστικό περιβάλλον της Ηγουμενίτσας και από την περιοχή του Λαδοχωρίου. Στην περιοχή της κυρίως πόλης της Ηγουμενίτσας είναι συγκεντρωμένες σχεδόν όλες οι δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα. Σημαντικό στοιχείο που διαμορφώνει σε μεγάλο βαθμό τις χρήσεις γης είναι ο λιμένας. Η περιοχή του Λαδοχωρίου, αν και είναι ενταγμένη στο τελευταίο εγκεκριμένο Γ.Π.Σ. της πόλης ως οικιστική περιοχή, σήμερα παρουσιάζει αραιή δόμηση έχοντας παράλληλα μεγάλο ποσοστό πρασίνου με πολλά δέντρα (λεύκες, ελιές). Στην ίδια περιοχή καταλήγουν και οι χείμαρροι Ξηροπόταμος και ρέμα Γραικοχωρίου που εκβάλλουν στην περιοχή του νέου λιμανιού. Οι χείμαρροι αυτοί είναι μη συνεχούς ροής με παροχές μόνο κατά

τους χειμερινούς μήνες. Το ρέμα του Γραικοχωρίου είναι διαμορφωμένο στο τμήμα του κατάντι της γέφυρας της οδού προς Πρέβεζα έχοντας πλάτος 25-30μ. Οι όχθες των δύο χειμάρρων παρουσιάζουν κάποια θαμνώδη βλάστηση. Γενικά οι δύο χειμάρροι όπως είναι σήμερα δεν εμφανίζουν στοιχεία κάποιας ιδιαίτερης αισθητικής αξίας ή χλωρίδας-πανίδας, αλλά είναι ιδιαίτερα χρήσιμοι για την απορροή των χειμερινών υδάτων από τα βουνά. Τέλος η περιοχή που περιβάλλει τον οικισμό της Ν. Σελεύκειας χαρακτηρίζεται από σημαντική γεωργική γη. Επίσης εδώ είναι συγκεντρωμένες οι περισσότερες βιοτεχνικές μονάδες.

3.3. Η ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

3.3.1. Η οργάνωση των οικισμών στον Ν. Θεσπρωτίας

Η πολεοδομική οργάνωση των οικισμών στο νομό Θεσπρωτίας βρίσκεται σε απελπιστική κατάσταση. Κύριο αίτιο αυτής της κατάστασης αποτελεί η μεγάλη μετανάστευση που σημειώθηκε στο νομό την δεκαετία 1961-1971 (21,90%) που είχε σαν επακόλουθο την συρρίκνωση των οικισμών (Παράρτημα, πίνακας 4). Έκτοτε οι οικισμοί εμφανίζουν μια στάσιμη κατάσταση, χωρίς μέχρι σήμερα η εικόνα αυτή να έχει αλλάξει για τους περισσότερους από αυτούς. Ο νομός αποτελείται από τέσσερεις επαρχίες (Θυάμιδος, Μαργαριτίου, Σουλίου και Φιλιατών), τέσσερεις δήμους, ενενήντα έξι κοινότητες και εκατόν εβδομήντα δύο οικισμούς. Στον χάρτη 1 παρουσιάζεται η διοικητική διαίρεση του Ν. Θεσπρωτίας ανά ΟΤΑ, ο νέος Δήμος που συστήθηκε από το πρόγραμμα «Ιωάννης Καποδίστριας» και το Π.Σ. της Ηγουμενίτσας.

Εκτός της εικόνας που εμφανίζουν τα δημογραφικά στοιχεία, παράγοντες όπως η αναγκαιότητα για εργασία και η ποιότητα ζωής δημιούργησαν εσωτερική μετανάστευση στο νομό με σημείο προορισμού τόσο στις παραλιακές περιοχές όσο και στην πρωτεύουσα του νομού την Ηγουμενίτσα σε βάρος των άλλων επαρχιών και κυρίως της επαρχίας Φιλιατών. Παρακάτω επιχειρείται μία σύντομη αναφορά στο σύνολο των οικισμών του νομού και την κατάσταση που παρουσιάζουν από την άποψη της πολεοδομικής οργάνωσης. Έτσι για να καταστεί ευδιάκριτη η παρουσία τους στον χώρο και στον χρόνο πρέπει να

ΧΑΡΤΗΣ 1

Ευρύτερη Περιοχή Πολεοδομικού Συγκροτήματος Ηγουμενίτσας (Ν. Θεσσαλονίκης)

- Όρια Νέου Ο.Τ.Α "Ι. Καποδίστριας"
- Όρια Πολεοδομικού Συγκροτήματος
- Όρια Ν. Θεσσαλονίκης
- Όρια υπολοίπων Ο.Τ.Α
- Όρια υπολοίπων Νομών

οριοθετήσουμε δύο περιόδους με σημείο αναφοράς τον οικιστικό νόμο 1337/1983 (Ταυρέκης, Πιτούλλη, Γεωργιάδης, και Δρίγκου, 1997).

Πριν από το έτος 1983: Οι οικισμοί στο νομό Θεσπρωτίας κατατάσσονται σε αυτούς που θεωρούνται ότι προϋφίστανται του έτους 1923 (Ν.Δ. 17-7-1923) και σε αυτούς που έχουν προκύψει από παραχωρήσεις οικοπέδων του Υπουργείου Γεωργίας (αγροτικοί οικισμοί).

- Οι οικισμοί που προϋφίστανται του έτους 1923 δεν έχουν εγκεκριμένο σχέδιο και οικοδομούνται με δεδομένη την υπάρχουσα κατάσταση στις ιδιοκτησίες και το δίκτυο δρόμων. Παρουσιάζουν σημαντικά προβλήματα στην πολεοδομική οργάνωσή τους, δεν έχουν επάρκεια σε κοινόχρηστους και κοινωφελείς χώρους, το δίκτυο δρόμων ευρίσκεται σε κακή κατάσταση και για την επίλυση των προβλημάτων αυτών απαιτείται να γίνει μια στοιχειώδης πολεοδομική οργάνωση. Οι οικισμοί που ευρίσκονται κυρίως της επαρχίας Φιλιατών (χωριά Μουργκάνας) και της επαρχίας Σουλίου (χωριά Σουλίου) παρουσιάζουν σημαντική μείωση του πληθυσμού τους, πλην ελαχίστων, ενώ το πρόβλημα της ανύπαρκτης πολεοδομικής οργάνωσης εμφανίζεται έντονο λόγω της αδυναμίας τους να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του πολεοδομικού σχεδιασμού τόσο οικονομικά όσο και με ουσιαστικές παρεμβάσεις στην διαμόρφωση κάποιων προτάσεων για την ανάπτυξη της περιοχής τους. Οι οικισμοί αυτοί οικοδομούνται σύμφωνα με τις διατάξεις του Π.Δ. της 2-3-1981 (ΦΕΚ 138 Δ'/13-3-1981). Από αυτούς, για τους οικισμούς που εμφανίζουν κάποια κινητικότητα (κεφαλοχώρια) μετά το έτος 1985, έγινε οριοθέτηση με το Π.Δ. της 24-4-1985 (ΦΕΚ 181 Δ'/3-5-1985), με σκοπό τον διαχωρισμό των χρήσεων γης της ευρύτερης περιοχής, την προστασία της γεωργικής γης, αλλά και την συγκέντρωση της δόμησης σε μία συγκεκριμένη περιοχή ώστε τα έργα υποδομής να είναι υλοποιήσιμα με όσο το δυνατό μικρότερο κόστος. Πέραν αυτών υπάρχουν και οι εκείνοι οι οικισμοί που κατά ένα μεγάλο μέρος τους προϋφίστανται του έτους 1923 και συμπληρώθηκαν με παραχωρήσεις οικοπέδων από το Υπουργείο Γεωργίας.
- Στον σχεδιασμό των αγροτικών οικισμών με την ακολουθούμενη πρακτική έως την εφαρμογή του Ν. 1337/1983 δεν ακολουθούσαν πολεοδομικά κριτήρια, με

αποτέλεσμα να μην εξασφαλίζονται οι απαραίτητες ανάγκες (κοινόχρηστοι και κοινωφελείς χώροι, κεντρικές λειτουργίες κ.λ.π.) και να δημιουργούνται σοβαρά προβλήματα λειτουργίας (κυκλοφοριακό, μορφή οικοπέδου κ.λ.π.). Ένα κύριο χαρακτηριστικό αυτών των οικισμών είναι η διανομή οικοπέδων ανάμεσα σε καλλιεργήσιμη γη ή σε ελαιώνες, με αποτέλεσμα η δόμηση να είναι διάσπαρτη και να καθίσταται δύσκολη η κατασκευή των έργων υποδομής, αν αναλογιστεί κανείς και την αδυναμία των κοινοτήτων αυτών να καλύψουν οικονομικά το αντικείμενο αυτό. Βεβαίως εξαίρεση αποτελούν οι πρωτεύουσες Ηγουμενίτσα, Φιλιάτες και Παραμυθιά των επαρχιών Θυάμιδος, Φιλιατών και Σουλίου αντίστοιχα, οι οποίες έχουν εγκεκριμένο σχέδιο, αλλά δεν θα πρέπει να αγνοήσουμε ότι τα τμήματα που προέρχονται από παραχωρήσεις του Υπουργείου Γεωργίας και είναι σημαντικά μεγάλα για τους οικισμούς Φιλιάτες και Παραμυθιά εμφανίζουν όλα τα προβλήματα άναρχης πολεοδομικής οργάνωσης.

Μετά το έτος 1983: Όλοι οι αγροτικοί οικισμοί υπάγονται στις ρυθμίσεις του Ν.1337/1983 (άρθρο 38), οριοθετούνται με το Π.Δ. της 24-4-1985 (ΦΕΚ 181 Δ'3-5-1985) και πολεοδομούνται με το Π.Δ. της 20-8-1985 (ΦΕΚ 414 Δ'30-8-1985). Ομοίως κατά τον ίδιο τρόπο αντιμετωπίζονται και όλοι οι οικισμοί που προϋφίστανται του έτους 1923, αρκεί να είναι κάτω των 2000 κατοίκων.

Μέχρι σήμερα σε σύνολο 172 οικισμών που θα έπρεπε να οριοθετηθούν έχουν οριοθετηθεί περίπου 55 οικισμοί. Για την οριοθέτηση των οικισμών πρέπει να αντιμετωπισθούν τα προβλήματα που εντοπίζονται στην έλλειψη χαρτών, γιατί ο νομός Θεσπρωτίας κατά ένα μεγάλο μέρος θεωρείται παραμεθόριος περιοχή και οι χάρτες είναι απόρρητοι, στην ύπαρξη δασικών εκτάσεων περιμετρικά των οικισμών γιατί δεν είναι επιτρεπτή η ένταξη δασικών εκτάσεων εντός των ορίων, αλλά και στον τρόπο που είναι δομημένοι αρκετοί μικροί οικισμοί (διάσπαρτη δόμηση), που δεν επιτρέπει τον σαφή διαχωρισμό των ορίων του οικισμού από τις άλλες χρήσεις. Εδώ θα πρέπει να τονίσουμε ότι οι δασικές εκτάσεις, όπως χαρακτηρίζονται από την αρμόδια υπηρεσία, κυρίως προέρχονται από εκτάσεις που έχουν εγκαταλειφθεί από τους ιδιοκτήτες τους (μετανάστευση) και με την πάροδο των ετών έχουν δασωθεί από την φύση.

Για την πολεοδόμηση των οικισμών έγινε πρόγραμμα και δόθηκε προτεραιότητα στους οικισμούς που θεωρούνται δυναμικοί, ενώ μέχρι σήμερα δέκα οικισμοί έχουν πολεοδομηθεί ή βρίσκονται στο στάδιο πολεοδόμησης. Οι πρωτεύουσες των επαρχιών Ηγουμενίτσα, Φιλιάτες, Παραμυθιά και Μαργαρίτι καθώς επίσης και οι οικισμοί που αποτελούν ενιαίο οικιστικό σύνολο με αυτές για την πολεοδόμησή τους, αντιμετωπίστηκαν με ιδιαίτερη φροντίδα με το πρόγραμμα της Επιχείρησης Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης. Σήμερα έχουν ολοκληρωθεί και εγκριθεί το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο για την Ηγουμενίτσα και τους Φιλιάτες, και είναι σχεδόν ολοκληρωμένο το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο για το Μαργαρίτι. Επίσης έχει ολοκληρωθεί και εγκριθεί η Πολεοδομική Μελέτη και Η Πράξη Εφαρμογής για τις πολεοδομικές ενότητες 1 και 3 του πολεοδομικού συγκροτήματος Ηγουμενίτσας. Εκτός του πολεοδομικού συγκροτήματος Ηγουμενίτσας που γίνεται μια καλή προσπάθεια πολεοδομικού σχεδιασμού, τόσο από πλευράς υπηρεσιών όσο και από πλευράς Δήμου Ηγουμενίτσας, στους άλλους Ο.Τ.Α. οι διαδικασίες πολεοδομικού σχεδιασμού προωθούνται με αργούς ρυθμούς.

3.3.1.1. Η οργάνωση του Πολεοδομικού Συγκροτήματος της Ηγουμενίτσας

3.3.1.1.1. Ο Δήμος Ηγουμενίτσας

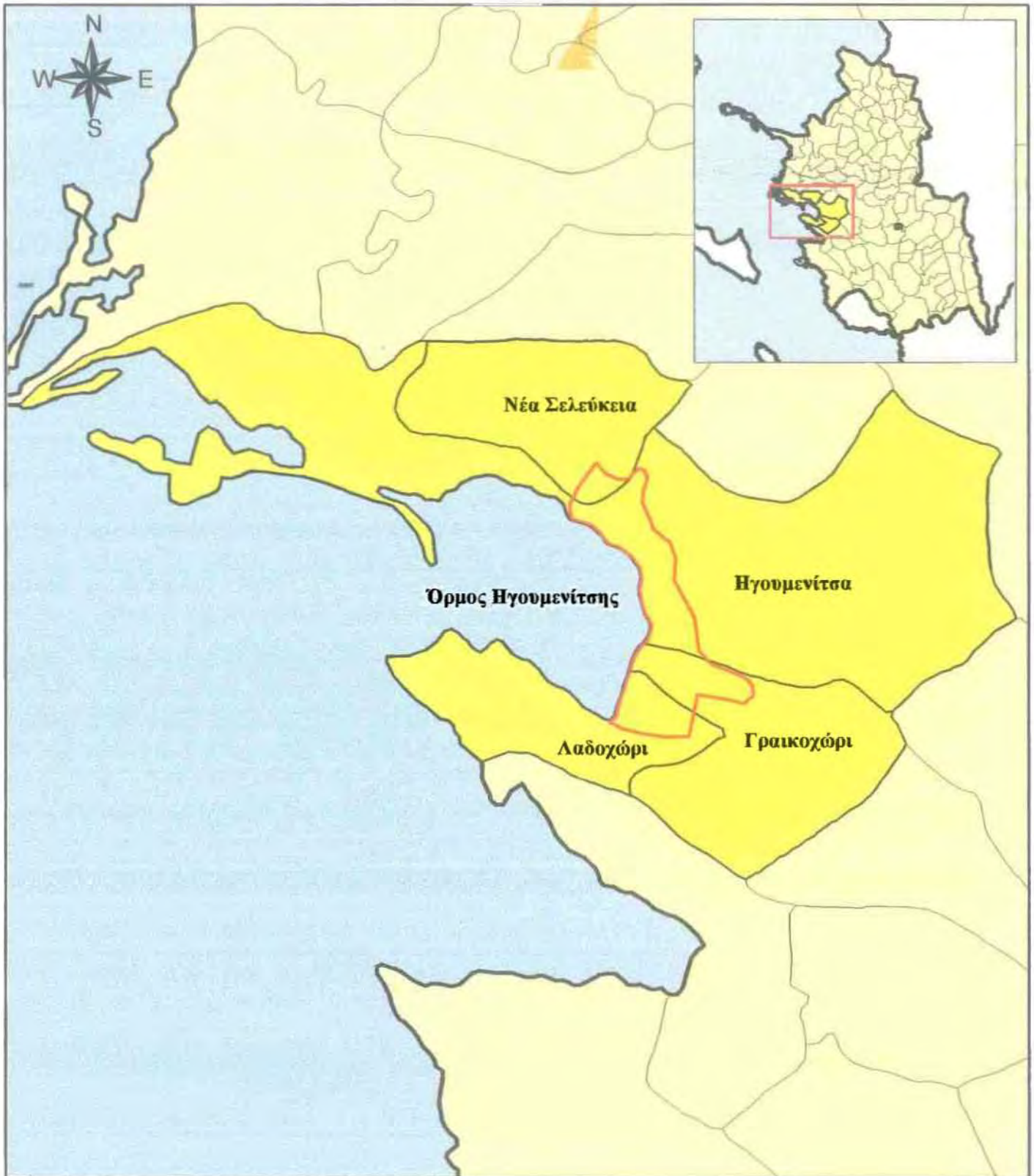
Ο Δήμος Ηγουμενίτσας αποτελείται από τέσσερις οικισμούς, την πόλη της Ηγουμενίτσας και τους μικρούς οικισμούς Λάκκα, Λιόφυτα και Δρίμιτσα. Η πόλη της Ηγουμενίτσας είναι οργανωμένη πολεοδομικά ως ενιαίο οικιστικό σύνολο μαζί με τον οικισμό του Γραικοχωρίου, το νέο οικισμό του Λαδοχωρίου και μια περιοχή που ανήκει διοικητικά στην κοινότητα Νέας Σελεύκειας.

Η περιοχή αυτή οργανώνεται σε έξι πολεοδομικές ενότητες με το Γενικό Πολεοδομικό σχέδιο που εγκρίθηκε κατ' αρχήν με την αριθμ. 63931/4680/25-7-1989 (ΦΕΚ 610 Δ' /3-10-1989) απόφαση Υπουργού ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. και στην συνέχεια με την αριθμ. 50659/1583/6-3-1992 (ΦΕΚ 1073 Δ' / 22-10-1992) νέα απόφαση, με την οποία έγινε και δημοσίευση των σχεδίων. Η πρώτη πολεοδομική ενότητα περιλαμβάνει εκτάσεις των κοινοτήτων Λαδοχωρίου και Γραικοχωρίου, η δεύτερη πολεοδομική ενότητα το εγκεκριμένο σχέδιο του οικισμού

Γραικοχωρίου και εκτάσεις (επέκταση) της κοινότητας Γραικοχωρίου και του Δήμου Ηγουμενίτσας, η τρίτη πολεοδομική ενότητα περιλαμβάνει κατά το ήμισυ το παλαιό σχέδιο της πόλης της Ηγουμενίτσας και εκτάσεις (επέκταση) του Δήμου Ηγουμενίτσας, η τέταρτη πολεοδομική ενότητα περιλαμβάνει το υπόλοιπο παλαιό σχέδιο της πόλης της Ηγουμενίτσας, τις εργατικές κατοικίες και κάποιες άλλες μικρές εκτάσεις που ανήκουν στον Δήμο Ηγουμενίτσας, η πέμπτη πολεοδομική ενότητα περιλαμβάνει εκτάσεις του Δήμου Ηγουμενίτσας και της κοινότητας Νέας Σελεύκειας (εκτός του οικισμού) και η έκτη πολεοδομική ενότητα περιλαμβάνει εκτάσεις του Δήμου Ηγουμενίτσας στις οποίες είναι εγκατεστημένοι κυρίως σεισμόπληκτοι του οικισμού Λάκκας. Στον χάρτη 2 παρουσιάζεται το Π.Σ. της Ηγουμενίτσας και τμήμα της ευρύτερης περιοχής μελέτης.

Η Πολεοδομική Μελέτη έχει ολοκληρωθεί σχεδόν για όλες τις πολεοδομικές ενότητες και μέχρι σήμερα έχουν εγκριθεί η πρώτη πολεοδομική ενότητα με την αριθμ. ΕΠΑ 25/14-3-1990 (ΦΕΚ 172 Δ' / 1990) απόφαση Νομάρχη και η τρίτη πολεοδομική ενότητα έχει εγκριθεί με το Π.Δ. της 14-9-1995 (ΦΕΚ 724 Δ' / 14-9-95). Επίσης έχει κυρωθεί η Πράξη Εφαρμογής για την πρώτη πολεοδομική ενότητα με την αριθμ. 1917/25-6-1993 απόφαση Νομάρχη και έκτοτε μπορούν να εκδίδονται οικοδομικές άδειες, μετά την καταβολή των δόσεων που οφείλονται από τους ιδιοκτήτες σε εισφορά σε χρήμα (Ταφέκης, Πιτούλη, Γεωργιάδης, Δρίγκου, 1997). Η τρίτη πολεοδομική ενότητα βρίσκεται στην φάση κύρωσης, ενώ για τις υπόλοιπες ενότητες οι διαδικασίες έχουν σταματήσει προκειμένου να γίνει μελέτη οριοθέτησης των ρεμάτων.

Όμως από την μέχρι τώρα πορεία στην εφαρμογή και υλοποίηση του σχεδίου στην πρώτη πολεοδομική ενότητα διαπιστώνεται ότι οι κοινότητες Λαδοχωρίου και Γραικοχωρίου παρουσιάζουν ουσιαστικές αδυναμίες στην αποτελεσματικότητα της εκπλήρωσης των υποχρεώσεων τους, στα πλαίσια του πολεοδομικού σχεδιασμού, γιατί δεν διαθέτουν τους μηχανισμούς και τα ανάλογα στελέχη για την διαχείριση αυτού του αντικειμένου. Δεν είναι σε θέση να εκτελέσουν με γοργούς ρυθμούς τα έργα υποδομής που απαιτούνται για την πρόσβαση των ιδιοκτητών στις ιδιοκτησίες τους και την κάλυψη των αποζημιώσεων για τα επικείμενα και των ρυμοτομούμενων ιδιοκτησιών.

ΧΑΡΤΗΣ 2

Πολεοδομικό Συγκρότημα Ηγουμενίτσας

- Όρια Πολεοδομικού Συγκροτήματος
- Όρια Ν. Θεσπρωτίας
- Όρια υπολοίπων Ο.Τ.Α
- Όρια υπολοίπων Νομών
- Οικιστικός Ιστός

1 0 1 2 3 4 5 Kilometers

Ο Δήμος Ηγουμενίτσας με τις σημερινές συνθήκες εμφανίζει μια εικόνα ότι μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του πολεοδομικού σχεδιασμού, αλλά θεωρείται ότι και αυτή αντιμετώπιση είναι αποσπασματική και περιστασιακή, χωρίς πρόγραμμα και προοπτική, και υπάρχουν αμφιβολίες κατά πόσο θα είναι σε θέση να καλύψει τις απαιτήσεις ενός διευρυμένου νέου Ο.Τ.Α. με πολλούς οικισμούς, που θα έχουν ανάγκη κάποιας οργάνωσης για την λειτουργία τους.

Ανατολικά της πόλης πάνω από την Δεξαμενή, υπάρχει μια περιοχή εκτός των ορίων του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου με εγκεκριμένο τοπικό ρυμοτομικό σχέδιο (άρθρο 26 του Ν.1337/1983) για την στέγαση σεισμόπληκτων κατοίκων της περιοχής (Π.Δ. της 14-12-1988 ΦΕΚ 30 Δ/23-1-1989).

Ο οικισμός Λιόφυτα ευρίσκεται στην έκτη πολεοδομική ενότητα του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου και προωθείται προς έγκριση, αλλά ακόμη δεν έχει ξεπεραστεί το πρόβλημα με το ιδιοκτησιακό καθεστώς γης. Οι άλλοι οικισμοί Δρίμιτσα και Λάκκα δεν παρουσιάζουν κάποιο πολεοδομικό ενδιαφέρον και τείνουν προς εγκατάλειψη.

3.3.1.1.2. Η κοινότητα Γραικοχωρίου

Η κοινότητα Γραικοχωρίου αποτελείται από τον οικισμό Γραικοχωρίου που βρίσκεται στην δεύτερη πολεοδομική ενότητα, μία έκταση που έχει πολεοδομηθεί και βρίσκεται εντός της πρώτης πολεοδομικής ενότητας (περιοχή μεταξύ των δύο ρεμάτων), και τον οικισμό Γκανί που είναι νεοσύστατος και προέρχεται από την μεταφορά και στέγαση σεισμόπληκτων της περιοχής. Ο οικισμός Γκανί έχει εγκεκριμένο Τοπικό ρυμοτομικό σχέδιο που εγκρίθηκε με το Π.Δ. της 25-10-1984 (ΦΕΚ 39 Δ'/20-2-1985) και έχουν κατασκευαστεί τα έργα υποδομής με χρηματοδότηση του δημοσίου. Ο οικισμός του Γραικοχωρίου προέρχεται από μεταφορά του παλιού οικισμού που έχει εγκαταλειφθεί σαν ακατάλληλος προς δόμηση, έχει ρυμοτομικό σχέδιο που εγκρίθηκε με την αριθμ. 28740/13-11-1970 απόφαση Νομάρχη (ΦΕΚ 291 Δ'/10-12-1970). Η έκταση που περιλαμβάνεται στην πρώτη πολεοδομική ενότητα, που έχει εγκριθεί με την αριθμ. Απόφαση Νομάρχη Θεσπρωτίας, βρίσκεται ακόμη στην αρχική της μορφή, παρόλο που έχει αρχίσει να επιτρέπεται η δόμηση και δεν έχει γίνει ακόμη κανένα έργο υποδομής,

λόγω ελλείψεως πόρων και εξειδικευμένου προσωπικού (Ταφέκης, Πιτούλη, Γεωργιάδης, Δρίγκου, 1997).

3.3.1.1.3. Η κοινότητα Λαδοχωρίου

Η κοινότητα Λαδοχωρίου αποτελείται από την πολεοδομημένη έκταση που βρίσκεται εντός της πρώτης πολεοδομικής ενότητας και τον παλιό οικισμό που βρίσκεται εκτός των ορίων του Γ.Π.Σ. Η τύχη της περιοχής που βρίσκεται στην πρώτη πολεοδομική ενότητα είναι περίπου ίδια με αυτή της κοινότητας Γραικοχωρίου. Στην περιοχή αυτή κατασκευάζεται το Νέο Λιμάνι και από αυτό ξεκινάει η Εγνατία οδός. Στην ίδια περιοχή χωροθετείται ο σιδηροδρομικός σταθμός με προοπτική να συνδεθεί το λιμάνι σιδηροδρομικά με την υπόλοιπη χώρα. Ο παλιός οικισμός αν και δεν κατοικούνταν, λόγω του ότι εμφανιζόταν στην απογραφή του 1981, οριοθετήθηκε με την αριθμ. 466/1-3-1989 απόφαση Νομάρχη (ΦΕΚ 184 Δ'/30-3-1989) και έχουν κατασκευαστεί μέχρι σήμερα αρκετές νέες οικοδομές, χωρίς βέβαια να κατασκευαστεί κανένα έργο υποδομής (Ταφέκης, Πιτούλη, Γεωργιάδης, Δρίγκου, 1997).

3.3.1.1.4. Η κοινότητα Νέας Σελεύκειας

Η κοινότητα Νέας Σελεύκειας περιλαμβάνει τον οικισμό που έχει δημιουργηθεί για την αποκατάσταση προσφύγων, τον οικισμό Αμπέλια και έκταση αυτής που περιλαμβάνονται στην πέμπτη πολεοδομική ενότητα. Ο οικισμός είχε εγκεκριμένο σχέδιο με καλή ρυμοτομία, αλλά προκειμένου να γίνει πολεοδόμηση και επέκταση αυτού, καθόσον παρουσιάζει έναν ιδιαίτερο δυναμισμό, έγινε πρώτα οριοθέτηση του συνεκτικού τμήματος αυτού με τις αριθμ. 651/6-4-1988 (ΦΕΚ 319 Δ'/28-4-1988) και 2699/8-9-1993 (ΦΕΚ 1214 Δ'/30-9-1993) αποφάσεις Νομάρχη, και στην συνέχεια ανατέθηκε η μελέτη πολεοδόμησης και επέκτασης του οικισμού, που ολοκληρώθηκε και εγκρίθηκε με την αριθμ. 1768/6-6-1995 (ΦΕΚ 443 Δ'/28-6-1995) απόφαση Νομάρχη. Απομένει να γίνει ακόμη η πράξη εφαρμογής που είναι σε εξέλιξη. Η πολεοδομική μελέτη της πέμπτης πολεοδομικής ενότητας, στην οποία περιλαμβάνεται ο οικισμός Αμπέλια και άλλη σημαντική έκταση της κοινότητας, έχει σχεδόν ολοκληρωθεί, αλλά δεν έχει ακόμη εγκριθεί. Πρέπει να τονίσουμε εδώ ότι μετά την επέκταση του οικισμού

Νέας Σελεύκειας, η πολεοδομημένη περιοχή του οικισμού έχει ενωθεί με την πέμπτη πολεοδομική ενότητα, ώστε να παρουσιάζουν μια εικόνα ενός ενιαίου οικιστικού συνόλου. Τούτο επεκτείνεται ακόμη περισσότερο με το πρόγραμμα του ΟΕΚ στα όρια της πέμπτης πολεοδομικής ενότητας που πρόκειται σύντομα να υλοποιηθεί. Ο υπάρχων οικισμός έχει διανοιγμένους τους περισσότερους από τους δρόμους του Σχεδίου, χωρίς όμως να έχει κατασκευαστεί κανένα άλλο σημαντικό έργο υποδομής (*Ταφέκης, Πιτούλη, Γεωργιάδης, Δρίγκου, 1997*).

3.4. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Οι δημογραφικές εξελίξεις συνδέονται στενά με τις οικονομικές συνθήκες, η δυσμενής τροπή των οποίων οδηγεί συχνά σε μετανάστευση και μείωση του πληθυσμού. Η οικονομική καθυστέρηση της Θεσπρωτίας συνδέεται κυρίως από την μια μεριά με τους συγκριτικά περιορισμένους φυσικούς πλουτοπαραγωγικούς πόρους του νομού και από την άλλη με την απόκεντρη θέση του μέσα στον ελληνικό χώρο σε συνάρτηση και με τα κλειστά εξωτερικά σύνορα μέχρι τα τελευταία χρόνια. Η απομόνωση αυτή δεν ευνοούσε την ανάπτυξη άλλων δραστηριοτήτων εκτός από εκείνες του πρωτογενή τομέα, οι δυνατότητες ανάπτυξης των οποίων ήταν περιορισμένες εξαιτίας των περιορισμένων φυσικών πόρων. Πρόσθετο στοιχείο αποδυνάμωσης όπως και για πολλούς άλλους νομούς των βορείων συνόρων, υπήρξε και η δοκιμασία του εμφυλίου πολέμου.

Οι δυσμενείς αυτές συνθήκες, σε σύγκριση πάντοτε με άλλες περιοχές της χώρας, είχαν ως αποτέλεσμα την δημογραφική αποψίλωση, η οποία με τη σειρά της τροφοδότησε τον φαύλο κύκλο του οικονομικού μαρασμού. Στη δεκαετία του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου και του εμφυλίου πολέμου (1940-1951) ο νομός έχασε το ένα πέμπτο σχεδόν του πληθυσμού του (17%) ενώ στη δεκαετία της μεγάλης μετανάστευσης 1961-1971 έχασε ξανά το ένα τέταρτο σχεδόν του πληθυσμού του (22%). Έτσι ο αριθμός των κατοίκων από 56.734 το 1940 περιορίστηκε σε 40.684 το 1971. Η εικόνα παρουσίασε σαφή βελτίωση μόνο στη δεκαετία 1981-1991 με σημαντική αύξηση της τάξης του 7% περίπου, ποσοστό αισθητά μεγαλύτερο από το μέσο όρο της χώρας (5% περίπου). Στον πίνακα που ακολουθεί δίνεται η πληθυσμιακή εξέλιξη για τον Δήμο Ηγουμενίτσας καθώς και για τις κοινότητες Γραϊκοχωρίου, Λαδοχωρίου και Νέας Σελεύκειας που

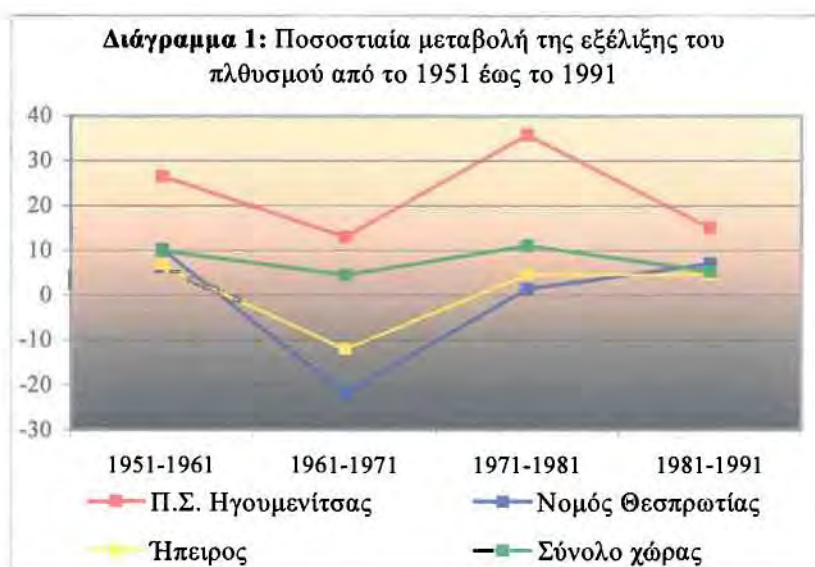
αποτελούν το πολεοδομικό συγκρότημα της Ηγουμενίτσας, τον Νομό Θεσπρωτίας, την Ήπειρο, και το σύνολο της χώρας, για το χρονικό διάστημα από το 1951 μέχρι το 1991.

Πίνακας 1: Εξέλιξη του πληθυσμού στην περίοδο 1951-1991.

ΠΕΡΙΟΧΗ	1951	1961	1971	1981	1991
Δήμος Ηγουμενίτσας	2445	3730	4453	6389	7022
Κοινότητα Γραικοχωρίου	530	489	592	618	962
Κοινότητα Λαδοχωρίου	213	267	300	341	297
Κοινότητα Νέας Σελεύκειας	1122	966	819	1022	1346
Π.Σ. Ηγουμενίτσας	4310	5452	6164	8370	9627
Νομός Θεσπρωτίας	47299	52125	40684	41278	44188
Ήπειρος	330543	352604	310334	324541	339728
Σύνολο χώρας	7632801	8388553	8768641	9740417	10259900

Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφές πληθυσμού για τα έτη 1951,1961,1971,1981 και 1991

Σε αντίθεση με τον υπόλοιπο Νομό Θεσπρωτίας σημειώνεται ραγδαία αύξηση του πληθυσμού στην περιοχή της μελέτης. Ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού γίνεται ιδιαίτερα έντονος μετά την δεκαετία του 1980, κατά την οποία η Ηγουμενίτσα μέσω των δρομολογούμενων μεγάλων έργων (λιμάνι, Εγνατία κ.λ.π.) αρχίζει και αναδεικνύεται σε κέντρο όχι μόνο του νομού αλλά ευρύτερα της περιφέρειας Ηπείρου. Για το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα ο πληθυσμός της πόλης τριπλασιάστηκε και από 2445 κατοίκους το 1951 έφθασε στους 7022 κατοίκους το 1991.

Από το διάγραμμα 1 καθίσταται εμφανές ότι η πορεία του Π.Σ. της Ηγουμενίτσας διαχρονικά σε σχέση με τα άλλα τρία ανώτερα διοικητικά επίπεδα διαφέρει και

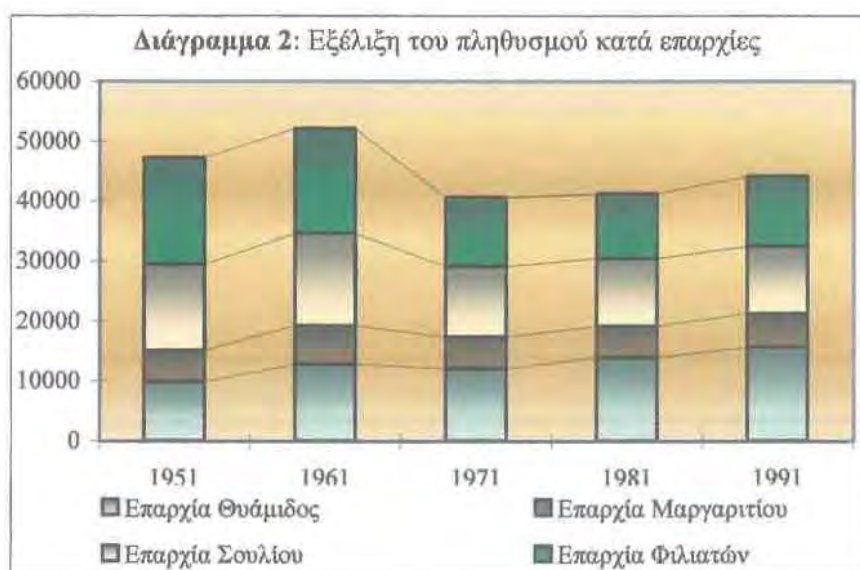
φαίνεται να έχει την ίδια μορφή μέχρι και τις τελευταίες δεκαετίες. Επίσης εδώ πρέπει να σημειωθεί η σχεδόν παράλληλη πορεία στον χρόνο του νομού, της περιφέρειας και της χώρας με διακυμάνσεις αύξησης ή μείωσης πληθυσμού κατά τα ίδια χρονικά διαστήματα.

Πίνακας 2: Πληθυσμός στο Νομό Θεσπρωτίας κατά επαρχία 1951-1991

ΜΟΝΑΔΑ ΕΔΑΦΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ	1951	1961	1971	1981	1991
Επαρχία Θυάμιδος	9871	12772	12111	13959	15655
Επαρχία Μαργαριτίου	5254	6464	5260	5205	5575
Επαρχία Σουλίου	14346	15423	11795	11322	11221
Επαρχία Φιλιατών	17828	17466	11518	10792	11737
Σύνολο	47299	52125	40684	41278	44188

Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφές πληθυσμού κατά μονάδα εδαφικής περιφέρειας (1951-1991)

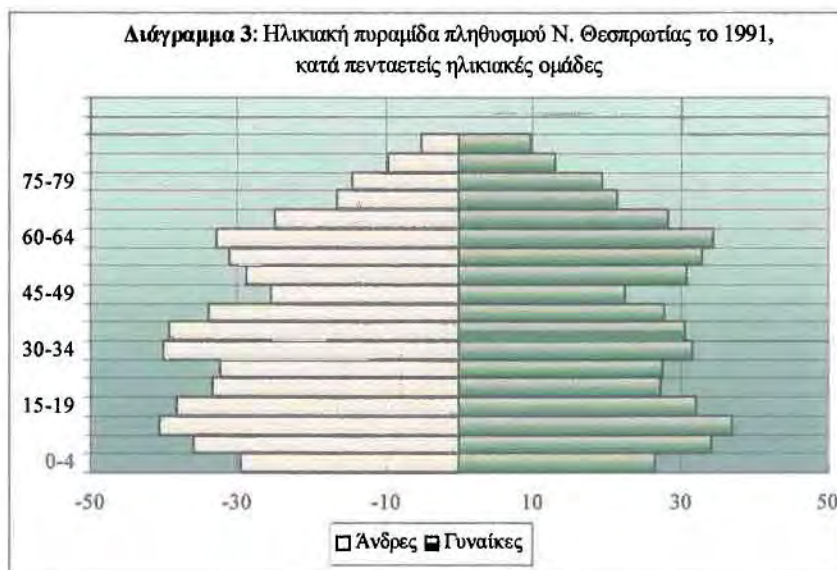
Στο εσωτερικό του νομού, όπως διαπιστώνεται από τον πίνακα 2 και το αντίστοιχο διάγραμμα που παρουσιάζει την εξέλιξη του πληθυσμού στο νομό ανά μονάδα εδαφικής περιφέρειας για το χρονικό διάστημα από το 1951-1991, την μεγαλύτερη πληθυσμιακή αύξηση παρουσίασε η επαρχία Θυάμιδος, της οποίας ο πληθυσμός αυξήθηκε και κατά τις δύο προαναφερόμενες δεκαετίες, σε αντίθεση με τις επαρχίες Μαργαριτίου και Φιλιατών, όπου αύξηση παρουσιάζεται μόνο κατά το 1981-1991. Εξάιρεση αποτέλεσε η επαρχία Σουλίου όπου ο πληθυσμός παρουσίασε μείωση και στις δύο δεκαετίες.

Σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις οι κυριότεροι μοχλοί που συνετέλεσαν στην αναστροφή των αρνητικών δημογραφικών τάσεων στην περίοδο 1981-1991 ήταν

η ανάπτυξη της Ηγουμενίτσας ως αποτέλεσμα και της αύξησης της λιμενικής της κίνησης σε συνδυασμό με την συμβολή των παλινοστούντων και των επενδύσεων που πραγματοποιούν στον νομό, η ανάπτυξη του τουρισμού σε συνάρτηση και με κίνητρα για επενδύσεις και οι αυξημένες κρατικές δαπάνες.

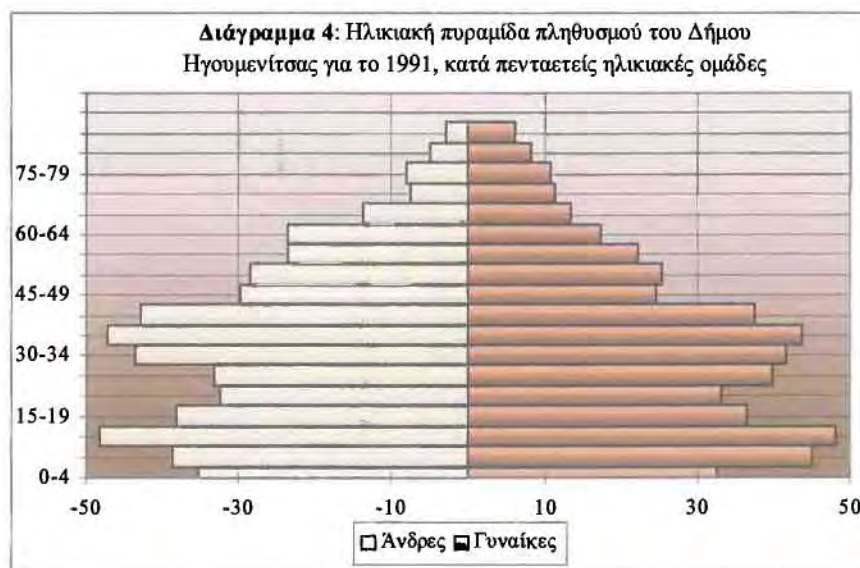
Παρά τις ενθαρρυντικές όμως αυτές εξελίξεις στην περίοδο 1981-1991 όσον αφορά τον συνολικό πληθυσμό, η δημογραφική εικόνα παρουσιάζει σοβαρά μελανά σημεία: η φυσική μεταβολή του πληθυσμού της Θεσπρωτίας παρουσιάζει αρνητικές τάσεις που κλιμακώνονται από 10,2% το 1971 σε 2,25% το 1991. Ειδικότερα από την συνολική αύξηση του πληθυσμού στην δεκαετία 1981-1991 (2910 άτομα) τα 929 άτομα ήταν αποτέλεσμα της υπεροχής των γεννήσεων επί των θανάτων ενώ το μεγαλύτερο μέρος δηλ. 1981 άτομα προήλθαν από καθαρή παλιννόστηση ή και μετανάστευση από άλλες περιοχές της χώρας (Παράρτημα, πίνακας 4). Οι δυσοίωνες αυτές δημογραφικές εξελίξεις ήταν αποτέλεσμα από τη μια μεριά της κατακόρυφης πτώσης της γεννητικότητας, από 14,2 γεννήσεις ανά 1000 άτομα το 1981 σε 8,2 γεννήσεις ανά 1000 άτομα το 1991, και από την άλλη του σχετικά υψηλού ποσοστού ηλικιωμένων στον πληθυσμό. Έτσι το μερίδιο των νέων ηλικιών από 25,2% του συνολικού πληθυσμού το 1981 μειώθηκε σε 21,2% το 1991 ενώ αντίστροφα το μερίδιο των ηλικιωμένων αυξήθηκε από 15% το 1981 σε 16,2% το 1991 (ΚΕΠΕ, 1995). Η εικόνα αυτή με βάση τα στοιχεία του 1991 παρουσιάζεται στον πίνακα 5 του παραρτήματος και στο διάγραμμα 3 που ακολουθεί.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η δημογραφική πυραμίδα της Θεσπρωτίας, που παρουσιάζεται παραπάνω, τόσο το 1981 όσο και το 1991 ήταν σαφώς δυσμενέστερη από την πυραμίδα για το σύνολο της χώρας με μεγαλύτερο ποσοστό ηλικιωμένων.

Πρόσθετο αρνητικό στοιχείο από άποψη ανάπτυξης είναι η μεγάλη χωροταξική διασπορά του πληθυσμού (τέσσερεις δήμοι και 96 κοινότητες το 1991). Ενδεικτικό του βαθμού διασποράς είναι ότι σύμφωνα με τα στοιχεία της τελευταίας απογραφής δεν υπάρχει αστικό κέντρο και όλος ο πληθυσμός χαρακτηρίζεται ως ημιαστικός (27,5%) ή αγροτικός (72,5%). Πάντως σε σχέση με την τελευταία αυτή παρατήρηση πρέπει να σημειωθεί ότι η αύξηση του πληθυσμού της Ηγουμενίτσας συνεχίστηκε και μετά το 1991, ίσως μάλιστα και με μεγαλύτερους ρυθμούς, και στην ουσία η πόλη αυτή αποτελεί αστική συγκέντρωση.

Στοιχεία κατά φύλο και πενταετείς ομάδες ηλικιών δεν υπάρχουν για τους υπόλοιπους ΟΤΑ που συνθέτουν το Π.Σ. της Ηγουμενίτσας, οπότε κρίνεται σωστό η ηλικιακή πυραμίδα του Νομού Θεσπρωτίας να συγκριθεί με εκείνη του Δήμου χωρίς ουσιαστική παρέκκλιση, εφόσον ο Δήμος Ηγουμενίτσας έχει σημαντική συμμετοχή στον πληθυσμό του Π.Σ της Ηγουμενίτσας (73%). Στον πίνακα 6 του παραρτήματος παρουσιάζονται στοιχεία για τους υπόλοιπους ΟΤΑ κατά φύλο και μεγάλες ηλικιακές ομάδες.

Από τα στοιχεία του πίνακα 5 του παραρτήματος και την δημογραφική πυραμίδα (Διάγραμμα 4) προκύπτει ότι ο Δήμος Ηγουμενίτσας παρουσιάζει μία πολύ καλή κατανομή ανάμεσα στο ποσοστό των γεννήσεων και το ποσοστό των μη παραγωγικών ηλικιών για το έτος 1991, σε σύγκριση με την δημογραφική πυραμίδα για τον Ν. Θεσπρωτίας. Το μόνο ανησυχητικό στοιχείο που παρουσιάζεται είναι η συρρίκνωση της πυραμίδας από την ομάδα ηλικιών 10-14 προς τις νεώτερες ηλικίες, γεγονός που ερμηνεύεται από ποσοστά χαμηλότερης γεννητικότητας ή υψηλότερης θνησιμότητας σε σχέση με την προηγούμενη δεκαετία ή την συνύπαρξη και των δύο παραπάνω αρνητικών παραγόντων. Αυτό συνεπάγεται την αύξηση του πληθυσμού με συνεχώς φθίνοντες ρυθμούς και άρα δημογραφική συρρίκνωση.

Από την άποψη της ανάπτυξης, γίνεται αντιληπτό, ότι με την χαμηλή γεννητικότητα ελλείπει ο ευνοϊκός παράγοντας της εκ των ενόντων επαρκούς τροφοδότησης του εργατικού δυναμικού με άτομα νεώτερων ηλικιών που προσαρμόζονται ευκολότερα στις μεταβαλλόμενες απαιτήσεις της παραγωγικής διαδικασίας και στις νέες τεχνολογίες.

3.5. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

3.5.1. Απασχόληση, εργατικό δυναμικό, ανεργία

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός του Π.Σ. της Ηγουμενίτσας, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 1991, ανέρχεται σε 3757 άτομα και αντιπροσωπεύει το 39% του συνολικού πληθυσμού. Το ποσοστό αυτό είναι αρκετά μεγαλύτερο του αντίστοιχου σε επίπεδο νομού (36,5%), γεγονός που δηλώνει την συγκέντρωση της προσφοράς εργασίας στην περιοχή μελέτης.

Όπως φαίνεται από τον παρακάτω πίνακα 3 και το διάγραμμα 5 που ακολουθεί, το σύνολο του εργατικού δυναμικού αυξήθηκε με πολύ γρηγορότερους ρυθμούς από τον πληθυσμό την τελευταία δεκαετία (+36,72% έναντι +9,90% για τον Δήμο Ηγουμενίτσας, και +15,8% έναντι +7,0% για τον Νομό Θεσπρωτίας την περίοδο 1981-1991). Στο σημείο αυτό παρατίθενται στοιχεία για τον Δήμο Ηγουμενίτσας γιατί δεν υπάρχουν αντίστοιχα συγκρίσιμα στοιχεία για το Πολεοδομικό

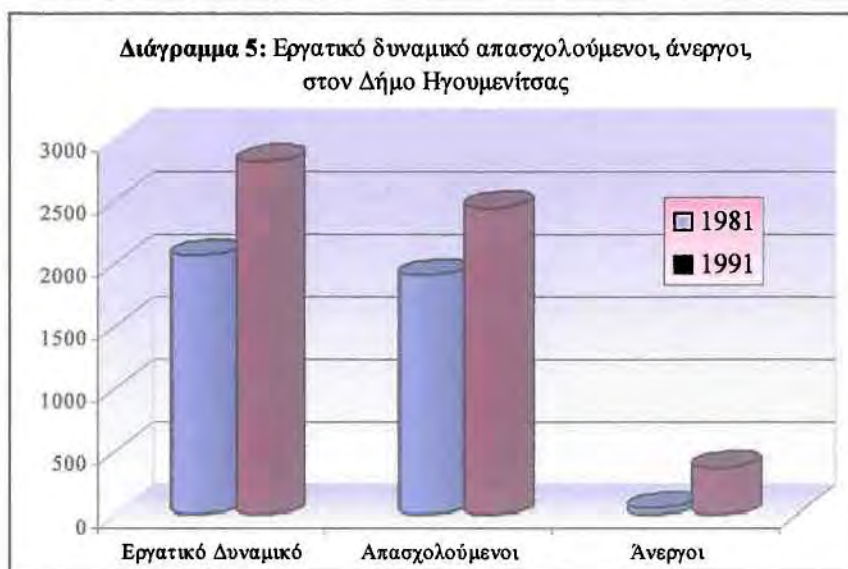
Συγκρότημα της Ηγουμενίτσας. Στο εξής όταν τέτοια στοιχεία δεν υπάρχουν θα χρησιμοποιούμε εκείνα που υπάρχουν για τον Δήμο χωρίς να υπάρχει σημαντικό σφάλμα λόγω του μεγάλου ποσοστού του πληθυσμού και συνεπώς και του εργατικού δυναμικού με το οποίο μετέχει στο Πολεοδομικό Συγκρότημα της Ηγουμενίτσας. Ως αποτέλεσμα το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στο συνολικό πληθυσμό αυξήθηκε στον Δήμο Ηγουμενίτσας από 32,3% σε 40,1% την περίοδο 1981-1991, ενώ για τον Ν. Θεσπρωτίας αυξήθηκε από 33,7% σε 36,5% την ίδια χρονική περίοδο. Οι σημαντικές αυτές διαφορές που παρατηρούνται ανάμεσα στον Δήμο Ηγουμενίτσας και στο Ν. Θεσπρωτίας οφείλονται κυρίως στο γεγονός ότι η οικονομική ζωή της πόλης και η ανάπτυξη της τα τελευταία χρόνια δημιουργεί θετικό κλίμα ως προς τις δυνατότητες εύρεσης εργασίας και δεν οδηγεί τους ανέργους στην μετανάστευση κάτι που συμβαίνει στις μικρές αγροτικές κοινότητες.

Πίνακας 3: Εργατικό δυναμικό, απασχολούμενοι και άνεργοι για τον Νομό Θεσπρωτίας και τον Δήμο Ηγουμενίτσας

ΜΕΓΕΘΟΣ	1981	1991
Ν. Θεσπρωτίας		
Πληθυσμός	41.278	44.188
Εργατικό Δυναμικό	13.939	16.146
Απασχολούμενοι	13.088	14.505
Άνεργοι	851	1.641
Ποσοστό συμμετοχής του ενεργού πληθυσμού στο συνολικό πληθυσμό	33,7	36,5
Απασχολούμενοι ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού	31,7	32,8
Άνεργοι ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού	6,1	10,2
Δήμος Ηγουμενίτσας		
Πληθυσμός	6389	7022
Εργατικό Δυναμικό	2061	2818
Απασχολούμενοι	1908	2449
Άνεργοι	50	369
Ποσοστό συμμετοχής του ενεργού πληθυσμού στο συνολικό πληθυσμό	32,3	40,1
Απασχολούμενοι ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού	29,9	34,9
Άνεργοι ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού	2,4	13,1

Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφές 1981,1991

Οι πραγματικές μεταβολές όμως στο σύνολο των απασχολουμένων σε αντιδιαστολή με το σύνολο του εργατικού δυναμικού αν και ουσιώδεις ήταν μικρότερης κλίμακας. Αυτό συνέβη διότι σύμφωνα με επίσημα στοιχεία (ΕΣΥΕ), στο μεταξύ αυξήθηκε η ανεργία, από 2,4% σε 13,1% για τον Δήμο Ηγουμενίτσας και από 6,1% σε 10,2% για τον Νομό Θεσπρωτίας την περίοδο 1981-1991, με αποτέλεσμα η αύξηση της απασχόλησης ως ποσοστού του πληθυσμού στην

περίοδο αυτή να είναι περίπου μισή σε σχέση με την αντίστοιχη αύξηση του εργατικού δυναμικού.

Ένας επιπρόσθετος λόγος είναι ότι όταν σε μια περιοχή συντελούνται μεταβολές στην σύνθεση του εργατικού δυναμικού κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας, αυτό τείνει να μεταβάλλει τους αριθμούς όχι μόνο επειδή μεταβάλλεται η πραγματικότητα αλλά και επειδή διαφέρει η στατιστική συμπεριφορά μεταξύ απασχολουμένων σε διάφορους κλάδους.

3.5.2. Παραγωγικοί τομείς

Όπως φαίνεται από τον πίνακα 4 και το διάγραμμα 6 που ακολουθούν οι μεταβολές στην περίοδο 1971-1991 πήραν πολύ μεγαλύτερη έκταση ως προς την σύνθεση του εργατικού δυναμικού κατά τομέα δραστηριότητας. Το μερίδιο του πρωτογενή τομέα στο σύνολο των μελών του εργατικού δυναμικού που δήλωσαν κλάδο οικονομικής δραστηριότητας από 60% το 1971 μειώθηκε σε 45,8% το 1981 και περαιτέρω σε 35,6% το 1991. Αντίστοιχα το απόλυτο μέγεθος των οικονομικά ενεργών ατόμων στον πρωτογενή τομέα μειώθηκε από 7.340 το 1971, σε 5.933 το 1981 και περαιτέρω σε 5.065 το 1991. Σε αντιστάθμισμα μεγάλη υπήρξε η αύξηση των οικονομικά ενεργών ατόμων στον τριτογενή τομέα, το μερίδιο του οποίου διπλασιάστηκε στην εικοσαετία που εξετάζεται εδώ και σε μικρότερο βαθμό στον δευτερογενή τομέα. Οι μεταβολές αυτές άλλαξαν ριζικά τον χαρακτήρα της οικονομικής βάσης του Νομού, η οποία από καθαρά σχεδόν

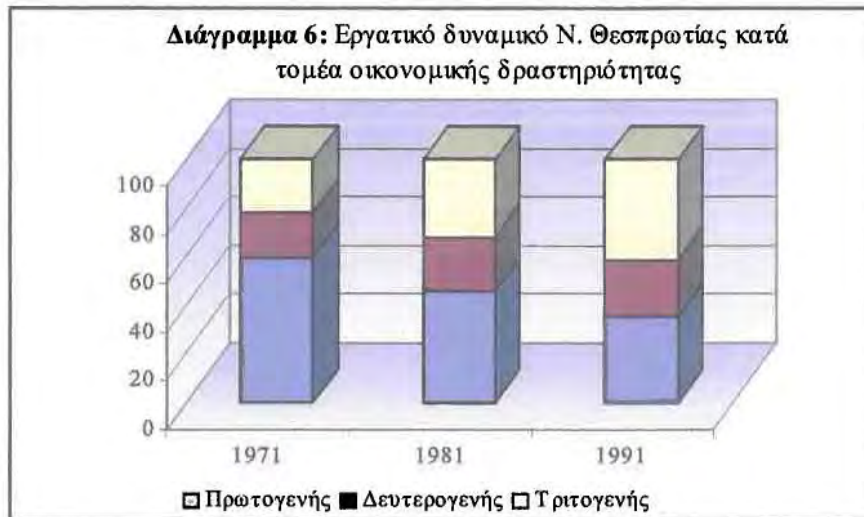
αγροτική το 1971 πήρε στο μεταξύ σύνθετη μορφή και στηρίζεται πλέον παράλληλα με τον πρωτογενή τομέα και στον δευτερογενή και σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό στις υπηρεσίες.

Πίνακας 4: Σύνθεση του εργατικού δυναμικού κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας για τον Ν. Θεσπρωτίας 1971-1991

Τομέας Οικονομικής Δραστηριότητας	1971		1981		1991	
	Αριθμός	Ποσοστό (%)	Αριθμός	Ποσοστό (%)	Αριθμός	Ποσοστό (%)
Πρωτογενής	7.340	60,0	5.933	45,8	5.065	35,6
Δευτερογενής	2.208	18,0	2.919	22,5	3.286	23,1
Τριτογενής	2.692	22,0	4.100	31,7	5.867	41,3
Σύνολο	12.240	100,0	12.952	100,0	14.218	100,0

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στοιχεία απογραφής πληθυσμού 1971,1981,1991.

Η οικονομία του Νομού Θεσπρωτίας είχε μέχρι και την προηγούμενη δεκαετία κατά κύριο λόγο γεωργικοκτηνοτροφικό προσανατολισμό ενώ από το 1981 και μετά όπως διαπιστώνεται από στοιχεία της ΕΣΥΕ, παρατηρείται μια στροφή όσον αφορά τις παραγωγικές δραστηριότητες του Ν. Θεσπρωτίας προς τον τριτογενή τομέα. Τα ποσοστά συμμετοχής των κλάδων απασχόλησης στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό διακρίνονται στον πίνακα 7 του παραρτήματος.

Η αγροτική οικονομία του νομού στηρίζεται κατά κύριο λόγο στην κτηνοτροφία, η οποία συμμετέχει κατά το μεγαλύτερο μέρος στο ακαθάριστο γεωργικό προϊόν. Επικρατέστερος κλάδος θεωρείται η προβατοτροφία, ενώ σε μικρότερη κλίμακα ασκούνται η αγελαδοτροφία, η πτηνοτροφία και η χοιροτροφία. Στην υπό μελέτη περιοχή υπάρχουν λίγες οργανωμένες μονάδες εντατικής κτηνοτροφίας, κυρίως βουστάσια, χοιροστάσια και πτηνοτροφεία τα οποία είναι συγκεντρωμένα στην

περιοχή του οικισμού της Νέας Σελεύκειας. Η έκταση της καλλιεργούμενης γης του νομού Θεσπρωτίας καταλαμβάνει περίπου το 15%. Το υπόλοιπο του νομού χαρακτηρίζεται ως ορεινό και ημιορεινό. Η πιο εύφορη περιοχή απαντάται στις εκβολές του ποταμού Καλαμά. Πρόκειται για αρδεύσιμη γη που ξεπερνάει τα δεκαεπτά χιλιάδες στρέμματα, όπου καλλιεργούνται αραβόσιτος (στο 60% της αναφερόμενης περιοχής), μηδική (21%), ακτινίδια (14%), κηπευτικά (4%) κ.α. Η ανάπτυξη της θαλάσσιας αλιείας στο νομό Θεσπρωτίας είναι περιορισμένη και γίνεται κυρίως στις θαλάσσιες περιοχές της Σαγιάδας, της Πλαταριάς και στα Σύβοτα. Ο αλιευτικός στόλος είναι μικρός, ενώ η παραγωγή υπολογίζεται στους διακόσιους τόνους ετησίως. Στον όρμο της Ηγουμενίτσας η αλιεία είναι σχεδόν ανύπαρκτη και επιτρέπεται μόνο κοντά στις βόρειες ακτές. Η ιχθυοτροφία είναι αρκετά ανεπτυγμένη, κυρίως λόγω των ειδικών συνθηκών που επικρατούν στην περιοχή.

Η συμβολή του δευτερογενούς τομέα στην οικονομία του νομού είναι περιορισμένη. Οι μικρές μονάδες που υπάρχουν είναι κατά κύριο λόγο βιομηχανίες μεταποίησης γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων. Η έλλειψη βασικής υποδομής στο νομό έχει επιβραδύνει την ανάπτυξη της βιομηχανίας. Στην υπό μελέτη περιοχή υπάρχουν μόνο μονάδες μεταποίησης πρωτογενούς παραγωγής (ελαιοτριβεία, σφαγεία, μονάδες επεξεργασίας γάλακτος), οι οποίες είναι συγκεντρωμένες στην περιοχή της Νέας Σελεύκειας και κυρίως κατά μήκος της εθνικής οδού Ηγουμενίτσας- Ιωαννίνων. Όσον αφορά τον οικισμό της Ηγουμενίτσας υπάρχουν ορισμένες βιοτεχνίες μεταλλικών προϊόντων, κατεργασίας ξύλου και ένα ελαιοτριβείο που βρίσκονται στα ανατολικά της πόλης.

Ο τριτογενής τομέας περιλαμβάνει τις διοικητικές και λοιπές υπηρεσίες καθώς επίσης και τον τουρισμό. Τα προβλεπόμενα προγράμματα ανάπτυξης της υπάρχουσας υποδομής του Νομού σε συνδυασμό με την γεωγραφική του θέση και τις γεωπολιτικές συγκυρίες των τελευταίων χρόνων, αναμένεται να δώσουν μία σημαντική ώθηση στον τομέα αυτό, κυρίως λόγω της αύξησης του αριθμού τόσο των παραθεριστών όσο και των διερχόμενων τουριστών.

Το μεγαλύτερο ποσοστό του ενεργού πληθυσμού της μείζονος περιοχής της Ηγουμενίτσας απασχολείται στον τριτογενή τομέα της παραγωγής (58,3%) και από αυτό το μεγαλύτερο μέρος απασχολείται στο εμπόριο και τις υπηρεσίες. Ο καταμερισμός του ενεργού πληθυσμού που απασχολείται στον τριτογενή τομέα

παραγωγής έχει ως εξής: 19,7% απασχολείται στο λιανικό εμπόριο, τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και τα εστιατόρια, 7,4%στις μεταφορές και άλλα σχετικά επαγγέλματα, το 29,1% σε διάφορες υπηρεσίες και το 2,1% σε χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς (Διάγραμμα 7). Ιδιαίτερα χαμηλό είναι το ποσοστό των απασχολούμενων στην βιομηχανία και την βιοτεχνία (7,4%), ενώ αυξημένη εμφανίζεται η απασχόληση στις κατασκευές (10,9%). Τέλος ένα μικρό ποσοστό (9,4%) του ενεργού πληθυσμού της περιοχής μελέτης απασχολείται στον πρωτογενή τομέα λόγω της αστικής φυσιογνωμίας της πόλης (Παράρτημα, πίνακας 7).

3.6. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΥΠΕΡΤΟΠΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ

Η Εγνατία οδός αποτελεί το σημαντικότερο σύγχρονο έργο υποδομής για την ανάπτυξη και την επικοινωνία της χώρας μας με την Ευρώπη και τα Βαλκάνια. Αρχίζει από την Ηγουμενίτσα και διασχίζοντας οριζόντια το βόρειο τμήμα της χώρας καταλήγει ανατολικά στα ελληνοτουρκικά σύνορα (Κήποι). Ενοποιεί και εξασφαλίζει διεξόδους σε έναν εγκατελειμένο και φθίνοντα εθνικό χώρο, στου οποίου την ανάπτυξη θα έχει καταλυτική επίδραση. Αποτελεί τμήμα των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών και είναι ένα από τα δεκατέσσερα έργα

προτεραιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συντίθεται με κάθετους άξονες, που συνδέουν την διαδρομή αυτή με τις Βαλκανικές και τις άλλες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Ειδικότερα το τελευταίο τμήμα της (Αλεξανδρούπολη – Ορμένιο) αποτελεί τμήμα του άξονα IX του πανευρωπαϊκού δικτύου μεταφορών που συνδέει τη Βόρεια Θάλασσα με τη Μεσόγειο (Αλεξανδρούπολη). Το λιμάνι της Ηγουμενίτσας έχει χαρακτηριστεί σύμφωνα με την σχετική κοινή απόφαση των αρμοδίων υπουργών ως Λιμένας Εθνικής Σημασίας. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν είκοσι δύο λιμάνια συνολικά, με σημαντικά όμως διαφορετική λειτουργία και κυρίως προοπτική. Ουσιαστικά το λιμάνι της Ηγουμενίτσας στην αρχή της δεκαετίας του '80 θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως λιμάνι μείζονος ενδιαφέροντος, που όμως γρήγορα μετεξελίχθηκε σε λιμάνι εθνικής σημασίας χάρις στην δυναμική εξέλιξη της κίνησης με την Ιταλία.

Ανάμεσα στα δεκατρία λιμάνια της Αδριατικής-Ιονίου έχει την μικρότερη διακίνηση εμπορευμάτων, μηδενική κίνηση εμπορευματοκιβωτίων, αλλά την δεύτερη σημαντικότερη μετά την Πάτρα κίνηση επιβατών και οχημάτων. Ουσιαστικά αποτελεί ένα χαρακτηριστικό λιμάνι διακίνησης Ro-Ro. Τα χαρακτηριστικά ωστόσο του υπάρχοντος λιμανιού σε καμιά περίπτωση δεν μπορούν να χαρακτηριστούν κατάλληλα για την εξυπηρέτηση του συγκεκριμένου αυτού ρόλου (έλλειψη επαρκών χώρων στάθμευσης και κίνησης οχημάτων, ανεπαρκείς οδικές συνδέσεις, κακές κυκλοφοριακές ρυθμίσεις, διάσπαση της διεθνούς κίνησης σε δύο προβλήτες). Σύμφωνα με το πρόγραμμα ανάπτυξης του νέου λιμένα (έργα Ταμείου Συνοχής και Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 1994-1999) θα επέλθει πολύ μεγάλη βελτίωση μετά την ολοκλήρωση των έργων από πλευράς λιμενικών έργων-εγκαταστάσεων.

Το αναπτυξιακό αποτέλεσμα από τα δύο μεγάλα έργα θα προκύψει σε δύο κυρίως φάσεις: η πρώτη συνδέεται με την κατασκευή των έργων αυτών, μέρος της δαπάνης η οποία δημιουργεί τοπικό εισόδημα και η δεύτερη με την περίοδο λειτουργίας τους. Σε σχέση με την Εγνατία η χωροθέτηση των κόμβων της μέσα στην Θεσπρωτία και ο τρόπος με τον οποίο ο αυτοκινητόδρομος αυτός θα διασυνδεθεί με το υπόλοιπο δίκτυο μπορεί να επηρεάσουν αποφασιστικά την έκταση των νέων παραγωγικών δραστηριοτήτων που θα δημιουργηθούν περίξ των κόμβων και του άξονα αυτού αλλά και αλλού μέσα στην Θεσπρωτία σε σχέση με

το μεταφορικό πλεονέκτημα από την ύπαρξή του. Η συμβολή της λειτουργίας του λιμανιού στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας θα εξαρτηθεί σημαντικά από τον χαρακτήρα που θα προσλάβουν οι λιμενικές δραστηριότητες όσο και η έκταση και η πυκνότητά τους.

3.7. Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Στην ευρύτερη περιοχή της Θεσπρωτίας υπάρχει μία σειρά αξιόλογων ιστορικών και αρχαιολογικών χώρων, μεσαιωνικών και βυζαντινών μνημείων που προσδίδουν μία ιδιαιτερότητα στο συγκεκριμένο χώρο και απεικονίζουν την εξέλιξη του. Οι περισσότεροι από τους χώρους αυτούς σήμερα δεν έχουν αναδειχτεί, δεν προστατεύονται και κυρίως δεν είναι καν επισκέψιμοι τόσο για τους κατοίκους όσο και για τους τουρίστες.

- *Αρχαία Τιτάνη (Γκούμανη)*: Πρωτεύουσα του «Κοινού των Θεσπρωτών». Βρίσκεται στη νοτιοδυτική πλαγιά του γυψολιθικού βουνού Βρυσέλλα (379 μ. υψόμετρο) στη συμβολή του Καλπακιώτικου στον Καλαμά από τον οποίο περιβάλλεται από τις τρεις πλευρές σαν χερσόνησος. Η περίμετρος του τείχους είναι 2.400 μ. και η έκταση του οικισμού είναι 28 εκτάρια. Πρόκειται για τον μεγαλύτερο και από τους πιο αξιόλογους αρχαιολογικούς κτισμένους οικισμούς της Θεσπρωτίας (υπάρχουν πάνω από 45 περιτειχισμένοι οικισμοί και ακροπόλεις), με θαυμάσιες οδικές αρτηρίες, αγορά στον Α' τομέα, δύο ναούς στην Ακρόπολη, δημόσια κτίρια, θέατρο, στοές, σπίτια, εξέδρες, βάθρα, ενώ λίθινα κατώφλια γεμίζουν όλο τον αρχαιολογικό χώρο. Συνοικίστηκε στον 4^ο π.Χ. αιώνα όπως φαίνεται από έρευνες και τα κινητά ευρήματα και γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη στα Ελληνικά χρόνια.
- *Αρχαία Ελέα (Βέλλιανη)*: Βρίσκεται στις πλαγιές του Κορίλα (460-525 μ.) ανατολικά από το χωριό Βέλλιανη, την σημερινή Χρυσανγή Παραμυθιάς. Η κατασκευή του τείχους (σωζόμενο ύψος 6-7 μ. και πάχους 3,5 μ.) και της πύλης στην ανατολική πλευρά είναι μνημειακή. Στο εσωτερικό της οχύρωσης διατηρούνται λείψανα κτιρίων, αναλημματικών τοίχων, στοών, πολιτικής αγοράς, λίθινου θεάτρου, κεντρική οδική αρτηρία. Πιθανολογείται ότι κτίστηκε τον 4ο π.Χ. αιώνα. Κατά τις ανασκαφές όμως το 1985 βρέθηκαν ίχνη κατοίκησης, από τα προϊστορικά χρόνια. Εξακολούθησε να ζει και στα

Ελληνικά χρόνια. Η ύπαρξη θεάτρου και αγοράς που υπάρχουν αντίστοιχα στην Γκούμανη δείχνει ότι ο οικισμός ήταν επίσης πολιτικό κέντρο.

- *Πύργος Ραγίου (Λυγιά)*: Βρίσκεται στην βορειοδυτική πλευρά της Ηγουμενίτσας σε απόσταση μόλις 3 χιλιόμετρα από την παραλία του Δρεπάνου πάνω σε λόφο 85 μ. όπου και υπάρχει κάστρο που πιθανότατα προστάτευε τον οικισμό της χερσονήσου Λυγιάς. Την κορυφή του λόφου περιβάλλει τείχος με εμβαδό 235 τ.μ. με σωζόμενο ύψος 5 μ. και πάχος 3,7 μ. Στο εσωτερικό σώζονται ίχνη δύο κτιρίων, στρογγυλή δεξαμενή νερού κ.τ.λ. Τα κινητά ευρήματα και η κατασκευή του τείχους χρονολογούνται στον 5ο π.χ. αιώνα. Στις ανασκαφές όμως, βρέθηκαν αγγεία της εποχής του χαλκού.
- *Δυμόκαστρο (Ελίνα)*: Βρίσκεται δυτικά της Πέρδικας πάνω σε μια ασβεστολιθική ράχη που καταλήγει στην θάλασσα, ανάμεσα στους όρμους Αρρίλα και Καραβοστάσι. Περιστοιχίζεται από τρία συνεχιζόμενα τείχη με εμβαδόν 22 εκτάρια. Τα ανατολικά τείχη ανήκουν στον 4ο π.Χ. αιώνα, το δυτικό που κατεβαίνει μέχρι την ακτή είναι Ελληνιστικό (3ος π.Χ. αιώνας). Στο εσωτερικό διακρίνονται λαξεύματα στο βράχο, στοές, αποχετευτικός αγωγός κ.τ.λ. ενώ 600 μ. βόρεια από το λόφο σώζονται ερείπια ναού του 4ου π.Χ. αιώνα.

3.8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Από την αναφορά που έγινε στην υπάρχουσα κατάσταση ο χώρος αυτός γίνεται σαφές ότι παρουσιάζει πολλά προβλήματα τόσο πολεοδομικής οργάνωσης όσο και προβλήματα κοινωνικής και οικονομικής φύσεως που εστιάζονται κυρίως στο γεγονός της γεωγραφικής απομόνωσης, της μη συντονισμένης ανάπτυξης και της έλλειψης διαθέσιμων πόρων που θα κινήσουν τις διεργασίες για την αποπεράτωση πολλών μεγάλων έργων στην περιοχή.

Είναι προφανές λοιπόν ότι η ανάπτυξη της περιοχής πρέπει να επικεντρωθεί στις ήδη υπάρχουσες δραστηριότητες και λειτουργίες με τον κατάλληλο προγραμματισμό τόσο από πλευράς κεντρικής διοίκησης όσο και από πλευράς τοπικής αυτοδιοίκησης έτσι ώστε παράλληλα με τα μεγάλα αναπτυξιακά έργα και την υλοποίηση εθνικών στόχων και προγραμμάτων να δοθεί έμφαση και στα αιτήματα που αντιμετωπίζει ο συγκεκριμένος χώρος τόσο από την άποψη της

οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής δομής όσο και από την άποψη των πολεοδομικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων που θα αναπτυχθούν στο επόμενο κεφάλαιο. Αναμφίβολα το μέγεθος των οικιστικών πλεγμάτων που έχουν διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια στην Θεσπρωτία παίζουν ανασταλτικό ρόλο στην ανάδειξη και προώθηση των θεμάτων που την απασχολούν. Έτσι θεωρείται ότι με την δημιουργία μεγαλύτερων οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης γεγονός που προωθείται από το Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης θα σχηματιστούν χωρικές οντότητες ικανές να εκφράσουν δυναμικά τα προβλήματα του χώρου και να αναλωθούν σε προγράμματα με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη.

Η δημιουργία και ευρύτερα η εφαρμογή ενός προγράμματος Local Agenda 21 προϋποθέτει ευελιξία στην διαχείριση ορισμένων ζητημάτων και υψηλό βαθμό αποκέντρωσης αρμοδιοτήτων έτσι ώστε να δίνεται η δυνατότητα στην τοπική αυτοδιοίκηση να παράγει σχέδια και προγράμματα που την αφορούν άμεσα.

**ΟΙ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ
ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ: ΤΟΠΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΣΜΟΙ****4.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ**

Οι τοπικές αυτοδιοικήσεις σύμφωνα με την Local Agenda 21, ως διαμορφωτές και διαχειριστές συγκεκριμένων πολιτικών καλούνται να αναλάβουν τον ρόλο που αυτοδίκαια τους ανήκει: να συμβάλλουν καταλυτικά, προωθώντας μεγαλύτερη διαφάνεια στον εκδημοκρατισμό της διαδικασίας λήψης αποφάσεων διαμέσου της ενίσχυσης του βαθμού συνειδητοποίησης, ευαισθητοποίησης και συμμετοχής των πολιτών στο τοπικό επίπεδο. Είναι προφανές ότι η τοπική αυτοδιοίκηση δεν μπορεί να είναι ο μόνος αποφασιστικός παράγοντας στην επιτυχία της διεργασίας, αλλά οφείλει να δημιουργήσει το απαραίτητο πλαίσιο και τις προϋποθέσεις, να δημιουργήσει τα κίνητρα και να άρει τα εμπόδια, ώστε να διευκολύνει τόσο τους κοινωνικοί φορείς (εργατικά σωματεία, τεχνικά και επιστημονικά επιμελητήρια) όσο και τους πολίτες μεμονωμένα να αναλάβουν το μέρος των ευθυνών που τους αναλογεί.

Κάτω από αυτό το πρίσμα ο απώτερος σκοπός του συγκεκριμένου κεφαλαίου είναι διττός: πρώτον, να προσδιοριστεί ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης και των μη κυβερνητικών περιβαλλοντικών οργανώσεων σε ζητήματα που αφορούν το περιβάλλον και την ανάπτυξη γενικότερα καθώς και η διασύνδεση ορισμένων όψεων της περιβαλλοντικής πολιτικής με την κοινωνική κινητοποίηση για την προστασία του περιβάλλοντος και δεύτερον να εξεταστεί η δομή της τοπικής εξουσίας, τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο χώρος, ο βαθμός συνέργειας των τοπικών φορέων τόσο ενδογενώς όσο και με εξωτερικούς παράγοντες όπως επίσης και ο ρόλος που δύναται ν' ανταποκριθεί ο εκάστοτε φορέας ώστε να συμβάλλει στην υλοποίηση του οράματος της αειφορίας στην περιοχή. Το δεύτερο σκέλος του κεφαλαίου αυτού εξετάζεται δια μέσου επεξεργασίας και ανάλυσης ερωτηματολογίων που εστιάζονται στην περιοχή μελέτης.

4.2. ΘΕΣΜΟΙ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.2.1. Κεντρικό επίπεδο

Η γεωγραφική κατανομή των αρμοδιοτήτων είναι ζωτικής σημασίας για την περιβαλλοντική πολιτική. Η δημιουργία ενός αποκεντρωμένου δικτύου εφαρμογής, παρακολούθησης και ελέγχου αποτελεί αναμφισβήτητη προτεραιότητα στην εξέλιξη της περιβαλλοντικής διοίκησης. Στην Ελλάδα, ωστόσο, οι παραδοσιακές σχέσεις κέντρου-περιφέρειας δεν ευνοούν την ενίσχυση μη κεντρικών θεσμών. Η τάση συγκεντρωτισμού αφενός και η διασπορά των αρμοδιοτήτων και ευθυνών σε τοπικό επίπεδο αποτελούν ακόμη τα βασικά χαρακτηριστικά της σημερινής κατάστασης.

Οι θεσμοί που συνθέτουν το διοικητικό δίκτυο άσκησης περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ελλάδα είναι οι εξής παρακάτω: το αρμόδιο υπουργείο, Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, οι Οργανισμοί Ρυθμιστικού Σχεδίου για τις ευρύτερες περιοχές Αθηνών και Θεσσαλονίκης (Ν. 1515 και 1516/1985 αντίστοιχα), οι περιφερειακές υπηρεσίες που ύστερα από την αναδιοργάνωσή τους με το Π.Δ. 404/1989 περιλαμβάνουν πλέον μονάδα Περιβάλλοντος καθώς και το Γραφείο Περιβάλλοντος (Υ.Α.

84498/2579/13.12.1990) των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων όπου καθιερώθηκε πλέον και θεσμικά η παρουσία του υπουργείου και σ' αυτό το επίπεδο. Άλλοι θεσμοί διαμόρφωσης περιβαλλοντικής πολιτικής που δρουν όμως ανεξάρτητα από την εποπτεία της δημόσιας διοίκησης είναι οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και οι μη κυβερνητικές περιβαλλοντικές οργανώσεις. Οι τελευταίοι αυτοί φορείς επειδή κατέχουν εξέχοντα ρόλο στην ανάπτυξη και εφαρμογή του προγράμματος της Local Agenda 21 αναπτύσσονται εκτενώς παρακάτω. Εκτός όμως από τους παράγοντες που προαναφέρθηκαν υπάρχει και το πεδίο της αγοράς που «αυτορυθμίζεται» και παραμένει εκτός θεσμοποιημένων πλαισίων ή ακόμη για παραδοσιακούς χώρους και κοινωνικούς θεσμούς που λειτουργούν δίπλα και παράλληλα στις κρατικές πολιτικές χωρίς να υπόκεινται σε δημόσιο έλεγχο ή παρεμβατική δράση όπως η εκκλησία, η οικογένεια κλπ (Ψυχοπαίδης και Γετίμης, 1989).

4.2.2. Τοπική αυτοδιοίκηση

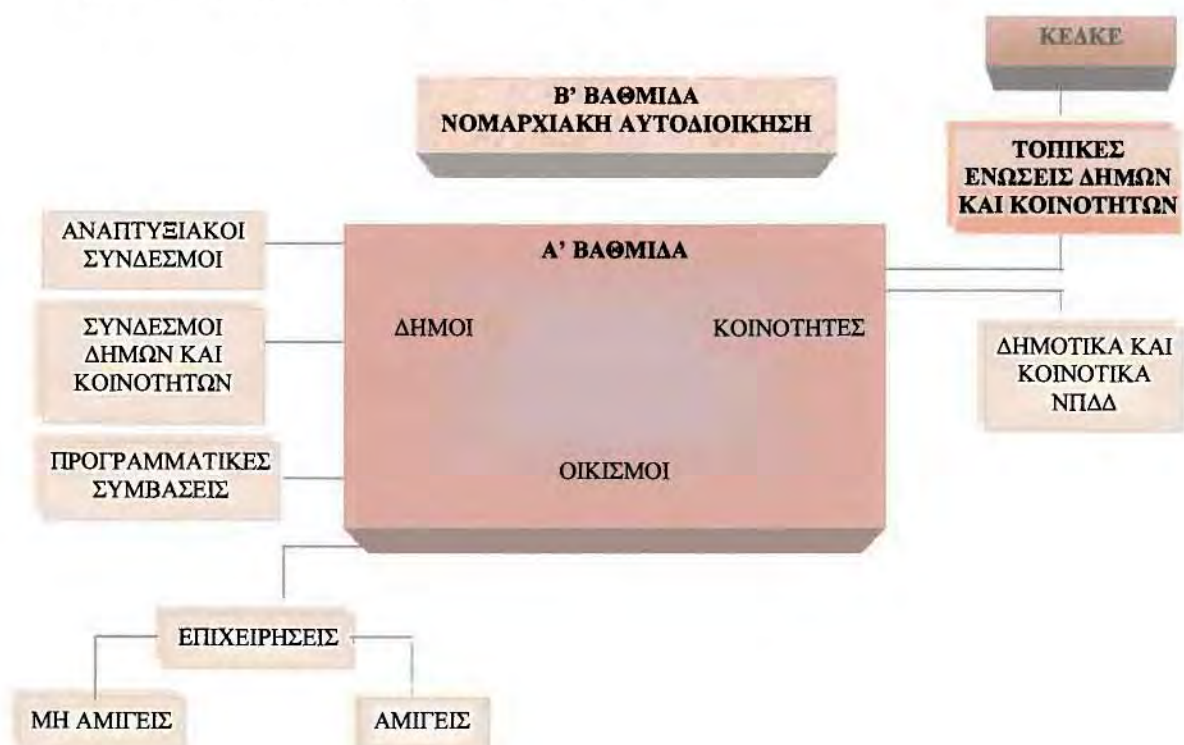
Ο σχεδιασμός και προγραμματισμός ως αναπόσπαστο μέρος της πολιτικής διαδικασίας, δεν υφίσταται χωρίς συγκεκριμένους φορείς και χώρο παρέμβασης. Η τοπική αυτοδιοίκηση επομένως για την οποία ο χώρος και το περιβάλλον αποτελούν εξ' ορισμού βασική της διάσταση, είναι αναμφισβήτητα, αν όχι ο βασικότερος τουλάχιστον ένας από τους βασικούς «φυσικούς» φορείς του σχεδιασμού για το περιβάλλον και την ανάπτυξη, όπως είναι εξάλλου και κάθε φορέας πολιτικής εξουσίας (Μπεριάτος, 1996).

Η τοπική αυτοδιοίκηση έχει κατά τεκμήριο μεγαλύτερη δυνατότητα παρακολούθησης και ελέγχου, ακριβώς λόγω της εγγύτητας προς ορισμένες κατηγορίες προβλημάτων. Είναι εξάλλου σε θέση να παίζει τον ρόλο του φορέα-εκφραστή, αλλά και του αποδέκτη κοινωνικών αιτημάτων σχετικά με το περιβάλλον. Η σημασία της έγκειται λοιπόν εξίσου στην ικανότητά της να διασφαλίσει την δημοσιότητα, την συμμετοχή και συμβολή των πολιτών και γενικότερα την διασύνδεση ορισμένων όψεων περιβαλλοντικής πολιτικής με την κοινωνική κινητοποίηση για την προστασία του περιβάλλοντος (Σπανού, 1995).

Ωστόσο, στην Ελλάδα είναι εμφανής η αμφισβήτηση και η έλλειψη εμπιστοσύνης προς κάθε μορφή εξω-κρατικής εκπροσώπησης της κοινωνίας των πολιτών που γίνεται αντιληπτή τόσο στο επίπεδο της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης όσο και στις μη κυβερνητικές περιβαλλοντικές οργανώσεις, γεγονός που οδηγεί ωφελμιστικά εις βάρος της κεντρικής εξουσίας. Απόρροια αυτού είναι η συγκέντρωση αρμοδιοτήτων σε κρατικούς φορείς που έχει ως συνέπεια τον περιορισμό της ελεύθερης έκφρασης της κοινωνίας των πολιτών και την έλλειψη αντίλογου στις όποιες αποφάσεις της δημόσιας διοίκησης.

Η τοπική αυτοδιοίκηση εκτός από εκείνες της αρμοδιότητες που έγκεινται στον συμβουλευτικό και επικουρικό της χαρακτήρα επί προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης και δυνητικά, όποτε της ζητηθεί, εν όψει χωροταξικών σχεδίων και έργων, οι παραδοσιακές της αρμοδιότητες περιλαμβάνουν δραστηριότητες άμεσα ή έμμεσα συνδεδεμένες με την διαχείριση του περιβάλλοντος: ύδρευση, αποχέτευση, αποκομιδή και διάθεση απορριμμάτων, πάρκα και κήποι που ανήκουν στην δικαιοδοσία της.

Σχήμα 1: Φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης

Πηγή: ΚΕΠΕ, 1990

Το σύστημα της τοπικής αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα διανύει μεταβατική φάση τόσο λόγω της εφαρμογής της δευτεροβάθμιας αυτοδιοίκησης που έχει εκτενείς αρμοδιότητες σε ζητήματα που αφορούν τον περιβαλλοντικό και χωροταξικό σχεδιασμό (Ν.2218/1994), όσο και εξαιτίας της εφαρμογής του προγράμματος «Ιωάννης Καποδίστριας» όπου με τις συνενώσεις των δήμων και κοινοτήτων θ' αλλάξει ριζικά ο διοικητικός χάρτης της χώρας και θα αντιμετωπιστούν οι διαρθρωτικές αδυναμίες που οφείλονταν στον υψηλό κατακερματισμό των εδαφικών ενοτήτων που ήταν υπό την διοικητική εμβέλεια των εκάστοτε οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης.

Μένει λοιπόν, να διαπιστωθεί η ικανότητα τόσο της πρωτοβάθμιας όσο και της δευτεροβάθμιας αυτοδιοίκησης να προάγουν την περιβαλλοντική πολιτική και να αποδείξουν τον μη ευάλωτο χαρακτήρα τους στις πιέσεις στις οποίες τις εκθέτει η εγγύτητά τους προς τα προβλήματα και τα συμφέροντα που είναι υπεύθυνα γι' αυτά (Σπανού, 1995).

4.2.3. Μη κυβερνητικές περιβαλλοντικές οργανώσεις

Την τελευταία δεκαετία το ελληνικό οικολογικό κίνημα περνάει από την φάση του «ρηχού περιβαλλοντισμού» σε μια μεγαλύτερη ωρίμανση, εγκαταλείποντας την απλή μέριμνα για την προστασία του περιβάλλοντος ή συνδέοντάς την με την έννοια της κοινωνίας και τα άλλα προβλήματά της. Το οικολογικό κίνημα διευρύνεται ποσοτικά και ποιοτικά και δίνει την μάχη όχι μόνο για την προστασία του περιβάλλοντος αλλά και για την διάδοση ενός διαφορετικού «εναλλακτικού τρόπου ζωής».

Η κοινωνική κινητοποίηση είναι κρίσιμη για την υποστήριξη μιας ρυθμιστικής πολιτικής που αφορά ένα συλλογικό αγαθό όπως η προστασία του περιβάλλοντος. Πολύ περισσότερο που το κόστος της προστασίας του περιβάλλοντος εμφανίζεται να βαρύνει συγκεκριμένες και κατά κανόνα ισχυρές ομάδες συμφερόντων. Με άλλα λόγια, η στήριξη της κοινής γνώμης και των περιβαλλοντικών οργανώσεων αποτελεί δύναμη σημαντική πηγή ισχύος για την περιβαλλοντική διοίκηση. Πρόκειται για πιθανούς συμμάχους που της επιτρέπουν να ενισχύσει την θέση της έναντι των αντιπάλων της, να προσδώσει κοινωνική

ορατότητα στα περιβαλλοντικά θέματα και να πολλαπλασιάσει περαιτέρω την ικανότητα δράσης της, αξιοποιώντας τη συνεργασία των μη κυβερνητικών περιβαλλοντικών οργανώσεων (Σπανού, 1995).

Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που δρουν στον τομέα του περιβάλλοντος, παίζουν έναν αξιόπιστα σημασίας ρόλο στην ελληνική κοινωνία. Πρόκειται για την καλλιέργεια της περιβαλλοντικής συνείδησης και την πληροφόρηση του κοινού και ακόμη περισσότερο για την χρησιμοποίηση των θεσμικών μηχανισμών προκειμένου να αμφισβητηθούν αποφάσεις βλαπτικές για το περιβάλλον. Η κοινωνική δράση για την προστασία του περιβάλλοντος αναδεικνύεται πολλές φορές καταλύτης για ανάλογη κρατική συμπεριφορά ώστε να διατηρείται η κοινωνική αρμονία (Κούση, 1995).

Η κοινωνία των πολιτών θεωρείται παραδοσιακά αδύναμη και η κοινωνική κινητοποίηση σε θέματα περιβάλλοντος γενικά ασθενής. Οι μη κυβερνητικές περιβαλλοντικές οργανώσεις σε εθνικό επίπεδο είναι ολιγάριθμες. Οι περισσότερες ιδρύθηκαν προς το τέλος της δεκαετίας του '70 και αργότερα. Παλιότερη είναι η Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία της Φύσης που δημιουργήθηκε το 1951. Πολύ πιο πρόσφατα δημιουργήθηκαν η Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, εθνικά τμήματα διεθνών περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων, όπως του World Wildlife Fund, του The Friends of The Earth, της Greenpeace, κ.λ.π. καθώς και επιστημονικές εταιρείες για την προστασία του περιβάλλοντος. Οι δραστηριότητες τους, δηλαδή, η υποβολή τεκμηριωμένων προτάσεων, η αφύπνιση της κοινής γνώμης και η πίεση προς την κυβέρνηση είναι ολοένα σημαντικότερες. Η δράση τους όμως ακόμη και σήμερα εξακολουθεί στις περισσότερες των περιπτώσεων να είναι κατασταλτική και όχι προληπτική, αμφισβητώντας δικαστικά πολλές από τις αποφάσεις της διοίκησης.

Εκτός, όμως, από τις οργανώσεις που είτε από την ίδρυσή τους δραστηριοποιούνται σε εθνική κλίμακα είτε αποτελούν παραρτήματα αντίστοιχων διεθνών υπάρχουν πολυάριθμες αντιδράσεις και κινητοποιήσεις που εμφανίζονται μέσω οργανώσεων τοπικής εμβέλειας που χαρακτηρίζονται σε γενικές γραμμές από περιορισμένο αριθμό μελών, έλλειψη οικονομικών πόρων

και αδράνεια στη δημόσια πολιτική. Αναμφίβολα λοιπόν, η περιβαλλοντική ευαισθησία είναι παρούσα στην ελληνική κοινωνία. Συνυπάρχει όμως, κάποιες φορές με αντιφατικές και συγκρουόμενες αξίες και συμφέροντα, αποτελώντας χαμηλή προτεραιότητα και έχοντας κατά συνέπεια περιορισμένη πολιτική βαρύτητα.

Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις αποκλείονται από κάθε μορφής επίσημη συμμετοχή ή συμβουλευτική διαδικασία. Οι βασικότεροι λόγοι σύμφωνα με στελέχη του υπουργείου Περιβάλλοντος είναι ότι οι οργανώσεις αυτές τις περισσότερες φορές «δεν εμπνέουν εμπιστοσύνη», «δεν είναι αξιόπιστες λόγω έλλειψης επιχειρημάτων», «παίρνουν εξτρεμιστικές θέσεις χωρίς να παρουσιάζουν εναλλακτικές λύσεις», «δεν διαπραγματεύονται» και σε ορισμένες περιπτώσεις δεν στελεχώνονται από εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό (Σπανού, 1995). Τελευταία όμως εμφανίζονται κάποιες ενδείξεις διαφοροποίησης της στάσης τόσο των κυβερνητικών φορέων όσο και των αιρετών με μερική αποδοχή των μη κυβερνητικών περιβαλλοντικών φορέων που διαθέτουν τεχνικο-επιστημονική εξειδίκευση. Μια σειρά μεγάλων, ιδιαίτερα επιστημονικών οργανώσεων γίνονται επίσημα, και όλο και συχνότερα ανεπίσημα, σύμβουλοι των κυβερνητικών υπηρεσιών σε συγκεκριμένα περιβαλλοντικά θέματα.

Το εύλογα ερωτήματα λοιπόν που τίθενται είναι πότε η αυξανόμενη ευαισθησία του κοινού θα αποκτήσει την κρίσιμη μάζα ώστε να επιτρέψει την πρόληψη της συνεχιζόμενης υποβάθμισης του περιβάλλοντος στην χώρα και ταυτόχρονα πότε η ελληνική δημόσια διοίκηση θ' ανταποκριθεί στην έκκληση της κοινωνίας των πολιτών για περισσότερο δημοκρατικές διαδικασίες όσον αφορά το περιβάλλον και ευρύτερα τον σχεδιασμό και προγραμματισμό.

4.3. ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΣΤΗΝ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ

4.3.1. Επιλογή των τοπικών φορέων που χρησιμοποιούνται στην έρευνα για την πόλη της Ηγουμενίτσας

Δεχόμαστε ότι η εξέταση των κοινωνικών διαδικασιών συγκρότησης των τοπικών προβλημάτων δεν περιορίζεται στο 'κλειστό' επίπεδο της τοπικής

κοινωνίας, δεδομένου ότι το «τοπικό» πρόβλημα συνδέεται με περιφερειακές, εθνικές ακόμα και με υπερεθνικές διαστάσεις του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας (*Ψυχοπαίδης και Γετίμης, 1989*), αλλά στην παρούσα μελέτη θα περιοριστούμε στο τοπικό επίπεδο για λόγους μεγέθους που αφορούν την διεξαγωγή της έρευνας. Το πρώτο ερώτημα λοιπόν που τέθηκε αναφερόταν στον εντοπισμό των τοπικών θεσμών και την επιλογή εκείνων που κατά την γνώμη μας είναι καθοριστικοί στις ρυθμίσεις προβλημάτων της τοπικής κοινωνίας. Με την έννοια «τοπικοί θεσμοί» αναφερόμαστε στην νομαρχιακή αυτοδιοίκηση, στα ΝΠΔΔ, στους Οργανισμούς, στους Συλλόγους, στα Σωματεία και τα Επιμελητήρια, στις Δευτεροβάθμιες Ενώσεις (Συνεταιρισμοί, Εργατικό Κέντρο) και στους ΟΤΑ του νομού.

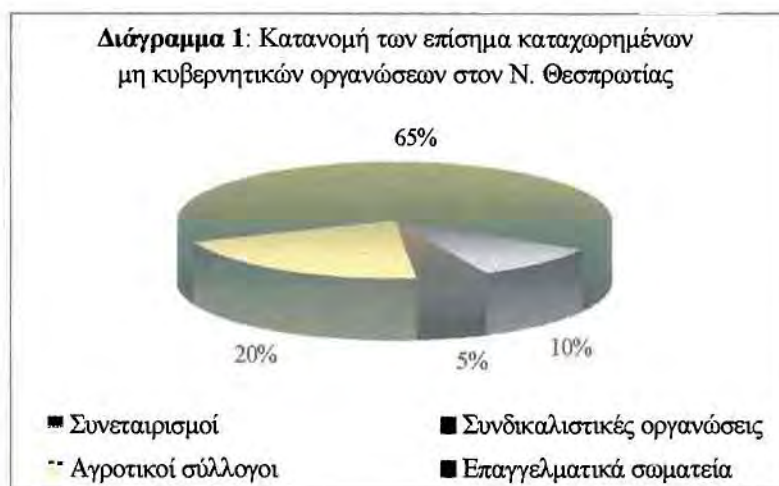
Πλην των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, των αποκεντρωμένων τοπικών υπηρεσιών, της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης, των οργανισμών και των επιμελητηρίων που επιλέχθηκαν με βάση την γνώση του συγκεκριμένου χώρου, στοιχεία για τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης συγκεντρώθηκαν από την ΕΣΥΕ ενώ παράλληλα προκειμένου να δοθεί έμφαση στον βαθμό κινητοποίησης της τοπικής κοινωνίας συγκεντρώθηκαν στοιχεία για τις μη κυβερνητικές οργανώσεις από το τοπικό Πρωτοδικείο και Ειρηνοδικείο.

Από τα στοιχεία που προκύπτουν από την απογραφή της ΕΣΥΕ για το έτος 1991 προκύπτει ότι ο νομός σε σύνολο τεσσάρων επαρχιών συνθέτει ένα οργανικό πλέγμα που αποτελείται από τέσσερεις δήμους και ενενήντα έξι κοινότητες. Οι δήμοι και πολλές από τις κοινότητες αποτελούνται από δύο ή περισσότερους οικισμούς και συνολικά ο νομός Θεσπρωτίας αποτελείται από εκατόν εβδομήντα δύο οικισμούς.

Στην μελέτη αυτή, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η προσοχή μας εστιάζεται στην περιοχή του Π.Σ. της Ηγουμενίτσας με ευρύτερο χώρο διερεύνησης όχι την πρώτη εδαφική περιφέρεια του νομού (διοικητική διαίρεση που καταργήθηκε) αλλά τον ίδιο τον νομό. Η πρώτη εδαφική περιφέρεια της οποίας τμήμα αποτελεί η εξεταζόμενη περιοχή περιλαμβάνει τους εξής ΟΤΑ: τους δήμους Ηγουμενίτσας και Παραποτάμου και τις κοινότητες Κρυόβρυσης, Αγίας Μαρίας, Γραικοχωρίου, Λαδοχωρίου, Νέας Σελεύκειας, Κεστρίνης, Ραγίου, Αγίου

Βλασίου, Καστρίου, Μαυρουδίου και Κορούτιανης. Η περιοχή μελέτης αποτελεί και μέρος του νέου Δήμου που συστήθηκε με το πρόγραμμα «Ιωάννης Καποδίστριας» που φαίνεται στον χάρτη 1 και αποτελείται από τους ΟΤΑ: τον Δήμο Ηγουμενίτσας εκτός από τον οικισμό Δρίμιτσα και τις κοινότητες Αγίας Μαρίνας, Κρυόβρυσης, Λαδοχωρίου, Γραικοχωρίου, Νέας Σελεύκειας, Αγίου Βλασίου, Καστρίου και Μαυρουδίου.

Αντίστοιχα από την έρευνα πεδίου που πραγματοποιήθηκε στο Πρωτοδικείο και στο Ειρηνοδικείο του Νομού Θεσπρωτίας (Παράρτημα πίνακες 17, 18, 19 και 20) και από το διάγραμμα 1 που ακολουθεί έχουν συσταθεί:

- τριάντα δύο συνεταιρισμοί, εκ των οποίων οι έξι έχουν έδρα την πρωτεύουσα του νομού, με την συντριπτική πλειοψηφία να έχει δημιουργηθεί μετά το 1981, ενώ οι πρόσφατοι με ημερομηνία χρονολόγησης μετά το 1990 είναι μόλις τέσσερις. Ως κύριος σκοπός σύστασης των συνεταιρισμών αναφέρεται η οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των μελών τους,
- δέκα οκτώ συνδικαλιστικές οργανώσεις, εκ των οποίων οι δέκα τρεις έχουν έδρα την Ηγουμενίτσα, με τις περισσότερες να έχουν ιδρυθεί κυρίως μεταξύ του 1988 και του 1995 (Ν.1264/82). Κυριότερος σκοπός των οργανώσεων αυτών είναι η μελέτη, προάσπιση, βελτίωση και προαγωγή των οικονομικών συμφερόντων των μελών τους,
- εξήντα οκτώ αγροτικοί σύλλογοι εγράφησαν στα βιβλία του εν λόγω Πρωτοδικείου μετά το 1984, ενώ μόλις δύο έχουν έδρα την πρωτεύουσα του Νομού Θεσπρωτίας. Βασικότερος σκοπός σύστασης των εν λόγω συλλόγων

- είναι η διεκδίκηση, η προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών,
- διακόσια δεκαπέντε επαγγελματικά σωματεία μετά το 1984, όπου τα 88 από αυτά έχουν έδρα την Ηγουμενίτσα, ενώ διακρίνονται σε διαφορετικές κατηγορίες δραστηριοτήτων: τέσσερεις περιβαλλοντικές οργανώσεις, τριάντα επτά εκπολιτιστικοί σύλλογοι και πενήντα ένα αθλητικά σωματεία.

- ενώ από το 1970 έως το 1983 έχουν καταχωρηθεί στα βιβλία του εν λόγω Πρωτοδικείου διακόσιες δεκαπέντε εγγραφές επαγγελματικών σωματείων.

Από έναν αρκετά εκτεταμένο κατάλογο φορέων επιλέχθηκαν αρχικά εκείνοι που η έδρα τους είναι και η πρωτεύουσα του νομού και στην συνέχεια περιοριστήκαμε σ' εκείνη την κρίσιμη μάζα που αξιολογήθηκε ότι έχει πιο δυναμική παρουσία στον συγκεκριμένο χώρο ή ότι θα ήταν ενδιαφέρον να εξεταστούν. Στον αριθμό λοιπόν, των εναπομεινάντων φορέων θεωρήθηκε απαραίτητη η διανομή ενός ερωτηματολογίου με κοινά ερωτήματα που παραπέμπει σε γενικά «προβλήματα» της τοπικής κοινωνικής πραγματικότητας όπως τυπική άσκηση αρμοδιοτήτων, έλλειψη συντονισμένων ενεργειών για να δοθούν λύσεις στα τοπικά προβλήματα, έλλειψη πρωτοβουλιών που άγουν σε αναπτυξιακές δραστηριότητες και ειδικά προβλήματα που αναπτύσσονται στο συγκεκριμένο τμήμα αυτής της μελέτης (Παράρτημα). Σημειώνεται εδώ ότι ο αριθμός των φορέων που συμπλήρωσε τελικά το ερωτηματολόγιο ήταν κατά πολύ μικρότερος από αυτόν που αναμενόταν αρχικά είτε γιατί κάποιοι σύλλογοι,

σωματεία και δευτεροβάθμιες ενώσεις δεν ανταποκρίθηκαν, παρ' όλες τις συστηματικές πιέσεις από την πλευρά μου, είτε γιατί κάποιιοι από αυτούς έχουν διαλυθεί. Συμπληρωματικές ποιοτικές συζητήσεις και συνολικές ποιοτικές εκτιμήσεις δίνουν μια πρώτη εικόνα των προβλημάτων και του βαθμού προσέγγισής τους.

Τα αντικείμενα διερεύνησης της εν λόγω έρευνας είναι ο βαθμός συνεργασίας μεταξύ φορέων της περιοχής και άλλων εξωτερικών παραγόντων, τα κύρια προβλήματα της πόλης, οι ρόλοι που δύνανται να διαδραματίσουν οι φορείς μπροστά στην προοπτική της βιώσιμης ανάπτυξης και προτάσεις που αφορούν την συγκρότηση μιας οργανωτικής δομής με εποπτικό ρόλο στην κίνηση των διαδικασιών.

Οι τοπικοί φορείς που συμμετέχουν στην έρευνα είναι οι εξής παρακάτω: η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ν. Θεσπρωτίας, η Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών Ν. Θεσπρωτίας, η Τοπική Ένωση Δήμων & Κοινοτήτων Ν. Θεσπρωτίας, το Τεχνικό Επιμελητήριο Ν. Θεσπρωτίας, το Επιμελητήριο Ν. Θεσπρωτίας, η Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Ηγουμενίτσας, το Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Ν. Θεσπρωτίας, ο Φίλοπρόδος Όμιλος Ηγουμενίτσας, ο Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος και Αρχαιολογικών Χώρων Ν. Θεσπρωτίας, η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Ν. Θεσπρωτίας, ο Σύλλογος Ελληνοϊταλικής φιλίας, η ΕΛΜΕ Ν. Θεσπρωτίας και τέλος ο Αθλητικός Οργανισμός Δήμου Ηγουμενίτσας.

Πίνακας 1: Νομική φύση των φορέων

Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ)	Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ)
Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ν. Θεσπρωτίας Τμήμα Πολεοδομικών Σχεδίων και Κανόνων	Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Ν. Θεσπρωτίας
Τ.Ε.Δ.Κ. Ν. Θεσπρωτίας	Φίλοπρόδος Όμιλος Ηγουμενίτσας
Εμποροβιοτεχνικό Επιμελητήριο Ν. Θεσπρωτίας	Σύλλογος προστασίας περιβάλλοντος
Αθλητικός Οργανισμός Δήμου Ηγουμενίτσας	Σύλλογος Ελληνοϊταλικής Φιλίας
Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Ηγουμενίτσας	Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Ν. Θεσπρωτίας
Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, Τμήμα Ηπείρου, Νομαρχιακή Επιτροπή Θεσπρωτίας	Ένωση Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Μία ταξινόμηση των προαναφερόμενων τοπικών παραγόντων με βάση τον νομικό καθεστώς από το οποίο διέπονται παρουσιάζεται στον πίνακα 1, προκειμένου να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για την ανάλυση που ακολουθεί:

Η έρευνα αυτή αποτελεί μόνο την βάση της πυραμίδας με κορυφή την εφαρμογή της Local Agenda 21 στα πλαίσια της αειφόρου ανάπτυξης. Καθίσταται προφανές ότι για την υλοποίηση της Local Agenda 21 πρέπει να ακολουθηθεί μια διαδικασία ενημέρωσης της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης, των ΟΤΑ του νομού, των νομικών προσώπων Δημοσίου Δικαίου, των Οργανισμών, των συλλόγων, των Σωματείων και των Επιμελητηρίων, των Δευτεροβάθμιων Ενώσεων καθώς και των άμεσα θιγόμενων από τον σχεδιασμό. Η διαδικασία όμως αυτή δεν θα πραγματοποιηθεί στα πλαίσια αυτής της διπλωματικής εργασίας αλλά μπορεί κάλλιστα να αποτελέσει επόμενο στάδιο αφού τελικό στόχο αυτής αποτελούν τα σενάρια που θα οδηγήσουν στην δημιουργία ενός οργανωτικού σχήματος που θα συντονίσει τις επιμέρους διαδικασίες.

4.3.2. Ανάλυση των ερωτηματολογίων

4.3.2.1. Σχέση των φορέων με την περιοχή μελέτης

Με βάση το ερώτημα αυτό προσδιορίζεται η σχέση του κάθε φορέα με τον χώρο που προσεγγίζει αυτή η έρευνα πεδίου: την αστική περιοχή της Ηγουμενίτσας. Η σχέση αυτή όπως παρατηρείται και από τον πίνακα 9 του παραρτήματος διαφοροποιείται για κάθε τοπικό παράγοντα ανάλογα με τις αρμοδιότητες του:

- η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, που σύμφωνα με τη διάκριση που γίνεται στον παραπάνω πίνακα ανάλογα με το νομικό καθεστώς αποτελεί ΝΠΔΔ, εποπτεύει και διαχειρίζεται τον νομό ενώ παράλληλα συνεργάζεται με τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης της περιοχής για την προώθηση κοινών αναπτυξιακών, πολιτιστικών και κοινωνικοοικονομικών στόχων που θέτει ο βασικός προγραμματισμός νομαρχιακού και περιφερειακού επιπέδου,
- Το Τμήμα Πολεοδομικών Σχεδίων & Κανόνων, που αποτελεί υπηρεσία της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, είναι ο κατ' εξοχήν φορέας προώθησης των διαδικασιών σχεδιασμού της περιοχής της Ηγουμενίτσας όπου συγκεντρώνει

τις προτάσεις των διαφόρων φορέων και τις παρεμβάσεις των πολιτών και διαμορφώνει το τελικό πλαίσιο σχεδιασμού της περιοχής.

- Η Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων, αποτελεί ΝΠΔΔ, εδρεύει και δραστηριοποιείται σ' όλη την περιοχή της Θεσπρωτίας ενώ η Ηγουμενίτσα αποτελεί το σημείο αναφοράς της ένωσης.
- Η Νομαρχιακή Επιτροπή του Τεχνικού Επιμελητηρίου Θεσπρωτίας, αποτελεί τοπικό παράρτημα ΝΠΔΔ, και έχει έδρα την πρωτεύουσα του νομού.
- Το Επιμελητήριο Θεσπρωτίας, συνιστά ΝΠΔΔ, έχει έδρα την Ηγουμενίτσα, τομέα ευθύνης όλο τον νομό και τα μέλη του είναι από τους τέσσερεις παραγωγικούς κλάδους: εμπορικό, βιομηχανικό, επαγγελματικό και βιοτεχνικό. Η Ηγουμενίτσα έχει μεγάλο αριθμό μελών σε σχέση με τον υπόλοιπο νομό.
- Η Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Ηγουμενίτσας συστήθηκε το 1984, αποτελεί ΝΠΔΔ, και αρχικός στόχος ήταν η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Στην συνέχεια διευρύνθηκε το αντικείμενό της και αυτή την στιγμή διαδραματίζει σημαντικό ρόλο σε επίπεδο σχεδιασμού για λογαριασμό του Δήμου Ηγουμενίτσας.
- Το Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Ν. Θεσπρωτίας, είναι ΝΠΔΔ, με μέλη σωματεία από ολόκληρο τον νομό.
- Ο Φίλοπρόοδος Όμιλος Ηγουμενίτσας ιδρύθηκε το 1961, συνιστά ΝΠΔΔ (σύλλογος μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα), και η πορεία του είναι παράλληλη με τα στάδια ανάπτυξης της πόλης. Οι δραστηριότητες που επιτελεί από την ίδρυση του μέχρι σήμερα ποικίλουν και είναι ανάλογες με τις ανάγκες που παρουσίαζε ο αστικός αυτός χώρος.
- Ο Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος και Αρχαιολογικών Χώρων Ν. Θεσπρωτίας, αποτελεί ΝΠΔΔ, δραστηριοποιείται στην προστασία του περιβάλλοντος και στην ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων της περιοχής.
- Η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών, είναι ΝΠΔΔ, και ασκεί δραστηριότητες που σχετίζονται με την διαμόρφωση των τιμών της αγοράς μέσω παρεμβάσεων στήριξης του αγροτικού εισοδήματος, προτάσεων για αλλαγή καλλιεργειών είτε σε συνεργασία με κρατικούς φορείς είτε με οργανώσεις ευρείας εμβέλειας. Αποτελεί σημαντικότατο οικονομικό φορέα του νομού, με εργατικό δυναμικό εκατό ατόμων που μετέχουν στην λήψη αποφάσεων.

- Ο Σύλλογος Ελληνοϊταλικής Φιλίας, που είναι ΝΠΙΔ, συνεργάζεται με την τοπική αυτοδιοίκηση για την προώθηση των πνευματικών, πολιτιστικών και ψυχαγωγικών εκδηλώσεων και ανάπτυξη πνεύματος φιλίας και αλληλεγγύης μεταξύ των δύο χωρών.
- Η Ένωση Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης Θεσπρωτίας, αποτελεί συνδικαλιστικό όργανο, με έδρα την πρωτεύουσα του νομού και δραστηριότητες που καλύπτουν την ευρύτερη περιοχή της Θεσπρωτίας.
- Ο Αθλητικός Οργανισμός Δήμου Ηγουμενίτσας, αποτελεί ΝΠΙΔ, με στόχο την ανάπτυξη και καλλιέργεια του αθλητισμού μέσω της οργάνωσης ημερίδων, διασυλλογικών και λοιπών αγώνων.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι δεν καταγράφονται, με σαφήνεια, οι αρμοδιότητες των τοπικών θεσμών στις περισσότερες των περιπτώσεων με αποτέλεσμα να μην διαπιστώνεται η αρμονική ή προβληματική συνύπαρξη των επί μέρους αρμοδιοτήτων καθώς και η ισόρροπη ή άνιση συμμετοχή τους στην λειτουργία της πόλης. Έτσι δεν μπορούν να διαπιστωθούν π.χ. με ακρίβεια τόσο τα πεδία δράσης όσο και οι «γκρίζες περιοχές» εάν υφίστανται μεταξύ της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και της Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων όσον αφορά την συνεργασία τους με τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης του νομού. Παράλληλα διακρίνεται η έλλειψη αρτιότητας και ακρίβειας από πλευράς των φορέων στον προσδιορισμό της σχέσης με την προαναφερόμενη περιοχή περιοριζόμενοι συχνά στην αναφορά ότι η πόλη αποτελεί την έδρα του φορέα.

Η πλειονότητα των φορέων (69.2%) όπως διακρίνεται στον πίνακα 2 που συνεργάστηκαν σ' αυτή την έρευνα έχουν τυπικά αρμοδιότητες που καλύπτουν την ευρύτερη περιοχή της Θεσπρωτίας ενώ οι υπόλοιποι τοπικοί παράγοντες (30.8%) επιτελούν δραστηριότητες είτε μέσα στα διοικητικά όρια του Δήμου της Ηγουμενίτσας (15.4%) είτε η δράση τους περιορίζεται αποκλειστικά στα οικιστικά όρια της περιοχής μελέτης. Ο πίνακας 2 χρησιμοποιείται σαν φόρμουλα «ιεράρχησης διοικητικών επιπέδων» ή «δομικών στοιχείων» ή «λειτουργικών πλεγμάτων» για την απλοποίηση της ανάλυσης.

Πίνακας 2: Διοικητική εμπέλεια των φορέων

ΟΝΟΜΑ ΦΟΡΕΑ	ΕΜΒΕΛΕΙΑ		
	ΝΟΜΟΣ	Π.Σ. ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	ΔΗΜΟΣ
1. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ν. Θεσπρωτίας			
2. Τμήμα Πολεοδομικών Σχεδίων και Κανόνων			
3. Τ.Ε.Δ.Κ. Ν. Θεσπρωτίας			
4. Τ.Ε.Ε - Νομαρχιακή Επιτροπή Ν. Θεσπρωτίας			
5. Εμποροβιοτεχνικό Επιμελητήριο Ν. Θεσπρωτίας			
6. Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Ηγουμενίτσας			
7. Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Ν. Θεσπρωτίας			
8. Φίλοπρόδος Όμιλος Ηγουμενίτσας			
9. Σύλλογος προστασίας περιβάλλοντος			
10. Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Ν. Θεσπρωτίας			
11. Σύλλογος Ελληνοϊταλικής Φιλίας			
12. ΕΛΜΕ Ν. Θεσπρωτίας			
13. Αθλητικός Οργανισμός Δήμου Ηγουμενίτσας			

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Παρόλο που θα μπορούσε κανείς εύκολα να συμπεράνει ότι ουσιαστικά οι φορείς που ασκούν επιτελική δράση στην περιοχή δεν αποτελούν αντιπροσωπευτικό δείγμα για την συνέχιση της έρευνας με κίνδυνο μονόπλευρου προσδιορισμού του τοπικού κράτους από μια γενικότερη καθοριστική δομή, η κατάσταση δεν έχει ακριβώς έτσι. Όλοι οι φορείς ανεξάρτητα από τις διοικητικές τους αρμοδιότητες εδρεύουν στον χώρο αναφοράς που αποτελεί βάση των δραστηριοτήτων τους και συνεπώς εμπλέκονται ενεργά στον σχεδιασμό. Εξάλλου η Local Agenda 21 συνιστά μια μορφή συνεχιζόμενου συμμετοχικού σχεδιασμού που ενσωματώνει στις αναπτυξιακές της διαδικασίες όλους τους φορείς, άτομα, ομάδες και ανώνυμα συμφέροντα στα πλαίσια της ευρύτερης περιοχής.

Γενικότερη διαπίστωση αποτελεί το γεγονός ότι η περιοχή μελέτης νοσεί από ενεργοποιημένους φορείς που να παρουσιάζουν άμεση ή έμμεση (με πιέσεις στα αρμόδια όργανα) συμμετοχή σε αναπτυξιακές διαδικασίες είτε αυτοί αντιπροσωπεύουν τμήμα του δημόσιου τομέα είτε αποτελούν μη κυβερνητικές οργανώσεις.

4.3.2.2. Αντικείμενο δράσης των τοπικών φορέων

Το αντικείμενο δράσης των φορέων της τοπικής κοινωνίας παρουσιάζεται αναλυτικά τόσο παρακάτω όσο και στον πίνακα 10 του παραρτήματος:

- Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση είναι υπεύθυνη σε επίπεδο νομού για την αναπτυξιακή στρατηγική και την διαχείριση των τοπικών υποθέσεων πλην των θεμάτων που άπτονται της Δημόσιας περιουσίας, των θεμάτων ασφαλείας (στρατός, αστυνομία, λιμενικό, δασαρχείο) και των οικονομικών υπηρεσιών. Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Θεσπρωτίας παρουσιάζει έντονη δραστηριότητα στην εκτέλεση έργων, στην ένταξη σε ευρωπαϊκά προγράμματα προστασίας του περιβάλλοντος και την δημιουργία υποδομών στήριξης της προσδοκώμενης ανάπτυξης.
- Το Τμήμα Πολεοδομικών Σχεδίων και κανόνων εποπτεύει την εκπόνηση μελετών πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού της περιοχής, προωθεί τις διαδικασίες ενημέρωσης των διαφόρων εμπλεκόμενων στο θέμα φορέων και των πολιτών και μετά την τελική διαμόρφωση των προτάσεων των μελετών προωθεί τις διαδικασίες έγκρισης αυτών.
- Η Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Θεσπρωτίας παρέχει συμβουλευτική, προγραμματική και τεχνική υποστήριξη στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης του νομού.
- Η Νομαρχιακή Επιτροπή του ΤΕΕ Θεσπρωτίας δρα ως εκπρόσωπος του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος σε ρόλο τεχνικού συμβούλου του κράτους σε θέματα που αφορούν τον Νομό Θεσπρωτίας.
- Τα Επιμελητήρια αποτελούν υποχρεωτικές, αυτοτελείς και ανεξάρτητες ενώσεις φυσικών προσώπων που ασκούν εμπορική δραστηριότητα σε ορισμένη περιφέρεια. Σκοπός των επιμελητηρίων είναι η προστασία και η ανάπτυξη του εμπορίου, της βιομηχανίας, της βιοτεχνίας και των επαγγελμάτων στην περιφέρειά τους μέσα στα πλαίσια των συμφερόντων της εθνικής οικονομίας, η παροχή γνωμοδοτικών εισηγήσεων για κάθε θέμα οικονομικού περιεχομένου προς την πολιτεία με γνώμονα πάντοτε την οικονομική ανάπτυξη της περιφέρειάς τους και την εξυπηρέτηση του γενικότερου συμφέροντος της εθνικής οικονομίας.
- Η Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Ηγουμενίτσας εκμεταλλεύεται μια παράλια έκταση που βρίσκεται βορειοδυτικά της Ηγουμενίτσας όπου υπάρχουν διάφορες τουριστικές δραστηριότητες, συνορεύει με υδροβιότοπους και αποτελεί το νότιο άκρο του δέλτα του Καλαμά.

- Το Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο έχει σαν αντικείμενο τα εργασιακά προβλήματα των σωματείων του και γενικότερα των εργαζομένων, καθώς και προβλήματα τοπικού και γενικού χαρακτήρα.
- Αρχικά το αντικείμενο του Φιλοπρόοδου Ομίλου Ηγουμενίτσας ήταν η διατήρηση και διάδοση της λαϊκής κληρονομιάς. Στην πορεία όμως και ιδιαίτερα μετά την μεταπολίτευση ο ΦΟΗ έδωσε και άλλο περιεχόμενο στην δράση του, παρενέβη έντονα στα κοινωνικά, περιβαλλοντικά (δημιουργία περιβαλλοντικής-οικολογικής ομάδας «ΓΑΙΑ» που τα μέλη της ασχολούνται με την προστασία-διατήρηση και ανάδειξη του περιβάλλοντος στην περιοχή) και πολιτιστικά ζητήματα (εκδηλώσεις, παραδοσιακοί χοροί, θεατρική ομάδα, δημιουργία βιβλιοθήκης) της πόλης.
- Αντικείμενο του Συλλόγου Προστασίας Περιβάλλοντος και Αρχαιολογικών Χώρων Ν. Θεσπρωτίας είναι η προστασία της πανίδας και της χλωρίδας, η διάσωση του ποταμού Καλαμά, η μετάδοση της αγάπης προς την φύση και η προστασία και ανάδειξη - αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων του νομού Θεσπρωτίας.
- Η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών αποσκοπεί, με την ισότιμη συνεργασία και την αμοιβαία βοήθεια των συνεταιριών στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των μελών της μέσα σε μια κοινή επιχείρηση.
- Στόχος του Συλλόγου Ελληνοϊταλικής Φιλίας είναι η πολιτισμική ανάπτυξη μεταξύ των δύο λαών Ελλάδας και Ιταλίας.
- Η Ένωση Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης Νομού Θεσπρωτίας είναι το συνδικαλιστικό όργανο των καθηγητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που μεριμνά για τα συμφέροντα των καθηγητών, της εκπαίδευσης και της παιδείας της περιοχής γενικότερα.
- Αντικείμενα δράσης του Αθλητικού Οργανισμού Δήμου Ηγουμενίτσας αποτελούν: η λειτουργία διαφόρων αθλητικών τμημάτων με ειδικευμένους καθηγητές ή προπονητές, η λειτουργία αθλητικών κέντρων, γυμναστηρίων και γενικά αθλητικών χώρων, και η διοργάνωση αθλητικών εκδηλώσεων και συναντήσεων.

Στο ερώτημα αυτό παρατηρείται ότι τα ΝΠΙΔ όπως φαίνεται από την ταξινόμηση με βάση το νομικό καθεστώς στον παραπάνω πίνακα σε σχέση με τα ΝΠΔΔ έχουν πιο περιορισμένο και συγκεκριμένο πεδίο δράσης με αποτέλεσμα την

ουσιαστική γνώση του αντικειμένου και των προβληματικών περιοχών που αυτό εμπεριέχει. Τα ΝΠΔΔ έχουν βασικά εποπτικές, γνωμοδοτικές και αναπτυξιακές αρμοδιότητες γεγονός που καθιστά το αντικείμενό τους περισσότερο ευρύ και γενικό ενώ παράλληλα οι περισσότερες λειτουργίες τους διακρίνονται από την αναγκαιότητα για άμεση επίλυση των 'βασικών' αναγκών.

Η ένταξη των περισσότερων λειτουργιών τόσο των κρατικών υπηρεσιών όσο και εκείνων που συνθέτουν την τοπική αυτοδιοίκηση στο πλαίσιο του 'βασικού' αιτήματος και της ικανοποίησης της άμεσης βασικής ανάγκης δεσμεύει σε μεγάλο βαθμό όλους τους δρώντες της τοπικής οικονομίας και των τοπικών θεσμών να μεταφράζουν όλα τα δυνατά προβλήματα με τέτοιους όρους. Ούτε από την πλευρά των θεσμών, αλλά ούτε και από την πλευρά των επιχειρηματιών είναι δυνατή μια φανερή απόκλιση σ' αυτό το πλαίσιο. Κάθε τέτοια απόκλιση εμπεριέχει τον κίνδυνο του αποσυντονισμού και της αποδιοργάνωσης της άτυπης συναίνεσης που διατρέχει την διαδικασία του «λανθάνοντος» προγραμματισμού, καθώς επίσης και της πιθανής αμφισβήτησης σημαντικών τοπικών συμφερόντων.

Τα ΝΠΔΔ διέπονται από υψηλή οικονομική αυτοτέλεια σε αντίθεση με την κατηγορία των ΝΠΔ που πέραν της έλλειψης οικονομικών πόρων παρουσιάζουν αδράνεια και στην δημόσια πολιτική. Έτσι απέχουν από κάθε μορφής επίσημη συμμετοχή ή συμβουλευτική διαδικασία με αποτέλεσμα οι αποφάσεις για τα τοπικά προβλήματα να λαμβάνονται από τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης και τα άλλα ΝΠΔΔ. Το ίδιο ισχύει φυσικά και για τις νομαρχιακές υπηρεσίες για τις οποίες όπως θα δούμε και παρακάτω σημαίνων χαρακτηριστικό τους αποτελεί η έλλειψη νομικής προσωπικότητας και διοικητικής αυτοτέλειας, γεγονός που δρα ως ανασταλτικός παράγοντας στην ανάπτυξη συνεργασιών.

4.3.2.3. Βασικά 'αιτήματα' της τοπικής κοινωνίας

Από την έρευνα πεδίου που διεξήχθη στην αστική περιοχή της Ηγουμενίτσας στους προαναφερόμενους φορείς με την χρήση ερωτηματολογίων, οι απαντήσεις των οποίων φαίνονται στον αντίστοιχο πίνακα, προκύπτει ένα ευρύ φάσμα αιτημάτων με τριάντα δύο καταγεγραμμένα προβλήματα. Από τον παρακάτω

πίνακα 3 όσο και από τους πίνακες 8 και 11 του παραρτήματος είναι δυνατόν να διακρίνουμε τόσο τα προβλήματα που υπογραμμίστηκαν από το σύνολο των ερωτώμενων τοπικών παραγόντων όσο και τα αντίστοιχα ποσοστά των φορέων που κατέγραψαν το συγκεκριμένο αίτημα.

Όπως καθίσταται προφανές και από τον πίνακα 3 τα προβλήματα της πόλης ταξινομούνται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες που στηρίζονται στην κρίση των τοπικών παραγόντων και στο κρίσιμη μάζα που της κατέγραψε. Έτσι η πρώτη κατηγορία αιτημάτων συγκροτεί την λίστα των βασικών προβλημάτων που καταγράφηκαν από μεγάλο ποσοστό φορέων ενώ οι υπόλοιπες δύο κατηγορίες συντίθενται από προβλήματα εξίσου σημαντικά αλλά που σημειώθηκαν από μικρότερο αριθμό δείγματος. Η πρώτη κατηγορία αιτημάτων αφορά ζητήματα όπως το αποχετευτικό, η λειτουργία του βιολογικού καθαρισμού, οι χώροι υποδοχής κοινωνικών, πολιτιστικών και αθλητικών δραστηριοτήτων, η κατασκευή λιμένος και μαρίνας ελλιμενισμού σκαφών ενώ ταυτόχρονα προσεγγίζει και θέματα σχεδιασμού - προγραμματισμού και εφαρμογής τους όπως το σχέδιο πόλης, η κυκλοφοριακή ρύθμιση και η κατασκευή του περιφερειακού δρόμου.

Τα προβλήματα της περιοχής ανάλογα με την φύση τους και τα κοινά χαρακτηριστικά που παρουσιάζουν ταξινομούνται σε πέντε μεγάλες κατηγορίες (Παράρτημα, πίνακας 8):

I. *Υποδομές*: Από την κατηγορία αυτή που αποτελεί και την βασικότερη κατηγορία προβλημάτων διαπιστώνουμε ότι τα δίκτυα υποδομής στην περιοχή είναι ελλιπή και οι κοινωνικές εξυπηρετήσεις ανεπαρκείς με αποτέλεσμα το επίπεδο υπηρεσιών προς τους κατοίκους να είναι χαμηλό. Παρατηρείται ολοκληρωτική έλλειψη βασικών υποδομών που κρίνονται απαραίτητες για την υγιεινή των κατοίκων (δίκτυο ύδρευσης, αποχέτευσης κλπ.) όσο και υποδομών που έχουν σχέση με την απομάκρυνση πληθυσμιακών μαζών κυρίως μερίδας των νέων (έλλειψη κοινωνικής, πολιτιστικής και αθλητικής υποδομής). Τα υπόλοιπα προβλήματα αφορούν την κατασκευή μεγάλων έργων που θα δημιουργήσουν οχλήσεις (λιμάνι, Εγνατία Οδός κλπ) και κτιριακών εγκαταστάσεων που δεν έχουν καν προγραμματιστεί.

Πίνακας 3: Ταξινόμηση των προβλημάτων της πόλης σε κατηγορίες

ΤΥΠΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ↓	ΟΝΟΜΑ ΦΟΡΕΑ ↓												
	1. ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	2. ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ & ΚΑΝΟΝΩΝ	3. ΤΕΔΚ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	4. ΤΕΕ - ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	5. ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	6. ΔΗΜΟΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	7. ΕΡΓ ΑΤΟ ΥΠ ΑΛΛΗΛΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	8. ΦΙΛΟΠΡΟΘΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	9. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	10. ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	11. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΗΣ ΦΙΛΙΑΣ	12. Ε.Α.Μ.Ε. ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	13. ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ
1. Δίκτυο αποχέτευσης	■	■	■			■	■		■				■
2. Εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού	■	■	■							■			
3. Σχέδιο πόλης	■		■				■			■			■
4. Κυκλοφοριακό πρόβλημα	■	■		■	■	■	■	■	■		■		■
5. Υγιεινή της πόλης	■		■										
6. Δίκτυο Ύδρευσης	■												
7. Αυξημένη ζήτηση γης για στέγη		■											
8. Υπερβολική δόμηση		■											
9. Κατασκευή περιφερειακού δρόμου		■	■				■			■		■	■
10. Αξιοποίηση της παραλίας Δρεπάνου			■										
11. Έλλειψη κοινωνικής, πολιτιστικής και αθλητικής υποδομής			■	■	■			■		■	■	■	■
12. Μεγάλη πληθυσμιακή συγκέντρωση				■	■								
13. Μικρός και ανομοιογενής πληθυσμός				■	■								
14. Ατμοσφαιρική ρύπανση και ηχορύπανση				■	■								
15. Έλλειψη κοινοχρήστων χώρων				■	■								
16. Κατασκευή λιμένας, μαρίνας					■		■		■				
17. Δημιουργία χώρων υποδοχής στάθμευσης					■								
18. Κατασκευή ζώνης ελευθέρων συναλλαγών					■								
19. Κατασκευή νοσοκομείου					■								
20. Κατασκευή Διοικητηρίου					■								
21. Έλλειψη παραγωγικών ιστών							■						
22. Κατασκευή εργατικών κατοικιών								■		■			
23. Ναρκωτικά		■						■					
24. Έλλειψη συνολικού σχεδιασμού									■				
25. Έλλειψη συγκροτημένου συστήματος λειτουργίας των υπηρεσιών									■				
26. Έλλειψη προοπτικών απασχόλησης									■				
27. Ίδρυση μουσείου και πινακοθήκης									■				
28. Κατασκευή της Εγνατίας Οδού										■			
29. Αεροπορική και σιδηροδρομική σύνδεση με μεγάλα έργα										■			
30. Έλλειψη χώρων αναψυχής για νέους και ηλικιωμένους										■		■	
31. Προσέλευση λαθρομεταναστών και προσφύγων										■			■
32. Έλλειψη αισθητικής στις κατασκευές												■	

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Π. *Αστικός σχεδιασμός*: Στοιχειώδη προβλήματα αυτής της κατηγορίας συνιστούν το ημιτελές σχέδιο πόλεως και το κυκλοφοριακό πρόβλημα όπου παρατηρείται δυσχερής κινητικότητα και προσέγγιση της περιοχής λόγω φόρτισης των οδικών αξόνων, που καθίσταται ιδιαίτερα έντονη κατά τους θερινούς μήνες. Το τελευταίο αυτό πρόβλημα πιστεύεται ότι θα αντιμετωπιστεί με την κατασκευή περιφερειακού δρόμου στον οποίο θα διοχετεύεται ο κύριος φόρτος κυκλοφορίας. Άλλα προβλήματα που συναντώνται στην περιοχή είναι η υπέρμετρη δόμηση σε συνδυασμό με την έλλειψη κοινοχρήστων χώρων (κυρίως πρασίνου) καθώς και η εντεινόμενη υποβάθμιση της αισθητικής και εν γένει της ποιότητας του δομημένου περιβάλλοντος της περιοχής και των φυσικών της στοιχείων.

Π. *Κοινωνία*: Η κατηγορία αυτή εμπεριέχει προβλήματα που έχουν σχέση με την δομή και το μέγεθος του πληθυσμού που τείνουν να αλλοιωθούν εξαιτίας της ανάμειξης με ξένα στοιχεία καθώς και δημογραφικά προβλήματα που σχετίζονται με την εσωτερική μετανάστευση που έχει σαν απόρροια την μεγάλη πληθυσμιακή συγκέντρωση σε μικρή αντικειμενικά έκταση. Ένα πρόβλημα εξίσου σημαντικό είναι η ανεπάρκεια χώρων αναψυχής τόσο για τους νέους όσο και για τους ηλικιωμένους γεγονός που εντείνει την αίσθηση της γεωγραφικής απομόνωσης.

ΙΙΙ. *Διοίκηση*: Τα διοικητικά προβλήματα που παρουσιάζει η πόλη δεν συνθέτουν κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της τοπικής κοινωνίας αλλά αποτελούν κύριο γνώρισμα της ελληνικής πραγματικότητας όπου είναι ορατή η έλλειψη ιεράρχησης των αρμοδιοτήτων καθώς και συντονισμού της διοικητικής μηχανής.

ΙV. *Οικονομία*: η τοπική οικονομία λόγω του μεγέθους της και της ανεπάρκειας υποδομών παρουσιάζει έλλειψη προοπτικών απασχόλησης και παραγωγικών ιστών ενώ παράλληλα εμφανίζεται μία μεγέθυνση του τομέα των υπηρεσιών.

Στο επίπεδο της διατύπωσης και αποδοχής των βασικών αιτημάτων είναι φανερό ότι παράγονται μια σειρά από ρόλοι στους οποίους θα πρέπει να ενταχθούν και τα προβλήματα, αλλά και οι φορείς και τα πρόσωπα που τα εκφράζουν. Οι αποδέκτες των αιτημάτων αυτών πρέπει να προσαρμοστούν προς την κατεύθυνση αυτών των ρόλων και ν' αναπτύξουν μια σειρά δραστηριοτήτων που θ' αναλογούν στον τύπο των προβλημάτων.

4.3.2.4. Ανάπτυξη συνεργασιών σε τοπική κλίμακα

Όπως είναι δυνατόν να διακρίνουμε από τον πίνακα 4 η συντριπτική πλειοψηφία των τοπικών παραγόντων αναπτύσσει συνεργασία με τους «κατέχοντες» την εξουσία σε τοπική κλίμακα όπως η τοπική αυτοδιοίκηση, τα Επιμελητήρια και οι αποκεντρωμένες κρατικές υπηρεσίες ενώ η δράση και συμμετοχή των μη κυβερνητικών οργανώσεων είναι ασθενής και θεμελιώνεται χαλαρά, είτε γιατί δεν έχει την αναγκαία θεσμική κάλυψη και δημοσιότητα είτε γιατί διαστρεβλώνεται από την παρέμβαση ομάδων συμφερόντων και πολιτικού ρεαλισμού.

Από τον πίνακα 12 στο παράρτημα παρατηρούνται συνεργασίες με φορείς πέραν αυτών που συμμετέχουν στην έρευνα όπως: ο Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας, ο Λιμενικό Ταμείο, η Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης, οι ΟΤΑ του νομού, η Αναπτυξιακή Εταιρεία Θεσπρωτίας, ο Εμπορικός σύλλογος, οι συνεταιρισμοί της περιοχής καθώς και πολιτιστικοί και αθλητικοί σύλλογοι, γεγονός που ενισχύει την άποψη ότι η τοπική κοινωνία «σιωπά» σε προβλήματα που την αφορούν. Διακρίνεται επίσης η ύπαρξη κάποιων συλλόγων όπως του συλλόγου Ελληνοϊταλικής Φιλίας ο οποίος καθ' όλη την διάρκεια παρουσίας του στον συγκεκριμένο χώρο δεν έχει συνάψει σχέσεις συνεργασίας με κάποιο τοπικό φορέα για την υλοποίηση κοινών προγραμμάτων. Όπως έχει ήδη αναφερθεί η σύσταση κάποιων συλλόγων δεν σημαίνει απαραίτητα ενεργοποίηση της κοινωνίας των πολιτών αλλά είτε μπορεί να ερμηνευτεί ως εξυπηρέτηση κάποιων συμφερόντων στον συγκεκριμένο χώρο και χρόνο είτε ότι συνοδεύεται από φιλόδοξες δράσεις που θα λάβουν χώρα όταν οι κοινωνικές συνθήκες θα είναι γόνιμες.

Από τα λιγιστά που αναφέρθηκαν όσον αφορά τα κοινά προγράμματα προς συνεργασία διαπιστώνεται ότι στην παρούσα χρονική περίοδο γίνονται ενέργειες για την διεκπεραίωση της κατηγορίας των βασικών προβλημάτων όπως αυτή συστήθηκε παραπάνω (δίκτυο αποχέτευσης, κατασκευή λιμένος, λειτουργία βιολογικού καθαρισμού κ.λ.π.)

Πίνακας 4: Συνεργασίες μεταξύ των φορέων της περιοχής

ΟΝΟΜΑ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥ ΦΟΡΕΑ ↓	ΟΝΟΜΑ ΦΟΡΕΑ ↓	1. ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ ¹	2. ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ & ΚΑΝΟΝΩΝ	3. ΤΕΔΚ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	4. ΤΕΕ - ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	5. ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	6. ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	7. ΕΡΓΑΤΟΫΠΑΛΛΗΛΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ ¹	8. ΦΙΛΟΠΡΟΔΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	9. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	10. ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	11. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΗΣ ΦΙΛΙΑΣ	12. Ε.Α.Μ.Ε. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	13. ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ
1. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Θεσπρωτίας				●				●	●	●	●	●	●	●
2. Τμήμα Πολεοδομικών Σχεδίων & Κανόνων									●					
3. ΤΕΔΚ Θεσπρωτίας		●						●	●	●	●			
4. ΤΕΕ - Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Θεσπρωτίας		●						●						
5. Επιμελητήριο Θεσπρωτίας		●		●			●	●			●			
6. Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Ηγουμενίτσας		●					●	●						
7. Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Θεσπρωτίας		●		●				●						
8. Φιλοπρόδος Όμιλος Ηγουμενίτσας		●		●			●	●			●			
9. Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος		●						●						
10. Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Θεσπρωτίας		●						●						
11. Σύλλογος Ελληνοϊταλικής Φιλίας		●						●						
12. ΕΑΜΕ Θεσπρωτίας		●					●	●						
13. Αθλητικός Οργανισμός Δήμου Ηγουμενίτσας		●						●						
14. Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης		●	●	●				●	●	●	●		●	
15. Λιμενικό Ταμείο		●		●		●		●						
16. Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας		●		●				●			●			
17. Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης		●		●				●						
18. Αναπτυξιακή Εταιρεία Θεσπρωτίας		●				●		●						
19. Εμπορικός σύλλογος Θεσπρωτίας		●					●	●						
20. Συνεταιρισμοί Ν. Θεσπρωτίας		●						●			●			
21. Πολιτιστικοί σύλλογοι Ν. Θεσπρωτίας		●						●	●					
22. Αθλητικοί σύλλογοι Ν. Θεσπρωτίας		●						●						●

¹ Οι συγκεκριμένοι παράγοντες δήλωσαν ότι συνεργάζονται με το σύνολο των τοπικών φορέων

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.3.2.5. Ανάπτυξη εξωτερικών συνεργασιών

Η διαπίστωση που προκύπτει όσον αφορά την ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας μεταξύ της τοπικής κοινωνίας και εξωτερικών παραγόντων τόσο σε πανελλήνια όσο και σε διεθνή βάση είναι ότι ο βαθμός συνέργειας ποικίλλει ανάλογα με τον

φορέα, τις αρμοδιότητες του και τους διαθέσιμους οικονομικούς πόρους. Επιπρόσθετα διακρίνονται ιδιαίτερα ασθενείς μορφές συνεργασίας στο διεθνές επίπεδο με μοναδικές περιπτώσεις τις εξής παρακάτω: μεταξύ της Δημοτικής Επιχείρησης Ανάπτυξης Ηγουμενίτσας και του ιταλικού Δήμου Cerreteri San Vito dei Normani όπου γίνονται ενέργειες για την αδελφοποίηση των δύο δήμων, μεταξύ του Εργατικού Κέντρου Ν. Θεσπρωτίας και συνδικαλιστικών φορέων της Ιταλίας με την διαμεσολάβηση της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος προκειμένου για την δημιουργία θέσεων εργασίας σε αρχαιολογικούς χώρους και σε άλλα πολιτιστικά θέματα καθώς και τέλος ανάμεσα στον Φίλοπρόοδο Όμιλο Ηγουμενίτσας και συλλόγους του εξωτερικού (Σερβία, Βουλγαρία, Ισπανία, Ιταλία, Γαλλία, Κύπρο), όπου γίνονται προσπάθειες ανάπτυξης του θεσμού των πολιτιστικών ανταλλαγών μέσω της χορευτικής και της οικολογικής ομάδας.

Από τις απαντήσεις που δόθηκαν στο συγκεκριμένο ερώτημα (Παράρτημα, πίνακας 13) διακρίνεται η ύπαρξη κάποιων μη κυβερνητικών οργανώσεων έντονα δραστηριοποιημένων όπως η περίπτωση του Φ.Ο.Η., σε αντιδιαστολή με άλλους αδρανείς ακόμη και σε ζητήματα που θα περίμενε κανείς να έχουν αναπτύξει κάποια μορφή τομεακής συνεργασίας με την γειτονική Ιταλία όπως ο Σύλλογος Ελληνοϊταλικής Φιλίας.

Οφείλουμε να παρατηρήσουμε επίσης ότι κάποιοι από τους θεσμούς που υπόκεινται σε ΝΠΔΔ (ΤΕΕ-Νομαρχιακή Επιτροπή Ν. Θεσπρωτίας και Τμήμα Πολεοδομικών Σχεδίων και κανόνων) υποστηρίζουν ότι δεν έχουν την ευχέρεια ανάπτυξης τέτοιων πρωτοβουλιών λόγω της δέσμευσης που υφίστανται από το θεσμικό πλαίσιο με απόρροια την καταλυτική συρρίκνωση της δράσης τους.

4.3.2.6. Προοπτικές μελλοντικών συνεργασιών

Οι προοπτικές ανάπτυξης και επέκτασης μελλοντικών συνεργασιών στο μεγαλύτερο ποσοστό τους είναι ευοίωνες αλλά εντούτοις γενικές χωρίς να υποδεικνύουν συγκεκριμένες δράσεις (Παράρτημα πίνακας 14). Ενδιαφέρουσες όμως είναι οι μελλοντικές συνεργασίες που πρόκειται ν' αναπτύξει ο σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος και Αρχαιολογικών χώρων Ν. Θεσπρωτίας που εστιάζονται στην δημιουργία αισθητικού άλσους στο Καρτέρι με την συμβολή

της Διεύθυνσης Δασών και της Κοινότητας Καρτερίου Ν. Θεσπρωτίας, με την Greenpeace για περιβαλλοντικά θέματα του νομού καθώς και το Υπουργείο Πολιτισμού για τους αρχαιολογικούς χώρους του νομού και την ίδρυση μουσείου στην Ηγουμενίτσα.

Όλοι οι φορείς, ανεξαιρέτως, αναφέρονται σε τύπους συνεργασίας που σχετίζονται άμεσα με το αντικείμενο και τις αρμοδιότητές τους ενώ δεν εκφράζεται η επιθυμία συμμετοχής σ' ένα ευρύτερο αναπτυξιακό πλαίσιο που θα συμπεριλαμβάνει όλη την τοπική κοινωνία και θα επιδιώκει την ευημερία της περιοχής. Ίσως γιατί τέτοιες μορφές σχεδιασμού προϋποθέτουν επιμόρφωση, καλλιέργεια και αλλαγή της ιδιοφελούς νοοτροπίας από την οποία διακατέχεται η ελληνική κοινωνία.

4.3.2.7. Ο ρόλος των φορέων στην προοπτική της αειφόρου ανάπτυξης

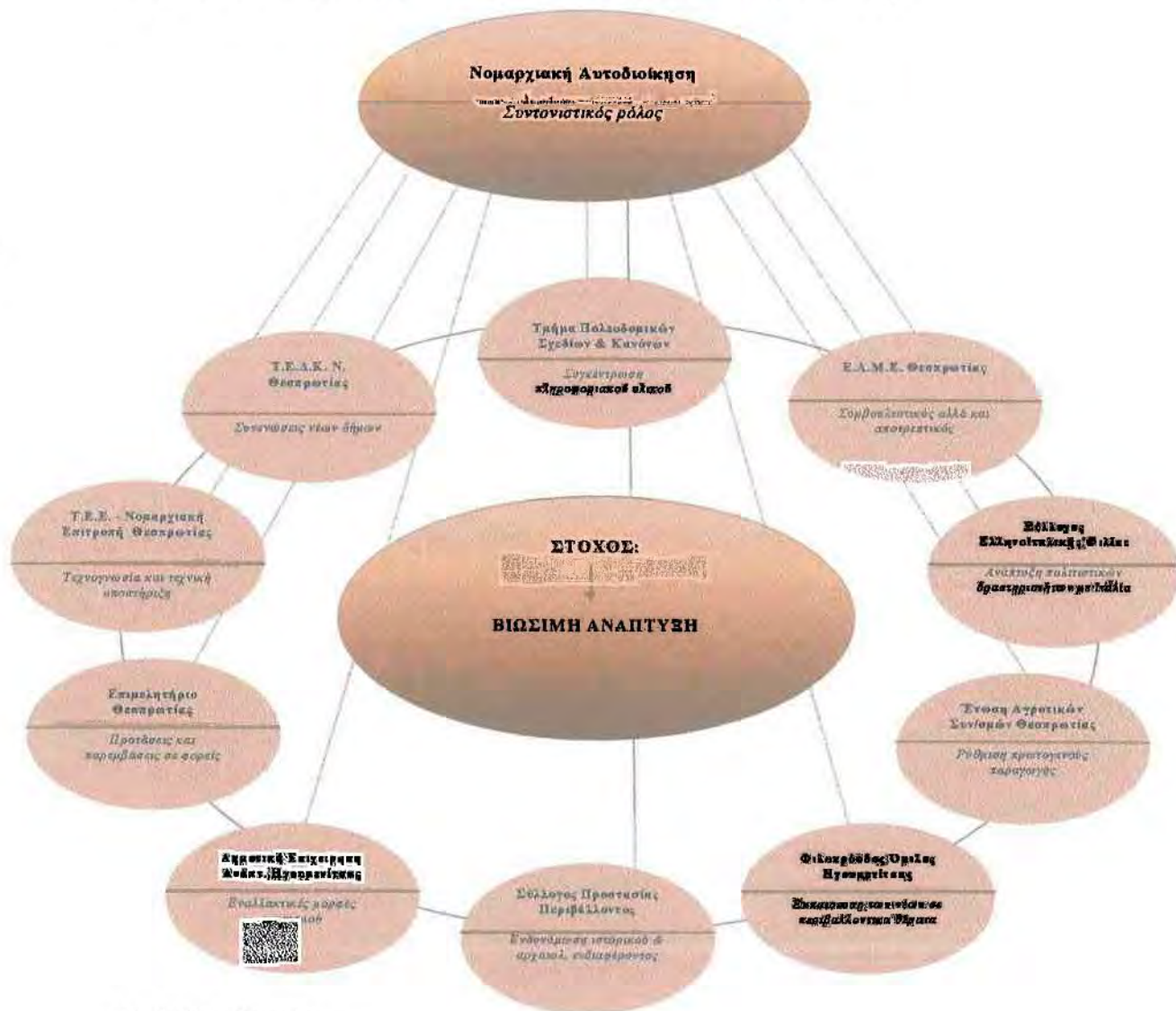
Οι απόψεις που εκφράζονται στο ερώτημα αυτό είναι πολύ ενδιαφέρουσες γιατί δίνουν άλλη διάσταση στην διεξαγωγή και αξιολόγηση της έρευνας ενώ ταυτόχρονα εκφράζονται αισιόδοξα μηνύματα από το σύνολο των φορέων για την επιτυχή πορεία της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης στην περιοχή με την συμβολή όλων (Παράρτημα, πίνακας 15). Αναλυτικότερα παρακάτω αναπτύσσονται οι ρόλοι που οι φορείς θεωρούν ότι μπορούν να υποδυθούν στην προοπτική της αειφόρου ανάπτυξης:

- Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση πιστεύεται ότι μπορεί να διαδραματίσει βασικό εποπτικό ρόλο λόγω της φύσης των αρμοδιοτήτων της αλλά και της εμπειρίας που απέκομισε από την εκπόνηση συγγενών προγραμμάτων με άξονα την βιώσιμη ανάπτυξη.
- Ο ρόλος του Τμήματος Πολεοδομικών Σχεδίων & Κανόνων, της νομαρχιακής αυτής υπηρεσίας, θα μπορούσε να είναι η συγκέντρωση πληροφοριακού υλικού το οποίο θα υποβοηθήσει τα διάφορα προγράμματα, ενώ παράλληλα θα προωθεί της διαδικασίες έγκρισης των προγραμμάτων αυτών.
- Ο ρόλος της Τ.Ε.Δ.Κ. με την προοπτική των συνενώσεων των ΟΤΑ θα είναι επιτελικός για την ομαλή λειτουργία των νέων δήμων. Η ελληνική και διεθνής εμπειρία όσον αφορά την εξέλιξη των θεσμών της τοπικής αυτοδιοίκησης έδειξε ότι οι τοπικές κοινωνίες που συνενώθηκαν μέσω συνεργασιών και

κοινωνικών συναινετικών διαδικασιών σε ευρύτερα πλαίσια σχηματίζοντας μεγάλες κοινότητες και δήμους στην βάση των τοπικών ιδιαιτεροτήτων με κοινές πολιτιστικές, ιστορικές παραδόσεις και παρόμοιες ή συμπληρωματικές οικονομικές ενασχολήσεις δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την πραγματική βιώσιμη ανάπτυξη, για την διατήρηση, ανανέωση, και αύξηση του πληθυσμού στις πατρογονικές του εστίες.

- Ο ρόλος που η Νομαρχιακή Επιτροπή του ΤΕΕ επέλεξε να παίζει στην επιτυχή πορεία για την βιώσιμη ανάπτυξη είναι η προσφορά τεχνικής υποστήριξης και τεχνογνωσίας.
- Ο ρόλος του Επιμελητηρίου Θεσπρωτίας θα είναι κυρίως παρεμβατικός προς τα αρμόδια όργανα γιατί έτσι τίθενται οι βάσεις για τον σχεδιασμό και την εκτέλεση αναπτυξιακών έργων για την βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής.
- Η Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Ηγουμενίτσας θα μπορούσε να λειτουργήσει ως καταλύτης σε μια σειρά από θέματα που σχετίζονται με εναλλακτικές μορφές τουρισμού, τουριστικής προβολής και σύγχρονων μεθόδων επικοινωνίας.
- Ο Φιλοπρόοδος Όμιλος Ηγουμενίτσας είναι δυνατόν να συμβάλλει στην βιώσιμη ανάπτυξη μέσα από την ενημέρωση και εκπαίδευση των νέων, από την διατήρηση και ανάδειξη του περιβάλλοντος καθώς επίσης και την ύπαρξη κοινωνικοπολιτιστικών υπηρεσιών που συντελούν στην συγκράτηση των νέων.
- Ο Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος και Αρχαιολογικών Χώρων Ν. Θεσπρωτίας μπορεί να συμβάλλει στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω της ισόρροπης πολιτιστικής ανάπτυξης της Θεσπρωτίας με μια σειρά έργων σε όλες τις επαρχίες του νομού με κριτήρια την σπουδαιότητα του αρχαιολογικού και ιστορικού ενδιαφέροντος καθώς και την δυνατότητα προσπέλασής τους.
- Η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών μπορεί να συμβάλλει στην βιώσιμη ανάπτυξη με διαμόρφωση της πρωτογενούς παραγωγής με μακροπρόθεσμη προοπτική λαμβάνοντας υπ' όψιν όλες τις νέες πληροφορίες που υπάρχουν καθ' ότι υπάρχει σύγχρονη μηχανογράφηση και προοπτική σύνδεσης με το δίκτυο Internet. Το στελεχιακό δυναμικό δε που απασχολεί η ένωση έχει την διάθεση για υλοποίηση νέων προγραμμάτων και δραστηριοτήτων.

Σχήμα 2: Ο ρόλος των φορέων στην πορεία προς την βιώσιμη ανάπτυξη

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

- Ο ρόλος του Συλλόγου Ελληνοϊταλικής Φιλίας μπορεί να είναι καθοριστικός στην βιώσιμη ανάπτυξη μέσω ανάπτυξης δραστηριοτήτων σε πολιτιστικό επίπεδο με την Ιταλία που θα στηρίζουν και θα ανοίξουν νέους ορίζοντες στην αειφορία.
- Ο ρόλος της Ε.Λ.Μ.Ε. στην πορεία για την βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να είναι συμβουλευτικός και στην βάση προτάσεων αλλά και αποτρεπτικός σε περιπτώσεις λανθασμένων επιλογών.

Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε ότι παραλείπονται οι απόψεις των φορέων του Εργατοϋπαλληλικού Κέντρου Θεσπρωτίας και του Αθλητικού Οργανισμού Δήμου Ηγουμενίτσας για τον λόγο ότι ο μεν πρώτος παρέπεμψε τέτοιου είδους

αναπτυξιακές πρωτοβουλίες στην κεντρική διοίκηση, ο δε δεύτερος δεν απάντησε στο ερώτημα.

Από τα παραπάνω διαπιστώνεται η αδυναμία έκφρασης μελλοντικών πρωτοβουλιών με συγκεκριμένο αντικείμενο παρέμβασης από το σύνολο της τοπικής κοινωνίας με συνέπεια οι ρόλοι που οι φορείς διαδραματίζουν στο εν λόγω σχήμα να χαρακτηρίζονται από ευρύτητα δράσεων και να δυσχεραίνουν την οργάνωση και λειτουργία του όλου πλέγματος.

4.3.2.8. Εναλλακτικές οργανωτικές δομές με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη

Σύμφωνα με τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν σχετικά με την επιλογή του οργανωτικού σχήματος (επίσημου ή άτυπου) που θα οδηγήσει στην σωστή κατεύθυνση προς την βιώσιμη ανάπτυξη συμπεραίνουμε ότι ελάχιστοι από τους φορείς ερμήνευσαν εις βάθος την ουσία του ερωτήματος και ακόμη πιο λίγοι έδωσαν ανάλογες απαντήσεις. Οι περισσότεροι θεώρησαν την βιώσιμη ανάπτυξη σαν μία ακόμη έννοια γύρω από την οποία αναπτύσσονται διάφορα προγράμματα που θα είναι πηγή άντλησης οικονομικών πόρων (Παράρτημα πίνακας 16).

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το σύνολο των φορέων πρότεινε κάποιο επίσημο σχήμα για την εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης, στοιχείο το οποίο πρέπει να ερμηνευθεί διττά: είτε ως έλλειψη εμπιστοσύνης προς οποιαδήποτε άτυπη (μη θεσμοθετημένη) μορφή εξουσίας, που αποτελεί άγνωστη πτυχή για τα ελληνικά δεδομένα, είτε ως ενέργεια ενίσχυσης της πολιτικής θέσης των εν λόγω φορέων παρουσιάζοντας ταυτόχρονα περισσότερο δημοφιλές πρόσωπο έναντι στους άμεσα θιγόμενους από τον σχεδιασμό. Το τελευταίο διαπιστώνεται και από την έρευνα όπου οι επιλογές των ΝΠΙΔ στην βάση τους σχετικά με το οργανωτικό μοντέλο αποτελούν ένα κλειστό σύνολο που συγκροτείται από τοπικά, περιφερειακά αλλά και κεντρικά όργανα αποκλείοντας στα πλαίσια δράσης του οποιαδήποτε μορφή συλλόγων, ενώσεων, συνδικαλιστικών οργάνων, εταιρειών παραγωγικών τάξεων αλλά και κοινωνικών ομάδων. Σε αντιδιαστολή με τα ΝΠΙΔ που προσέγγισαν σε υψηλό βαθμό την έννοια του προγράμματος της Local Agenda 21, χωρίς να γίνεται καμία αναφορά σ' αυτήν, και ευρύτερα την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης. Έτσι παρατηρούμε ότι μόλις 27,3% των φορέων

(δύο σύλλογοι και μία συνδικαλιστική οργάνωση) προσέγγισαν ένα διαχειριστικό μοντέλο που τείνει να χαράζει την σωστή κατεύθυνση προς την βιώσιμη ανάπτυξη και που θα συντίθεται από όλους τους φορείς της τοπικής κοινωνίας, θα είναι ένα «συμβούλιο πόλης» ευρύτερο από το δημοτικό συμβούλιο.

Από το σύνολο των τοπικών φορέων επισημάνθηκε η ανάγκη ενσωμάτωσης των παρακάτω παραμέτρων στην ατζέντα των διεργασιών που αφορούν την πρακτική εφαρμογή της αειφόρου ανάπτυξης: προσαρμογή του νομοθετικού πλαισίου στον στόχο έτσι ώστε οι επιθυμητές κατευθύνσεις να ενισχύονται με θεσμικά κίνητρα, πολιτική βούληση και οικονομική υποστήριξη, ενημέρωση, υψηλός βαθμός εξειδίκευσης, ευελιξία και αυτονομία στον χειρισμό των σχετικών με την βιώσιμη ανάπτυξη θεμάτων, συστηματική συγκέντρωση και κωδικοποίηση της πληροφορίας με σωστή αξιοποίηση αυτής στα εκπονούμενα προγράμματα, έλεγχος εφαρμογής - εκτέλεσης των αποφάσεων ώστε να συμβαδίζει με την διαλεκτική εξέλιξη των προγραμματιζόμενων δράσεων.

Τα οργανωτικά σχήματα που προτάθηκαν από τους εμπλεκόμενους στην διαδικασία φορείς σε μονομερή ή πολυμερή βάση είναι τα εξής παρακάτω:

- Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση με την υποστήριξη του περιφερειακού συμβουλίου και παράλληλη επιστημονική ενίσχυση από τα υπουργεία ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. και Ανάπτυξης,
- Ένας τομέας του Δήμου Ηγουμενίτσας ανεξάρτητος από την υφιστάμενη διοικητική δομή,
- Η Αμιγής Αναπτυξιακή Εταιρεία της Τ.Ε.Δ.Κ. σε συνεργασία με διαδημοτικές επιχειρήσεις,
- Η Αναπτυξιακή Εταιρεία Θεσπρωτίας,
- Οι δύο βαθμίδες της τοπικής αυτοδιοίκησης συνεργαζόμενες με φορείς του εξωτερικού και τέλος
- Όλοι οι φορείς της τοπικής κοινωνίας συμπεριλαμβανομένης της τοπικής αυτοδιοίκησης, των συνδικαλιστικών οργανώσεων, συλλόγων και λοιπών κοινωνικών ομάδων.

Εδώ πρέπει να υπογραμμίσουμε την αποχή του Αθλητικού Οργανισμού του Δήμου Ηγουμενίτσας από την ερώτηση, ενώ η Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης

Ηγουμενίτσας στάθηκε ουδέτερη ως προς την φύση της σύνθεσης αλλά τόνισε πως τα συνθετικά-μέλη θα πρέπει να έχουν αποδεχτεί την ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης και να αφοσιωθούν σ' αυτήν με έντονο ψυχικό σθένος.

Ένα άλλο σημείο το οποίο έχει βαρύνουσα ισχύ ως προς την αξιολόγηση του ερωτήματος είναι ότι κανένα από τα προτεινόμενα οργανωτικά πλέγματα δεν αποτελεί ένα πραγματικά συμμετοχικό μοντέλο σχεδιασμού που να εντάσσεται στην ιδέα της «εκπαιδευόμενης κοινωνίας», μιας κοινωνίας δηλαδή που μέσα από τις διαδικασίες στις οποίες ενεργά συμμετέχει, μαθαίνει σταδιακά να βελτιώνει τις αποφάσεις της και να εκφράζει καλύτερα αυτό που θέλει. Πρέπει ν' αναφερθεί πάντως εδώ ότι η αποφασιστική αποτελεσματικότητα των συμμετοχικών διαδικασιών εξαρτάται από την «δημοκρατικότητα» των θεσμών αλλά και από το πολιτισμικό επίπεδο και την αγωγή του πληθυσμού (*Αραβαντινός, 1997*).

Το σχήμα λοιπόν που προτείνεται ως το περισσότερο πρόσφορο για την επιτυχή πορεία προς την βιώσιμη ανάπτυξη, στην περίπτωση της Ηγουμενίτσας είναι εκείνο το οποίο θα συντονίζεται από την πρωτοβάθμια τοπική αυτοδιοίκηση, του νέου πλέον δήμου, θα ενισχύεται από όλους τους τοπικούς θεσμούς και φορείς στα πλαίσια ενός ενιαίου προγράμματος δράσης για το οποίο τόσο η διαδικασία λήψης αποφάσεων όσο και η υλοποίησή τους θα περιλαμβάνει την ενεργό συμμετοχή των κατοίκων της περιοχής.

Το σχήμα αυτό δεν είναι σίγουρα απλό ως προς την εφαρμογή του και το πρόγραμμα της Local Agenda 21 δεν αποτελεί ασφαλώς μία συνηθισμένη διαδικασία. Χρειάζεται υποστήριξη και συμμετοχή για να δημιουργηθεί, το κατάλληλο έδαφος έτσι ώστε να αναπτυχθεί, κριτική, ιδέες και αειφορικό όραμα για να πραγματοποιηθεί. Η αειφόρος ανάπτυξη δεν έχει συγκεκριμένη πορεία και κατεύθυνση, ούτε ξεκάθαρο τέρμα αλλά υπάρχουν τα μέσα που κάνουν την διαδρομή ξεκάθαρη για την επίτευξη των στόχων.

4.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η κριτική παρουσίαση των συγκεντρωθέντων από την έρευνα στοιχείων που επιχειρήθηκε σ' αυτό το κεφάλαιο αποκάλυψε τα βασικά χαρακτηριστικά της

τοπικής κοινωνίας, τα προβλήματα και τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει καθώς και τις προοπτικές εφαρμογής του προγράμματος της Local Agenda 21 στα πλαίσια της αειφόρου ανάπτυξης. Κλείνοντας η ενότητα αυτή ανακεφαλαιώνει τα κύρια σημεία που επισημάνθηκαν και προτείνει ερευνητικά πλέον θέματα για το μέλλον. Κύρια γνωρίσματα των δράσεων που θα αναληφθούν για την υλοποίηση του παραπάνω προγράμματος πρέπει να αποτελέσουν: (α) η μεταφορά ευθυνών και πολιτικών εξουσιών της διοίκησης προς τις μεσαίες και κατώτερες βαθμίδες έτσι ώστε να αναληφθεί πραγματική και όχι εικονική δράση για την υλοποίηση του στόχου, (β) στελέχωση του όποιου «βιώσιμου σχήματος» με εξειδικευμένους επαγγελματίες που θα συντονίζουν και θα ελέγχουν την πορεία των διαδικασιών, (γ) συστήματα ελέγχου που θα ανιχνεύουν τον βαθμό ικανοποίησης των πολιτών (δ) προσαρμογή του θεσμικού πλαισίου για την υλοποίηση του στόχου.

Από την έρευνα πεδίου που πραγματοποιήθηκε στην περιοχή και την ανάλυση των ερωτηματολογίων γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι ο τρόπος οργάνωσης οδηγεί προς την κατεύθυνση υποβάθμισης των ειδικών προβλημάτων στο τοπικό επίπεδο και στο χαμηλό βαθμό προσαρμογής των τοπικών θεσμών στα προβλήματα ρύθμισης της τοπικής οικονομίας αφού οι θεσμοί αυτοί και οι λειτουργίες τους προσανατολίζονται καταρχήν προς τους όρους της εσωτερικής τους συγκρότησης και μόνο και κατά δεύτερο λόγο αναφέρονται στις εξειδικευμένες ανάγκες και απαιτήσεις του αντικειμένου τους.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό γνώρισμα αποτελεί ο ελλιπής συντονισμός και ο χαμηλός βαθμός συνεργασίας που παρουσιάζεται ανάμεσα στους τοπικούς φορείς γεγονός που αντανάκλαται και στην αδυναμία της τοπικής διοίκησης ν' αναπτύξει συστήματα και μηχανισμούς που θα οδηγούν σε μια λειτουργική ανάπτυξη του τοπικού πλαισίου της οικονομικής δραστηριότητας. Τα παραπάνω αποτελούν τεκμήριο ότι στο πεδίο των επιμέρους λειτουργιών των τοπικών θεσμών έχουν παγιωθεί συγκεκριμένες κατοχυρώσεις προνομίων που παίζουν αποφασιστικό ρόλο στην δημιουργία και αναπαραγωγή του υπάρχοντος πλαισίου οικονομικής δραστηριότητας (*Ψυχοπαίδης και Γετίμης, 1989*).

Αποτελεί γεγονός αδιαμφισβήτητο που καθίσταται σαφές από την σχετική έρευνα ότι οι δυνατότητες των τοπικών πρωτοβουλιών είναι περιορισμένες και η

εμβέλεια των τοπικών πρωτοβουλιών μικρή. Δεν πρέπει ωστόσο να υποτιμώνται οι εγγενείς δυσκολίες που προκύπτουν κάθε φορά που προβάλλεται ένα αίτημα και επιδιώκεται η ικανοποίησή του προκειμένου να υπερκερασθεί η αδράνεια και η αναβλητικότητα των αρχών, ιδίως στο περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Θα μπορούσε λοιπόν να διερωτηθεί κανείς κάτω από τέτοιες συνθήκες τι ελπίδες απόσπασης οικονομικών πόρων έχει η Θεσπρωτία προκειμένου να στηρίξει την ανάπτυξή της (ΚΕΠΕ, 1995).

Μια τέτοια απαισιόδοξη στάση είναι, εν μέρει τουλάχιστον, απόρροια μιας νοοτροπίας εξάρτησης, προσμονής λύσεων εκ των έξω, η οποία αποτελεί ίσως το μεγαλύτερο απ' όλα τα εμπόδια στην ανάπτυξη. Είναι απόρροια μιας πλανημένης εκτίμησης ότι η ανάπτυξη της περιοχής εξαρτάται αποκλειστικά ή σχεδόν αποκλειστικά από τις αποφάσεις και τη δράση του εθνικού κέντρου. Ότι οι τοπικοί παράγοντες είναι εντελώς αδύναμοι για την ανάληψη οποιασδήποτε σημαντικής πρωτοβουλίας. Καθίσταται λοιπόν σαφής η απουσία ενεργοποιημένων τοπικών συνιστωσών, που δεν προβλέπονται από θεσμικό πλαίσιο, αλλά και των ίδιων των πολιτών από τον συγκεκριμένο χώρο που θα παράγουν αναπτυξιακές πρωτοβουλίες στα συγκεκριμένα αιτήματα που διατυπώθηκαν και που θ' αποτελέσουν ρόλο-κλειδί στην διαμόρφωση της τοπικής πραγματικότητας. Απαραίτητη λοιπόν προϋπόθεση για να ευδοκιμήσει η αιφόρος ανάπτυξη παραμένει η πλατειά κοινωνική αποδοχή της ιδέας και η συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στις επιμέρους διαδικασίες που θα επιταχύνουν την εξελικτική της πορεία.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ**5.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ**

Η παρούσα μελέτη «ανοίγει» με την ανάλυση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης, την επίδραση που έχει ασκήσει σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο και την κατανόηση των στόχων και των ενδογενών στοιχείων του προγράμματος της Local Agenda 21. Η νέα προσέγγιση ενσωματώθηκε στην πολιτική πολλών διεθνών οργανισμών ως κριτήριο για την κρίση του συνόλου της μελλοντικής αναπτυξιακής πολιτικής και υιοθετώντας ένα σημαντικό αριθμό στοιχείων από αναπτυξιακές θεωρίες και πολιτικά πρότυπα απέκτησε δυναμική σε επίπεδο έρευνας και πολιτικής και πολυδιάστατο αλλά αμφιλεγόμενο περιεχόμενο. Έτσι παρά τα θετικά στοιχεία που συγκεντρώνει η νέα ιδεολογία, που επικεντρώνονται στην ανάπτυξη προγραμμάτων αυτοβοήθειας, την συμμετοχική πολιτική και την τοπική ανάπτυξη, αμφισβητήθηκε από πολλούς για την ασάφεια και την αοριστία της, την ετερογένεια του υποβάθρου της, την καθολικότητά της και την συνύπαρξη αντικρουόμενων συμφερόντων.

Στα πλαίσια λοιπόν, δημιουργίας δράσεων και πολιτικών που θα αφομοιώσουν την έννοια της αειφόρου ανάπτυξης συγκροτήθηκε το 1992 η Agenda 21 στο Ρίο της Βραζιλίας, η οποία στο κεφάλαιο 28 παραπέμπει σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας στην ανάπτυξη ενός τοπικού προγράμματος δράσης (Local Agenda 21) για τον 21^ο αιώνα που θα συντονιστεί από τις τοπικές αυτοδιοικήσεις και θα κυοφορηθεί από την τοπική κοινωνία. Συνεπώς η Local Agenda 21 συνιστά μια πολυσχιδή αναπτυξιακή πρωτοβουλία που προϋποθέτει αλλαγή στις αντιλήψεις και τον τρόπο ζωής, υιοθέτηση λιγότερο καταναλωτικών προτύπων κάνοντας χρήση του κριτηρίου της επλεξιμότητας, εκδημοκρατισμό της διαδικασίας λήψης αποφάσεων διαμέσου της ενίσχυσης του βαθμού συνειδητοποίησης και συμμετοχής των πολιτών, καθώς παράλληλα και καταγραφή-έλεγχο των αποτελεσμάτων ώστε να αξιολογηθούν τα μέτρα που οδηγούν στην επίτευξη του στόχου.

Από την εμπειρία που καταγράφηκε στο ευρωπαϊκό επίπεδο γίνεται φανερή η προσπάθεια σύνδεσης της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης με ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων θεωρίας και πρακτικής του σχεδιασμού. Οι βασικοί στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης για τις αστικές περιοχές (αστική αειφορία), που εκφράζονται στο τοπικό επίπεδο μέσω της Local Agenda 21, δηλώνουν μια πρόθεση διείσδυσης και επανεπένδυσης στις αστικές και περιφερειακές περιοχές με πρωτοβουλίες όπως: η διαμόρφωση τοπίου και ελεύθερων χώρων, βελτιώσεις στην περίμετρο των πόλεων, δεντροφυτεύσεις, κυκλοφοριακές ελαφρύνσεις, διατήρηση ενέργειας, ανακύκλωση απορριμμάτων και προώθηση των οικολογικών αγορών κ.α.

Διακρίνουμε λοιπόν, όπως επισημάνθηκε στην ανάλυση, μια διείσδυση της λογικής της νέας προσέγγισης στην πολιτική των ευρωπαϊκών χωρών με διαφορετική όμως για κάθε κράτος λειτουργία. Στις χώρες της Βορειοδυτικής και Κεντρικής Ευρώπης για διαφορετικούς ιστορικά λόγους και υπό διαφορετικές αντιλήψεις το περιβαλλοντικό στοιχείο έχει αποκτήσει κάποια ειδική βαρύτητα, σε αντίθεση με χώρες της Μεσογείου στις οποίες διακρίνουμε την ανάληψη

σημαντικών πρωτοβουλιών, σε εθνικό επίπεδο, προς αυτή την κατεύθυνση τα τελευταία χρόνια.

Σε σχέση με την ελληνική πραγματικότητα, στο κεντρικό βασικά επίπεδο, και την σύγκριση της με άλλες χώρες, δύο είναι οι βασικές παρατηρήσεις που πρέπει να γίνουν: Πρώτον ότι η χώρα μας βρίσκεται στον απόηχο των ευρωπαϊκών εξελίξεων με αποτέλεσμα να διακρίνεται μία «εσπευσμένη» προσπάθεια ένταξης της έννοιας στην πολιτική και δεύτερον μία «προκλητική» διάσταση ανάμεσα στην θεωρία και την πρακτική της έννοιας προσπαθώντας να ενσωματώσει στο ήδη υπάρχον θεσμικό πλαίσιο την νέα ιδεολογία. Είναι φανερό ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει ρητά εκφρασμένη περιβαλλοντική πολιτική σε κυβερνητικό επίπεδο. Ο προβληματισμός που αναπτύσσεται για την συσχέτιση του χωρικού με τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό βρίσκεται στην αρχή και χρειάζεται ν' αναπτυχθεί περισσότερο, υπό το φως και των τελευταίων εξελίξεων στον ευρωπαϊκό χώρο.

Συγκεκριμένα, σχετικά με τα παραδείγματα εφαρμογής της Local Agenda 21 και την περιβαλλοντική χάρτα που αναπτύχθηκαν παραπάνω για τρεις ελληνικούς δήμους τα συμπεράσματα που προκύπτουν είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά για κάποιους από αυτούς. Ειδικότερα, η υλοποίηση του προγράμματος αυτού στον Δήμο Χαλανδρίου στέφεται από ιδιαίτερα προσεκτικά βήματα και δράσεις, γεγονός που σ' αυτό το συγκεκριμένο στάδιο σηματοδοτεί μία επιτυχημένη πορεία προς την βιώσιμη ανάπτυξη. Σε αντιδιαστολή με τον Δήμο Χαλανδρίου, ο Δήμος Αμαρουσίου εμφανίζεται να προσπαθεί να επιστεγάσει τις πολιτικές του δράσεις όσον αφορά τον σχεδιασμό του χώρου υπό το πρίσμα της βιώσιμης ανάπτυξης, χωρίς να έχουν υλοποιηθεί κυριολεκτικά συντονισμένες ενέργειες που να εξασφαλίζουν την δημόσια συμμετοχή και ενημέρωση, σημείο που αποτελεί βασικό συστατικό του προγράμματος. Η περιβαλλοντική χάρτα που συστήθηκε στο Λαύριο, αποτελεί ίσως την σημαντικότερη ελληνική εμπειρία, που πραγματοποιήθηκε από ίδια πρωτοβουλία και απέδειξε ότι μέσα από δυσμενείς συνθήκες και δυσχερείς οικονομικές καταστάσεις η κατάλληλη πληροφόρηση μπορεί να εξασφαλίσει την κατανόηση των πιο κρίσιμων θεμάτων, να διεγείρει

την λαϊκή συνείδηση στα θέματα περιβάλλοντος και να επιτύχει ομοφωνία για την αειφόρο ανάπτυξη.

Συμπερασματικά όσον αφορά την περιοχή της Ηγουμενίτσας, γίνεται μια προσπάθεια να απεικονιστούν τα αντικειμενικά δεδομένα που συνθέτουν την τοπική πραγματικότητα, τόσο στον υπό μελέτη χώρο όσο και στην ευρύτερη περιοχή. Ως απόρροια της ανάλυσης που προηγήθηκε προκύπτουν τα εξής βασικά συμπεράσματα:

- Το πρώτο στοιχείο που διαπιστώνεται είναι τα φανερά δομικά προβλήματα που απορρέουν από την διάσπαρτη οικιστική διάρθρωση, την γεωγραφική απομόνωση, την μη συντονισμένη ανάπτυξη, τον γηρασμένο σχετικά πληθυσμό και την κατακόρυφη πτώση της γεννητικότητας, την αύξηση των απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα καθώς και την έλλειψη εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο χώρος είναι πολλαπλά με διαστάσεις κοινωνικές, οικονομικές, διοικητικές, έλλειψης υποδομών και αστικού σχεδιασμού. Είναι βέβαιο, πως αν το δείγμα ήταν μεγαλύτερο και υπήρχε συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών τα προβλήματα θα ήταν περισσότερα σε πλήθος και η ταξινόμηση κατά κατηγορίες πιθανόν να είχε διαφορετική μορφή. Όλες οι παραπάνω ενδείξεις ασφαλώς σηματοδοτούν μία φθίνουσα πορεία, που παραπέμπει σε βασικές διαρθρωτικές αλλαγές που με την σειρά τους προϋποθέτουν κατά πρώτο λόγο την ανάληψη πολιτικών πρωτοβουλιών τόσο σε κεντρικό όσο και σε τοπικό επίπεδο προς μία συντονισμένη ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής και κατά δεύτερο λόγο την διάθεση κονδυλίων που θα δράσουν προς όφελος των περιφερειακών ανισοτήτων και της τοπικής οικονομίας. Εδώ πρέπει να επισημάνουμε ότι πέραν από την ειδική βαρύτητα που έχει η αναγνώριση της ταυτότητας των προβλημάτων για την μελέτη αυτή, ο στόχος παραμένει η συνεργασία του συνόλου της κοινωνίας για να αντιμετωπιστούν τα τιθέμενα αιτήματα.
- Δεύτερο στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι η συγκεκριμένη οικιστική δομή και ο τρόπος διαχείρισης της ανάπτυξης από τους τοπικούς φορείς συνιστά ανασταλτικό παράγοντα για την πορεία προς την βιώσιμη ανάπτυξη. Η

αδιαφορία που διαπιστώνεται σχετικά με την ανάδειξη των τοπικών ιδιαιτεροτήτων, των στοιχείων δηλ. που συνιστούν το φυσικό περιβάλλον της περιοχής και την πολιτιστική κληρονομιά, συνθέτουν την εικόνα ενός χώρου εγκαταλειμμένου τόσο από το εθνικό κέντρο όσο και από τους ίδιους τους κατοίκους του. Η κατασκευή έργων υποδομής (λιμένας, Εγνατία οδός) έστω και με αργούς ρυθμούς θα συμβάλλει αναμφισβήτητα στην άρση της απομόνωσης και πιθανόν να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας αλλά όλα αυτά πρέπει να συμβαίνουν ταυτόχρονα με την ποιότητα ζωής στον αστικό χώρο και την ανάπτυξη του κοινωνικού παράγοντα στην ζωή της πόλης. Αν αυτός ο παράγοντας αγνοηθεί τότε η πόλη δεν θα αποτελεί πλέον καταφύγιο για τους κατοίκους της και πόλο έλξης για τους ξένους αλλά κέντρο απώθησης και μαρασμού.

- Ένα τρίτο στοιχείο που αναδύεται είναι ότι η εικόνα της διαχείρισης της τοπικής οικονομίας που αποτελεί μία σθεναρή επιβεβαίωση της σύγχυσης που διαπιστώθηκε προηγούμενα, αναδεικνύει την ίδια αταξία και στην διάκριση των ρόλων των τοπικών παραγόντων στα πλαίσια συμπεριφοράς τους όσον αφορά τον σχεδιασμό του χώρου. Επίσης άλλα στοιχεία που διακρίνονται από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων σε δείγμα δεκατριών φορέων είναι η έλλειψη ουσιαστικής συνεργασίας, η αδράνεια της τοπικής κοινωνίας όσον αφορά το δικαίωμα του πολίτη μέσα από δημοκρατικές διαδικασίες να συμμετέχει ενεργά στην λήψη αποφάσεων σχετικά με τον σχεδιασμό του χώρου και την ποιότητα ζωής, τα πολύπλευρα προβλήματα και τέλος η ανυπαρξία τέτοιων δικτύων συνεργασίας τόσο με φορείς του εξωτερικού όσο και του εσωτερικού που θα οδηγήσουν στην αστική αειφορία. Τα δίκτυα συνεργασίας που έχουν αναπτυχθεί είναι ελάχιστα και περιορίζονται ουσιαστικά σε συνεργασίες που προβλέπονται από την νομική φύση των φορέων και από το καταστατικό, ενώ παρατηρείται μία ισχνότητα στην ανάπτυξη οιασδήποτε άλλης συνέργειας με φορείς τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού.
- Ένα τέταρτο στοιχείο που διαπιστώνεται είναι ότι στην ευρύτερη περιοχή υπάρχει ένα πλήθος φορέων με διαφορετική χωρική εμβέλεια, που είτε λόγω πολιτικών και άλλων σκοπιμοτήτων είτε λόγω αδυναμίας που επιβάλλεται από

το θεσμικό πλαίσιο που διέπονται, δεν υπάρχει υψηλός βαθμός συνεργασίας ακόμη και όταν πρόκειται για το ίδιο αντικείμενο παρέμβασης. Παράλληλα ενώ ο αριθμός των μη κυβερνητικών οργανώσεων είναι ιδιαίτερα μεγάλος, όπως είναι δυνατόν να διαπιστώσουμε από το παράρτημα, είναι εντούτοις ανακριβής με την έννοια ότι ένα μέρος τους δεν υφίσταται πλέον χωρίς να έχουν ενημερωθεί τα αντίστοιχα βιβλία του Πρωτοδικείου Θεσπρωτίας και ακόμη και στην περίπτωση των υπολοίπων η κινητοποίηση που σημειώνεται για διάφορες αναπτυξιακές δράσεις είναι περιορισμένη και δεν εκδηλώνεται με τους κατάλληλους τρόπους. Πέραν των φορέων αυτών η συμμετοχή των κατοίκων στα ζητήματα της πόλης είναι ανύπαρκτη, είτε γιατί η ενημέρωση είναι ελλιπής είτε γιατί δεν οικειοποιήθηκαν ποτέ αυτού του δικαιώματος.

- Πλην των παραπάνω ζητημάτων ένα τελευταίο στοιχείο που προκύπτει, είναι ότι η τοπική κοινωνία φαίνεται έτοιμη, από συζητήσεις με αρμόδιους φορείς, να δεχτεί την πρόκληση για την ανάληψη μιας τέτοιας πρωτοβουλίας (Local Agenda 21) και προτείνει κάποια εναλλακτικά διοικητικά σχήματα που έτσι ώστε να επιτευχθεί ο στόχος αυτός. Τα σχήματα που προτάθηκαν είναι πολλά, είτε λόγω αδυναμίας στην κατανόηση της ουσίας της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης, είτε λόγω της ωφελιμιστικής νοοτροπίας των φορέων να διεκδικούν την συμμετοχή τους σε κάθε σχήμα αίροντας τους περιορισμούς που υφίστανται από τις αρμοδιότητες τους. *Το κατάλληλο σχήμα, που προτείνεται λοιπόν από την μελέτη αυτή, είναι εκείνο που προβλέπει την συμμετοχή και συνεργασία της τοπικής κοινωνίας στο σύνολό της, πέραν από πολιτικές σκοπιμότητες και ωφελιμιστικές αντιπαραθέσεις: η συνύπαρξη θεσμών, μη κυβερνητικών οργανώσεων και κατοίκων για τον σχεδιασμό του χώρου συνθέτει την ιδανική πλην όμως διόλου ουτοπική διοικητική δομή.*

Η ύπαρξη όμως αναπτυξιακών δυνατοτήτων δεν οδηγεί αυτόματα σε συγκεκριμένη και μονοσήμαντη αναπτυξιακή πορεία. Πολλά θα εξαρτηθούν από το μέγεθος και την ευστοχία της αναπτυξιακής προσπάθειας που θα αναληφθεί και τον βαθμό συνεργασίας που θα επιτευχθεί. Η μελέτη αυτή είχε ακριβώς τον σκοπό να καταστήσει ανάγλυφη αυτή την αλληλεξάρτηση και να οδηγήσει σε

συνειδητή επιλογή, με αποφάσεις και πρόγραμμα που να παρουσιάζει εσωτερική συνέπεια και λογική έτσι ώστε να εξασφαλίζονται οι προϋποθέσεις επιτυχίας.

Συνεπώς πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι η έννοια της αειφορίας δεν αποτελεί μια απλή οικολογική προσέγγιση για τον σχεδιασμό. Πρέπει να ψάξουμε για τα θεμέλια μιας πολιτικής για τις πόλεις, που να στοχεύει στην εξασφάλιση της διατηρήσιμης ανάπτυξης τους και να αναζητήσουμε τα υλικά κατασκευής αυτών των θεμελίων. Αυτός ήταν ο στόχος της παρούσας μελέτης: μία ανάλυση αστικών πόρων και ταυτόχρονα μια προσέγγιση ζητημάτων που σχετίζονται με την συνεργασία στην λήψη αποφάσεων εκ των έσω. Στην επόμενη ενότητα αναπτύσσονται κάποιες απόψεις σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος της Local Agenda 21 στην Ηγουμενίτσα και η διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων.

5.2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Από την ανάλυση που προηγήθηκε στην αστική περιοχή της Ηγουμενίτσας, τόσο από πλευράς αστικών πόρων όσο και από πλευράς διαχείρισης της τοπικής οικονομίας, πρέπει να καταστεί αντιληπτό ότι η εφαρμογή ενός προγράμματος Local Agenda 21 συνιστά μονόδρομο στην αναπτυξιακή διαδικασία. Η διατήρηση του φυσικού αποθεματικού κεφαλαίου και της ιστορικής κληρονομιάς, τα μεγάλα δομικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή, η διάσπαρτη και αποσπασματική ανάπτυξη καθώς και η έλλειψη ουσιαστικής συνεργασίας μεταξύ των φορέων της περιοχής συνιστούν επιτακτική ανάγκη εφαρμογής του προγράμματος προκειμένου να αρθούν όλες αυτές οι αρνητικές συνιστώσες.

Δύο όμως είναι τα μεγάλα εμπόδια που ανατρέπουν την πορεία και αναχαιτίζουν μερικά την επιτυχία του αναπτυξιακού αυτού μοντέλου: Η πολυδιάσπαση της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης που αποτελεί κρίσιμο δομικό πρόβλημα του τοπικού πολιτικού και διοικητικού μας συστήματος από την μία και από την άλλη η έλλειψη εξειδίκευσης και συγκεκριμένων δεσμεύσεων πρακτικής. Στον βαθμό που οι δύο αυτοί ανασταλτικοί παράγοντες ξεπεραστούν τότε η Local Agenda 21 θα υλοποιηθεί με επιτυχία. Με την υλοποίηση του προγράμματος

«Ιωάννης Καποδίστριας» που προωθείται από το υπουργείο Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης έχει αρχίσει να αντιμετωπίζεται ήδη το πρώτο εμπόδιο που αναφέρθηκε με την σύσταση διοικητικών οντοτήτων ικανών να προάγουν την ανάπτυξη. Μένει λοιπόν τώρα, να ξεπεραστεί και το δεύτερο εμπόδιο και να γίνουν ουσιαστικές δεσμεύσεις από πλευράς τοπικής αυτοδιοίκησης σε συνεργασία με την τοπική κοινωνία.

Με την αναφορά μας στα κυριότερα προβλήματα που υπάρχουν καθώς και τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την εφαρμογή ανάλογων προγραμμάτων στο εξωτερικό θεωρείται σκόπιμο να καταλήξουμε σε ορισμένες προτάσεις προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα. Οι προτάσεις που αφορούν την περιοχή μελέτης διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: η πρώτη κατηγορία αφορά το γενικότερο πλαίσιο έτσι ώστε να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις ανάπτυξης του προγράμματος της Local Agenda 21, ενώ η δεύτερη κατηγορία συνθέτει περισσότερο ειδικές προτάσεις που περιλαμβάνουν τα στάδια της διαδικασίας που πρέπει να ακολουθηθούν πλέον σε τοπικό επίπεδο.

Η πρώτη κατηγορία προτάσεων αφορά:

- Την δημιουργία ενός νέου θεσμικού πλαισίου που να επιτρέπει την ανάπτυξη, προώθηση, έλεγχο και διαχείριση προγραμμάτων Local Agenda 21. Η παροχή κινήτρων και χρηματοδοτήσεων σε συντονισμένες ενέργειες αποτελεί απαραίτητο μέτρο ώστε να συγκροτηθεί ένα «ενιαίο» πλέγμα δραστηριοτήτων.
- Σύσταση ενός διοικητικού σχήματος προώθησης τέτοιων προγραμμάτων, που θα συγκροτείται από την ίδια την τοπική κοινωνία ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της. Ιδιαίτερη σημασία έχει το θέμα της συμμετοχής των κατοίκων που πρέπει να έχουν ενεργή παρουσία τόσο κατά την διαδικασία λήψης αποφάσεων όσο και κατά την διάρκεια υλοποίησής τους.
- Οι ελλείψεις στην τεχνογνωσία αλλά και στο θεσμικό πλαίσιο απαιτούν μια συστηματική έρευνα σε όλα τα πεδία που συνδέονται με την βιώσιμη ανάπτυξη. Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στα ακόλουθα θέματα: α) Σχεδιασμός και ανάπτυξη προγραμμάτων, β) συνεχής ενίσχυση και πρωμοδότηση καινοτομικών

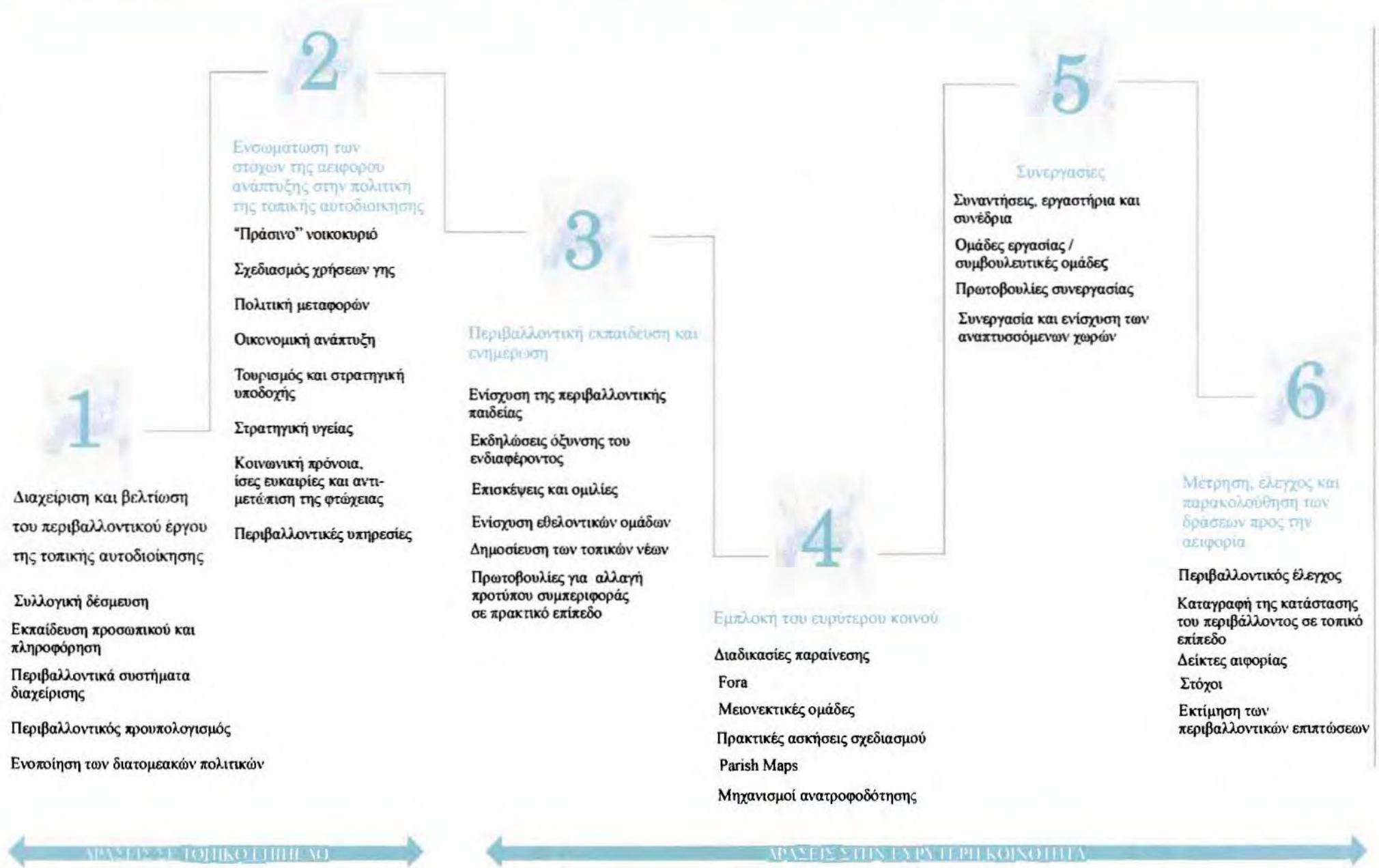
πρωτοβουλιών που συμβάλλουν στην συνεχή ανατροφοδότηση της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η δεύτερη κατηγορία προτάσεων που ουσιαστικά είναι τα στάδια που πρέπει να ακολουθηθούν ώστε να επιτύχει η διαδικασία εφαρμογής της Local Agenda 21 εμφανίζονται στο ακόλουθο σχήμα και αφορούν δράσεις που πρέπει να γίνουν σε τοπικό επίπεδο (στάδια 1,2) και δράσεις που σχετίζονται με την ευρύτερη κοινότητα (στάδια 3,4,5 και 6). Αναλυτικά οι δράσεις αυτές έχουν ως εξής:

Δράσεις σε τοπικό επίπεδο:

- Η συλλογική δέσμευση από όλους τους πολίτες και τους τοπικούς φορείς αποτελεί ένα πολύ καλό σημείο εκκίνησης. Μια επίσημη δέσμευση από πλευράς της τοπικής αυτοδιοίκησης δίνει την ακατάλληλη ροπή που απαιτείται για τις αναπτυξιακές πρωτοβουλίες και τοποθετεί την αειφορία στην agenda όλων των τοπικών παραγόντων. Η συντονισμένη συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων είναι το ζητούμενο αναζήτησης και δοκιμαστικής εφαρμογής πρακτικών που στο τέλος θα αξιολογηθούν για την επάρκεια, την αποτελεσματικότητα και τον βαθμό αξιοπιστίας τους. Η δέσμευση αυτή είναι δυνατόν να αφορά είτε μια περιβαλλοντική χάρτα με βάση την βιώσιμη ανάπτυξη, είτε μια περιβαλλοντική χάρτα των Φίλων της Γης (Friends of the Earth), είτε την ανάπτυξη μιας Local Agenda 21,
- Να υπάρξει συστηματική εκπαίδευση του προσωπικού που θα αναλάβει την υποστήριξη, τον σχεδιασμό και την προώθηση τέτοιων προγραμμάτων στην διεθνή και εσωτερική αγορά. Παράλληλα όμως θα χρειαστεί εκπαιδευμένο προσωπικό που θα εργάζεται σε τέτοια προγράμματα,
- Ανάπτυξη επιστημονικά καινοτόμων συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης και υποστήριξης με κάθε μέσο της έρευνας προς αυτήν την κατεύθυνση,
- Κατάρτιση περιβαλλοντικού προϋπολογισμού που περιλαμβάνει δαπάνες και έσοδα από κάθε ενέργεια,
- Ενοποίηση όλων των διατομεακών πολιτικών έτσι να έχουν κοινό στόχο την εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης,

ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

- Σε επίπεδο νοικοκυριού είναι δυνατόν να ελαττωθούν οι αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις με θέσπιση κινήτρων που θα ενισχύουν τα μέσα μαζικής μεταφοράς, μέτρα μείωσης των απορριμμάτων, οικολογικές αγορές, διατήρηση της ενέργειας κλπ.
- Σχεδιασμός χρήσεων γης έτσι ώστε να γίνεται έλεγχος της δόμησης, να ενθαρρύνονται οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας κλπ.
- Με την κατάλληλη πολιτική μεταφορών μειώνεται η ανάγκη για μετακινήσεις ενώ ταυτόχρονα προάγονται πιο οικολογικά μέσα μεταφοράς όπως το ποδήλατο και τα μέσα μαζικής μεταφοράς, δίνεται έμφαση στην περιβαλλοντική διάσταση της υγείας που βελτιώνεται από την μείωση της χρήσης ΙΧ ενώ παράλληλα δίνεται η ευκαιρία προσέγγισης υπηρεσιών και αναψυχής σε άτομα που ανήκουν σε μειονεκτικές κοινωνικά ομάδες (κοινωνική πρόνοια, ίσες ευκαιρίες στην αντιμετώπιση της φτώχειας)
- Με την κατάλληλη οικονομική ανάπτυξη ενθαρρύνονται οι περιβαλλοντικά ωφέλιμες επιλογές όσον αφορά τόσο την διαχείριση των κτιρίων όσο και των τοπίων, τίθενται περιβαλλοντικά κριτήρια διαχείρισης σε επιχορηγούμενα προγράμματα κλπ.
- ✓ ▪ Ανάπτυξη εναλλακτικού τουρισμού και στρατηγικών υποδοχής,
- Δημιουργία περιβαλλοντικών υπηρεσιών ώστε να δίνονται πληροφορίες και συμβουλές για ένα πλήθος ζητημάτων όπως: η ανακύκλωση και η μείωση των απορριμμάτων, η ενέργεια, οι οικολογικές αγορές κλπ.

Δράσεις στην ευρύτερη κοινότητα

- Ενίσχυση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες από ειδικούς σύμβουλους, σχολικές επισκέψεις και ομιλίες σε συλλόγους, σωματεία κλπ.
- Δημιουργία εκδηλώσεων όξυνσης του ενδιαφέροντος όπως η εβδομάδα φυσικού περιβάλλοντος,
- Ενίσχυση δραστηριοτήτων ενημέρωσης από εθελοντικές ομάδες,
- Δημοσίευση των τοπικών νέων όπου θα γίνεται αποτίμηση της κατάστασης του περιβάλλοντος με βάση τους περιβαλλοντικούς δείκτες και έκθεση των δραστηριοτήτων που συντελούνται,
- Ανάπτυξη πρωτοβουλιών για αλλαγή προτύπων συμπεριφοράς,

- Ανάπτυξη συναινετικών διαδικασιών που θα στηρίζονται από θεσμικό πλαίσιο και θα εστιάζονται στην διαδικασία λήψης αποφάσεων, στην αποσαφήνιση της σχετικής με την αειφορία εννοιών στο ευρύ κοινό,
- Σύσταση μη κυβερνητικών οργανώσεων με αντικείμενο την επίλυση περιβαλλοντικών ζητημάτων,
- Δυνατότητα συμμετοχής των μειονεκτικών ομάδων στις διαδικασίες,
- Εφαρμογή πρακτικών ασκήσεων σχεδιασμού σε μικρές ομάδες ατόμων,
- Δημιουργία χαρτών, που θα απεικονίζουν αντικείμενα ή περιοχές ιδιαίτερης συναισθηματικής αξίας, από κατοίκους της περιοχής (Parish Maps),
- Ανάπτυξη των κατάλληλων μηχανισμών ανατροφοδότησης της διαδικασίας,
- Υλοποίηση συναντήσεων, εργαστηρίων και συνεδρίων αειφόρου ανάπτυξης όπου θα λαμβάνονται αποφάσεις σε συγκεκριμένα προβλήματα,
- Σύσταση ειδικευμένων κατάλληλα ομάδων στην παροχή υψηλών προδιαγραφών συμβουλευτικής βοήθειας και υπηρεσιών στον τομέα εφαρμογής στρατηγικών αειφόρου ανάπτυξης για το περιβάλλον, την κοινωνική ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και συμμετοχή,
- Ανάπτυξη πρωτοβουλιών συνεργασίας εκ μέρους της τοπικής αυτοδιοίκησης με τοπικές επιχειρήσεις ώστε να συντονιστούν στους περιβαλλοντικούς στόχους, θέσπιση κινήτρων για ανάπτυξη οικολογικών αγορών,
- Η ανάπτυξη διεθνών συνεργασιών και δικτύων, στο πλαίσιο ανταλλαγής τεχνογνωσίας και παράλληλης προώθησης προγραμμάτων θεωρείται ότι αποτελεί μια καλή βάση για την ανάπτυξη προγραμμάτων αειφόρου ανάπτυξης.
- Αξιολόγηση του βαθμού εφαρμογής της υπάρχουσας περιβαλλοντικής στρατηγικής. Βελτίωση της αποτελεσματικότητας, της αξιοπιστίας, της ευελιξίας των μηχανισμών, των υπηρεσιών και των διαθέσιμων μέσων στην τοπική αυτοδιοίκηση (περιβαλλοντικός έλεγχος),
- Καταγραφή της κατάστασης του περιβάλλοντος από την τοπική αυτοδιοίκηση σε συνεργασία με διάφορες κοινωνικές ομάδες που είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν σαν εκπαιδευτικό και προωθητικό υλικό,
- Περιοδική μέτρηση δεικτών αειφορίας σε τοπικό επίπεδο,

- Εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων για όλα τα έργα που πραγματοποιούνται και δημοσίευση των αντίστοιχων μελετών.

Οι προσπάθειες για την δημιουργία πόλεων φιλικών προς το περιβάλλον πολλαπλασιάζονται. Η μετάβαση από τους εγωκεντρικούς στους οικολογικούς πολίτες θα χρειαστεί οπωσδήποτε πολλή κινητοποίηση, εκπαίδευση και πολιτισμό. Σε έναν μετεξελισσόμενο ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο οι αειφόρες πόλεις μπορούν σημαντικά να βοηθήσουν στην δημιουργία οραμάτων σε ευρωπαϊκή ή διεθνή κλίμακα. Πιο ανθρώπινο περιβάλλον, προσιτότεροι χώροι, πιο ελέγξιμα προγράμματα δημιουργούν μια βάση για συναπόφαση και συνανάπτυξη. Υπάρχουν πολλές προοπτικές, ακόμη και όταν υπάρχουν συγκρούσεις και αντικρουόμενα συμφέροντα. Η τέχνη της δημιουργίας της αειφόρας πόλης περικλείει την τέχνη μετατροπής των διαμαρτυρόμενων πολιτών σε συνεργαζόμενους εταίρους. (Μέγα Β., 1996).

Βιβλιογραφία

Ελληνική

1. **Αραβαντινός, Α.** (1997): «Πολεοδομικός Σχεδιασμός», *Για μια βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού χώρου*. Αθήνα: «Συμμετρία».
2. **Βασενχόβεν, Α., Λάσκαρις, Κ., Λουλούδης, Α., Μπεόπουλος, Ν. και Τσάρτας Π.** (1996): «Sustainable development». *Θεωρητικές προσεγγίσεις μιας κρίσιμης έννοιας*. Αθήνα: Παπασωτηρίου.
3. **Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας** (1995) Α' ημερίδα: «Πράσινο στις πόλεις και τοπική αυτοδιοίκηση». Θεσσαλονίκη: 1995. **CEC/COM** (1996) 569 τελικό 12/11/1996: «Ανακοίνωση της Επιτροπής. Μια κοινή πλατφόρμα: Κατευθυντήριες γραμμές για την προπαρασκευή της Ευρωπαϊκής Ένωσης». *Για την Ειδική Σύνοδο της γενικής συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών που θα πραγματοποιηθεί στην Νέα Υόρκη τον Ιούνιο του 1997, για την επανεξέταση της Agenda 21 και των συναφών αποτελεσμάτων της συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον και την ανάπτυξη που πραγματοποιήθηκε στο Ρίο ντε Τζανέιρο τον Ιούνιο του 1992*. Βρυξέλλες: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
4. **CEC/COM** (95) 624 τελικό 10/01/1996: «Έκθεση προόδου της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος πολιτικής και δράσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη». *Στόχος η αειφορία*. Βρυξέλλες: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
5. **Δελλαδετσίμας, Π.Μ.** (1997): «Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, ο σχεδιασμός του χώρου και η περίπτωση της Ελλάδας». Αθήνα: Τόπος 12/97, Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών.
6. **Δήμος Ηγουμενίτσας** (4-6 Ιουνίου 1993): «Ηγουμενίτσα: Μεγάλα έργα - Προοπτικές ανάπτυξης» *Διημερίδα*. Ηγουμενίτσα: Δήμος Ηγουμενίτσας.
7. **Δήμος Λαυρίου** (1995): «Περιβαλλοντική Χάρτα και Εργαστήριο για Αειφόρο Ανάπτυξη». *Δήμος Λαυρεωτικής*. Λαύριο: Δήμος Λαυρίου.

8. **ΕΕΚ** (1993): «Στόχος η αειφορία». *Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και την δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη*. Επίσημη Εφημερίδα των ΕΚ, αριθμ. C138/98 από 17/5/93.
9. **ΕΕΚ** (1990): «Πράσινο Βιβλίο για το Αστικό Περιβάλλον». Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
10. **ΚΕΠΕ** (1990): «Τοπική αυτοδιοίκηση». Σειρά 18, Εκθέσεις για το πρόγραμμα 1988-1992. Αθήνα: ΚΕΠΕ.
11. **ΚΕΠΕ** (Ιούλιος 1995): «Η Ανάπτυξη της Θεσπρωτίας». *Ανάλυση - Δυνατότητες και Προοπτικές. Εναλλακτικά σενάρια Ανάπτυξης - Προτάσεις*. Αθήνα: Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών.
12. **Μέγα, Β.** (Μάρτιος 1995) : «Το ευ ζην των πόλεων». Αθήνα: Ενημερωτικό Δελτίο Τ.Ε.Ε. (τεύχος 1851).
13. **Μέγα, Β.** (Μάρτιος 1996): «Αειφορία και μεσαίου μεγέθους πόλεις» Αθήνα: Ενημερωτικό Δελτίο Τ.Ε.Ε. (τεύχος 1899).
14. **Μπεριάτος, Η.** (Νοέμβριος 1992): Εισήγηση στο 2^ο διαπανεπιστημιακό-διεπιστημονικό συνέδριο με θέμα: «Περιβάλλον και επιστήμες στο τέλος του αιώνα. Προβλήματα-Προοπτικές» Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.
15. **Παρασκευόπουλος, Χ.** (1997): «Κοινωνικό Κεφάλαιο και Θεσμικά δίκτυα Συλλογικής Εκμάθησης: το ουσιαστικό περιεχόμενο της αρχής της επικουρικότητας στα πλαίσια της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής». Αθήνα: Τόπος 12/97, Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών.
16. **Περιβαλλοντική Παιδεία** (Οκτώβριος - Δεκέμβριος '95 Φύλλο 4ο, Ιανουάριος - Ιούνιος '96 Φύλλο 5ο-6ο). Μεσολόγγι: Τομέας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Αιτωλοακαρνανίας.
17. **Πρακτικά συνεδρίου** (Νοέμβρης, 1996): «Τοπικό Πρόγραμμα Δράσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη. Ευρωπαϊκή και Ελληνική Εμπειρία στη Local Agenda 21». Αθήνα: Δήμος Αμαρουσίου & Χαλανδρίου.
18. **Σπανού, Κ.** (1995): «Δημόσια Διοίκηση και Περιβάλλον». *Η ελληνική εμπειρία*, στο «Η περιβαλλοντική πολιτική στην Ελλάδα». *Ανάλυση του περιβαλλοντικού προβλήματος από την σκοπιά των κοινωνικών επιστημών*. Επιμέλεια: Μ.Σ. Σκούρτος, Κ.Μ. Σοφούλης. Αθήνα: τυποθήτω-Γιώργος Δαρδανός.

19. **Τασιόπουλος, Χ.** (Φεβρουάριος 1995): «Μελέτη Σκοπιμότητας για την ίδρυση της Αναπτυξιακής Εταιρείας Θεσπρωτίας (Α.Ν.Ε.Θ.)». Ηγουμενίτσα: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Θεσπρωτίας.
20. **Ταφέκης, Λ., Πιτούλη, Ε., Γεωργιάδης, Α., Δρίγκου, Ε.** (Απρίλιος 1997): «Η συνένωση των δήμων και κοινοτήτων του Συμβουλίου Περιοχής της Πρώτης Εδαφικής Περιφέρειας Θεσπρωτίας». Ηγουμενίτσα: Euromanager.
21. **Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.** (Μάιος 1984): «Νομός Θεσπρωτίας: Προτάσεις χωροταξικής Οργάνωσης (συνοπτικό σχέδιο δομικών παρεμβάσεων)». Αθήνα: Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. Διεύθυνση Χωροταξίας.
22. **Υ.Χ.Ο.Π.** (Μάρτιος 1984): «Νομός Θεσπρωτίας: Προτάσεις Χωροταξικής Οργάνωσης». *Οικιστική Δομή: σχεδιασμός ανοικτών πόλεων*. Αθήνα: Υ.Χ.Ο.Π.
23. **Χριστοφιλοπούλου, Π.** (1992): «Δημόσια πολιτική, διοικητική οργάνωση και μέσα συλλογικής κατανάλωσης: μια πρώτη προσέγγιση» στο «Κοινωνική δομή και πολεοδομική οργάνωση στην Αθήνα». Επιμέλεια: Θωμάς Μαλούτας, Δημήτρης Οικονόμου. Θεσσαλονίκη: «Παρατηρητής» Α.Ε.
24. **Ψυχοπαίδης, Κ. και Γετίμης, Π.** (1989): «Ρυθμίσεις τοπικών προβλημάτων». Αθήνα: Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών.

Ξενόγλωσση

1. **Ali Khan, Sh.** (1996): «Local Visions». *Learning Community Learning - 2030*. London: LGMB.
2. **Assimakopoulos, A.** (25-27 February 1994): «Epirus: Basic Features». *This study has been prepared for the working meetings organised by Egnatia Epirus Foundation in the Metsovo Conference Centre*. Ioannina: Egnatia Epirus Foundation.
3. **Barry Dalal-Clayton** (1997): «Sustainable Development». *Microsoft® Encarta® 97 Encyclopedia*. © 1993-1996 Microsoft Corporation.
4. **Ben Tuxworth & Elwyn Thomas** (1996): «Local Agenda 21 Survey 1996. Results May 1996». London: LGMB. WWF (1996): «WWF and Local Agenda 21». *Working with local authorities on Local Agenda 21*. Surrey: WWF.

5. **CEC** (1996): «Report from the European Commission to the UN Commission on Sustainable Development on the European Community's Progress towards Sustainability. Prepared for the fourth Session. Βρυξέλλες: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
6. **Common Ground** (1996): «Introducing local distinctiveness». London: Common Ground
7. **Common Ground** (1996): «Parish maps». London: Common Ground
8. Countryside Commission (1992): «Out in the Country». *Where you can go and what you can do*. Northampton: Countryside Commission Publications.
9. «**Countryside**» Issue number 81 (1996/97). Newspaper of the Countryside Commission. Northampton: Countryside Commission Publications.
10. **Countryside Commission** (1993). «Take care of the country». Northampton: Countryside Commission Publications.
11. **Countryside Commission** (1994): «A guide to procedures for public path orders». Northampton: Countryside Commission Publications.
12. **Countryside Commission** (1994): «Managing public access». *A guide for farmers and land - owners*. Northampton: Countryside Commission Publications.
13. **Countryside Commission** (1995): «Your countryside. Our concern». Northampton: Countryside Commission Publications.
14. **Countryside Commission** (1996): «A guide to definitive map procedures». Northampton: Countryside Commission Publications.
15. **Countryside Commission** (1996): «A living countryside». *A summary of our strategy for the next ten years*. Northampton: Countryside Commission Publications.
16. **Countryside Commission** (1996): «A living countryside». *Getting started: A checklist, for our partners, of our plans for the four years beginning April 1996*. Northampton: Countryside Commission Publications.
17. **Countryside Commission** (1996): «Village design». *Making local character count in new development*. Northampton: Countryside Commission Publications.
18. **Countryside Commission** (1996): «Annual Report 1995 – 1996». *The 29th Report of the Countryside Commission*. Northampton: Countryside Commission Publications.

19. **Coupe, M., Culley, G., Minter, R., Smith, G. & Vose, D.** (1996): «Ideas into action for Local Agenda 21». *Historic environments. Landscape. Wildlife. Quality of life. Conservation initiatives in the local environment.* Northampton: Countryside Commission & English Heritage & English Nature.
20. **Deutscher Städtetag** (Association of German Cities and Towns). Series E No 24: «Cities for a sustainable development». *Material for a Local Agenda 21.* Köln: Deutscher Städtetag.
21. **Dorrit Rotzler Moller, Peer Frank and Mariann Anderson** newsletter No 7 (1996): «Local Agenda 21». *From Rio to the Local Authorities in Denmark.* Copenhagen: Ministry of Environment and Energy, National Association of Local Authorities in Denmark & Association of County Councils in Denmark.
22. **English Nature** (1996): «The first five years ... 1991-1996». Peterborough: English Nature
23. **English Nature**, No 29 (1997): «How wildlife survives in the country's capital?» Peterborough: English Nature
24. **Essex County Council & Essex Coastal Districts** (1994): «Essex Coastal Strategy». Essex: Essex County Council & Essex Coastal Districts.
25. **Essex County Council & Essex Environment Group**: «Your Environment and you». *What is Local Agenda 21?* Essex: Essex County Council, Association of Essex Councils & Essex Environment Group.
26. **Essex County Council**, Spring 1997: «Outlook». *Keeping an eye on the Essex Environment.* Essex: Environment Team in the Planning Department, Essex County Council.
27. **Ghazi, P.** (1996): «Local Visions». *Community: Social Relations 2050.* London: LGMB.
28. **Hailes, J.** (1996): «Local Visions». *Shopping: for a Sustainable Local Community in 2050.* London: LGMB.
29. **LGMB** (1992): «Local Agenda 21, Earth Summit: Rio '92, Supplement No.2». *Agenda 21: A guide for Local Authorities in the UK.* London: LGMB. For the Local Authority Associations and the Local Government International Bureau.
30. **LGMB** (1993): «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 1». *Community Participation in Local Agenda 21.* Luton: LGMB.

31. **LGMB** (1993): «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 2». *North/South Linking for Sustainable Development*. Luton: LGMB.
32. **LGMB** (1993): «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 3». *Greening the Local Economy*. Luton: LGMB.
33. **LGMB** (1993): «UK Local Government Declaration on sustainable development». Luton: LGMB.
34. **LGMB** (1994): «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 4». *Educating For A Sustainable Local Authority*. Luton: LGMB.
35. **LGMB** (1994): «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 5». *Planning Transport and Sustainability*. Luton: LGMB.
36. **LGMB** (1994): «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 6». *Green Purchasing and CCT*. Luton: LGMB.
37. **LGMB** (1994): «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 7». *Sustainable Development in Rural Areas*. Luton: LGMB.
38. **LGMB** (1994): «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 8». *Nature Conservation and Local Agenda 21*. Luton: LGMB.
39. **LGMB** (1994): «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 9». *The sustainable management of Solid waste*. Luton: LGMB.
40. **LGMB** (1994a): «Local Agenda 21 Principles and Process». *A step by step guide*. Luton: LGMB.
41. **LGMB** (1995) Version 1/12/95: «Eco Management and Audit Scheme for U.K. Local Government. Emas Help Desk Guidance Note». *Understanding the Eco-Management and Audit Scheme for UK Local Government: An Environmental Coordinators' Guide*. Luton: LGMB.
42. **LGMB** (1995) Version 12/95: «Eco Management and Audit Scheme for U.K. Local Government. Emas Help Desk Guidance Note». *Undertaking an Environmental Review*. Luton: LGMB.
43. **LGMB** (1995) Version 12/95: «Eco Management and Audit Scheme for U.K. Local Government. Emas Help Desk Guidance Note». *Writing an Environmental Programme*. Luton: LGMB.
44. **LGMB** (1995): «Eco Management and Audit Scheme for U.K. Local Government. Emas Help Desk Guidance Note». *Hereford City council*. London: LGMB.

45. **LGMB** (1995): «Eco Management and Audit Scheme for U.K. Local Government. Emas Help Desk Guidance Note». North Wiltshire District Council. London: LGMB.
46. **LGMB** (1995): «Eco Management and Audit Scheme for U.K. Local Government. Emas Help Desk Guidance Note». Taunton Deane Borough Council. London: LGMB.
47. **LGMB** (1995): «Eco Management and Audit Scheme for U.K. Local Government. Emas Help Desk Guidance Note». Surrey County Council. London: LGMB.
48. **LGMB** (1995): «From Rio Conference to pavement Maintenance!». Luton: LGMB.
49. **LGMB** (1995): «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 10». *Women and Sustainable Development*. Luton: LGMB.
50. **LGMB** (1995): «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 11». *Action on the Coast*. Luton: LGMB.
51. **LGMB** (1995-1996) Version 1 (7/95) & Update 1 (7/96): «Eco Management and Audit Scheme for U.K. Local Government. Emas Help Desk Guidance Note». *Writing an Environmental Policy*. Luton: LGMB.
52. **LGMB** (1996): «Local Agenda 21 in the UK. Update 15, 16, and 17». London: LGMB.
53. **LGMB** (1996): «Local Agenda 21 Roundtable Guidance Note No 12». *Local Agenda 21 and Young people*. Luton: LGMB.
54. **LGMB** (1996): «Local Agenda 21 UK Special CSD Review». London: LGMB
55. **LGMB** (1996): «Local Visions». *Transport: Leaham Connections Bulletin* London: LGMB.
56. **LGMB** (1996): «The Local Agenda 21, The Strategy Cookbook». *Ingredients and Recipes*. Luton: LGMB.
57. **Ministry for the Environment, Physical Planning and Public Works** (1995,1996): «Greek National Report 1995 & 1996». *To the United Nations Commission on Sustainable Development (CSD)*. Athens: Ministry for the Environment, Physical Planning and Public Works, Department of International Relations and E.U. Affairs.

58. **Nitcamp, P. & Perrels, A.** (1994): «Sustainable Cities in Europe». *A comparative Analysis of Urban Energy – Environmental Policies*. London: Earthscan publications Ltd.
59. **Svenska Kommunförbundet** (Swedish Association of Local Authorities) (1995): «Conditions for Sustainable development». Stockholm: Swedish Association of Local Authorities & Ministry of Environment.
60. **The Hague Municipality** (December 1995): «Local Agenda 21». *Sustainable development in The Hague*. The Hague: The Hague Local Agenda 21 Secretariat.
61. **The University of Liverpool** (1996): «Mersey Strategy». Mersey Estuary Management Plan (summary). Mersey Estuary: Mersey Basin Campaign Estuary Project Group.
62. **UNCED** (1992): «Earth Summit. Press summary of Agenda 21». New York: United Nations. Department of Public Information.
63. **University of Westminster** (1996) Volume 2, Number 7, July/August 1996: «Local Environmental News». Δημησιαίο περιοδικό. London: Environment Resource and Information Centre /University of Westminster.
64. **Walker, P.** (1996): «Creating Community visions». For the Local Government Management Board.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

CHAPTER 28**LOCAL AUTHORITIES' INITIATIVES IN SUPPORT OF AGENDA 21****PROGRAMME AREA****Basis for action**

28.1. Because so many of the problems and solutions being addressed by Agenda 21 have their roots in local activities, the participation and cooperation of local authorities will be a determining factor in fulfilling its objectives. Local authorities construct, operate and maintain economic, social and environmental infrastructure, oversee planning processes, establish local environmental policies and regulations, and assist in implementing national and subnational environmental policies. As the level of governance closest to the people, they play a vital role in educating, mobilizing and responding to the public to promote sustainable development.

Objectives

28.2. The following objectives are proposed for this programme area:

- a) by 1996, most local authorities in each country should have undertaken a consultative process with their populations and achieved a consensus on "a local Agenda 21" for the community;
- b) by 1993, the international community should have initiated a consultative process aimed at increasing cooperation between local authorities;
- c) by 1994, representatives of associations of cities and other local authorities should have increased levels of cooperation and coordination with the goal of enhancing the exchange of information and experience among local authorities;

- d) all local authorities in each country should be encouraged to implement and monitor programmes which aim at ensuring that women and youth are represented in decision-making, planning and implementation processes.

Activities

- 28.3. Each local authority should enter into a dialogue with its citizens, local organizations and private enterprises and adopt "a local Agenda 21". Through consultation and consensus-building, local authorities would learn from citizens and from)) local, civic, community, business and industrial organizations and acquire the information needed for formulating the best strategies. The process of consultation would increase household awareness of sustainable development issues. Local authority programmes, policies, laws and regulations to achieve Agenda 21 objectives would be assessed and modified, based on local programmes adopted. Strategies could also be supporting proposals for local, national, regional and international funding.
- 28.4. Partnerships should be fostered among relevant organs and organizations such as ENDP, the United Nations Centre for Human Settlements (Habitat) and UNEP, the World Bank, regional banks, the International Union of Local Authorities, the World Association of the Major Metropolises, Summit of Great Cities. of the World, the United Towns Organization and other relevant partners, with a view to mobilizing increased international support for local authority programmes. An important goal would be to support, extend and improve existing institutions working in the field of local authority capacity-building and local environment management. For this purpose:
- a) habitat and other relevant organs and organizations of the United Nations system are called upon to strengthen services in collecting information on

strategies of local authorities, in particular for those that need international support;

- b) periodic consultations involving both international partners and developing countries could review strategies and consider how such international support could best be mobilized. Such a sectoral consultation would complement concurrent country-focused consultations, such as those taking place in consultative groups and round tables.

28.5. Representatives of associations of local authorities are encouraged to establish processes to increase the exchange of information, experience and mutual technical assistance among local authorities.

Means of implementation

(a) Financing and cost evaluation

28.6. It is recommended that all parties reassess funding needs in this area. The Conference secretariat has estimated the average total annual cost (1993-2000) for strengthening international secretariat services for implementing the activities in this chapter to be about \$1 million on grant or concessional terms. These are indicative and order-of-magnitude estimates only and have not been reviewed by Governments.

(b) Human resource development and capacity-building

28.7. This programme should facilitate the capacity-building and training activities already contained in other chapter of Agenda 21.

Source: Report of the United Nations Conference on Environment and Development

ΕΠΩΝΥΜΙΑ ΦΟΡΕΑ :

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ :

ΤΗΛ : FAX:

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΜΟΡΦΗ :

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Η παρούσα μελέτη στο πλαίσιο της οποίας διεξάγεται αυτή η έρευνα έχει διττό στόχο: αφενός να υποδείξει και να υπογραμμίσει τη σπουδαιότητα που έχει η ενσωμάτωση των στόχων του σχεδιασμού και προγραμματισμού σε όλα τα διοικητικά επίπεδα με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης* και αφετέρου να προτείνει ένα πλαίσιο διαδικασιών που θα στοχεύει στην συγκρότηση συγκεκριμένων προτάσεων και μέτρων ούτως ώστε να υλοποιηθούν οι παραπάνω αρχές. Χώρος αναφοράς της παραπάνω μελέτης είναι η αστική περιοχή της Ηγουμενίτσας.

1. Ποια η σχέση του φορέα σας με τον χώρο αναφοράς της μελέτης (περιοχή Ηγουμενίτσας);

2. Ποιο το αντικείμενο δράσης του φορέα σας;

*: Βιώσιμη ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο το δικαίωμα των μελλοντικών γενεών να ανταποκριθούν στις δικές τους ανάγκες.

5. Κατά το παρελθόν έχετε αναπτύξει κάποια μορφή συνεργασίας σε διαδημοτικό, διανομαρχιακό ή διαπεριφερειακό επίπεδο με φορείς στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό και εάν ναι πότε και με ποιους;
6. Ποιες είναι οι προοπτικές δραστηριοποίησης και συνεργασίας σας με άλλους φορείς στο μέλλον;

7. Ποιος νομίζετε ότι μπορεί να είναι ο ρόλος του φορέα σας στην πορεία για την βιώσιμη ανάπτυξη;

8. Ποιο οργανωτικό σχήμα (επίσημο ή άτυπο) προτείνετε ως το καταλληλότερο για την επιτυχή πορεία προς την βιώσιμη ανάπτυξη;

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Πληθυσμός για τον Ν. Θεσπρωτίας κατά επαρχίες, δήμους, κοινότητες και οικισμούς (1981)

ΕΠΑΡΧΙΑ ΘΥΑΜΙΔΟΣ		ΕΠΑΡΧΙΑ ΜΑΡΓΑΡΙΤΙΟΥ		ΕΠΑΡΧΙΑ ΜΑΡΓΑΡΙΤΙΟΥ	
ΔΗΜΟΙ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
Δήμος Ηγουμενίτσας	6389	Κοινότητα Γλυκίης	749	Κοινότητα Ζερβοχωρίου	551
Ηγουμενίτσα	5879	Γλυκίη	469	Ζερβοχώριον	255
Δριμίτσα	26	Ισταμιά	280	Ασφάκα	33
Λάκκα	356	Κοινότητα Ελευθερίου	357	Καμίνιον	263
Λιόφυτα	128	Ελευθέριον	312	Κοινότητα Καλλιθέας	159
ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ		Ιυργίον	45	Καλλιθέα	73
Κοινότητα Αγίας Μαρίας	378	Κοινότητα Καρτερίου	316	Αβαρίτσα	39
Αγία Μαρίνα	172	Καρτέριον	316	Ξρυσσοκούλα	47
Βασιλικός	206	Κοινότητα Καταβόθρας	348	Κοινότητα Καρβουναρίου	608
Κοινότητα Αγίου Βλασίου	431	Καταβόθρα	297	Καρβουνάριον	493
Άγιος Βλάσιος	431	Μηλοκοκκιά	51	Συρά Παναγιά	115
Κοινότητα Αργυροτόπου	401	Κοινότητα Μαζαρακιάς	622	Κοινότητα Καριωτίου	334
Αργυροτόπος	202	Μαζαρακιά	579	Καριωτίον	334
Παλιανέριον	199	Κόδρα	28	Κοινότητα Κουκουλιών	101
Κοινότητα Γραικοχωρίου	618	Πάνανα	15	Κουκουλιό	101
Γραικοχώριον	618	Κοινότητα Μαργαριτίου	996	Κοινότητα Κρυσταλλοπηγής	408
Κοινότητα Δράμεσης	324	Μαργαριτίον	850	Κεφαλόβρυσον	175
Δράμεση	125	Καλοδίσι	32	Κρυσταλλοπηγή	233
Άγιος Γεώργιος	199	Παλιόκαστρον	114	Κοινότητα Νεοχωρίου	580
Κοινότητα Καστρίου	684	Κοινότητα Πέρδικας	1369	Νεοχώριον	236
Καστέριον	684	Πέρδικα	1290	Άγιος Γεώργιος	50
Κοινότητα Κορυτιανής	240	Αρύλλας	79	Νεράιδα	294
Κορυτιανή	99	Κοινότητα Σκαθαραιών	448	Κοινότητα Ξηρολόφου	353
Δύλοφον	23	Σκαθαραιοί	185	Ξηρολόφος	222
Κάτω Κορυτιανή	65	Μόρφιον	263	Ραχούλιον	131
Σεμερίτσα	53	<i>Σύνολο Επαρχίας Μαργαριτίου</i>	5205	Κοινότητα Παγκρατών	235
Κοινότητα Κρυόβρυσης	216	ΕΠΑΡΧΙΑ ΣΟΥΛΙΟΥ		Παγκράται	235
Κρυόβρυση	159	ΔΗΜΟΙ		Κοινότητα Πέντε Εκκλησιών	125
Μύλοι	57	Δήμος Παραμυθίας	2872	Πέντε Εκκλησιαί	125
Κοινότητα Λαδοχωρίου	341	Παραμυθία	2468	Κοινότητα Πετούσιου	95
Λαδοχώριον	341	Άγιος Δονάτος	266	Πετούσιον	95
Κοινότητα Μαυροδίου	283	Άγιος Γεώργιος	138	Κοινότητα Πετροβίτσας	96
Μαυροδίων	283	ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ		Πετροβίτσα	96
Κοινότητα Νέας Σελεύκειας	1022	Κοινότητα Αγίας Κυριακής	54	Κοινότητα Πλακωτής	229
Νέα Σελεύκεια	902	Αγία Κυριακή	54	Πλακωτή	229
Αμπέλια	120	Κοινότητα Αμπελιάς	605	Κοινότητα Πολυδρόσου	107
Κοινότητα Παρακοτάμου	663	Αμπελία	253	Πολύδροσον	107
Παρακόταμος	663	Άγιος Παντελεήμων	10	Κοινότητα Προδρομίου	499
Κοινότητα Πλαταριάς	641	Μεσοβούνιον	272	Προδρόμιον	242
Πλαταριά	617	Ράπιον	70	Δαφνούλα	257
Βρύση	24	Κοινότητα Αυλοτόπου	274	Κοινότητα Σαλονίκης	76
Κοινότητα Ραγίου	174	Αυλοτόπος	274	Σαλονίκη	76
Ράγιον	174	Κοινότητα Γαρδικίου	652	Κοινότητα Σαμονιδας	85
Κοινότητα Σαβόταν	575	Γαρδικίον	652	Σαμονίδα	85
Σάβοτα	575	Κοινότητα Γκρίκας	364	Κοινότητα Σεβαστού	190
Κοινότητα Φασκομηλιάς	579	Γκρικά	364	Σεβαστον	190
Φασκομηλιά	310	Κοινότητα Ελαταριάς	34		
Σκορπιόνα	269	Ελαταριά	34		
<i>Σύνολο Επαρχίας Θυάμδος</i>	13959				

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 (συνέχεια)

	ΠΑΘΗΣΜΟΣ		ΠΑΘΗΣΜΟΣ	ΠΑΘΗΣΜΟΣ	
Κοινότητα Σκανδάλου	579	Κοινότητα Γερομερίου	114	Κοινότητα Ξεχωρού	197
Σκάνδαλον	244	Γερομέριον	114	Ξέχωρον	118
Αγορά	185			Δάφνη	79
Μανδρότοπος	150	Κοινότητα Γολάς	149		
		Γολά	93	Κοινότητα Παλαιοκλήσιου	123
Κοινότητα Τσαγγαρίου	206	Ραβσοτίβα	56	Άνω Παλαιοκλήσιον	40
Τσαγγάριον	206			Κάτω Παλαιοκλήσιον	83
		Κοινότητα Καλλιθέας	161		
Κοινότητα Φροσύνης	169	Καλλιθέα	161	Κοινότητα Παλαιοχωρίου	311
Φροσύνη	169			Παλαιοχώριον	243
		Κοινότητα Κάτω Ξέχωρου	136	Δονατος	68
Κοινότητα Χόκας	256	Ξουσούλα	22		
Χόκα	256	Κάτω Ξέχωρον	18	Κοινότητα Παλαμκά	66
		Γιοταμιά	52	Παλαμκάς	66
Κοινότητα Χρυσαιγής	160	Σίτανα	24		
Χρυσαιγή	160	Σοκολακάτκα	20	Κοινότητα Πηγαδουλίων	203
				Πηγαδούλια	141
Κοινότητα Ψάκας	266	Κοινότητα Κεραμίτσης	302	Γεροπλάτανος	62
Ψάκα	238	Κεραμίτσα	302		
Νουνεσάτιον	28			Κοινότητα Παισίου	332
		Κοινότητα Κερασσοχωρίου	188	Παίσιον	204
Έθνολο Επαρχίας Σουλίου	11322	Κερασσοχωριον	123	Κάτσκκα	128
		Μαυρονέριον	65		
ΕΠΑΡΧΙΑ ΦΙΛΙΑΤΩΝ		Κοινότητα Κεστρίνης	313	Κοινότητα Πλάτανου	42
ΔΗΜΟΙ		Κεστρινή	313	Πλάτανος	42
Δήμος Φιλιατών	2439			Κοινότητα Ραβενής	162
Φιλιάται	2439	Κοινότητα Κεφαλοχωρίου	168	Ραβενή	162
		Κεφαλοχώριον	139		
ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ		Κοσσυβάτκα	29	Κοινότητα Ριζού	163
Κοινότητα Αγίου Νικολάου	188			Ρίζον	71
Άγιος Νικόλαος	188	Κοινότητα Κοκκινιάς	224	Κάμκος	32
		Κοκκινιά	189	Σιτανιά	22
Κοινότητα Αγίων Πάντων	158	Τσατσουλαίκα	35	Χλομός	38
Άγιοι Πάντες	95				
Παλαιοχώριον	63	Κοινότητα Κοκκινολιθάρου	138	Κοινότητα Σαγιάδας	674
		Κοκκινολιθάριον	76	Σαγιάδα	674
Κοινότητα Αετού	184	Νεοχώριον	62		
Αετός	184	Κοινότητα Κουρεμαδίου	79	Κοινότητα Σίδερης	316
		Κουρεμάδιον	79	Σίδηρη	166
Κοινότητα Αμπελώνος	162			Ελαία	150
Αμπελών	162	Κοινότητα Κρουνερίου	84		
		Κρουνερίον	84	Κοινότητα Σμέρτου	207
Κοινότητα Αναβρυτού	25			Σμέρτος	207
Αναβρυτόν	25	Κοινότητα Κυκαρίσσου	222		
		Κυκαρίσσιον	141	Κοινότητα Τρικουρόφου	275
Κοινότητα Ασπροκλήσιου	518	Άγιος Αρσένιος	81	Τρικουρόφον	233
Ασπροκλήσιον	518			Φράγμα Καλαμά	42
		Κοινότητα Λεπτοκαρυάς	165		
Κοινότητα Αγλαδέας	89	Λεπτοκαρυά	137	Κοινότητα Τσαμαντά	174
Αγλαδέα	69	Αγία Μαρίνα	28	Τσαμαντάς	143
Χλομός	20			Καμίτσανη	31
		Κοινότητα Λιάς	165		
Κοινότητα Βαβουρίου	143	Λιά	165	Κοινότητα Φανερωμένης	49
Βαβούριον	143			Φανερωμένη	49
		Κοινότητα Λίστας	223		
Κοινότητα Βρυσέλλας	242	Λίστα	223	Κοινότητα Φοινικίου	61
Βρυσέλλα	242			Φοινίκιον	61
		Κοινότητα Μαλουνίου	151		
Κοινότητα Γαρδικίου	112	Μαλουνίον	95	Κοινότητα Χαραυγής	108
Μέλισσα	23	Αχούρια Μαλουνίου	38	Χαραυγή	85
Γαρδικίον	44	Βελεντζινά Μαλουνίου	18	Άγια Βαρβάρα	23
Πέραμα	45				
		Κοινότητα Μηλέας	87	Έθνολο Επαρχίας Φιλιατών	10792
		Μηλέα	87	Έθνολο Νομού Θεσσαρτίας	41278

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Πληθυσμός για τον Ν. Θεσπρωτίας κατά επαρχίες, δήμους, κοινότητες και οικισμούς (1991)

ΕΠΑΡΧΙΑ ΘΥΑΜΙΔΟΣ		ΕΠΑΡΧΙΑ ΜΑΡΓΑΡΙΤΙΟΥ		ΕΠΑΡΧΙΑ ΣΟΥΛΙΟΥ	
ΔΗΜΟΙ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ		ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
Δήμος Ηγουμενίτσας	7022	Κοινότητα Γλυκής	707	Κοινότητα Ζερβοχωρίου	561
Ηγουμενίτσα	6807	Γλυκή	449	Ζερβοχώριον	221
Δρυμάτσα	20	Ποταμιά	258	Ασφάκα	30
Λάκκα	46			Καμίνιον	310
Λιόφυτα	149	Κοινότητα Ελευθερίου	351		
		Ελευθέριον	337	Κοινότητα Καλλιθέας	307
Δήμος Παραποτάμου	1251	Ποργίον	14	Καλλιθέα	95
Παραποτάμος	739			Αβαρίτσα	103
Άγιος Γεώργιος	162	Κοινότητα Καρτερίου	369	Βρουσοκόλα	109
Δίλοφον	20	Καρτέριον	369		
Δράμηση	138			Κοινότητα Καρβουναρίου	584
Κάτω Κορίτιανη	98	Κοινότητα Καταβόθρας	311	Καρβουνάριον	454
Κορίτιανη	54	Καταβόθρα	291	Κυρά Παναγιά	130
Σεμερτζιά	40	Μηλοκοκκιά	20		
				Κοινότητα Καριωτίου	321
ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ		Κοινότητα Μαζαρακιάς	577	Καριώτιον	321
Κοινότητα Αγίας Μαρίας	410	Μαζαρακιά	558		
Αγία Μαρίνα	164	Γάνανα	19	Κοινότητα Κρυσταλλοπηγής	492
Βασιλικός	184			Κεφαλόβρυσον	252
Μύλοι	62	Κοινότητα Μαργαριτίου	1006	Κρυσταλλοπηγή	240
		Μαργαρίτιον	857		
Κοινότητα Αγίου Βλασίου	398	Καλοδιά	49	Κοινότητα Νεοχωρίου	549
Άγιος Βλάσιος	398	Παλαιόκαστρον	100	Νεοχώριον	214
				Άγιος Γεώργιος	34
Κοινότητα Αργυροτόπου	526	Κοινότητα Πέρδικας	1730	Νεράδα	301
Αργυροτόπος	331	Πέρδικα	1634		
Πολυνέριον	195	Αρύλλας	96	Κοινότητα Ξηρολόφου	344
				Ξηρόλοφος	206
Κοινότητα Γραυκοχωρίου	962	Κοινότητα Σπαθαραίων	524	Ραχούλιον	138
Γραυκοχώριον	962	Σπαθαραίοι	348		
		Μόρφιον	176	Κοινότητα Παγκρατών	274
Κοινότητα Καστρίου	690			Παγκράται	274
Καστρίον	690	Σύνολο Επαρχίας Μαργαριτίου	5575		
				Κοινότητα Πέντε Εκκλησιών	171
Κοινότητα Κρυόβρυσης	80	ΕΠΑΡΧΙΑ ΣΟΥΛΙΟΥ		Πέντε Εκκλησΐαι	171
Κρυόβρυση	80	ΔΗΜΟΙ			
		Δήμος Παραμυθίας	2555	Κοινότητα Πετούσιου	98
Κοινότητα Λαδοχωρίου	297	Παραμυθία	2144	Πετούσιον	98
Λαδοχώριον	297	Άγιος Γεώργιος	149		
		Άγιος Δονάτος	262	Κοινότητα Πετροβίτσας	137
Κοινότητα Μαυροδίου	423			Πετροβίτσα	137
Μαυροδΐον	423	ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ			
		Κοινότητα Πλακατής		Κοινότητα Πλακατής	268
Κοινότητα Νέας Σελέσκειας	1346	Πλακατή		Πλακατή	268
Νέα Σελέσκεια	1213	Κοινότητα Αγίας Κυριακής	86		
Αμπελία	133	Αγία Κυριακή	86	Κοινότητα Πολυδρόσου	154
				Πολυδρόσον	154
Κοινότητα Πλαταριάς	758	Κοινότητα Αμπελιάς	466		
Πλαταριά	752	Αμπελία	230	Κοινότητα Προδρομίου	458
Βρόση	6	Άγιος Παντελεήμων	6	Προδρόμιον	143
		Μεσοβόνιον	186	Δαφνούλα	315
Κοινότητα Ράγιου	159	Ράκιον	44		
Ράγιον	159			Κοινότητα Σαλονίκης	75
		Κοινότητα Αυλοτόπου	306	Σαλονίκη	75
Κοινότητα Συβότων	756	Αυλοτόπος	306		
Σύβοτα	756			Κοινότητα Σαμονίδας	70
		Κοινότητα Γαρδικίου	683	Σαμονίδα	70
Κοινότητα Φασκομηλιάς	577	Γαρδικίον	683		
Φασκομηλιά	338			Κοινότητα Σεβαστού	167
Σκορπιόνα	239	Κοινότητα Γκρίκας	262	Σεβαστόν	167
		Γκρίκας	262		
Σύνολο Επαρχίας Θυαμίδος	15655	Κοινότητα Ελαταριάς	50	Κοινότητα Σκανδάλου	578
		Ελαταριά	50	Σκάνδαλον	222
				Αγορά	184
				Μανδρότοπος	172

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 (συνέχεια)

	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ		ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ		ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
Κοινότητα Τσαγγαρίου	201	Κοινότητα Καλλιθέας	137	Κοινότητα Παλαιοκκλησίου	109
Τσαγγάριον	201	Καλλιθέα	137	Ανα Παλαιοκκλησίων	44
Κοινότητα Φροσύνης	183	Κοινότητα Κάτω Ξέχωρου	195	Κάτω Παλαιοκκλησίων	65
Φροσύνη	183	Ξρυσούλα	26	Κοινότητα Παλαιοχωρίου	347
Κοινότητα Χόικας	222	Κάτω Ξέχωρον	18	Παλαιοχώριον	274
Χόικα	222	Αγία Τριάδα	7	Δονάτος	73
Κοινότητα Χρυσανγής	183	Ποταμιά	83	Κοινότητα Παλαμπά	61
Χρυσανγή	183	Σταίνα	32	Παλαμπάς	61
Κοινότητα Ψάκας	250	Σοκολακάτκα	29	Κοινότητα Πηγαδουλίων	209
Ψάκα	220	Κοινότητα Κεραμίτης	328	Πηγαδούλια	145
Νουνεσάτιον	30	Κεραμίτσα	328	Γεροπλάτανος	64
Σύνολο Επαρχίας Σουλίου	11221	Κοινότητα Κερασσοχωρίου	169	Κοινότητα Παισίου	296
ΕΠΑΡΧΙΑ ΦΙΛΙΑΤΩΝ		Κερασσοχώριον	117	Παισίον	192
ΔΗΜΟΙ		Μαυρονέριον	52	Κάτσικα	104
Δήμος Φιλιάτων	2591	Κοινότητα Κεστρίνης	344	Κοινότητα Πλατάνου	81
Φιλιάται	2591	Κεστρίνη	344	Πλάτανος	81
ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ		Κοινότητα Κεφαλοχωρίου	117	Κοινότητα Ραβενής	179
Κοινότητα Αγίου Νικολάου	211	Κεφαλοχώριον	84	Ραβενή	179
Αγιος Νικόλαος	211	Κοσσυβάτικα	33	Κοινότητα Ριζού	190
Κοινότητα Αγίων Πάντων	274	Κοινότητα Κοκκινιάς	253	Ριζόν	107
Άγιοι Πάντες	141	Κοκκινιά	208	Κάμπος	33
Παλαιοχώριον	133	Τσατσουλαίικα	45	Σταινιά	27
Κοινότητα Αετού	247	Κοινότητα Κοκκινολιθαρίου	156	Χιολμός	23
Αετός	247	Κοκκινολιθάριον	83	Κοινότητα Σαγιάδας	803
Κοινότητα Αμπελώνος	162	Νεοχώριον	73	Σαγιάδα	803
Αμπελών	162	Κοινότητα Κουρεμαδίου	96	Κοινότητα Σιδηρης	260
Κοινότητα Αναβρυτού	49	Κουρεμάδιον	96	Σιδηρή	119
Αναβρυτόν	49	Κοινότητα Κρουνηρίου	59	Ελαία	141
Κοινότητα Ασπροκκλησίου	567	Κρουνηρίον	59	Κοινότητα Σμέρτου	201
Ασπροκκλησίων	567	Κοινότητα Κυκαρίσσου	230	Σμέρτος	201
Κοινότητα Αχλαδέας	114	Κυκαρίσσιον	151	Κοινότητα Τρικορύφου	296
Αχλαδέα	114	Άγιος Αρσένιος	79	Τρικόρυφον	273
Κοινότητα Βαβουρίου	109	Κοινότητα Λεπτοκαρυάς	258	Φράγμα Καλαμά	23
Βαβούριον	109	Λεπτοκαρυά	183	Κοινότητα Τσαμαντά	171
Κοινότητα Βρυσέλλας	289	Αγία Βαρβάρα	19	Τσαμαντάς	141
Βρυσέλλα	289	Αγία Μαρίνα	56	Καμίτσανη	30
Κοινότητα Γαρδικίου	109	Κοινότητα Λιάς	163	Κοινότητα Φανερωμένης	43
Μέλισσα	23	Λιά	163	Φανερωμένη	43
Γαρόδικιον	36	Κοινότητα Λίστας	223	Κοινότητα Φονικίου	138
Πέραμα	50	Λίστα	223	Φονίκιον	138
Κοινότητα Γερομερίου	180	Κοινότητα Μαλουνίου	129	Κοινότητα Χαραυγής	128
Γερομέριον	180	Μαλουνίον	83	Χαραυγή	87
Κοινότητα Γολάς	149	Αγούρια Μαλουνίου	34	Αγία Βαρβάρα	41
Γολά	106	Βελεντινά Μαλουνίου	12	Σύνολο Επαρχίας Φιλιάτων	11737
Ραβοστιβα	43	Κοινότητα Μηλέας	95	Σύνολον Νομού Θεσπρωτίας	44188
		Μηλέα	95		
		Κοινότητα Ξεχώρου	222		
		Ξέχωρον	137		
		Δάφνη	85		

Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφή πληθυσμού 17ης Μαρτίου 1991

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Κατανομή της εκτάσεως της χώρας, κατά διαμέρισμα, νομό, επαρχία, δήμους και κοινότητες, στις βασικές κατηγορίες χρήσεως.

ΜΕΓΕΘΟΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ ΜΕΤΡΗΣΗΣ	ΕΠΑΡΧΙΕΣ				ΣΥΝΟΛΟ ΝΟΜΟΥ	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ
		ΘΥΑΜΙΔΙΟΣ	ΜΑΡΓΑΡΙΤΙΟΥ	ΣΟΥΛΙΟΥ	ΦΙΛΙΑΤΩΝ		
Έκταση	km ²	244,1	195,4	491,2	584	1514,7	131957
	% συνόλου	16,1	12,9	32,4	38,6	100	100
Ορεινά	km ²	133,2	60	354,7	459,4	1007,3	56178
	% συνόλου	13,2	6,0	35,2	45,6	66,5	42,6
Ήμιορεινά	km ²	75,1	135,4	126	91,7	428,2	35806
	% συνόλου	17,5	31,6	29,4	21,4	28,3	27,1
Πεδινά	km ²	35,9	0	10,4	32,9	79,2	39973
	% συνόλου	45,3	0	13,1	41,5	5,2	30,3
Καλλιεργούμενες εκτάσεις	km ²	51,9	42,2	64,4	54,3	212,8	39452
	% συνόλου	24,4	19,8	30,3	25,5	14,0	29,9
Βοσκότοποι	km ²	171,7	140,1	350,5	436,9	1099,2	52550
	% συνόλου	15,6	12,7	31,9	39,7	72,6	39,8
Δασικές εκτάσεις	km ²	7,7	1,6	51,1	65	125,4	29511
	% συνόλου	6,1	1,3	40,7	51,8	8,3	22,4
Έκταση εσωτερικών υδάτων	km ²	4,4	6,3	5	6,2	21,9	3086
	% συνόλου	20,1	28,8	22,8	28,3	1,4	2,3
Έκταση οικισμών	km ²	8,2	5,2	13,9	17,4	44,7	4893
	% συνόλου	18,3	11,6	31,1	38,9	3,0	3,7
Λοιπές εκτάσεις	km ²	0	0	6,4	4,2	10,6	2465
	% συνόλου	0	0	60,4	39,6	0,7	1,9

Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφή 1981

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Αίτια μεταβολής του πληθυσμού του Ν. Θεσπρωτίας

ΜΕΓΕΘΟΣ	ΕΤΟΣ			
	1961	1971	1981	1991
Πληθυσμός	52125	40684	41278	44188
Μεταβολή πληθυσμού		-11441	594	2910
Φυσική μεταβολή (%)		10,2	5,7	2,2
Μετανάστευση/παλιννόστηση (%)		-32,1	-4,3	4,8
Συνολική μεταβολή ανά δεκαετία (%)		-21,9	1,5	7

Πηγή: Assimakopoulos, 1994

Πίνακας 5α: Πληθυσμός κατά φύλο και ομάδες ηλικιών για τον Δήμο Ηγουμενίτσας.

ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ %	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ %	ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
0-4	248	7,04	229	6,54	477	6,79
5-9	271	7,69	317	9,06	588	8,37
10-14	338	9,59	338	9,66	676	9,63
15-19	268	7,61	257	7,34	525	7,48
20-24	228	6,47	232	6,63	460	6,55
25-29	232	6,59	281	8,03	513	7,31
30-34	306	8,69	293	8,37	599	8,53
35-39	331	9,40	307	8,77	638	9,09
40-44	300	8,52	263	7,52	563	8,02
45-49	209	5,93	173	4,94	382	5,44
50-54	201	5,71	178	5,09	379	5,40
55-59	166	4,71	157	4,49	323	4,60
60-64	165	4,68	121	3,46	286	4,07
65-69	97	2,75	95	2,72	192	2,73
70-74	53	1,50	80	2,29	133	1,89
75-79	56	1,59	76	2,17	132	1,88
80-84	34	0,97	59	1,69	93	1,32
85>=	20	0,57	43	1,23	63	0,90
ΣΥΝΟΛΟ	3523	100,00	3499	100,00	7022	100,00

Πηγή: Στοιχεία απογραφής πληθυσμού της 17^{ης} Μαρτίου του 1991, Νομός Θεσπρωτίας, ΕΣΥΕ.

Πίνακας 5β: Πληθυσμός κατά φύλο και ομάδες ηλικιών για τον Νομό Θεσπρωτίας.

ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ %	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ %	ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
0-4	1308	5,77	1172	5,44	2480	5,61
5-9	1589	7,01	1515	7,04	3104	7,02
10-14	1792	7,91	1638	7,61	3430	7,76
15-19	1688	7,45	1424	6,61	3112	7,04
20-24	1480	6,53	1201	5,58	2681	6,07
25-29	1436	6,34	1223	5,68	2659	6,02
30-34	1773	7,83	1402	6,51	3175	7,19
35-39	1740	7,68	1348	6,26	3088	6,99
40-44	1504	6,64	1231	5,72	2735	6,19
45-49	1124	4,96	992	4,61	2116	4,79
50-54	1273	5,62	1363	6,33	2636	5,97
55-59	1373	6,06	1455	6,76	2828	6,40
60-64	1455	6,42	1517	7,05	2972	6,73
65-69	1102	4,86	1247	5,79	2349	5,32
70-74	728	3,21	952	4,42	1680	3,80
75-79	637	2,81	854	3,97	1491	3,37
80-84	430	1,90	574	2,67	1004	2,27
85>=	225	0,99	423	1,96	648	1,47
ΣΥΝΟΛΟ	22657	100,00	21531	100,00	44188	100,00

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Πληθυσμός κατά φύλο και μεγάλες ηλικιακές ομάδες για τις κοινότητες Γραικοχωρίου, Λαδοχωρίου και Νέας Σελεύκειας (1991)

ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ								
	ΓΡΑΙΚΟΧΩΡΙ			ΛΑΔΟΧΩΡΙ			ΝΕΑ ΣΕΛΕΥΚΕΙΑ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
0-14	91	106	197	31	30	61	172	183	355
15-29	104	105	209	24	37	61	132	143	275
30-44	113	103	216	41	31	72	175	139	314
45-64	116	115	231	31	38	69	139	134	273
65+	47	62	109	19	15	34	59	70	129
<i>ΣΥΝΟΛΟ</i>	<i>471</i>	<i>491</i>	<i>962</i>	<i>146</i>	<i>151</i>	<i>297</i>	<i>677</i>	<i>669</i>	<i>1346</i>

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, απογραφή πληθυσμού 17ης Μαρτίου 1991

Πίνακας 7: Εργατικό Δυναμικό για το 1991 κατά κλάδο απασχόλησης, για τις κοινότητες Φραικοχωρίου Λαδοχωρίου και Νέας Σελεύκειας, τον Δήμο Ηγουμενίτσας, το Π.Σ. της Ηγουμενίτσας και τον Ν. Θεσπρωτίας

ΚΛΑΔΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ						ΔΗΜΟΣ		Π.Σ.		ΝΟΜΟΣ	
	ΓΡΑΙΚΟΧΩΡΙ		ΛΑΔΟΧΩΡΙ		ΝΕΑ ΣΕΛΕΥΚΕΙΑ		ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ		ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ		ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	
	Αριθμός	%	Αριθμός	%	Αριθμός	%	Αριθμός	%	Αριθμός	%	Αριθμός	%
Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και δασοκομία	58	15,6	17	17,0	129	27,6	148	5,3	352	9,4	5046	31,3
Ορυχεία και λατομεία	3	0,8	0	0,0	0	0,0	2	0,1	5	0,1	19	0,1
Μεταποιητικές βιομηχανίες	48	12,9	4	4,0	45	9,6	180	6,4	277	7,4	1346	8,3
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού	1	0,3	0	0,0	2	0,4	13	0,5	16	0,4	69	0,4
Κατασκευές	58	15,6	15	15,0	92	19,7	245	8,7	410	10,9	1871	11,6
Εμπόριο, επισκευές, ξενοδοχεία και εστιατόρια	64	17,3	21	21,0	65	13,9	589	20,9	739	19,7	2052	12,7
Μεταφορές, αποθήκευση και επικοινωνίες	21	5,7	11	11,0	18	3,8	227	8,1	277	7,4	797	4,9
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	9	2,4	4	4,0	2	0,4	65	2,3	80	2,1	447	2,8
Λοιπές υπηρεσίες	83	22,4	23	23,0	59	12,6	929	33	1094	29,1	2571	15,9
Νέοι	19	5,1	1	1,0	42	9,0	125	4,4	187	5,0	808	5,0
Δεν δήλωσαν κλάδο οικονομικής δραστηριότητας	7	1,9	4	4,0	14	3,0	295	10,5	320	8,5	1120	6,9
Σύνολο	371	100,0	100	100,0	468	100,0	2818	100	3757	100,0	16146	100,0

Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφή πληθυσμού 1991

Πίνακας 8: Ταξινόμηση των προβλημάτων της περιοχής ανά κατηγορίες

	ΤΥΠΟΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
Υποδομές	1. Δίκτυο αποχέτευσης	53,8
	2. Εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού	30,8
	6. Δίκτυο Υδρευσης	7,7
	9. Κατασκευή περιφερειακού δρόμου	46,2
	11. Έλλειψη κοινωνικής, πολιτιστικής και αθλητικής υποδομής	53,8
	16. Κατασκευή λιμένος μαρίνας	23,1
	18. Κατασκευή ζώνης ελευθέρων συναλλαγών	7,7
	19. Κατασκευή νοσοκομείου	7,7
	20. Κατασκευή Διοικητηρίου	7,7
	22. Κατασκευή εργατικών κατοικιών	15,4
	27. Ίδρυση μουσείου και πινακοθήκης	7,7
28. Κατασκευή της Εγνατίας Οδού	7,7	
29. Αεροπορική και σιδηροδρομική σύνδεση με μεγάλα έργα	7,7	
	<i>Σύνολο</i>	<i>50,0</i>
Αστ κό; σχε; ιασμός	3. Σχέδιο πόλης	38,5
	4. Κυκλοφοριακό πρόβλημα	76,9
	5. Υγιεινή της πόλης	15,4
	7. Αυξημένη ζήτηση γης για στέγη	7,7
	8. Υπερβολική δόμηση	7,7
	10. Αξιοποίηση της παραλίας Δρεπανου	7,7
	14. Ατμοσφαιρική ρύπανση και ηχορύπανση	7,7
	15. Έλλειψη κοινοχρήστων χώρων	7,7
	17. Δημιουργία χώρων υποδοχής στάθμευσης	7,7
	32. Έλλειψη αισθητικής στις κατασκευές	7,7
	<i>Σύνολο</i>	<i>33,3</i>
Κοινωνία	12. Μεγάλη πληθυσμιακή συγκέντρωση	7,7
	13. Μικρός και ανομοιογενής πληθυσμός	7,7
	23. Ναρκωτικά	15,4
	30. Έλλειψη χώρων αναψυχής για νέους και ηλικιωμένους	15,4
	31. Προσέλευση λαθρομεταναστών και προσφύγων	15,4
	<i>Σύνολο</i>	<i>11,1</i>
Διοίκηση	24. Έλλειψη συνολικού σχεδιασμού	7,7
	25. Έλλειψη συγκροτημένου συστήματος λειτουργίας των υπηρεσιών	7,7
	<i>Σύνολο</i>	<i>2,8</i>
Οικονομία	21. Έλλειψη παραγωγικών ιστών	7,7
	26. Έλλειψη προοπτικών απασχόλησης	7,7
	<i>Σύνολο</i>	<i>2,8</i>

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Πίνακας 9: Σχέση φορέων με τον χώρο αναφοράς της μελέτης

ΟΝΟΜΑ ΦΟΡΕΑ	ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΣΧΕΣΗΣ ΦΟΡΕΑ ΜΕ ΤΟΝ ΧΩΡΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ
ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Μέρος της έκτασης που εποικεύεται και διαχειρίζεται η Ν.Α. Θεσπρωτίας. Σχέση συνεργασίας με τους Ο.Τ.Α. στην προώθηση κοινών στόχων
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΩΝ	Προώθηση διαδικασιών σχεδιασμού της περιοχής της Ηγουμενίτσας. Συγκέντρωση προτάσεων των διαφόρων φορέων και παρεμβάσεων των πολιτών και διαμόρφωση του τελικού πλαισίου σχεδιασμού της περιοχής
Τ.Ε.Δ.Κ ΝΟΜΟΥ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ο χώρος αναφοράς της μελέτης αποτελεί την έδρα των δραστηριοτήτων και το σημείο αναφοράς της ένωσης.
Τ.Ε.Ε. - ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Έδρα της Νομαρχιακής Επιτροπής Τ.Ε.Ε. Θεσπρωτίας.
ΕΜΠΟΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Έδρα η Ηγουμενίτσα και μέλη από τους τέσσερις παραγωγικούς κλάδους εμπορικό, βιομηχανικό, επαγγελματικό και βιοτεχνικό.
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής. Σημαντικό ρόλο σε επίπεδο σχεδιασμού και στρατηγικής για λογαριασμό του Δήμου Ηγουμενίτσας.
ΕΡΓΑΤΟΫΠΑΛΛΗΛΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ο φορέας έχει έδρα την Ηγουμενίτσα. Τα σωματεία μέλη του είναι από όλο τον Ν. Θεσπρωτίας.
ΦΙΛΟΠΡΟΟΔΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Παράλληλη πορεία με τα στάδια ανάπτυξης της πόλης της Ηγουμενίτσας. Ποικίλες πολιτιστικές δραστηριότητες σε εποχές που δεν υπήρχαν εναλλακτικές προτάσεις για ενασχόληση των νέων
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ο σύλλογος εδρεύει στην Ηγουμενίτσα και καταβάλλει προσπάθειες για την προστασία του περιβάλλοντος της περιοχής και την ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων
ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Η σχέση του φορέα με το αντικείμενο της μελέτης προκύπτει από τους σκοπούς της ίδρυσης του: διαμόρφωση των τιμών της αγοράς με τις παρεμβάσεις στήριξης του αγροτικού εισοδήματος, προτείνει αλλαγή καλλιεργειών, ομαδικές αγορές είτε σε συνεργασία με κρατικούς φορείς είτε με άλλες οργανώσεις ευρύτερης εμβέλειας. Επιπρόσθετα αποτελεί τον μεγαλύτερο οικονομικό φορέα του νομού απασχολώντας 100 εργαζόμενους που μετέχουν στη λήψη αποφάσεων.
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΟΙΤΑΛΙΚΗΣ ΦΙΛΙΑΣ	Στα πλαίσια της ελληνοϊταλικής φιλίας ερχόμαστε σε επαφή με διάφορους τοπικούς φορείς για την προώθηση των σχέσεων Ελλάδος-Ιταλίας.
ΕΝΩΣΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Η πόλη αυτή αποτελεί την έδρα της ένωσης, εργαζόμαστε και συνεισφέρουμε στις δραστηριότητες της και ευελπιστούμε να συμμετέχουμε στην λήψη αποφάσεων που αφορούν την ανάπτυξή της.
ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Ο Αθλητικός Οργανισμός Δήμου Ηγουμενίτσας, αποτελεί ΝΠΔΔ, με στόχο την ανάπτυξη και καλλιέργεια του αθλητισμού μέσω της οργάνωσης ημερίδων, διασυλλογικών και λοιπών αγώνων.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 10: Αντικείμενο δράσης των φορέων

ΟΝΟΜΑ ΦΟΡΕΑ	ΓΡΩΠΗΜΑ 2: ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΔΡΑΣΗΣ ΦΟΡΕΑ
ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση είναι υπεύθυνη σε επίπεδο νομού για την αναπτυξιακή στρατηγική και την διαχείριση τοπικών υποθέσεων πλην των θεμάτων που άπτονται της Δημόσιας Περιουσίας, των θεμάτων Ασφαλείας και των Οικονομικών Υπηρεσιών.
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΩΝ	Επόπτευση των εκπονούμενων μελετών πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού της περιοχής, προώθηση των διαδικασιών ενημέρωσης των διαφόρων εμπλεκομένων στο θέμα φορέων και των πολιτών και μετά την τελική διαμόρφωση των προτάσεων των μελετών ακολουθούν οι διαδικασίες έγκρισης αυτών.
Τ.Ε.Δ.Κ ΝΟΜΟΥ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Η συμβουλευτική, προγραμματική και τεχνική υποστήριξη των Ο.Τ.Α. του νομού.
Τ.Ε.Ε. - ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Εκπροσώπηση του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος σε ρόλο τεχνικού συμβούλου του κράτους στα θέματα που αφορούν το Νομό Θεσσαρίας.
ΕΜΠΟΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Η προστασία και η ανάπτυξη του εμπορίου, της βιομηχανίας, της βιοτεχνίας και των επαγγελμάτων στην περιφέρειά τους μέσα στα πλαίσια των συμφερόντων της εθνικής οικονομίας. Η παροχή γνωμοδοτικών εισηγήσεων για κάθε θέμα οικονομικού περιεχομένου προς την πολιτεία με γνώμονα πάντοτε την οικονομική ανάπτυξη της περιφέρειάς τους και την εξυπηρέτηση του γενικότερου συμφέροντος της εθνικής οικονομίας.
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Εκμετάλλευση μιας έκτασης που βρίσκεται βορειοδυτικά της Ηγουμενίτσας όπου υπάρχουν διάφορες τουριστικές δραστηριότητες.
ΕΡΓΑΤΟΎΠΑΛΛΗΛΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Τα εργασιακά προβλήματα των σωματείων του και γενικότερα των εργαζομένων, καθώς και προβλήματα τοπικού και γενικού χαρακτήρα.
ΦΙΛΟΠΡΟΟΔΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Αρχικά το αντικείμενο του φορέα ήταν η διατήρηση και διάδοση της λαϊκής κληρονομιάς. Μετά την μεταπολίτευση όμως, δραστηριοποιήθηκε έντονα στα κοινωνικά, περιβαλλοντικά και πολιτιστικά ζητήματα της πόλης.
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Η προστασία της χλωρίδας και πανίδας του νομού , η διάσωση του ποταμού Καλαμά, η μετάδοση της αγάπης προς την φύση και η προστασία και ανάδειξη - αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων του νομού Θεσσαρίας.
ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ο συνεταιρισμός αποσκοπεί, με την ισότιμη συνεργασία και την αμοιβαία βοήθεια των συνταίρων στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των μελών του μέσα σε μια κοινή επιχείρηση.
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΗΣ ΦΙΛΙΑΣ	Η πολιτισμική ανάπτυξη μεταξύ των δύο λαών Ελλάδας και Ιταλίας.
ΕΝΩΣΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Η ένωση Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης Νομού Θεσσαρίας είναι το συνδικαλιστικό όργανο των καθηγητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και ενδιαφέρεται για τα συμφέροντα των καθηγητών, της εκπαίδευσης και της παιδείας της περιοχής γενικότερα.
ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Αντικείμενα δράσης του φορέα αποτελούν: η λειτουργία διαφόρων αθλητικών τμημάτων με ειδικευμένους καθηγητές ή προπονητές, η λειτουργία αθλητικών κέντρων, γυμναστηρίων και γενικά αθλητικών χώρων, και η διοργάνωση αθλητικών εκδηλώσεων και συναντήσεων

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Πίνακας 11: Προβλήματα της περιοχής μελέτης ανεξάρτητα από το αντικείμενο δράσης των φορέων

ΟΝΟΜΑ ΦΟΡΕΑ	ΠΡΩΤΗΜΙΑ 3: ΣΗΜΙΑΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΔΡΑΣΗΣ/ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ
ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΘΕΣΣΠΡΩΠΙΑΣ	Η αποχέτευση και λειτουργία βιολογικού καθαρισμού, το σχέδιο πόλης και εφαρμογή του, η κυκλοφοριακή ρύθμιση, η υγιεινή της πόλης και τέλος το δίκτυο ύδρευσης.
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΩΝ	Τα δύο βασικότερα προβλήματα της περιοχής είναι η αυξημένη ζήτηση γης για στέγη και το κυκλοφοριακό. Άλλο πρόβλημα εξίσου σημαντικό είναι το πρόβλημα της αποχέτευσης των οικιακών αποβλήτων και των ομβρίων σε μικρότερο βαθμό καθώς και το γεγονός ότι η δόμηση στο παλιό κυρίως σχέδιο είναι υπερβολική, δεν υπάρχει όμως καμία δυνατότητα περιορισμού της λόγω ισχυρών πιέσεων και παρεμβάσεων.
Τ.Ε.Δ.Κ ΝΟΜΟΥ ΘΕΣΣΠΡΩΠΙΑΣ	Το αποχετευτικό δίκτυο, ο βιολογικός καθαρισμός, η καθαριότητα, ο περιφερειακός δρόμος παράκαμψης του κέντρου, η αξιοποίηση παραλιας Δρεπάνου, το σχέδιο πόλεως (ταχύτεροι ρυθμοί υλοποίησης) καθώς και η πολιτιστική και αθλητική υποδομή.
Τ.Ε.Ε. - ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΘΕΣΣΠΡΩΠΙΑΣ	Η μεγάλη πληθυσμιακή συγκέντρωση σε μικρή αντικειμενικά έκταση με αποτέλεσμα την επιβάρυνση των λειτουργιών της (κυκλοφοριακό κ.λ.π.), ο μικρός και ανομοιογενής πληθυσμός, με αποτέλεσμα την υστέρηση σε πολιτιστικές, κοινωνικές δραστηριότητες και τέλος τα προβλήματα ρύπανσης (ατμοσφαιρικής - ηχορύπανσης), κυκλοφορίας, έλλειψη κοινοχρήστων χώρων κ.λ.π.
ΕΜΠΟΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΘΕΣΣΠΡΩΠΙΑΣ	Η κατασκευή λιμένας, το κυκλοφοριακό, οι χώροι υποδοχής - στάθμευσης, η κατασκευή μαρίνας ελλιμενισμού σκαφών, η κατασκευή ζώνης ελευθέρων συναλλαγών, η κατασκευή νοσοκομείου όπως επίσης η κατασκευή διοικητηρίου για την στέγαση των δημοσίων υπηρεσιών.
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Το αποχετευτικό που είναι ενταγμένο έργο που εκτελείται, το κυκλοφοριακό που αποτελεί πρόβλημα ελλείπει περιφερειακού δρόμου καθώς και η έλλειψη παραγωγικών ιστών με υπέρμετρο τον τομέα των υπηρεσιών.
ΕΡΓΑΤΟΫΠΑΛΛΗΛΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΠΙΑΣ	Το σχέδιο πόλης, το λιμάνι σε συνάρτηση με τον περιφερειακό δρόμο, οι εργατικές κατοικίες, το κυκλοφοριακό, το αποχετευτικό και τα ναρκωτικά
ΦΙΛΟΠΡΟΟΔΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Η έλλειψη συνολικού σχεδιασμού για την λειτουργία των διαφόρων δραστηριοτήτων, το κυκλοφοριακό πρόβλημα, η έλλειψη συγκροτημένου συστήματος λειτουργίας των βασικών υπηρεσιών, η έλλειψη υποδομών, κυρίως κοινωνικών και πολιτισμικών και η έλλειψη προοπτικών και σχεδιασμού για απασχόληση μετά την ολοκλήρωση των μεγάλων έργων.
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΠΙΑΣ	Το κυκλοφοριακό πρόβλημα, το αποχετευτικό πρόβλημα, καθώς και η ίδρυση μουσείου και πινακοθήκης.
ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΕΣΣΠΡΩΠΙΑΣ	Το λιμάνι, η Εγνατία, ο βιολογικός καθαρισμός, ο περιφερειακός δρόμος, το σχέδιο πόλεως, οι εργατικές κατοικίες, οι χώροι αναψυχής τόσο για ηλικιωμένους όσο και για νέους (κολυμβητήριο κ.α.), η αεροπορική και σιδηροδρομική σύνδεση με μεγάλα έργα, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις (θέατρο, κινηματογράφος, κ.λ.π.), καθώς και η παραμονή πολλών προσφύγων αλλάζει τον χαρακτήρα της πόλεως και χρειάζεται επιμόρφωση για την ένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο.
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΟΙΤΑΛΙΚΗΣ ΦΙΛΙΑΣ	Το κυκλοφοριακό πρόβλημα που είναι ιδιαίτερα έντονο κατά τους θερινούς μήνες, καθώς επίσης η έλλειψη καλλιτεχνικών, πολιτισμικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων που να προωθεί την γενική κουλτούρα των κατοίκων.

Πίνακας 11 (συνέχεια)

ΕΝΩΣΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Η έλλειψη περιφερειακού δρόμου, η έλλειψη αισθητικής στις κατασκευές καθώς και υπερβάσεις σ' αυτές, η έλλειψη πλατειών και χώρων για ηλικιωμένους και παιδιά, οι ελάχιστες πνευματικές και πολιτιστικές δραστηριότητες όπως και η έλλειψη θεάτρου και κινηματογράφου.
ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Έλλειψη αθλητικών εγκαταστάσεων, το αποχετευτικό, η έλλειψη περιφερειακού δρόμου, το σχέδιο πόλεως καθώς και η αβρόα προσέλευση λαθρομεταναστών από την γειτονική Αλβανία.

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Πίνακας 12: Συνεργασία με τοπικούς φορείς

ΟΝΟΜΙΑ ΦΟΡΕΑ	ΠΡΩΤΗΜΙΑ 4 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟΠΙΚΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΕ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΝ ΠΟΛΥΜΗ ΡΕΒΑΣΗ
ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Υπάρχει συνεργασία όσον αφορά τους παρακάτω τομείς: Σχέδιο πόλης, αποχετευτικό, λειτουργία βιολογικού, πολιτιστικές παρεμβάσεις, λειτουργία και συντήρηση σχολικών μονάδων, δημιουργία υποδομών (λιμάνι, Εγνατία, Περιφερειακή οδός Ηγουμενίτσας, Μουσείο), συνεργασία με συμβούλιο περιοχής για την δημιουργία ΧΥΤΑ.
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΩΝ	Συνεργασία με τον Δήμο Ηγουμενίτσας και τις εμπλεκόμενες κοινότητες (Λαδοχωρίου, Γραϊκοχωρίου και Ν. Σελεύκειας) για την διαμόρφωση του Γ.Π.Σ., τον καθορισμό της θέσης του νέου λιμένα και την χωροθέτηση των διαφόρων κοινωφελών χρήσεων που είναι αναγκαίες για την λειτουργία του σχεδίου και την ποιότητα ζωής.
Τ.Ε.Δ.Κ ΝΟΜΟΥ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Η Τ.Ε.Δ.Κ. συνεργάζεται με διάφορους φορείς που δραστηριοποιούνται ταυτόχρονα και σε τοπικό επίπεδο, όπως: το Επιμελητήριο Θεσπρωτίας, το Εργατικό Κέντρο τους ΟΤΑ του νομού, την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, το Λιμενικό Ταμείο τον Φίλοπρόδοος Όμιλος Ηγουμενίτσας (ΦΟΗ), τον Εθνικό Οργανισμό Πρόνοιας - Παράρτημα Ηγουμενίτσας και Ν.Ε.Λ.Ε. (Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Πρόνοιας).
Τ.Ε.Ε. - ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του ΤΕΕ, προβλέπονται οι εξής συμμετοχές: σε τεχνικά συμβούλια, ΣΧΟΠ καθώς και επιτροπές εισήγησης για ανάθεση έργων μεγάλης σημασίας κ.λ.π.
ΕΜΠΟΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Υπάρχει συνεργασία με τους τοπικούς φορείς και συγκεκριμένα: μέλη του Δ.Σ. του Επιμελητηρίου έχουν ορισθεί σε διοικητικές επιτροπές οργανισμών (π.χ. Λιμενικό Ταμείο) που αποφασίζουν για έργα στην πόλη της Ηγουμενίτσας, συμμετοχή στην Αναπτυξιακή Εταιρεία Θεσπρωτίας και συνεργασία με όλους σχεδόν τους φορείς για κοινή δράση τουριστικής προβολής της περιοχής.
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Συνεργασία με αρκετούς τοπικούς φορείς όπως: Φίλοπρόδοος όμιλος Ηγουμενίτσας, ΕΛΜΕ Θεσπρωτίας, Εμπορικός σύλλογος, Επιμελητήριο Θεσπρωτίας.
ΕΡΓΑΤΟΫΠΑΛΛΗΛΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Συνεργασία με όλους τους τοπικούς φορείς για τοπικά ζητήματα όπως είναι το λιμάνι, το σχέδιο πόλης, θέματα παιδείας, τα ναρκωτικά καθώς και η κατασκευή εργατικών κατοικιών.
ΦΙΛΟΠΡΟΟΔΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Συνεργασία κυρίως με: Δήμο Ηγουμενίτσας, Τ.Ε.Δ.Κ. Νομού Θεσπρωτίας, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση καθώς και με Δήμους - Κοινότητες και πολιτιστικούς συλλόγους.
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Συνεργασία με: τον Δήμο Ηγουμενίτσας, την Τ.Ε.Δ.Κ. Νομού Θεσπρωτίας και την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Θεσπρωτίας.
ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Οι φορείς που συνεργαζόμαστε για την ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων είναι: η Τ.Ε.Δ.Κ., ο Φ.Ο.Η., ο Ε.Ο.Π., ο Δήμος Ηγουμενίτσας, το Εμποροβιοτεχνικό Επιμελητήριο, η Α.Τ.Ε., η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, οι συνεταιρισμοί της περιοχής και γενικότερα όπου υπάρχει δυνατότητα συνεργασίας.
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΗΣ ΦΙΛΙΑΣ	

Πίνακας 12 (συνέχεια)

ΕΝΩΣΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΘΕΣΣΑΛΩΝΙΑΣ	Με τον Δήμο Ηγουμενίτσας και την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση για τις κατανομές των κονδυλίων συντήρησης και επισκευής των σχολικών μονάδων, καθώς και στον προγραμματισμό για ίδρυση ή κατάργηση σχολείων.
ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Με το Γραφείο Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού της Νομαρχίας Θεσσαλίας για αθλητικά θέματα καθώς και με τους τοπικούς αθλητικούς συλλόγους («Θεσπρωτός», «Πρωτέας» Γ.Σ., «Α.Ο. Ηγουμενίτσας»)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Πίνακας 13: Ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας με «εξωτερικούς» φορείς

ΟΝΟΜΑ ΦΟΡΕΑ	ΓΡΩΠΗΓΙΑ 5: ΜΟΡΦΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΙΣ ΔΙΑΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ, ΔΙΑΝΟΜΑΡΧΙΑΚΕΣ Η ΜΑΚΡΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Η ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ.
ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Διαρκής συνεργασία σε επίπεδο Ηπείρου προκειμένου από κοινού να υλοποιηθούν προγραμματικοί στόχοι και να βελτιωθούν οι παρεχόμενες υπηρεσίες: με την Περιφέρεια Ηπείρου, τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις της Ηπείρου, τον Δήμο Ιωαννίνων, τους συλλόγους μεταναστών στην Ελλάδα και το εξωτερικό και τα επιμελητήρια.
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΩΝ	Ως νομαρχιακή υπηρεσία, δεν υπάρχει η ευχέρεια ανάπτυξης τέτοιου είδους πρωτοβουλιών και συνεργασίας με άλλα επίπεδα. Η υπηρεσία περιορίζεται εκ των πραγμάτων σε συνεργασίες που της υποδεικνύουν οι νόμοι.
Τ.Ε.Δ.Κ. ΝΟΜΟΥ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Σε διαπεριφερειακό επίπεδο υπάρχει συνεργασία ως προς τα προγράμματα: Now, Horizon, Integra, Life, Interreg II, Leader II. Επίσης υπάρχει συνεργασία με την ΚΕΔΚΕ και τις κατά τόπους ΤΕΔΚ.
Τ.Ε.Ε. - ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Έχουν κατά καιρούς αναπτυχθεί συνεργασίες με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, την Εφορεία Αρχαιοτήτων Κερκύρας, το Τμήμα Ε.Ο.Τ. Δυτικής Ελλάδος κ.λ.π.
ΕΜΠΟΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Υπάρχει συνεργασία με τα τέσσερα επιμελητήρια της Ηπείρου για ισόρροπη ανάπτυξή της. Για τον σκοπό αυτό δημιουργήθηκε η Αναπτυξιακή Επιμελητηριακή Εταιρεία Ηπείρου (ΑΝ.Δ.Ε.Η.) η οποία υλοποιεί ήδη ευρωπαϊκά προγράμματα. Επίσης υπάρχει συμμετοχή: Στο ΒΙC Ηπείρου, στην Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων Ελλάδος και στον Ελληνικό-Επιμελητηριακό Σύνδεσμο Μεταφορών.
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Συνεργασία με φορείς εντός και εκτός Ελλάδας για υποβολή προτάσεων σε ευρωπαϊκά προγράμματα. Συνεργασία με τον ιταλικό Δήμο Ceteteri San Vito dei Normani (1995) με τον οποίο πολύ πιθανόν να αδελφοποιηθεί η Ηγουμενίτσα. Η Δ.Ε.Α.Η. εκπροσωπεί τον Δήμο Αρταίων έως ότου μεταβιβαστούν οι μετοχές στην Γενική Συνέλευση των μετόχων της ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε.. Επίσης η Δ.Ε.Α.Η. είναι μέλος του ΒΙC Ηπείρου.
ΕΡΓΑΤΟΫΠΑΛΛΗΛΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Το 1996 υπήρξε συνεργασία με συνδικαλιστικούς φορείς της Νότιας Ιταλίας για δημιουργία θέσεων εργασίας σε αρχαιολογικούς χώρους και για πολιτιστικά θέματα. Όλα αυτά πραγματοποιήθηκαν μέσω της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος.
ΦΙΛΟΠΡΟΟΔΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Συνεργασία με όλους τους συλλόγους του νομού. Έχει αναπτυχθεί έντονα ο θεσμός των πολιτιστικών ανταλλαγών τόσο ανάμεσα σε περιοχές της Ελλάδας και του εξωτερικού. Τα τελευταία τέσσερα χρόνια ομάδες του Φ.Ο.Η. από το χορευτικό και την οικολογική ομάδα επισκέφθηκαν δέκα περιοχές στο εσωτερικό και έξι στο εξωτερικό (Σερβία, Βουλγαρία, Ισπανία, Ιταλία, Γαλλία, Κύπρο) και οι περισσότεροι φιλοξενήθηκαν αντίστοιχα στην Ηγουμενίτσα.
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Υπάρχει συνεργασία με τους εξής φορείς: την Γενική Γραμματεία Περιφέρειας Ηπείρου (1995) για τους αρχαιολογικούς χώρους του νομού, την Πολιτιστική Αμφικτιονία Βορειοδυτικής Ελλάδος (1996) για την ανάδειξη των αρχαίων θεάτρων της Βορειοδυτικής Ελλάδος και την Greenpeace (1997) για θέματα περιβάλλοντος που αφορούν τον νομό.
ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Με την ΚΥΔΕΠ με κύριο σκοπό την ενίσχυση των αγροτικών προϊόντων, την Ελαιουργική, τον Οργανισμό Βάμβακος, την Κτηνοτροφική, την Δωδώνη, την ΣΒΕΚΗ, την Ομοσπονδία, την ΤΕΔΚ, την ΠΑΣΕΓΕΣ-ΓΕΣΑΣΕ κ.α.

Πίνακας 13 (συνέχεια)

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΟΙΤΑΛΙΚΗΣ ΦΙΛΙΑΣ	
ΕΝΩΣΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Το 1995 συνεργαστήκαμε με τον Ο.Κ.Α.ΝΑ. και το Υπουργείο Παιδείας για σεμινάρια αγωγής υγείας διάρκειας τριών ημερών. Επίσης υπάρχουν συνεργασίες με άλλες ΕΛΜΕ και ΟΛΜΕ για προβλήματα του κλάδου και της εκπαίδευσης.
ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Το έτος 1996 συνεργαστήκαμε με τον με τον Δήμο Ρόδου για συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες και το έτος 1997 με συλλόγους κωπηλασίας της Ηπείρου σε αντίστοιχους αγώνες.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 14: Προοπτικές μελλοντικών συνεργασιών

ΟΝΟΜΑ ΦΟΡΕΑ	ΓΡΩΠΗΜΑ 6: ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΙΑΣ ΜΕ ΆΛΛΟΥΣ ΦΟΡΕΤΣ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ
ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση από την φύση της, την επιλογή δραστηριοτήτων της αλλά και τις αρμοδιότητες της έχει και θα έχει μια διαρκή συνεργασία με όλους τους φορείς.
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΩΝ	Δεν προβλέπονται προοπτικές δραστηριοποίησης αν δεν αλλάξει η δομή της διοίκησης σε περιφερειακό επίπεδο.
Τ.Ε.Δ.Κ ΝΟΜΟΥ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ευαίωτες και ανοικτές.
Τ.Ε.Ε. - ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Τα πλαίσια και ο τρόπος συνεργασίας του φορέα με άλλους φορείς είναι θεσμικά προκαθορισμένα και μπορούν να μεταβληθούν μόνο εάν επέλθει αλλαγή του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας.
ΕΜΠΟΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Οι προοπτικές είναι πολύ ενθαρρυντικές για το μέλλον, γιατί η πράξη απέδειξε ότι μόνο με συνεργασία επιτυγχάνονται τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα προς όφελος της περιοχής.
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Οι προοπτικές δραστηριοποίησης και συνεργασίας με άλλους φορείς στο μέλλον διαγράφονται καλές εφόσον εγκριθούν και ενταχθούν στο πρόγραμμα Ιπτεπεγ Ελλάδας-Ιταλίας οι προτάσεις της Δ.Ε.Α.Η.
ΕΡΓΑΤΟΫΠΑΛΛΗΛΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ο φορέας επιδιώκει μελλοντική δραστηριοποίηση σε θέματα όπως: η κατασκευή των εργατικών κατοικιών και η ανάπτυξη της πόλης και του νομού γενικότερα.
ΦΙΛΟΠΡΟΟΔΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Η συνεργασία με άλλους φορείς θεωρείται απαραίτητο στάδιο για την ανάπτυξη, προϋποθέτει δε μεγάλα χρηματικά ποσά. Το πρόβλημα αυτό τείνει να ξεπεραστεί μέσα από Ευρωπαϊκά Προγράμματα.
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Προγραμματίζονται οι εξής συνεργασίες: με την Διεύθυνση Δασών Θεσσαλίας και την Κοινότητα Καρτερίου Θεσσαλίας για την δημιουργία αισθητικού άλσους στο Καρτέρι, με την Greenpeace για τα περιβαλλοντικά θέματα του νομού μας καθώς και με το Υπουργείο Πολιτισμού για τους αρχαιολογικούς χώρους του νομού μας και την ίδρυση Μουσείου στην Ηγουμενίτσα.
ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Βασικό στοιχείο της ένωσης είναι η συνεργασία. Έτσι επιδιώκουμε την αγορά πακέτων μετοχών δευτεροβάθμιων εταιριών συνεταιριστικών ή μη όπως η ΔΩΔΩΝΗ Α.Ε., η ΣΒΕΚΗ Α.Ε., με κύρια προϋπόθεση να είναι υγιείς και βιώσιμες και με προοπτική εξέλιξης. Θα αντιμετωπίσαμε επίσης με καλή διάθεση για συνεργασία φορείς που θα αναπτυχθούν μετά την εκτέλεση μεγάλων έργων στον τόπο.
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΗΣ ΦΙΛΙΑΣ	Στα πλαίσια των προγραμμάτων που προωθούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση σε διακρατικό επίπεδο πιστεύουμε ότι ανοίγονται προοπτικές δραστηριοποίησης και συνεργασίας μας με φορείς της Ιταλίας. Ήδη έχουμε επαφή με την Ιταλική Πρεσβεία για μια σειρά από δραστηριότητες και προοπτικές που θα υπάρξουν στο άμεσο μέλλον.
ΕΝΩΣΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Είμαστε ανοικτοί σε προτάσεις συνεργασίας, αν και στην παρούσα φάση δεν προβλέπεται κάτι νέο.
ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Στοχεύουμε σε συνεργασία με όλους τους αθλητικούς οργανισμούς δήμων που λειτουργούν στην Ελλάδα.

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Πίνακας 15: Ο ρόλος των φορέων ως προς την βιώσιμη ανάπτυξη

ΟΝΟΜΑ ΦΟΡΕΑ	ΕΡΩΤΗΜΑ 7: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ ΣΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ο ρόλος της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Θεσπρωτίας είναι βασικός και ουσιαστικός. Ήδη εκπονεί και υλοποιεί δύο προγράμματα αυτής της μορφής: (α) Προστασία-ανάδειξη-αξιοποίηση Δέλτα Καλαμά και Στενών και έλους Καλοδικίου και (β) Ποταμού Αχέροντα. Προωθείται ο χωροταξικός σχεδιασμός του νομού και παράλληλα συντάχθηκε μελέτη για τις προσεχείς τρεις δεκαετίες με βασικό άξονα την βιώσιμη ανάπτυξη. Ανάπτυξη με οικονομία στην χρήση των πόρων της φύσης, με προστασία στο περιβάλλον και την ανθρώπινη συμβίωση. Εξ των πραγμάτων η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση είναι ο θεματοφύλακας της βιώσιμης ανάπτυξης.
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΩΝ	Ως διοικητική υπηρεσία ο φορέας αυτός μπορεί να παίξει επιτελικό ρόλο για την βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής με την συγκέντρωση πληροφοριακού υλικού το οποίο θα υποβοηθήσει τα διάφορα προγράμματα και με την προώθηση προς έγκριση των προγραμμάτων αυτών.
Τ.Ε.Δ.Κ ΝΟΜΟΥ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ο ρόλος του συγκεκριμένου φορέα στην πορεία προς την βιώσιμη ανάπτυξη είναι σημαντικός εάν λάβουμε υπόψιν την προοπτική των συνενώσεων των ΟΤΑ σε νέους Δήμους με το πρόγραμμα «Ιωάννης Καποδίστριας».
Τ.Ε.Ε. - ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Η βιώσιμη ανάπτυξη σίγουρα θα απαιτήσει τεχνογνωσία και τεχνική υποστήριξη την οποία η Νομαρχιακή Επιτροπή του ΤΕΕ θα μπορούσε να βοηθήσει στα πλαίσια των δυνατοτήτων της.
ΕΜΠΟΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ο ρόλος μας είναι σημαντικότερος διότι με προτάσεις και παρεμβάσεις προς τα αρμόδια όργανα τίθενται οι βάσεις για τον σχεδιασμό και την εκτέλεση αναπτυξιακών έργων για την βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής.
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Η Δ.Ε.Α.Η. θα μπορούσε να λειτουργήσει ως καταλύτης σε μια σειρά από θέματα που έχουν να κάνουν με εναλλακτικές μορφές τουρισμού, τουριστικής προβολής και σύγχρονων μεθόδων επικοινωνίας.
ΕΡΓΑΤΟΫΠΑΛΛΗΛΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ως συνδικαλιστικός φορέας, πιστεύεται ότι δεν υπάρχουν πολλά περιθώρια δραστηριοποίησης στην βιώσιμη ανάπτυξη. Αυτά τα ζητήματα απευθύνονται στην ίδια την πολιτεία.
ΦΙΛΟΠΡΟΟΔΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Ο φορέας αυτός πιστεύεται ότι είναι δυνατόν να συμβάλει στην βιώσιμη ανάπτυξη μέσα από την ενημέρωση και εκπαίδευση των νέων, από την διατήρηση και ανάδειξη του περιβάλλοντος καθώς επίσης και την ύπαρξη κοινωνικοπολιτιστικών υπηρεσιών που συντελούν στην συγκράτηση των νέων.
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Για την βιώσιμη τοπική ανάπτυξη απαιτείται δυναμική δραστηριοποίηση του κάθε φορέα. Πρέπει να επιτευχθεί ισόρροπη πολιτιστική ανάπτυξη της Θεσπρωτίας μέσα από μια σειρά έργων σε όλες τις επαρχίες του νομού με κριτήρια την σπουδαιότητα του αρχαιολογικού και ιστορικού ενδιαφέροντος καθώς και την δυνατότητα προσπέλασής τους.
ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ο φορέας μας έχει την δυνατότητα να βοηθήσει θετικά καθ' ότι μπορεί να γίνει ρυθμιστής ως ένα βαθμό της διαμόρφωσης της πρωτογενούς παραγωγής με μακροπρόθεσμη προοπτική λαμβάνοντας υπ' όψιν όλες τις νέες πληροφορίες που υπάρχουν καθ' ότι υπάρχει σύγχρονη μηχανογράφηση και προοπτική σύνδεσης με το δίκτυο INTERNET. Το στελεχιακό δυναμικό δε που απασχολεί η ένωση έχει την διάθεση για υλοποίηση νέων προγραμμάτων και δραστηριοτήτων.

Πίνακας 15 (συνέχεια)

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΟΙΤΑΛΙΚΗΣ ΦΙΛΙΑΣ	Ο ρόλος του φορέα μας στην βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να είναι καθοριστικός στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε πολιτιστικό επίπεδο με την Ιταλία που θα στηρίζουν και θα ανοίξουν νέους ορίζοντες στην βιώσιμη ανάπτυξη.
ΕΝΩΣΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	Ο ρόλος του φορέα μας στην πορεία για την βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να είναι συμβουλευτικός και στην βάση προτάσεων αλλά και αποτρεπτικός σε περιπτώσεις λανθασμένων επιλογών.
ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Πίνακας 16: Προτάσεις οργανωτικών σχημάτων για την επιτυχή πορεία προς την βιώσιμη ανάπτυξη

ΟΝΟΜΑ ΦΟΡΕΑ	ΓΡΩΣΗΜΑ 5: ΠΡΟΤΙΝΕΤΕ ΕΝΑ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟ ΣΧΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟ ΠΕΔΙΟΥ ΟΣ ΤΟ ΚΑΤΑΝΑΛΙΣΤΕΡΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΗ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.
ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Το πρώτο βήμα που πρέπει να γίνει είναι η προσαρμογή του νομοθετικού πλαισίου σ' αυτό τον στόχο και όχι απλά η κατεύθυνση προς υλοποίηση του στόχου. Επίσης απαιτείται ενεργοποίηση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, υποστήριξη σε περιφερειακό επίπεδο με την ευθύνη του περιφερειακού συμβουλίου καθώς επίσης και έλεγχο, ενημέρωση, επιστημονική υποστήριξη από ειδική γραμματεία των Υπουργείων Ανάπτυξης και Π.Ε.Χ.Δ.Ε.
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΩΝ	Ο συντονιστικός ρόλος θα πρέπει να δοθεί σε ένα όργανο επίσημο το οποίο θα επιβάλλει την αναγκαιότητα της συγκέντρωσης και της κωδικοποίησης της πληροφόρησης με σκοπό την σωστή αξιοποίηση αυτής για τα εκπονούμενα προγράμματα. Τον ρόλο αυτό θα μπορούσε να αναλάβει ο Ο.Τ.Α. με ένα τομέα ανεξάρτητο από την σημερινή διοικητική μορφή του ο οποίος θα λειτουργεί σαν τράπεζα πληροφοριών με παράλληλη αρμοδιότητα τον συντονισμό των διαφόρων φορέων για την πραγματικά βιώσιμη ανάπτυξη.
Τ.Ε.Δ.Κ ΝΟΜΟΥ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Η πρόταση για την επιτυχή πορεία προς την βιώσιμη ανάπτυξη προβλέπει δύο ενέργειες: την άμεση λειτουργία της Αμιγούς Αναπτυξιακής Επιχείρησης της Ένωσης καθώς και την διαδημοτική συνεργασία μέσα από την ίδρυση και λειτουργία διαδημοτικών κοινών επιχειρήσεων.
Τ.Ε.Ε. - ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Για την επιτυχή πορεία προς την βιώσιμη ανάπτυξη απαιτείται πολιτική βούληση, οικονομική υποστήριξη και αυτά θα υπάρξουν αν παράλληλα με την βιώσιμη ανάπτυξη αναπτυχθούν «υγιή» οικονομικά συμφέροντα. Αν αυτά πραγματοποιηθούν η όποια προσπάθεια ξεκινήσει θα συντονιστεί από την κεντρική εξουσία.
ΕΜΠΟΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Το καταλληλότερο οργανωτικό σχήμα θα ήταν εκείνο που θα συμμετείχαν όλοι οι φορείς με εκπροσώπηση από εξειδικευμένους επιστήμονες που θα επιμελούνται προτάσεις για ανάπτυξη της περιοχής. Στον ρόλο αυτό υπάρχει δυνατότητα να ανταπεξέλθει πλήρως εφόσον στελεχωθεί κατάλληλα η ΑΝ.Ε.Θ. και εξασφαλιστεί η συμμετοχή όλων των φορέων.
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Οποιοδήποτε οργανωτικό σχήμα είναι κατάλληλο εφόσον στελεχωθεί από ανθρώπους με πάθος για δουλειά.
ΕΡΓΑΤΟΫΠΑΛΛΗΛΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Η τοπική αυτοδιοίκηση πρώτου και δευτέρου βαθμού.
ΦΙΛΟΠΡΟΔΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	Η τοπική αυτοδιοίκηση σ' όλες τις μορφές είναι ο πιο αρμόδιος και ευαισθητοποιημένος φορέας. Φυσικά αυτό αφορά μια αυτοδιοίκηση εύρωστη - λειτουργική με γνώση και κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή καθώς και εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό.
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ Ν. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ "Ο ΠΑΝΑΣ"	Το καταλληλότερο οργανωτικό σχήμα για την επιτυχή πορεία προς την βιώσιμη ανάπτυξη είναι ο συνδυασμός της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης, των λοικών φορέων του νομού σε συνεργασία με τους τοπική πολιτική εξουσία.
ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	Το οργανωτικό σχήμα που θα λειτουργήσει και θα αποδώσει καλύτερα θα είναι συναρτήσει των μεγάλων έργων και της νέας εικόνας που θα διαμορφωθεί στην περιοχή. Αυτό το σχήμα θα μπορούσε να είναι η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών σε συνεργασία με κεντρικές ενότητες, την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση για τα μεγάλα θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος και αντίστοιχους φορείς του εξωτερικού.

Πίνακας 16 (συνέχεια)

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΗΣ ΦΙΛΙΑΣ	Ένα ευέλικτο σχήμα από εκπροσώπους φορέων όπως η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Θεσπρωτίας, ο Δήμος Ηγουμενίτσας, το Επιμελητήριο και εκπρόσωποι πολιτιστικών φορέων που θα συγκεντρώσουν θα αναλύσουν και θα προωθήσουν πέρα από γραφειοκρατικές διαδικασίες λύσεις πολιτικές για την επιτυχή πορεία προς την βιώσιμη ανάπτυξη.
ΕΝΩΣΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ένα συμβούλιο πόλης που θα είναι ευρύτερο από το Δημοτικό Συμβούλιο. Θα απαρτίζεται από εκπροσώπους όλων των φορέων της πόλης, θα είναι επίσημο (θεσμός), θα μελετά, θα προτείνει και θα ελέγχει την εφαρμογή-εκτέλεση των αποφάσεων.
ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Πίνακας 17: Κατάλογος συνδικαλιστικών οργανώσεων (Ν. 1264/82) Ν. Θεσπρωτίας

ΕΤΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ	ΕΛΑΡΧ	ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ	ΣΚΟΠΟΣ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ
1988	9/1988	Παραμυθιά Θεσπρωτίας	Ομοσπονδία επαγγελματιών και βιοτεχνών περιφέρειας Παραμυθιάς	Η διεκδίκηση και διαφύλαξη και προαγωγή των κοινών οικονομικών – κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών της
1988	17/1988	Ηγουμενίτσα	Σωματείο εργαζομένων στην Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Θεσπρωτίας	Η συνένωση όλων των εργατουκαλλήλων της περιφέρειας του Νομού που εργάζονται σε Συνεταιριστικές οργανώσεις κάθε βαθμού και εκτελούν οποιαδήποτε εργασία, είτε του εργάτη είτε του υπαλλήλου, για την μελέτη, προστασία και προαγωγή των οικονομικών, επαγγελματικών και ηθικών συμφερόντων.
1988	18/1988	Ηγουμενίτσα	Σύλλογος ιδιοκτητών ταξί Ηγουμενίτσας	Μελέτη, πρόαση και προαγωγή των οικονομικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών. Η αναβάθμιση και κατοχύρωση του επαγγέλματος των μελών. Η ανάπτυξη σχέσεων αλληλοβοήθειας και συνεργασίας μεταξύ των μελών.
1988	79/1988	Ηγουμενίτσα	Σύλλογος εργαζομένων Κέντρου Υγείας Ηγουμενίτσας	Μελέτη, προστασία, βελτίωση και προαγωγή οικονομικών, κοινωνικών, ασφαλιστικών και συνδικαλιστικών συμφερόντων και δικαιωμάτων των μελών.
1990	95/1989	Ηγουμενίτσα	Σύλλογος φοροτεχνικών υπαλλήλων Ν. Θεσπρωτίας	Η μελέτη, προστασία, βελτίωση και προαγωγή των οικονομικών κοινωνικοασφαλιστικών και συνδικαλιστικών συμφερόντων των μελών του
1991	85/1990	Ηγουμενίτσα	Σύλλογος Ιδιοκτητών φορτηγών ατοκινήτων Δ.Χ. Ν. Θεσπρωτίας	Τροποποίηση: εναρμόνιση με τις διατάξεις του Ν. 1712/1987
1991	84/1990		Σωματείο πρακτικών μηχανικών, θερμοστατών εργοδηγών μηχανικών, ηλεκτροσυγγολητών, μηχανολόγων βιοτεχνίας και βιομηχανίας Θεσπρωτίας.	Διαφύλαξη και προαγωγή εργασιακών, κοινωνικών και συνδικαλιστικών συμφερόντων, ανάπτυξη πνεύματος αλληλεγγύης και συναδελφικότητας κ.λ.π.
1991	41/1991	Ηγουμενίτσα	Σύλλογος κοινοτικών υπαλλήλων Ν. Θεσπρωτίας	Διαφύλαξη και προαγωγή των εργασιακών, οικονομικών, ασφαλιστικών και συνδικαλιστικών συμφερόντων των μελών του.
1991	38/1991	Ηγουμενίτσα	Σύλλογος δασκάλων και νηπιαγωγών Ν. Θεσπρωτίας	Η συσπείρωση των μελών του σε κοινή προσπάθεια καλλιέργειας του συνδικαλιστικού ενδιαφέροντος για την όσο το δυνατόν καλύτερη άσκηση των συνταγματικά κατοχυρωμένων συνδικαλιστικών τους δικαιωμάτων.
1991	64/1991	Ηγουμενίτσα	Σύνδεσμος συναξιούχων ΤΣΑ Ν. Θεσπρωτίας – Ο Άγιος Δονάτος	Καλλιέργεια, υποβοήθηση, ανάπτυξη και διάδοση του πνεύματος του συνδικαλισμού.
1991	63/1991		Σύλλογος εργαζομένων Γενικού Νοσοκομείου Φιλιπιάτων	Διαφύλαξη και προαγωγή των εργασιακών και συνδικαλιστικών συμφερόντων των μελών του
1991	85/1991	Ηγουμενίτσα	Σύλλογος Ιδιοκτητών Φροντιστηρίων Ξένων Γλωσσών	Διαφύλαξη, μελέτη και προαγωγή των κοινών οικονομικών συμφερόντων, ασφαλιστικών, συνδικαλιστικών, επαγγελματικών συμφερόντων κ.λ.π.
1992	102/1991	Σύβοτα Θεσπρωτίας	Εμποροβιοτεχνικός σύλλογος Συβότων	Η προστασία της εργασίας και του μόχθου των μελών του. Η ανάπτυξη του συνδικαλιστικού πνεύματος στον χώρο των εμποροβιοτεχνών και η ένταξη όλων στο πρωτοβάθμιο όργανο.

Πίνακας 17 (συνέχεια)

1992	15/1992	Ηγουμενίτσα	Επαγγελματικός σύλλογος καφεζυθεστιάτορων και συναφών επαγγελμάτων	Η διαφύλαξη, η μελέτη και η προαγωγή των κοινών οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του στα πλαίσια εξηπρέτησης του κοινωνικού συλλόγου.
1993	17/21.5.1993	Ηγουμενίτσα	Σύλλογος εργαζομένων Υπουργείου Γεωργίας Ν. Θεσπρωτίας	Προστασία και προαγωγή επαγγελματικών, οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων των μελών
1993	43/24.7.1993	Ηγουμενίτσα	Σύλλογος εγκαταστατών υδραυλικών – θερμικών και κλιματιστικών έργων Ν. Θεσπρωτίας	Καλλιέργεια, υποβοήθηση, ανάπτυξη και διάδοση του πνεύματος του συνδικαλισμού στον κλάδο των εγκαταστατών υδραυλικών με την γενίκευση της συμμετοχής όλων στις πρωτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις.
1995	16/7.2.1995	Ηγουμενίτσα	Ένωση αστυνομικών υπαλλήλων Θεσπρωτίας	Διαφύλαξη και προαγωγή εργασιακών, οικονομικών, ασφαλιστικών, κοινωνικών, συναξιοδοτικών και συνδικαλιστικών συμφερόντων των μελών της.
1995	64/27.4.1995	Νεοχώρι Θεσπρωτίας	Σωματείο εργαζομένων οδού Λυκοκώδι – Μακρυχώρα και Μακρυχώρα - Κρυσταλλοπηγή	Διαφύλαξη και προαγωγή εργασιακών, οικονομικών, ασφαλιστικών, συνδικαλιστικών και κοινωνικών συμφερόντων των εργαζομένων

Πηγή: Πρωτοδικείο Θεσπρωτίας

Πίνακας 18: Κατάλογος αναγνωρισμένων αγροτικών συλλόγων Ν. Θεσπρωτίας

ΕΤΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ	ΓΡΑΦ	ΠΕΛΟΣ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ	ΣΚΟΠΟΣ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ
1984	3/4.1.1984	Κεστρίνη Θεσπρωτίας	Αγροτικός σύλλογος Κεστρίνης «Η Δήμητρα»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	1/4.1.1984	Καρτέρι Θεσπρωτίας	Αγροτικός σύλλογος Καρτερίου	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	72/1984	Κεστρίνη Θεσπρωτίας	Αλιευτικός σύλλογος Κεστρίνης	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του.
1984	70/1984	Μαυρούδι Θεσπρωτίας	Αγροτικός σύλλογος Μαυρουδίου «Η Αναγέννηση»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του.
1984	93/1984	Ν. Σελεύκεια Θεσπρωτίας	Αγροτικός σύλλογος Ν. Σελεύκειας «Το Αλέτρι»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	48/1984	Μορφάτι Θεσπρωτίας	Αγροτικός σύλλογος Μορφατίου	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	30/1984	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Ομοσπονδία αγροτικών συλλόγων Θεσπρωτίας	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του.
1984	37/1984	Δράμηση Θεσπρωτίας	Αγροτικός σύλλογος Δράμησης	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	71/1984	Μαυρούδι Θεσπρωτίας	Αγροτικός σύλλογος Μαυρουδίου	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	41/1984	Παραμυθιά Θεσπρωτίας	Αγροτικός σύλλογος Παραμυθιάς «Το Αλέτρι»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	38/1984	Πέρδικα Θεσπρωτίας	Αγροτικός σύλλογος Πέρδικας «Το Λιοτόπι»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	150/1984	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Αγροτικός σύλλογος Ηγουμενίτσας «Η Λάκκα»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	123/1984	Αμπελιά Μεσοβουνίου	Αγροτικός σύλλογος Ραπίου-Μεσοβουνίου-Αμπελιάς «Αγροτική ενότητα»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	21/1984	Γλυκή	Αγροτικός σύλλογος Γλυκής-Ποταμιάς «Ενωμένος Αχέρων»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	98/1984	Χόικα	Αγροτικός σύλλογος Χόικας «Η Πρωτοπορία»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	163/1984	Σκορπιώνα	Αγροτικός σύλλογος Σκορπιώνας «Η ελιά»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.

Πίνακας 18 (συνέχεια)

1984	162/1984	Τρικούροφο	Αγροτικός σύλλογος Τρικουρούφου	Η προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	33/1984	Γαρδίκι	Αγροτικός σύλλογος Γαρδικίου Σουλίου «Η ενότητα»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	34/1984	Καρυώτι	Αγροτικός σύλλογος Καρυωτίου Ν. Θεσπρωτίας	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	35/1984	Προδρόμι	Αγροτικός σύλλογος Προδρομίου «Το ζευγάρι»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	40/1984	Αυλότοπος	Αγροτικός σύλλογος Αυλοτόπου Σουλίου Ν. Θεσπρωτίας	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	51/1984	Τσαγγάρι	Αγροτικός σύλλογος Τσαγγαρίου «Ο τσέλιγκας»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	52/1984	Κουκουλιόι	Αγροτικός σύλλογος Κουκουλιών	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	53/1984	Παγκράτι	Αγροτικός σύλλογος Παγκρατίου	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	54/1984	Φροσύνη	Αγροτικός σύλλογος Φροσύνης «Η Λεύκα»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	55/1984	Σαμωνίβα	Αγροτικός σύλλογος Σαμωνίβας	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	101/1984	Σκάνδαλο Θεσπρωτίας	Αγροτικός σύλλογος Σκανδάλου «Η Αναγέννηση»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	144/1984	Πηγαδούλια	Αγροτικός σύλλογος Πηγαδουλίων «Το αλέτρι»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	31/1984	Ραχούλι Θεσπρωτίας	Αγροτικός σύλλογος Ξηρολόφου «Το χωράφι»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	32/1984	Ζερβοχώρι Σουλίου	Αγροτικός σύλλογος Ζερβοχωρίου	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	137/1984	Σεβαστό Σουλίου	Αγροτικός σύλλογος Σεβαστού	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	138/1984	Καλλιθέα Σουλίου	Αγροτικός σύλλογος Καλλιθέας «Η Ανάπτυξη»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	145/1984	Πετροβίτσα Σουλίου	Αγροτικός σύλλογος Πετροβίτσας	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	185/1984	Μζαρακιά Θεσπρωτίας	Αγροτικός σύλλογος Μαζαρακιάς	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.

Πίνακας 18 (συνέχεια)

1984	182/1984	Σαγιάδα	Αγροτικός σύλλογος Σαγιάδας «Η φωνή της υπαίθρου»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	49/1984	Μανδρότοπος Θεσπρωτίας	Αγροτικός Δημοκρατικός σύλλογος Μανδρότοπου	Η προβολή, προαγωγή, διεκδίκηση, ικανοποίηση και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, πτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1984	23/1984	Μαργαρίτι Θεσπρωτίας	Αγροτικός Δημοκρατικός σύλλογος Μαργαριτίου	Η προβολή, προαγωγή, διεκδίκηση, ικανοποίηση και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1984	22/1984	Φασκομηλιά	Αγροτικός Δημοκρατικός σύλλογος Φασκομηλιάς	Η προβολή κ.λ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1984	26/1984	Αργυρότοπος	Αγροτικός Δημοκρατικός σύλλογος Αργυρότοπου	Η προβολή κ.λ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1984	44/1984	Ράγιον	Αγροτικός Δημοκρατικός σύλλογος Ραγίου	Η προβολή κ.λ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1984	45/1984	Πέρδικα	Αγροτικός Δημοκρατικός σύλλογος Πέρδικας	Η προβολή κ.λ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1984	46/1984	Κεστρίνη	Αγροτικός Δημοκρατικός σύλλογος Κεστρίνης	Η προβολή κ.λ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1984	17/1984	Σύβοτα	Αγροτικός Δημοκρατικός σύλλογος Συβότων	Η προβολή κ.λ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1984	24/1984	Πηγαδούλια	Αγροτικός Δημοκρατικός σύλλογος Πηγαδουλίων	Η προβολή κ.λ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1984	25/1984	Νεοχωρίον	Αγροτικός Δημοκρατικός σύλλογος Νεοχωρίου	Η προβολή κ.λ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1984	100/1984	Γκρίκα	Αγροτικός σύλλογος Γκρίκας	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	160/1984	Ελευθέριον	Αγροτικός σύλλογος Ελευθερίου «Οι Βρύσες»	Διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	124/1984	Κρυσταλλοπηγή	Αγροτικός σύλλογος Κρυσταλλοπηγής «Η Σέλλιανη»	Διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1984	149/1984	Φιλιάτες	Αγροτικός σύλλογος Φιλιατών «Ο Ακρίτας»	Διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1985	161/14.6.1984	Χρυσαιγή	Αγροτικός σύλλογος κοινότητας Χρυσαιγής «Η Βέλλιανη»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.

Πίνακας 18 (συνέχεια)

1985	184/1984	Παραμυθιά	Αγροτικός δημοκρατικός σύλλογος Παραμυθιάς	Η προβολή κ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1985	205/1984	Πλαταριά	Τροποποίηση καταστατικού αγροτικού συλλόγου Πλαταριάς «η Δήμητρα»	Ο αναγραφόμενος στο καταστατικό.
1985	36/1984	Παραπόταμος	Αγροτικός σύλλογος Παραποτάμου	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1985	111/1984	Αργυρότοπος	Αγροτικός σύλλογος Αργυροτόπου «Η ελιά»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1985	177/1984	Κοκκινολιθάρι	Αγροτικός σύλλογος Κοκκινολιθαρίου	Η διεκδίκηση, προβολή κ.λ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1985	141/1984	Ασπροκλήσι	Αγροτικός σύλλογος Ασπροκλήσιου	Η διεκδίκηση, προβολή κ.λ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1985	121/1984	Ψάκκα	Αγροτικός Δημοκρατικός σύλλογος Ψάκκας	Η προβολή κ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1985	64/1984	Πλαταριά	Αγροτικός Δημοκρατικός σύλλογος Πλαταριάς	Η προβολή κ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1985	105/1984	Μαζαρακιά	Αγροτικός Δημοκρατικός σύλλογος Μαζαρακιάς	Η προβολή κ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1985	158/1984	Καρβουνάρι	Αγροτικός Δημοκρατικός σύλλογος Καρβουναρίου	Η προβολή κ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1985	148/1984	Σκάνδαλον	Αγροτικός Δημοκρατικός σύλλογος Σκανδάλου	Η προβολή κ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1985	104/1984	Ελευθέριον	Αγροτικός Δημοκρατικός σύλλογος Ελευθερίου	Η προβολή κ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1985	147/1984	Καταβόθρα	Αγροτικός Δημοκρατικός σύλλογος Καταβόθρας	Η προβολή κ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, αλλιευτική, κτηνοτροφική και δασική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1987	100/1985	Φιλιάτες	Αγροτικός Μελισσοκομικός σύλλογος επαρχίας Φιλιατών	Η προβολή κ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν την μελισσοκομική εκμετάλλευση στην Επαρχία Φιλιατών κ.λ.π.
1987	159/1984	Αγιος Βλάσιος	Αγροτικός Δημοκρατικός σύλλογος Αγίου Βλασίου	Η προβολή κ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, αλλιευτική, κτηνοτροφική και δασική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1987	60/1987	Καστρί	Κτηνοτροφικός σύλλογος Καστρίου- Αγίου Βλασίου	Η καλύτερη ανάπτυξη της κτηνοτροφίας
1988	95/1987	Αετός	Αγροτικός σύλλογος Αετού	Η διεκδίκηση, προβολή κ.λ.π. των συμφερόντων των μελών του που ασκούν γεωργική, κτηνοτροφική, δασική και αλλιευτική εκμετάλλευση κ.λ.π.
1991	51/30.3.1991	Ράγιον Θεσπρωτίας	Αγροτικός σύλλογος Ραγίου «Αλέτρι»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών κ.λ.π. συμφερόντων.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 19: Κατάλογος επαγγελματικών σωματείων Ν. Θεσπρωτίας

ΕΤΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ	ΕΡΓΑ	ΠΕΛΛΟΣ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ	ΣΚΟΠΟΣ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ
1983	93/1983	Ηγουμενίτσα	Επαγγελματικό σωματείο παραγωγών αγροτικών προϊόντων	Η συνένωση των παραγωγών αγροτικών προϊόντων και πωλητών των πωλούντων αυτά εις την Λαϊκήν Αγορά του Δήμου Ηγουμενίτσης εις ενιαία οργανώσιον προς κοινήν ενέργειαν δια την μελέτην, προστασίαν και παραγωγήν των οικονομικών, επαγγελματικών και ηθικών συμφερόντων αυτών.
1983	8/1983	Κρυσταλλοπηγή Θεσπρωτίας	Μορφωτικός εκπολιτιστικός σύλλογος Κρυσταλλοπηγής	Η συμβολή στην πνευματική, εκπολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών
1983	106/1.7.1983	Νέα Σελεύκεια Θεσπρωτίας	Εκκλησιαστικός σύλλογος Νέας Σελεύκειας	Η ηθική συμπαράσταση προς τους ορθόδοξους χριστιανούς της εκκλησίας του χωριού των, η ανάπτυξις των σχέσεων μεταξύ των μελών του και η ευρύτερα διάδοσις της Χριστιανικής πίστεως.
1983	3/10.1.1983	Ραχούλι Παραμυθιάς	Εκπολιτιστικός μορφωτικός σύλλογος Ραχουλιωτών	Η συμβολή εις την πνευματικήν, εκπολιτιστικήν και κοινωνικήν ανάπτυξιν των μελών του και γενικώς του χωριού των.
1983	103/17.6.1983	Χόικα Θεσπρωτίας	Αθλητικός όμιλος Χόικας «Το Περιστέρν»	Η αρμονική ανάπτυξις των σωματικών δυνάμεων και αθλητικών δεξιοτήτων των μελών του.
1983	117/14.10.1983	Ελευθέρι	Εκπολιτιστικός σύλλογος Ελευθερίου	Η πνευματική, εκπολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών του.
1983	46/8.5.1983	Ηγουμενίτσα	Σύλλογος γονέων και κηδεμόνων μαθητών Τεχνικού και Επαγγελματικού Λυκείου Ηγουμενίτσης	Η επίτευξη στενής συνεργασίας μεταξύ σχολείου - οικογένειας και με την συνεργασία αυτή καλύτερη και αποδοτική μόρφωση και αγωγή των παιδιών.
1983	94/31.5.1983	Ηγουμενίτσα	Σύλλογος εμπειροτεχνών εργολάβων Θεσπρωτίας	Η προάσπιση και εξύψωση της επαγγελματικής στάθμης και των συμφερόντων των μελών του.
1983	125/17.10.1983	Ηγουμενίτσα	Φαρμακευτικός σύλλογος Θεσπρωτίας	Η προαγωγή της φαρμακευτικής επιστήμης καθώς και των επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του.
1983	116/10.10.1983	Παγκράτιον Θεσπρωτίας	Εκπολιτιστικός σύλλογος Παγκρατίου	Η πνευματική, εκπολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών του και γενικώς του χωριού.
1983	122/17.10.1983	Προδρομίον Θεσπρωτίας	Μορφωτικός εκπολιτιστικός σύλλογος Προδρομίου	Η πνευματική, εκπολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών του και γενικώς του χωριού.
1983	119/1983	Γολά Φιλιατών	Πολιτιστικός σύλλογος Γολάς - Ραβοσίφας «Οι Τσάμηδες»	Η οργάνωση πλατειάς συμμετοχής των μελών για την πραγμάτωση των στόχων του δηλ. πνευματική, πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών κ.λ.π.
1983	120/1983	Αμπελιά	Αγροτικός σύλλογος Αμπελιάς - Μεσοβουνίου	Διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών.
1983	123/1983	Καταβόθρα	Πολιτιστικός σύλλογος Καταβόθρας - «Το Γρηγοράτν»	Η πνευματική, πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών του κ.λ.π.
1984	116/10.10.1983	Μορφάτι Θεσπρωτίας	Εκπολιτιστικός σύλλογος Μορφατίου - Σπαθαραίων «Η ενότητα»	Η πνευματική, εκπολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών του και γενικώς του χωριού.

Πίνακας 19 (συνέχεια)

1984	142/29.11.1983	Καρβουνάρι Θεσπρωτίας	Αγροτικός σύλλογος Καρβουναρίου	Η πνευματική, εκπολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών του και γενικώς του χωριού.
1984	2/4.1.1984	Φιλιάτες Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γονέων των Μαθητών του Α' Δημοτικού Σχολείου Φιλιατών	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων και κηδεμόνων με τους διδάσκοντες για την λύση τους κ.λ.π.
1984	115/14.10.1983	Γηρομέρι Φιλιατών	Επιμορφωτικός εκπολιτιστικός σύλλογος Γηρομερίου	Η πνευματική, εκπολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών του και γενικώς του χωριού.
1984	124/14.12.1983	Κεραμίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων Μαθητών Δημοτικού Σχολείου Κεραμίτσας	Η επίτευξις σωστής συνεργασίας μεταξύ σχολείου - οικογένειας δια την περισσότερο αποδοτική μόρφωσιν και αγωγήν των παιδιών.
1984	129/20.10.1983	Αετός Φιλιατών	Φιλοπρόοδος επιμορφωτικός εκπολιτιστικός σύλλογος Αετού	Η οργάνωση πλατειάς συμμετοχής των μελών του για την επίτευξη των κυριότερων στόχων του που είναι η συμβολή στην πνευματική, εκπολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών του και γενικά όλου του χωριού.
1984	12/21.2.1984	Λαδοχώρι	Ποδοσφαιρικός Αθλητικός Σύλλογος Λαδοχωρίου «ΠΑΣ Λαδοχωρίου»	Η εν τη έδρα αυτού ανάπτυξις του εξωσχολικού αθλητισμού, ανάπτυξις των σωματικών δυνάμεων και αθλητικών δεξιοτήτων των μελών δια της ενασκήσεως παντός ανεγνωρισμένου αθλήματος και της συμμετοχής εις πάσαν αθλητικήν εκδήλωσιν κ.λ.π.
1984	4/1984	Πλαταριά Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων Μαθητών Δημοσίου Γυμνασίου Πλαταριάς	Η έμπρακτος εκδήλωσις ενδιαφέροντος των γονέων και κηδεμόνων και η ενίσχυση της κρατικής προσπάθειας μορφώσεως, διαπαιδαγωγήσεως και επαγγελματικού προσανατολισμού των μαθητών κ.λ.π.
1984	43/1984	Ηγουμενίτσα	Αθλητικός σύλλογος Νέας Ελβετίας	Η ανάπτυξη του εξωσχολικού αθλητισμού στην έδρα του, κλπ.
1984	42/1984	Σύβοτα	Εκπολιτιστικός και μορφωτικός σύλλογος Συβότων	Η συμβολή στην πνευματική, εκπολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών του, η παροχή κάθε δυνατής υποστήριξης στους κατοίκους του τόπου, η καλλιέργεια και η προάσπιση του ιδανικού της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της λαϊκής κυριαρχίας κ.λ.π.
1984	74/1984	Ηγουμενίτσα	Ένωση ποδοσφαιρικών σωματείων Νομού Θεσπρωτίας	Η διάδοση του φιλαθλου πνεύματος και η προαγωγή του αθλήματος του ποδοσφαίρου, ως και η εκπροσώπησης αυτού εις τας αρμόδιαι αρχάς
1984	99/1984	Κορύτιανη	Αθλητικός σύλλογος Κορύτιανης - Κεραυνός	Ανάπτυξη εξωσχολικού αθλητισμού
1984	39/1984	Ριζιανη	Αθλητικός σύλλογος Ριζιανης Δράμεσης - Ο θρύλλος	Ανάπτυξη εξωσχολικού αθλητισμού
1984	110/1984	Μορφιον	Αθλητικός σύλλογος Μορφατίου «Ο Μορφέας»	Ανάπτυξη εξωσχολικού αθλητισμού
1984	92/1984	Νεοχώρι Θεσπρωτίας	Εκπολιτιστικός και μορφωτικός σύλλογος Νεοχωρίου	Η οργάνωση της πλατειάς συμμετοχής των μελών του, για την επίτευξη των κυριότερων στόχων του κ.λ.π.
1984	151/14.6.1984	Τσαμαντάς Θεσπρωτίας	Λαογραφικό Μουσείο Τσαμαντά «Ο Τσαμαντάς»	Η συγκέντρωση, η εξασφάλιση, η συντήρηση και προβολή κειμηλίων και άλλων έργων τέχνης του χωριού, ο εμπλουτισμός του Μουσείου με τσαμαντικά αντικείμενα λαϊκής παράδοσης και τέχνης από τους διαμένοντες στο χωριό και απανταχού της Ελλάδος κ.λ.π.

Πίνακας 19 (συνέχεια)

1984	174/1984	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύνδεσμος διαιτητών ποδοσφαίρου Θεσπρωτίας	Η διάδοση, εξύψωση και εκλαίκευση του θεσμού της διαιτησίας, της παιδιάς του ποδοσφαίρου ως και η εν γένει βελτίωση της θέσεως των διαιτητών, η προστασία των ηθικών συμφερόντων αυτών, η κύκνωση της τάξεως των διαιτητών κ.λπ.
1984	91/1984	Ηγουμενίτσα	Θεσπρωτικός σύλλογος των εις μαθητικάς εστίας Θεσπρωτίας εργαζομένων Εθνικού ιδρύματος νεότητας	Η συνένωση των μελών για την ενιαία και συλλογική μελέτη, προστασία και προαγωγή των επαγγελματικών συμφερόντων κ.λ.π.
1984	156/1984	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος γονέων και κηδεμόνων Α' Δημοτικού Σχολείου Ηγουμενίτσας	Οτι έχει σχέση με την καλύτερη αντιμετώπιση προβλημάτων των μαθητών του Σχολείου.
1984	136/1984	Ζερβοχώρι Θεσπρωτίας	Αθλητική ένωση Ζερβοχωρίου «Η αναγέννηση»	Η ανάπτυξη του εξωσχολικού αθλητισμού στην έδρα του.
1984	154/1984	Σκάνδαλο Θεσπρωτίας	Αθλητική ένωση Σκανδάλου «Η Νίκη»	Η ανάπτυξη του αθλητικού πνεύματος και του εξωσχολικού αθλητισμού κ.λ.π.
1984	155/1984	Κρυσταλλοπηγή Θεσπρωτίας	Αθλητικός όμιλος Σέλλιανης	Η ανάπτυξη του εξωσχολικού αθλητισμού κ.λπ.
1984	195/1984	Φιλιάτες Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γονέων και κηδεμόνων μαθητών και μαθητριών Β' Δημοτικού Σχολείου Φιλιατών	Η ανάπτυξη στενής συνεργασίας μεταξύ οικογενείας σχολείου για την συντονισμένη διαπαιδαγώγηση των μαθητών και μαθητριών.
1985	9/1985	Ηγουμενίτσα	Σύνδεσμος εργολάβων ηλεκτρικών έργων Θεσπρωτίας	Η μελέτη, προστασία και προαγωγή των ηθικών, οικονομικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του.
1985	21/1985	Ηγουμενίτσα	Σύνδεσμος Φιλολόγων Θεσπρωτίας	Η προαγωγή και ανάπτυξη των φιλολογικών επιστημών η έρευνα και η συμβολή στη βελτίωση της παιδείας του ελληνικού λαού, η καλλιέργεια και η διαφύλαξη της πολιτιστικής ζωής και κληρονομιάς του λαού.
1985	30/1985	Παγκράτιον Θεσπρωτίας	Αθλητικός ποδοσφαιρικός Σύλλογος Αναγέννηση Παγκρατίου	Η ανάπτυξη του εξωσχολικού αθλητισμού.
1985	89/1982	Μαργαρίτι Θεσπρωτίας	Πολιτιστικός όμιλος Μαργαριτίου	Η ανάπτυξη του μορφωτικού και πολιτιστικού εν γένει επιπέδου των μελών του.
1985	36/1985	Ηγουμενίτσα	Σύλλογος διατελεσάντων Προέδρων Κοινοτήτων Ν. Θεσπρωτίας	Η αποτελεσματικότερη από κοινού παρακολούθηση, διάγνωση, αντιμετώπιση και επίλυση των αναφεομένων και αφορώντων στους ίδιους και τις κοινότητες τους ζητημάτων.
1985	27/1985	Ψάκκα - Σουλίου Θεσπρωτίας	Αθλητικός σύλλογος Ψάκκας «Δόξα»	Η εν τη έδρα αυτού ανάπτυξης του εξωσχολικού αθλητισμού, η αρμονική ανάπτυξη των σωματικών δυνάμεων και αθλητικών δεξιοτήτων των μελών δια της ενασκήσεως παντός ανεγνωρισμένου αθλήματος κ.λ.π.
1985	35/1985	Παραμυθιά	Ορειβατικός και φυσιολατρικός σύλλογος Παραμυθιάς	Η ανάπτυξη και η προαγωγή του φυσιολατρικού και ορειβατικού πνεύματος, η προστασία της φύσης και του περιβάλλοντος και η προσπάθεια διαπαιδαγώγησης του ανθρώπου σχετικά με τις αξίες της φύσης και της σημασίας της.

Πίνακας 19 (συνέχεια)

1985	52/1985	Σύβota Θεσπρωτίας	Σωματείο «Ιδιοκτητών Επιπλωμένων Διαμερισμάτων Δωματίων και Εξοχικών κατοικιών Συβότων»	Η συμβολή εις την τουριστικήν και πολιτιστικήν ανάπτυξιν της περιοχής προς υποστήριξιν των ηθικών και οικονομικών συμφερόντων των μελών αυτού και του συνόλου
1985	53/1985	Βρυσέλλα Θεσπρωτίας	Εκπολιτιστικός σύλλογος Βρυσέλλας	Η οργάνωση της πλατειάς συμμετοχής των μελών του για την επίτευξη των κυριότερων στόχων του.
1985	98/1985	Φιλιάτες Θεσπρωτίας	Αθλητικός σύλλογος Ηρακλής Φιλιατών	Η ανάπτυξη του εξωσχολικού αθλητισμού.
1985	101/1985	Γραικοχώρι	Εκπολιτιστικός Μορφωτικός σύλλογος Γραικοχωρίου	Συμβολή στην πνευματική - εκπολιτιστική ανάπτυξη.
1985	55/1985	Ηγουμενίτσα	Ομοσπονδία εμποροβιοτεχνικών συλλόγων Θεσπρωτίας	Η μελέτη, προστασία, προαγωγή καθώς και διασφάλιση και διεκδίκηση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των εμποροβιοτεχνών.
1985	197/1984	Κοκκινιά Θεσπρωτίας	Εκπολιτιστικός σύλλογος Κοκκινιάς	Η οργάνωση της πλατειάς συμμετοχής των μελών του για την επίτευξη των κυριότερων στόχων του.
1985	115/1985	Πέρδικα Θεσπρωτίας	Σύλλογος γονέων και κηδεμόνων μαθητών Γυμνασίου Πέρδικας	Η δια συνεργασίας γονέων και κηδεμόνων πνευματική, ηθική, σωματική ανάπτυξη, μόρφωση και ελληνοχριστιανική διαπαιδαγώγηση των μαθητών κ.λ.π.
1985	98/1985	Φιλιάτες Θεσπρωτίας	Αθλητικός σύλλογος Ηρακλής Φιλιατών	Η ανάπτυξη του εξωσχολικού αθλητισμού.
1986	69/1985	Κεραμίτσα Θεσπρωτίας	Εκπολιτιστικός σύλλογος Κεραμίτσας	Η ανάπτυξη και πρόοδος του χωριού Κεραμίτσα
1986	176/1984	Κοκκινολιθάρι Θεσπρωτίας	Εκπολιτιστικός σύλλογος Κοκκινολιθαρίου	Η οργάνωση της πλατειάς συμμετοχής των μελών του για την επίτευξη των κυριότερων στόχων του.
1986	153/1984	Κοκκινολιθάρι Φιλιατών Θεσπρωτίας	Αθλητική ένωση Κοκκινολιθαριτών «Η Δαφνόπολη»	Η ανάπτυξη αθλητισμού, η αρμονική ανάπτυξη των σωματικών δυνάμεων και αθλητικών δεξιοτήτων των μελών.
1986	109/1984	Πηγαδούλια Φιλιατών Θεσπρωτίας	Επιμορφωτικός εκπολιτιστικός σύλλογος Πηγαδουλιών	Η οργάνωση της πλατειάς συμμετοχής των μελών του για την επίτευξη των κυριότερων στόχων του.
1986	8/1985	Ασπροκκλήσι	Σύλλογος γονέων και κηδεμόνων μαθητών Δημοτικού Σχολείου Ασπροκκλησίου.	Η επίτευξη στενής συνεργασίας μεταξύ σχολείου - οικογένειας - σχολική εφορία για την συντονισμένη διαπαιδαγώγηση των μαθητών.
1986	19/1985	Μαλούνι Φιλιατών	Αγροτικός σύλλογος Μαλουνίου	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των αγροτών.
1986	114/1985	Παλαιοχώρι - Φιλιατών Θεσπρωτίας	Εκπολιτιστικός σύλλογος Παλαιοχωρίου	Η οργάνωση της πλατειάς συμμετοχής των μελών του για την επίτευξη των κυριότερων στόχων του.
1986	125/1985	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος Κοινοτικών Φυλακών Νομού Θεσπρωτίας	Ο σύνδεσμος όλων των εις την Θεσπρωτία υπηρετούντων Κοινοτικών Φυλακών Δημοσίων Υπαλλήλων.

Πίνακας 19 (συνέχεια)

1986	13/1986	Παραμυθιά Θεσπρωτίας	Αθλητικός όμιλος «Η Φωτική»	Η ανάπτυξη εξωσχολικού αθλητισμού και αρμονική ανάπτυξη των σωματικών και αθλητικών δεξιοτήτων των μελών με την ενάσκηση κάθε αναγνωρισμένου αθλήματος.
1986	29/1986	Παραμυθιά Θεσπρωτίας	Ένωση Συνταξιούχων ΤΕΒΕ Νομού Θεσπρωτίας	Ο αγώνας για την οικονομική βελτίωση των μελών, για την βελτίωση των παροχών εκ μέρους του ΤΕΒΕ, η συμβολή στην πρόοδο του ΤΕΒΕ κ.λ.π.
1986	14/1986	Ηγουμενίτσα	Σύλλογος Γονέων και κηδεμόνων Α' Γυμνασίου Ηγουμενίτσας	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του Σχολείου, η ανάπτυξη, ο εκσυγχρονισμός και η δημόσια αναβάθμιση της παιδείας, κατάργηση ιδιωτικής εκπαίδευσης, της παραπαιδείας, η αύξηση δαπανών για την πλήρη κάλυψη των αναγκών της εκπαίδευσης και των αναλυτικών προγραμμάτων κ.λ.π.
1986	30/1986	Ηγουμενίτσα	Σύλλογος Δημοτικών Υπαλλήλων Ν. Θεσπρωτίας	Μελέτη, προστασία και βελτίωση των ηθικών, οικονομικών, εργασιακών, ασφαλιστικών και γενικότερα επαγγελματικών και κοινωνικών συμφερόντων των μελών του, η καλλιέργεια της συναδελφικής αλληλεγγύης και επικοινωνίας και ανάπτυξη της πνευματικής και πολιτιστικής ανάπτυξης των μελών του.
1986	28/1986	Ηγουμενίτσα	Αλιευτικός σύλλογος Ηγουμενίτσας «Ο Θύαμις»	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και όλων των ψαράδων και ιχθυοκαλλιεργητών.
1986	70/1986	Γαρδικι Παραμυθιάς	Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων μαθητών Δημοτικού Σχολείου Γαρδικίου	Μελέτη προβλημάτων του σχολείου, προάσπιση υγείας των μαθητών, ανάπτυξη της πολιτιστικής δραστηριότητας στο σχολείο, διατήρηση της λαϊκής παράδοσης και κληρονομιάς, ανάπτυξη του αθλητισμού κ.λ.π.
1986	59/1986	Ανω Ζάλογγο Σουλίου	Φιλοπρόσδος Σύλλογος Άνω Ζαλόγγου	Ανάπτυξη πολιτιστικής ζωής στο Ανω Ζάλογγο.
1986	60/1986	Ηγουμενίτσα	Σύλλογος Κοινοτικών Νομού Θεσπρωτίας	Ανάπτυξη πνεύματος αλληλεγγύης και συναδελφικότητας μεταξύ των μελών.
1986	27/1986	Κυπάρισσος Φιλιατών	Αθλητική Ένωση Κυπάρισσου (ΑΕΚ)	Η ανάπτυξη του εξωσχολικού αθλητισμού κ.λ.π.
1986	82/1986	Ηγουμενίτσα	Όμιλος Φιλάθλων Ηγουμενίτσας - ΟΦΗ	Η ανάπτυξη του εξωσχολικού αθλητισμού της έδρας του.
1986	61/1986	Μαζαρακιά	Αθλητικός σύλλογος Ηρακλής Μαζαρακιάς	Η ανάπτυξη του εξωσχολικού αθλητισμού στην έδρα του.
1986	114/1986	Πλαταριά Θεσπρωτίας	Αθλητικός όμιλος Πλαταριάς	Τροποποίηση καταστατικού.
1986	94/1986	Παραμυθιά	Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων των μαθητών του Γυμνασίου Παραμυθιάς	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων με τους διδάσκοντες για την λύση τους.
1986	95/1986	Γαρδικι επαρχίας Σουλίου	Σύλλογος Γονέων των μαθητών του Νηπιαγωγείου Γαρδικίου Σουλίου	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων με τους διδάσκοντες για την λύση τους.
1986	96/1986	Παραμυθιά	Σύλλογος Γονέων των μαθητών του Λυκείου Παραμυθιάς	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων με τους διδάσκοντες για την λύση τους.
1986	97/1986	Νεράιδα	Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων Γυμνασίου Νεράιδας	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων με τους διδάσκοντες για την λύση τους.

Πίνακας 19 (συνέχεια)

1986	62/1986	Ηγουμενίτσα	Σύλλογος Γονέων των μαθητών Γ' Δημοτικού Σχολείου Ηγουμενίτσας	Τροποποιήσις
1986	115/1986	Προδρόμι Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γονέων των μαθητών του Δημοτικού Σχολείου Προδρομίου	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων με τους διδάσκοντες για την λύση τους.
1986	116/1986	Παραμυθιά Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γονέων μαθητών Α' Δημοτικού Σχολείου Παραμυθιάς Θεσπρωτίας	Στενή συνεργασία Γονέων και Σχολείου κ.λ.π.
1986	41/1986	Ποταμιά Σουλίου	Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων μαθητών Δημοτικού Σχολείου Ποταμιάς	Πνευματική, ηθική, σωματική ανάπτυξη, μόρφωση και ελληνοχριστιανική διαπαιδαγώγηση των μαθητών κ.λ.π.
1986	44/1986	Γλυκή Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων μαθητών Δημοτικού Σχολείου Γλυκής	Πνευματική, ηθική, σωματική ανάπτυξη, μόρφωση και ελληνοχριστιανική διαπαιδαγώγηση των μαθητών κ.λ.π.
1986	103/1986	Μάντουκα Μορφίου	Κτηνοτροφικός σύλλογος Μάντουκας	Καλύτερη ανάπτυξη της κτηνοτροφίας, προστασία και εξύψωση των συμφερόντων των κτηνοτρόφων.
1987	140/1986	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος πτυχιούχων τουριστικών Επαγγελμάτων Ν. Θεσπρωτίας «Ο Ξένιος Ζευς»	Η διαφύλαξη, κατοχύρωση, προαγωγή και προάσπιση των επαγγελματικών, εργασιακών, οικονομικών, ασφαλιστικών και συνδικαλιστικών συμφερόντων των μελών του σωματείου.
1987	121/1986	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γονέων Β' Γυμνασίου Ηγουμενίτσας	Η μελέτη των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων με τους διδάσκοντες για την λύση τους.
1987	143/1986	Καστρί Θεσπρωτίας	Σύλλογος Αιμοδοτών Καστρίου - Αγίου Βλασίου «Ο Σωτήρ»	Η υλική και ηθική ενίσχυση των μελών και η διάδοση και ανάπτυξη του ιδεώδους της αιμοδοσίας μεταξύ των συγχωριανών δια την εν γένει προώθηση της αλληλεγγύης και της κοινωνικής ανάπτυξης των μελών και του χωριού κ.λ.π.
1987	142/1986	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σωματείο «Η εστία»	α) Η με κάθε νόμιμο μέσο προβολή του ζητήματος των αστέγων δημοτών Ηγουμενίτσας κλπ.
1987	153/1986	Φιλιάτες Θεσπρωτίας	Σύλλογος Εργαζομένων Γενικού Νοσοκομείου Φιλιατών	Η με κάθε πρόσφορο μέσο διαφύλαξη και προαγωγή των εργασιακών, κοινωνικών και συνδικαλιστικών συμφερόντων των μελών κ.λ.π.
1987	141/1986	Γραϊκοχώρι Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων μαθητών Δημοτικού Σχολείου Γραϊκοχωρίου	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του Σχολείου κ.λ.π.
1987	154/1986	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σωματείο εργατοτεχνιτών οικοδόμων και συναφών επαγγελμάτων Ηγουμενίτσας	Να οργανώσει στη δύναμη του όλα τα μέλη του κλάδου, να δημιουργεί και να διατηρεί την ενότητα και τους δεσμούς αλληλεγγύης και αδελφότητας ανάμεσα στα μέλη του, να προστατεύει και να εξυψώνει τα ηθικά, επαγγελματικά και οικονομικά συμφέροντά τους κ.λ.π.
1987	9/1987	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Εμποροβιοτεχνικός σύλλογος Θεσπρωτίας	Η προστασία της εργασίας και του μόχθου των μελών του. Η ανάπτυξη του συνδικαλιστικού πνεύματος στο χώρο των εμποροβιοτεχνών, η συνεργασία με άλλες συνδικαλιστικές οργανώσεις του χώρου των εμπόρων κ.λ.π.
1987	6/1987	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος γονέων και Κηδεμόνων των μαθητών του Β' Λυκείου Ηγουμενίτσας	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων με τους διδάσκοντες για την λύση τους.
1987	21/1987	Γκρίκα Θεσπρωτίας	Σύλλογος γονέων και Κηδεμόνων των μαθητών του Δημοτικού Σχολείου Γκρίκας - Ψάκκας Θεσπρωτίας	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων με τους διδάσκοντες για την λύση τους κ.λ.π.

Πίνακας 19 (συνέχεια)

1987	106/1986	Σαγιάδα Φιλιατών	Σύλλογος Γονέων - Κηδεμόνων Δημοτικού Σχολείου Σαγιάδας	Η μελέτη, προβολή των προβλημάτων του σχολείου και συμβολή στην ανάπτυξη, τον εκσυγχρονισμό και τη δημοκρατική αναβάθμιση της παιδείας.
1987	11/1987	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος υπαλλήλων ΕΛΤΑ Ν. Θεσπρωτίας	Η συνένωση στους κόλπους του όλων των εργαζομένων των ΕΛΤΑ Ν. Θεσπρωτίας και η αλληλεγγύη και ο συντονισμός των προσπαθειών τους.
1987	10/1987	Γραικοχώρι Θεσπρωτίας	Σωματείο υφαντριών - ταπητουργειών Εθνικού Οργανισμού Πρόνοιας Θεσπρωτίας	Διεκδίκηση, προαγωγή, διασφάλιση οικονομικών, επαγγελματικών και κοινωνικών συμφερόντων των μελών του.
1987	8/1987	Παραμυθιά Θεσπρωτίας	Σύλλογος Ιδιοκτητών αγοραίων αυτοκινήτων και Ταξί Θεσπρωτίας «Η ενότητα»	Η επίτευξη συνεργασίας μεταξύ των μελών, η προώθηση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων τους, η προσπάθεια για το ανέβασμα του οικονομικού και κοινωνικού επιπέδου των μελών κ.λ.π.
1987	105/1986	Καρβουνάρι Θεσπρωτίας	Αθλητικός ποδοσφαιρικός σύλλογος Κεραυνός Καρβουναρίου	Η ανάπτυξη του εξωσχολικού αθλητισμού, η αρμονική ανάπτυξη των σωματικών δυνάμεων και αθλητικών δεξιοτήτων των μελών κ.λ.π.
1987	111/1987	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Αθλητικός ποδοσφαιρικός γυμναστικός σύλλογος Πέστιανη Κρυόβρυσης	Η ανάπτυξη του εξωσχολικού αθλητισμού, η αρμονική ανάπτυξη των σωματικών δυνάμεων και αθλητικών δεξιοτήτων των μελών κ.λ.π.
1987	20/1987	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του Α' Λυκείου Ηγουμενίτσας	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων για την λύση τους κ.λ.π.
1987	26/1987	Παραμυθιά Θεσπρωτίας	Συντεχνία κομμωτών και κουρέων Νομού Θεσπρωτίας «Η Αφροδίτη»	Η ανάπτυξη επαγγελματικής συνείδησης και πνεύματος συνεργασίας, προστασία και προαγωγή των ηθικών και οικονομικών συμφερόντων των μελών κ.λ.π.
1987	59/1987	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Αθλητικός όμιλος Σαρακατσαναίων «Ο Ηρακλής»	Ανάπτυξη εξωσχολικού αθλητισμού, των σωματικών δυνάμεων και αθλητικών δεξιοτήτων των μελών κ.λ.π.
1987	85/1987	Βασιλικό Θεσπρωτίας	Α.Ο. Βασιλικό	Σύμμετρη και αρμονική ανάπτυξη των σωματικών και ψυχικών δυνάμεων και δεξιοτήτων των μελών και η δημιουργία ισχυρών και ηθικών χαρακτήρων κ.λ.π.
1987	90/1987	Σύβοτα Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων των Μαθητών του Δημοτικού Σχολείου Συβότων	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων για την λύση τους κ.λ.π.
1988	83/1987	Φιλιάτες Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γονέων Μαθητών Γυμνασίου Κεραμίτσας Φιλιατών	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων για την λύση τους κ.λ.π.
1988	112/1987	Κυρά Παναγιά Θεσπρωτίας	Εκπολιτιστικός Μορφωτικός σύλλογος Κυρά Παναγιάς	1) Συμβολή στην πνευματική, εκπολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών και του χωριού 2) παροχή κάθε δυνατής υποστήριξης στους κατοίκους στην επίλυση των προβλημάτων και αιτημάτων τους 3) στην ανάπτυξη και πρόοδο του χωριού, διάδοση διατήρηση πολιτισμού και παραδόσεων 4) προστασία περιβάλλοντος.
1988	98/1987	Κεραμίτσα Φιλιατών	Σύλλογος Γονέων των Μαθητών Δημοτικού Σχολείου Κεραμίτσας	Τροποποίηση. Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων και κηδεμόνων με τους διδάσκοντες για την λύση τους κ.λ.π.
1988	80/1987	Ασπροκλήσι Θεσπρωτίας	Εκπολιτιστικός σύλλογος Ασπροκκλησίου «Ο Φάρος»	Η οργάνωση της συμμετοχής των μελών για την πνευματική, εκπολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη αυτών και γενικότερα όλου του χωριού.
1988	122/1987	Σύβοτα Θεσπρωτίας	Αθλητικός σύλλογος Συβότων «Τα Σύβοτα»	Η ανάπτυξη του εξωσχολικού αθλητισμού, η αρμονική ανάπτυξη των σωματικών δυνάμεων και αθλητικών δεξιοτήτων των μελών.

Πίνακας 19 (συνέχεια)

1988	82/1987	Αγία Μαρίνα Θεσπρωτίας	Εκπολιτιστικός σύλλογος Αγίας Μαρίνας Θεσπρωτίας	Το πολιτιστικό ανέβασμα των κατοίκων της Κοινότητας Αγίας Μαρίνας
1988	11/1988	Πέρδικα Θεσπρωτίας	Σύλλογος εμπόρων και Ιδιοκτητών Ενοικιαζόμενων Δωματίων Πέρδικας	Διεκδίκηση, προβολή, προώθηση και επίλυση των επαγγελματικών συμφερόντων των μελών, πνευματική και ηθική εξύψωση, σύσφιξη των σχέσεων των μελών του συλλόγου.
1988	35/1988	Καταβόθρα Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων των Μαθητών του Δημοτικού Σχολείου και Νηπιαγωγείου Καταβόθρας	Μελέτη, προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων με τους διδάσκοντες για την λύση τους
1988	23/1988	Πλαταριά Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων των Μαθητών του Δημοτικού Σχολείου Πλαταριάς	Μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων και κηδεμόνων με τους διδάσκοντες για την λύση τους.
1988	13/1988	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Ένωση Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων των Μαθητών των Σχολείων του Δήμου Ηγουμενίτσας	Τροποποίηση. Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων των σχολείων του Δήμου, η ανάπτυξη, ο εκσυγχρονισμός και η δημοκρατική αναβάθμιση της παιδείας κ.λ.π.
1988	36/1988	Μαργαρίτι Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γονέων των Μαθητών του Δημοτικού Σχολείου Μαργαριτίου	Στενή συνεργασία γονέων και σχολείου, με στόχο το συνεχές ποιοτικό ανέβασμα της παρεχόμενης εκπαίδευσης στους μαθητές του Δημοτικού Σχολείου Μαργαριτίου. Συνεχή και πλήρη ενημέρωση των γονέων, η ανάπτυξη κοινωνικής αλληλεγγύης μεταξύ γονέων και κηδεμόνων των μαθητών κ.λ.π.
1988	45/1988	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Ακαδημία Ποδοσφαίρου «Προοδευτική Ηγουμενίτσας»	Η ανάπτυξη του εξωσχολικού αθλητισμού. Η αρμονική ανάπτυξη των σωματικών δυνάμεων και αθλητικών δεξιοτήτων των μελών, και την συμμετοχή σε κάθε αθλητική ενάσκηση κάθε αναγνωρισμένου αθλήματος.
1988	33/1988	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος υπαλλήλων Υ.Π.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. Νομού Θεσπρωτίας	Η μελέτη, προτασία, βελτίωση και προαγωγή των οικονομικών, κοινωνικοασφαλιστικών και συνδικαλιστικών συμφερόντων. Ανάπτυξη ταξικής συνείδησης και πνεύματος αλληλεγγύης, βελτίωση συνθηκών εργασίας, προάσπιση των δημοκρατικών ελευθεριών, πάλη για δημοκρατία, διασφάλιση προσωπικής αξιοπρέπειας.
1988	57/1988	Ραβοσίτσα - Μπολιάνια Φιλιατών	Φίλοπρόδος σύλλογος Ραβοσίτσας - Μπολιάνιας	Πολιτιστική άνοδος κατοίκων.
1988	47/1988	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γονέων των Μαθητών του Β' Δημοτικού Σχολείου Ηγουμενίτσας	Μελέτη και προβολή των θεμάτων του σχολείου.
1988	46/1988	Παραμυθιά Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γυναικών Παραμυθιάς	Η πλήρης οικονομική, πολιτική, νομική και κοινωνική ισοτιμία της γυναίκας κ.λ.π.
1988	102/1986	Νεοχώρι Θεσπρωτίας	Αθλητικός Σύλλογος Ερμής Νεοχωρίου	Η ανάπτυξη του εξωσχολικού αθλητισμού, η αρμονική ανάπτυξη των σωματικών δυνάμεων και αθλητικών δεξιοτήτων των μελών και η συμμετοχή σε κάθε αναγνωρισμένο άθλημα.
1988	86/1987	Ν. Σελεύκεια Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του Νηπιαγωγείου και Παιδικού Σταθμού Ν. Σελεύκειας	Η μελέτη και προβολή των θεμάτων των μαθητών και του σχολείου και η επίδιωξη λύσεων σ' αυτά.

Πίνακας 19 (συνέχεια)

1988	34/1988	Σκορπιώνα Θεσπρωτίας	Εκπολιτιστικός Σύλλογος Σκορπιώνας	Η πολιτιστική άνοδος των κατοίκων του χωριού Σκορπιώνας.
1988	76/1987	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος Δικαστικών υπαλλήλων Ν. Θεσπρωτίας	Η διαφύλαξη, εξυπηρέτηση και προαγωγή των εργασιακών, οικονομικών, ασφαλιστικών, κοινωνικών και συνδικαλιστικών συμφερόντων των δικαστικών υπαλλήλων του Νομού Θεσπρωτίας.
1988	56/1988	Σύβοτα Θεσπρωτίας	Σωματείο με την επωνυμία «Η στέγη»	Η με κάθε νόμιμο μέσο προβολή του ζητήματος των αστέγων δημοτών Συβότων για την αποκατάσταση στέγης, οικοπέδου και την εξασφάλιση δανείων κ.λ.π.
1988	53/1988	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σωματείο με την επωνυμία «Ένωση Ξενοδόχων Θεσπρωτίας»	Η διαφύλαξη, μελέτη και προαγωγή των κοινών οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών της, στα πλαίσια της εξυπηρέτησης του κοινωνικού συνόλου.
1989	75/1988	Ζερβοχώρι Θεσπρωτίας	Σύλλογος γονέων των μαθητών Δημοτικού Σχολείου Ζερβοχωρίου	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων με τους διδάσκοντες για την λύση τους. Η συμβολή στην ανάπτυξη, στον εκσυγχρονισμό και στην δημοκρατική αναβάθμιση της παιδείας κ.λ.π.
1989	83/1988	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Πολιτιστικό κέντρο προσωπικού ΟΤΕ Θεσπρωτίας	Η ψυχική επαφή και ανάπτυξη συναδελφικών σχέσεων και η καλλιέργεια συναδελφικών σχέσεων προσωπικού ΟΤΕ Θεσπρωτίας.
1989	88/1988	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος γονέων μαθητών του Τεχνικού Επαγγελματικού Λυκείου Ηγουμενίτσας	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων με τους διδάσκοντες για την λύση τους. Η συμβολή στην ανάπτυξη, στον εκσυγχρονισμό και στην δημοκρατική αναβάθμιση της παιδείας κ.λ.π.
1989	9/1989	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος προστασίας περιβάλλοντος Ν. Θεσπρωτίας	Προστασία του περιβάλλοντος κ.λ.π.
1989	16/1989	Νεράιδα	Εκπολιτιστικός σύλλογος Νεράιδας	α) Η πολιτιστική άνοδος των κατοίκων της Νεράιδας με την ανάπτυξη και διάδοση των πολιτιστικών αγαθών β) Ενεργητική συμμετοχή των κατοίκων στη ζωή του συλλόγου.
1989	10/1989	Λαδοχώρι Θεσπρωτίας	Σύλλογος γονέων των μαθητών Γ' Γυμνασίου Ηγουμενίτσας	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων με τους διδάσκοντες για την λύση τους κ.λ.π.
1989	25/1989	Νεράιδα Θεσπρωτίας	Σύλλογος γονέων και κηδεμόνων των μαθητών Νηπιαγωγείου και Δημοτικού σχολείου Νεράιδας	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων με τους διδάσκοντες για την λύση τους κ.λ.π.
1989	24/1989	Παραμυθιά Θεσπρωτίας	Σωματείο εργαζομένων Κέντρου Υγείας Παραμυθιάς	1) Μελέτη, προστασία, διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών, ασφαλιστικών και συνδικαλιστικών συμφερόντων 2) ανάπτυξη ταξικής συνείδησης 3) βελτίωση και καλυτέρευση συνθηκών εργασίας 4) προάσπιση των δημοκρατικών ελευθεριών κ.λ.π.
1989	26/1989	Πέρδικα Θεσπρωτίας	Αθλητικός σύλλογος (ΑΕΤΟΣ) Πέρδικας	Συμμετοχή σε ατομικά και ομαδικά αθλήματα
1989	52/1989	Ψάκκα Θεσπρωτίας	Θύελλα Γκρίκας Ψάκκας	Ανάπτυξη εξωσχολικού αθλητισμού στην περιφέρεια του σωματείου.

Πίνακας 1⁹ (συνέχεια)

1989	51/1989	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Νέα Βραζιλία Ηγουμενίτσας	Ανάπτυξη εξωσχολικού αθλητισμού στην περιφέρεια Ηγουμενίτσας
1989	53/1989	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύνδεσμος ερασιτεχνών ποδοσφαιριστών Ν. Θεσπρωτίας	Συμβολή στην ανάπτυξη του ποδοσφαίρου στο Νομό μας σε αθλητικά πλαίσια.
1989	13/1989	Αμπελώνα	Εκπολιτιστικός σύλλογος Πόβλας	Η συμβολή στην πνευματική, εκπολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη του χωριού και της Θεσπρωτίας γενικότερα καθώς και υποστήριξη των αναξιοπαθούντων κατοίκων κ.λ.π.
1989	68/1988	Τσαγγάρι Θεσπρωτίας	Αθλητική Ένωση Σουλίου	Η ανάπτυξη του αθλητικού πνεύματος και του εξωσχολικού αθλητισμού κ.λ.π.
1989	50/1988	Φιλιάτες Θεσπρωτίας	Σύνδεσμος αναπήρων και θυμάτων πολέμου επαρχίας Φιλιατών	Η ηθική και υλική ανάπτυξη των συμφερόντων των μελών του καθώς και η μέριμνα και προαγωγή των οικονομικών συμφερόντων των μελών του.
1989	67/1988	Φιλιάτες Θεσπρωτίας	Σύλλογος Πρόνοιας Νομαρχιακού Γενικού Νοσοκομείου - Κέντρου Υγείας Φιλιατών	Η πρόνοια για το Γενικό Νομαρχιακό Νοσοκομείο - Κέντρο Υγείας και για κάθε ζήτημα που αφορά την κανονική και απρόσκοπτο λειτουργία αυτών κ.λ.π.
1990	106/1989	Κεστρίνη Θεσπρωτίας	Εκπολιτιστικός και μορφωτικός σύλλογος Κεστρίνης	Η συμβολή στην πνευματική, εκπολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών του και γενικά του χωριού κ.λ.π.
1990	92/1989	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύνδεσμος συνταξιούχων ΤΣΑ Ν. Θεσπρωτίας «Ο Άγιος Δονάτος»	Διαφύλαξη, μελέτη και προαγωγή των κοινωνικών συμφερόντων των μελών.
1990	37/1990	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος γυναικών Θεσπρωτίας	1) Οικονομική - πολιτική - νομική ισοτιμία 2) προβολή και υποστήριξη των διεκδικήσεων της εργαζόμενης γυναίκας 3) αναγνώριση της μητρότητας της γυναίκας 4) προστασία των παιδιών 5) καταπολέμηση της ανεργίας
1990	36/1990	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος βλάχων Ν. Θεσπρωτίας	Ανάπτυξη μεταξύ των μελών του πνεύματος αλληλεγγύης, διαφύλαξη παντός στοιχείου αναφερομένου στην καταγωγή, τη ζωή, τα ήθη και τα έθιμα των βλάχων κ.λ.π.
1990	51/1990	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Η Αρμονία	Προώθηση και διάδοση της μουσικής παράδοσης του τόπου μας.
1990	65/1990	Γαρδίκι Θεσπρωτίας	Η Δόξα	Ανάπτυξη εξωσχολικού αθλητισμού στην περιφέρεια του σωματείου.
1990	58/1990	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύνδεσμος διαιτητών Ν. Θεσπρωτίας	Διάδοση, εξύψωση και εκλαίκευση του θεσμού της διαιτησίας.
1990	68/1990	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος Ιδιοκτητών Ενοικιαζομένων Δωματίων και Διαμερισμάτων Ηγουμενίτσας και προαστίων	Μελέτη και προβολή των προβλημάτων των ιδιοκτητών.
1990	50/1990	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Πολιτιστικός σύλλογος κατοίκων Ηγουμενίτσας εκ της επαρχίας Φιλιατών (ΑΚΡΙΤΑΣ)	Ανάπτυξη πνεύματος αλληλεγγύης και συναδελφώσεως μεταξύ των μελών, οργάνωση μελετών, διαλέξεων, χορών κ.λ.π.
1990	83/1990	Λωρίδα Σαγιάδας	Εκπολιτιστικός σύλλογος Κεφα/τών Λωρίδας Σαγιάδας	Πνευματική, εκπολιτιστική και επαγγελματική ανάπτυξη των μελών του, καλύτερη ανάπτυξη της κτηνοτροφίας, υποστήριξη των μελών κ.λ.π.
1991	110/1990	Παραμυθιά Θεσπρωτίας	Όμιλος παραδοσιακού καράτε Παραμυθιάς	Ανάπτυξη, καλλιέργεια και διάδοση του καράτε τζούντο κ.λ.π. ιαπωνικών αθλημάτων παραλλαγών αυτών κ.λ.π.

Πίνακας 19 (συνέχεια)

1991	1/1991	Πέρδικα Θεσπρωτίας	Αθλητικός σύλλογος Νίκη Πέρδικας	Αρμονική ανάπτυξη των σωματικών και ψυχικών δυνάμεων και δεξιοτήτων, καλλιέργεια πολεμικών τεχνών κ.λ.π.
1991	6/1991	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Εκπολιτιστικός σύλλογος των απανταχού Σκαλαπανιντών	Η σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ όλων εκείνων που κατάγονται από τα Σκαλαπανοχώρια των Ν. Θεσπρωτίας και Ιωαννίνων που και κατοικούν οπουδήποτε. Η μέριμνα και η ανάπτυξη και η γενικότερη πρόοδος της περιοχής...
1991	40/1991	Φιλιάτες Θεσπρωτίας	Μουσικός σύλλογος Φιλιατών «Ο Αρίων»	Η σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των μελών, η ανάπτυξη και επέκταση της ωδικής μόρφωσης στους Φιλιάτες.
1991	75/1991	Κεστρίνη Θεσπρωτίας	Κτηνοτροφικός σύλλογος Κεστρίνης - Μακρύνορος	Η διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση των οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και γενικότερα των αγροτών κ.λ.π.
1991	84/1991	Ξηρόλοφος Θεσπρωτίας	Αθλητική Ένωση Κόκκυτος	Ανάπτυξη αθλητικού πνεύματος και εξωσχολικού αθλητισμού κ.λ.π.
1991	74/1991	Καρτέρι Θεσπρωτίας	Σύλλογος γονέων και κηδεμόνων των μαθητών του Νηπιαγωγείου και Δημοτικού σχολείου Καρτερίου	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων κ.λ.π.
1992	118/1991	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος γονέων και κηδεμόνων των μαθητών του Α' Νηπιαγωγείου και του Δ' Δημοτικού σχολείου Ηγουμενίτσας	Η μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και ο συντονισμός της δράσης των γονέων με τους διδάσκοντες για την λύση τους κ.λ.π.
1992	103/1991	Λαδοχώρι Θεσπρωτίας	Εκπολιτιστικός σύλλογος Λαδοχωρίου	Οργάνωση της πλαταιάς συμμετοχής και δραστηριοποίηση των μελών του για την επίτευξη των κυριότερων στόχων του κ.λ.π.
1992	88/1991	Φιλιάτες Θεσπρωτίας	Αθλητική ένωση φίλων ελληνικής αστυνομίας (Α.Φ.Ε.Α.) Α' Παράρτημα, Ηρακλής Φιλιατών.	1) Ηθική εξύψωση των νέων που έχουν έφεση για άθληση, η ανάπτυξη του πνεύματος της συναδελφώσεως και αλληλεγγύης μεταξύ τους. 2) Η άσκηση των νέων σε διάφορα αθλήματα κ.λ.π.
1992	50/1992	Μαργαρίτι Θεσπρωτίας	Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Μαργαριτίου	Οργάνωση και λειτουργία Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου στο Μαργαρίτι κ.λ.π.
1992	72/1992	Καρτέρι Θεσπρωτίας	Α.Ο. Καρτερίου	
1992	78/20.4.1992	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος γονέων και φίλων παιδιών με ειδικές ανάγκες του Νομού Θεσπρωτίας	Προαγωγή των συμφερόντων των παιδιών με ειδικές ανάγκες, προώθηση και επίλυση των αναγκών τους και κάθε είδους έμπρακτη συμπαράσταση στα προβλήματά τους.
1992	86/27.7.1991	Χρυσαιγή Σουλίου	Αθλητικός σύλλογος Χρυσαιγής «Η Ομόνοια»	Ανάπτυξη αθλητικού πνεύματος και εξωσχολικού αθλητισμού κ.λ.π.
1992	83/27.6.1991	Αυλότοπος Θεσπρωτίας	Σύλλογος ανέγερσης ιερού ναού Αγίας Κυριακής Αυλοτόπου Σουλίου Θεσπρωτίας	Ανέγερση και αποπεράτωση Ιερού Ναού Αγίας Κυριακής στον Αυλότοπο Θεσπρωτίας.
1992	101/18.10.1992	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Επαγγελματικός σύλλογος ζαχαροπλαστών Νομού Θεσπρωτίας	Διαφύλαξη, μελέτη και προαγωγή κοινών συμφερόντων (οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών) των μελών του
1993	114/3.12.1992	Παραμυθιά Θεσπρωτίας	Σύλλογος κρεσπωλών και συναφών επαγγελματιών επαργίας Σουλίου	Διαφύλαξη, μελέτη και προαγωγή οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του

Πίνακας 19 (συνέχεια)

1993	94/1992	Γλυκή Θεσπρωτίας	Φίλοπρόδος όμιλος Γλυκής	Ανάπτυξη μορφωτικού και πολιτιστικού εν γένει επιπέδου των μελών του, δια λειτουργίας βιβλιοθήκης, ψυχαγωγίας κ.λ.π.
1993	5/18.2.1993	Λεπτοκαρυά Θεσπρωτίας	Η Πρόδος	Συμβολή στην πνευματική, πολιτιστική, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη του τόπου της έδρας του, διάδοση πνεύματος αλληλεγγύης και καλλιέργεια σχέσεων αλληλεγγύης μεταξύ των μελών του κ.λ.π.
1993	3/13.1.1993	Φιλιάτες Θεσπρωτίας	Σύλλογος ερασιτεχνών αλιέων Φιλιατών Θεσπρωτίας -Το Στροβίλι	Ανάπτυξη πολιτιστικού και μορφωτικού επιπέδου των μελών του συλλόγου και γενικότερα των κατοίκων Φιλιατών κ.λ.π.
1993	6/18.2.1992	Φιλιάτες Θεσπρωτίας	Σύλλογος κρεσπωλών και συναφών επαγγελματιών επαρχίας Φιλιατών	Διαφύλαξη, μελέτη και προαγωγή κοινών οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών.
1993	4/18.2.1993	Φοινίκι Θεσπρωτίας	Λαογραφικό ίδρυμα Φοινικίου	Οργάνωση και λειτουργία Λαογραφικού Μουσείου στο Φοινίκι Θεσπρωτίας, όπου θα παρουσιάζεται η ιστορία, ζωή, τέχνη και λαογραφία του Φοινικίου κ.λ.π.
1993	12/27.4.1993	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Όμιλος αντισφαίρισης Ηγουμενίτσας - Τιτάνη	Σύμμετρος και αρμονική ανάπτυξη των σωματικών και ψυχικών δυνάμεων και δεξιοτήτων των μελών του, με την εκγύμναση αυτών στην αντισφαίριση κ.λ.π.
1993	13/22.4.1993	Παραμυθιά Θεσπρωτίας	Σύλλογος γονέων του Τεχνικού Λυκείου Παραμυθιάς	Μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και συντονισμός της δράσης των γονέων με τους διδάσκοντες για την λύση τους κ.λ.π.
1993	35/29.6.1993	Φιλιάτες Θεσπρωτίας	Αθλητικός όμιλος καράτε Φιλιατών	Ανάπτυξη, καλλιέργεια και διάδοση του καράτε, τζούντο κ.λ.π.
1993	45/1993	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Α.Σ. Θεσπρωτός Ηγουμενίτσας	Ανάπτυξη αθλητικού πνεύματος και εξωσχολικού αθλητισμού κ.λ.π.
1993	30/1993	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Πανθεσπρωτικός σύλλογος καράτε	Ανάπτυξη, καλλιέργεια, διάδοση καράτε - τζούντο
1993	42/1993	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Χορωδία παραδοσιακής μουσικής Ηγουμενίτσας	Η διαιώνιση του λαϊκού παράγοντα για την πνευματική εξέλιξη και διαμόρφωση του όλου πολιτισμού από πλευράς μουσικής παράδοσης, ποιητικής λαϊκής παράδοσης, εθνικής συνείδησης και κατά τον Αριστοτέλη «το κατά παράδοση, το αυθόρμητο και το ομαδικό».
1993	36/26.9.1993	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος Ιδιοκτητών Λεωφορείων Ν. Θεσπρωτίας.	Προαγωγή, διαφύλαξη και μελέτη οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του κ.λ.π.
1993	123/4.12.1992	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύνδεσμος φιλάθλων Α.Σ. Θεσπρωτού Ηγουμενίτσας	Ανάπτυξη, εξύψωση φιλάθλου πνεύματος κ.λ.π.
1993	44/24.7.1993	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος γαλακτοπωλών Ηγουμενίτσας	Μελέτη, προστασία και προαγωγή συμφερόντων, ηθικών, οικονομικών και επαγγελματικών των μελών του κ.λ.π.
1994	56/1993	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Αθλητικός γυμναστικός σύλλογος Ηγουμενίτσας	
1994	23/2.3.1994	Πέρδικα Θεσπρωτίας	Σύλλογος γονέων και κηδεμόνων των μαθητών νηπιαγωγείου, δημοτικού και γυμνασίου Πέρδικας	Μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και συντονισμός της δράσης των γονέων με τους διδάσκοντες για την λύση τους κ.λ.π.

Πίνακας 19 (συνέχεια)

1994	22/2.3.1994	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Αθλητικός σύλλογος «ένωση Βαρέων Αθλημάτων Ηγουμενίτσας (E.B.A. Club)»	Σύμμετρη και αρμονική ανάπτυξη σωματικών και ψυχικών δυνάμεων και δεξιοτήτων με την καλλιέργεια της ελληνορωμαϊκής πάλης/ αθλήματα βαρών και γυμναστικής.
1994	68/26.5.1994	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Ναυτικός όμιλος Ηγουμενίτσας	Αρμονική ανάπτυξη των σωματικών δυνάμεων και δεξιοτήτων με την χρησιμοποίηση της γυμναστικής, η μετάδοση της αγάπης προς την θάλασσα και τα ναυτικά αθλήματα κ.λ.π.
1994	72/14.6.1994	Παραπόταμος Θεσπρωτίας	A.E. Λαμπανίτσας	Ανάπτυξη σχολικού και εξωσχολικού αθλητισμού, αρμονική και σύμμετρη ανάπτυξη σωματικών δυνάμεων και δεξιοτήτων.
1994	52/1994	Παραμυθιά Θεσπρωτίας	Σύλλογος εμποροεπαγγελματιών Παραμυθιάς	Η συνένωση και οργάνωση σε ένα σωματείο όλων των επαγγελματιών της Παραμυθιάς που μετέρχονται εμπορικές πράξεις.
1994	69/2.6.1994	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Αθλητικός σύλλογος ΤΑΕ KWON DO Ηγουμενίτσας «Τιτάν»	Διάδοση μεταξύ των νέων του αθλήματος ΤΑΕ KWON DO κανονισμών και συστήματος ρυθμικής - τεχνικής - ψυχοσωματικής ασκήσεως κ.λ.π.
1994	70/2.6.1994	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Αθλητικός σύλλογος ΤΑΕ KWON DO και γυμναστικής Ηγουμενίτσας	Ανάπτυξη, διδασκαλία και διάδοση αθλητισμού και του αγωνίσματος ΤΑΕ KWON DO, κορεάτικου αθλήματος στην Ελλάδα.
1994	73/16.6.1994	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Ελληνο - ιταλικός σύλλογος φιλίας Ν. Θεσπρωτίας	Προώθηση αποκλειστικά των πνευματικών, πολιτιστικών και ψυχαγωγικών εκδηλώσεων και πνεύμα φιλίας και αλληλεγγύης ανάμεσα σε Έλληνες και Ιταλούς στον ελληνικό χώρο κ.λ.π.
1994	45/7.4.1994	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος αποφοίτων του μητροπολιτικού οικοτροφείου Παραμυθιάς	1) Συναδέλφωση και σύμφιξη ανθρωπίνων σχέσεων μεταξύ των μελών του συλλόγου και 2) απόδοση τιμής και ευγνωμοσύνης με την ανέγερση προτομής του ιδρυτή του μητροπολιτικού οικοτροφείου Δωρόθεου κ.λ.π.
1994	104/19.8.1994	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Αθλητικός σύλλογος πετοσφαίρισης Ερμής	Ανάπτυξη στην Ηγουμενίτσα του εξωσχολικού αθλητισμού, η αρμονική ανάπτυξη των σωματικών δυνάμεων και αθλητικών δεξιοτήτων των μελών κ.λ.π.
1995	138/15.12.1994	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος ιδιοκτητών φροντιστηρίων ξένων γλωσσών Νομού Θεσπρωτίας	Διαφύλαξη, μελέτη και προαγωγή κοινών συμφερόντων (οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών) των ιδιοκτητών φροντιστηρίων ξένων γλωσσών.
1995	124/1.11.1994	Πέρδικα Θεσπρωτίας	Αθλητικός ποδοσφαιρικός όμιλος Πέρδικας «Ο Άρης»	Ανάπτυξη εξωσχολικού αθλητισμού στην περιφέρεια του σωματείου, αρμονική ανάπτυξη των σωματικών δυνάμεων και αθλητικών δεξιοτήτων των μελών κ.λ.π.
1995	17/1995	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του Ενιαίου Πολυκλαδικού Λυκείου Ηγουμενίτσας	Μελέτη και προβολή των προβλημάτων του σχολείου και συντονισμός της δράσης των γονέων με τους διδάσκοντες για την λύση τους κ.λ.π.
1995	50/12.4.1994	Παραμυθιά Θεσπρωτίας	Τα Σουλιτοχώρια	Συμβολή στην πνευματική, εκπαιδευτική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών του και των πέντε χωριών του Σουλίου ήτοι Φροσύνης, Κουκουλιών, Αυλότοπου και Σαμονίβας.
1995	94/28.6.1994	Φροσύνη Θεσπρωτίας	Εκπαιδευτικός σύλλογος Φροσύνης Σουλίου Η Κρυόβρυση	Συμβολή στην πνευματική, εκπαιδευτική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών του και όλων των εν γένει κατοίκων της Φροσύνης Σουλίου.
1995	45/20.3.1995	Σύβοτα Θεσπρωτίας	Τουριστικός σύλλογος Συβότων Θεσπρωτίας	Συμβολή στην τουριστική και πολιτιστική και ανάπτυξη του χωριού Συβότων και της ευρύτερης περιοχής κ.λ.π.

Πίνακας 19 (συνέχεια)

1995	51/7.4.1995	Ανάβρυτο Θεσπρωτίας	Εκπολιτιστικός σύλλογος Αναβρύτου	Οργάνωση πλατειάς συμμετοχής και δραστηριοποίησης των μελών του για την επίτευξη των κυριότερων στόχων του, όπως συμμετοχή στην πνευματική, εκπολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών κ.λ.π.
1995	141/8.12.1994	Σύβοτα Θεσπρωτίας	Θουκυδίδειος σύλλογος Συβότων	Οργάνωση και λειτουργία ιστορικού και λαογραφικού Μουσείου στα Σύβοτα, προώθηση αρχαιολογικών ανασκαφικών εργασιών, διατήρηση, συντήρηση, αναστήλωση κάστρων - εκκλησιών - τζαμιών κ.λ.π.
1995	94/1995	Γαρδίκι Σουλίου	Σύλλογος φίλων μέσωσιν μαζικής ενημέρωσης	Οργάνωση, λειτουργία ραδιοφωνικού σταθμού, προώθηση έργων εγκατάστασης αναμεταδοτών για πλήρη τηλεοπτική κάλυψη ευρύτερης περιοχής επαρχίας Σουλίου.
1995	109/1995	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Φιλοπρόσδος όμιλος Ηγουμενίτσας	Οργάνωση της πλατειάς συμμετοχής των μελών του για την επίτευξη των κυριότερων στόχων του που είναι: 1) συμβολή στην πνευματική, πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών του και γενικά της πόλης και της Θεσπρωτίας γενικότερα κ.λ.π.
1995	141/1995	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Δημοτικός ναυταθλητικός όμιλος Ηγουμενίτσας	Ανάπτυξη της αγάπης προς την θάλασσα, η ανάπτυξη και καλλιέργεια του ναυτικού αθλητισμού μέσω της οργάνωσης ημερίδων, διασυλλογικών και λοιπών ναυταθλητικών αγώνων και για την συμμετοχή σε ναυταθλητικούς αγώνες.
1996	569/30.11.1995	Καστρί Θεσπρωτίας	Πολιτιστικός σύλλογος Αγίου Βλασίου-Καστρίου - Μαυρουδίου «Τιτάνη»	Οργάνωση ευρείας συμμετοχής των μελών του και των πολιτών για την επίτευξη των κυριότερων στόχων του, ήτοι συμβολή στην πνευματική, πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών του και των πολιτών γενικά κ.λ.π.
1996	140/27.4.1995	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος συνταξιούχων κοινοτικών υπαλλήλων Ν. Θεσπρωτίας	Διεκδίκηση και διαφύλαξη των εν γένει νομίμων συνταξιοδοτικών συμφερόντων κ.λ.π.
1996	500/2.11.1995	Μαργαρίτι Θεσπρωτίας	Γυμναστικός αθλητικός σύλλογος Μαργαριτίου	Οργάνωση ομιλιών με κοινωνικό, πολιτιστικό και αθλητικό περιεχόμενο κ.λ.π.
1996	519/1995	Αγία Κυριακή Σουλίου	Εκπολιτιστικός σύλλογος Αγίας Κυριακής	Οργάνωση της πλατειάς συμμετοχής και δραστηριότητας των μελών του για την επίτευξη των κυριότερων στόχων του κ.λ.π.
1996	605/22.12.1995	Κεραμίτσα Φιλιατών	Κτηνοτροφικός σύλλογος ορεινής επαρχίας Φιλιατών «Διγενής»	Διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του και γενικότερα των αγροτών.
1996	482/1995	Πλαίσιο Φιλιατών	Εκπολιτιστικός σύλλογος Πλαισίου «Η κυρά Βασιλική»	Ενεργοποίηση, οργάνωση και προώθηση της συμμετοχής των μελών του για την επίτευξη των κυριότερων στόχων του κ.λ.π.
1996	120/1996	Φιλιάτες Θεσπρωτίας	Πολιτιστικός σύλλογος Κάτω Ξέχωρου	Ανάπτυξη, σύμφιξη σχέσεων μεταξύ των μελών, διατήρηση ηθών, εθίμων και παραδόσεων κ.λ.π.
1996	179/1996	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος αδιόριστων εκπαιδευτικών Ν. Θεσπρωτίας	Άμεσος διορισμός με σχέση δημοσίου δικαίου, υπεράσπιση εκπεθρίδων κ.λ.π.
1996	238/1996	Σαγιάδα Θεσπρωτίας	Αλιευτικός σύλλογος Σαγιάδας «Ο φάρος».	Διεκδίκηση, προαγωγή και διασφάλιση οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών του.
1997	245/1996	Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας	Σύλλογος φροντιστών μέσης εκπαίδευσης Ν. Θεσπρωτίας (Σ.Φ.Μ.Ε.Ν.Θ.).	Διαφύλαξη, μελέτη και προαγωγή κοινών οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των φροντιστών μέσης εκπαίδευσης κ.λ.π.

Πίνακας 19 (συνέχεια)

1997	181/1996	Παραμυθιά Θεσπρωτίας	Το Πόποβο - Σύλλογος των απανταχού ευρισκομένων Ποποβιτών.	Επικοινωνία - σύνδεσμος και συναναστροφή μεταξύ των μελών αυτού κ.λ.π.
------	----------	-------------------------	---	--

Πηγή: Πρωτοδικείο Θεσπρωτίας

Πίνακας 20: Κατάλογος Συνεταιρισμών Ν. Θεσπρωτίας

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΓΚΡΙΣΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΚΑΤΑΧΟΡΗΣΗΣ	ΓΡΑΦ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΣΚΟΠΟΣ
16/21-8-1981	21-8-1981	Ηγουμενίτσα	Αλιευτικός Συνεταιρισμός Ηγουμενίτσης «Ο Θύαμις»	Αύξηση εισοδήματος δι' αλιείας εις τα ιχθυοτροφεία της περιοχής
44/23-8-1982	23-8-1982	Ηγουμενίτσα	Γαλακτοκομικός Συνεταιρισμός Φιλιτών-Ηγουμενίτσης	
81/15-11-1982	15-11-1982	Μαζαρακιά	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Μαζαρακιάς	
82/15-11-1982	15-11-1982	Ράγιον	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Ραγίου	
83/15-11-1982	15-11-1982	Άγιος Βλάσιος	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Αγίου Βλασίου	
84/15-11-1982	15-11-1982	Σύβοτα	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Συβότων	
85/15-11-1982	15-11-1982	Μαυρούδιον	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Μαυρουδίου	
86/15-11-1982	15-11-1982	Νέα Σελεύκεια	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Νέας Σελεύκειας	
87/15-11-1982	15-11-1982	Γραικοχώρι	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Γραικοχωρίου	
88/15-11-1982	15-11-1982	Κρυόβρυση	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Κρυόβρυσης	
89/15-11-1982	15-11-1982	Μαργαρίτι	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Μαργαριτίου	
90/15-11-1982	15-11-1982	Αγία Μαρίνα	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Αγίας Μαρίνας	
91/15-11-1982	15-11-1982	Πέρδικα	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Πέρδικας	
92/15-11-1982	15-11-1982	Κορύτιανη	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Κορύτιανης	
93/15-11-1982	15-11-1982	Λαδοχώρι	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Λαδοχωρίου	
94/15-11-1982	15-11-1982	Αργυρότοκος	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Αργυροτόπου	
95/15-11-1982	15-11-1982	Κεστρίνη	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Κεστρίνης	
96/15-11-1982	15-11-1982	Πλαταριά	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Πλαταριάς	
97/15-11-1982	15-11-1982	Καστρί	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Καστριού	
98/15-11-1982	15-11-1982	Παραπόταμος	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Παραποτάμου	
99/15-11-1982	15-11-1982	Φασκομηλιά	Γεωργικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Φασκομηλιάς	
8/7-5-1984	11-5-1984	Ελευθέριο	Αλιευτικός Συνεταιρισμός Μαργαριτίου «Το Καλοδίκι»	Αύξηση εισοδημάτων δι' αλιείας εις λίμνην «Καλοδίκι»
48/18-12-1984	18-12-1984	Μόρφιον Μαργαριτίου	Γεωργικοκτηνοτροφικός Συνεταιρισμός Σπαθαραίων -Μορφίου	
29/5-10-1984	10-10-1984	Κεστρίνη	Αλιευτικός Συνεταιρισμός Κεστρίνης	Αύξηση εισοδημάτων δι' αλιείας εις ιχθυοτροφείον «Λούτσα και ποταμό Καλαμά»
42/7-7-1986	10-7-1986	Ελευθέριο	Αγροτικός Συνεταιρισμός Ελευθερίου	
43/7-7-1986	10-7-1986	Καταβόθρα	Αγροτικός Συνεταιρισμός Καταβόθρας	
60/7-7-1986	7-7-1986	Καρτέρι	Αγροτικός Συνεταιρισμός Καρτερίου	

Πίνακας 20 (συνέχεια)

174/24-11-1988	24-11-1988	Ηγουμενίτσα	Μεταφορικός Συνεταιρισμός Δ.Χ. Φορτηγών Θεσπρωτίας	Η απεριόριστη προαγωγή της ιδιωτικής οικονομίας των μελών του συνεταιρισμού.
212/16-2-1990	23-11-1990	Νταχάου - Καρλσφελντ Δυτικής Γερμανίας	Παραθεριστικός Οικοδομικός Συνεταιρισμός Ξηνητεμένων Ηπειρωτών Νταχάου και Καρλσφελντ Συν. Π.Ε.	Παραθεριστική κατοικία
42/28-3-1991	28-3-1991	Ηγουμενίτσα	Προμηθευτικός-Βιοτεχνικός Συνεταιρισμός Εργοληπτών Ηλεκτρολόγων Θεσπρωτίας Συν. Π.Ε.	Οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των μελών του συνεταιρισμού.
75/30-6-1992	30-6-1992	Ηγουμενίτσα	Αστικός Συνεταιρισμός Εμπόρων - Επαγγελματιών Ν. Θεσπρωτίας Ε.Π.Ε.	Οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των μελών του συνεταιρισμού.
182/8-12-1992	8-12-1992	Ηγουμενίτσα	Αλληλασφαλιστικός Συνεταιρισμός Μελών του Κ.Τ.Ε.Λ. Ν. Θεσπρωτίας	Η διευκόλυνση των μελών του δια την πληρέστερη και εκωφελέστερη αλληλασφάλιση και αυτασφάλιση των αυτοκινήτων τους

Πηγή: Ειρηνοδικείο Θεσπρωτίας